

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα

«Νεώτερη και Σύγχρονη Ελληνική Κοινωνία: Ιστορία-Λαϊκός Πολιτισμός»

Ειδίκευση: Νεώτερη και Σύγχρονη Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία

ΣΟΦΙΑ Δ. ΑΞΙΩΤΗ

**Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΠΡΟΕΛΛΑΥΝΟΥΣΑ: Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ
ΠΟΛΕΜΟ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΥΠΟ 1939-1940**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων

Λάμπρος Φλιτούρης, Επίκουρος Καθηγητής Π.Ι.

Μέλη:

Άννα Μανδουλάρα, Επίκουρη Καθηγήτρια Π.Ι.

Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Π.Ι.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2017

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	3
Εισαγωγή.....	5

Μέρος Α΄

Α. Η κατάσταση στον ευρωπαϊκό πόλεμο 1939-1941.....	7
Β. Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα 1939-1941.....	19
Γ. Η εξωτερική πολιτική του Μεταξά την περίοδο 1936-1940: Οι σχέσεις με τη Γερμανία.....	26
Δ. Ο ελληνικός Τύπος το 1939-1940.....	36
1. Ο Τύπος γενικά.....	36
2. Στοιχεία των υπό μελέτη εφημερίδων.....	40
3. Ο Τύπος κατά την περίοδο Μεταξά (1936-1940).....	43

Μέρος Β΄

Α. Η Γερμανία και οι σύμμαχοί της: παρουσίαση του καθεστώτος και της πορείας της στον πόλεμο.....	49
Β. Οι Σύμμαχοι και η πορεία τους στον πόλεμο.....	96
Συμπεράσματα.....	149
Βιβλιογραφία.....	153
Παράρτημα.....	161

Πρόλογος

Τερματικός σταθμός της πορείας μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: «Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία» του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, αποτελεί η παρούσα εργασία. Έχοντας διεκπεραιώσει το τελικό στάδιο του ΠΜΣ, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω όσους με βοήθησαν κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου σε αυτό.

Καταρχάς, οφείλω ένα τεράστιο ευχαριστώ στον καθηγητή μου, κύριο Λάμπρο Φλιτούρη, ο οποίος υπήρξε σταθερός πλοηγός και φωτεινός σηματοδότης μου κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Παράλληλα, δείχνοντας απεριόριστη υπομονή και κατανόηση με συμβούλευε και με καθοδηγούσε τόσο στις σεμιναριακές εργασίες όσο και κατά την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας. Ως επόπτης αυτής της εργασίας κατάφερε να ενισχύσει το ενδιαφέρον μου τόσο για τον Τύπο όσο και για την υπό εξέταση περίοδο. Του είμαι ιδιαίτερα ευγνώμων που στάθηκε δίπλα μου τόσο ως καθηγητής όσο και ως άνθρωπος και δεν σταμάτησε να με ενθαρρύνει.

Επιπλέον, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τη δασκάλα μου, κυρία Άννα Μανδουλαρά, με την οποία είχαμε μια άψογη συνεργασία όλα αυτά τα χρόνια. Μέσα από την αλληλεπίδρασή μαζί της είχα την ευκαιρία να διδαχθώ και να προβληματιστώ σε πεδία τα οποία μέχρι τότε μου ήταν άγνωστα. Οι συμβουλές της αποτέλεσαν για μένα πυξίδα στο δύσκολο και ταυτόχρονα ελκυστικό χώρο της νεότερης ιστορίας. Ευχαριστώ, επίσης, τον κύριο Νίκο Αναστασόπουλο για την τιμή που μου κάνει να είναι μέλος της τριμελούς επιτροπής μου και να διαβάσει την εργασία μου παρέχοντάς μου χρήσιμες συμβουλές.

Θα ήταν παράλειψη να μην ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη του τομέα Ιστορίας Νεοτέρων Χρόνων, όπως επίσης και τη γραμματέα του τομέα, κυρία Όλγα Φατούρου. Επιπρόσθετα, σημαντική υπήρξε για μένα η βοήθεια του προσωπικού της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης σε ό,τι αφορούσε την εύρεση συγγραμμάτων, απαραίτητων για την εκπόνηση της εργασίας μου.

Η συμβολή των κοντινών μας προσώπων δεν περνάει ποτέ απαρατήρητη. Αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον σύντροφό μου Λάμπρο, ο οποίος έδειξε απεριόριστη στήριξη σε αυτό το δύσκολο ταξίδι, όπως, επίσης, και τη

Δάφνη που ήταν δίπλα μου όλα αυτά τα χρόνια. Ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω και στον φίλο και συνάδελφο Αργύρη Τασούλα για τη βοήθειά του σε ορισμένα σημεία της εργασίας.

Τέλος, η μεγαλύτερη ευγνωμοσύνη που απορρέει από μένα έχει αποδέκτες τους ήρωές μου, τους γονείς μου. Τους ευχαριστώ γιατί πέρα από το δώρο της ζωής μου εμφύσησαν αξίες για τις οποίες είμαι περήφανη: αξιοπρέπεια, εντιμότητα και σεβασμό στο συνάνθρωπο. Εκείνοι ξέρουν..

Εισαγωγή

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα του 20^{ου} αιώνα, έχοντας απήχηση μέχρι και σήμερα. Το ενδιαφέρον που συγκεντρώνεται γύρω από αυτόν, οφείλεται αφενός μεν στη σφοδρότητα που το συνόδευε και αφετέρου στη συμμετοχή πολλών χωρών, δίνοντας του έτσι παγκόσμιο χαρακτήρα. Πολλοί ιστορικοί έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό, εξετάζοντας πολιτικές, στρατιωτικές, οικονομικές και διπλωματικές πλευρές του.

Τα γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου εξετάζονται μέσα από το πρίσμα του Τύπου, ενός πολυδιάστατου εργαλείου στα χέρια των ερευνητών. Μέσα, λοιπόν, από τον Τύπο θα εξετάσουμε τον τρόπο που προβάλλονταν τα γεγονότα του πολέμου στην Ευρώπη, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο την περίοδο 1η Σεπτεμβρίου 1939-28η Οκτωβρίου 1940. Η επιλογή εξέτασης της εν λόγω περιόδου έγινε διότι την 1η Σεπτεμβρίου 1939 ξεκινά ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος στην Ευρώπη με την εισβολή της Γερμανίας στην Πολωνία και τη συμμετοχή, δύο μέρες αργότερα, των Συμμαχικών δυνάμεων. Επιπλέον, η 28^η Οκτωβρίου είναι μία ημερομηνία ορόσημο, καθώς μέχρι τότε η Ελλάδα παραμένει ουδέτερη, μη έχοντας καθορίσει τη θέση της στον πόλεμο, ενώ η Γερμανία δεν είναι ακόμα εχθρική. Ένα ενδιαφέρον στοιχείο τη συγκεκριμένη περίοδο είναι πως ο Τύπος υφίσταται λογοκρισία από το καθεστώς Μεταξά, με τις εφημερίδες να μην μπορούν να ακολουθήσουν τη δική τους γραμμή και να υπόκεινται σε περιορισμούς σε ό,τι αφορά, συν τοις άλλοις, και αναφορά σε ξένες χώρες.

Σε ό,τι αφορά τη δομή και το περιεχόμενο της εργασίας, αυτή χωρίζεται σε δύο μέρη. Το πρώτο μέρος επιμερίζεται σε τέσσερα κεφάλαια. Το πρώτο μελετά την κατάσταση στην Ευρώπη πριν ξεσπάσει ο πόλεμος και τα αίτια που οδήγησαν σε αυτόν. Επιπλέον, περιγράφονται συνοπτικά οι κινήσεις των δυνάμεων του Άξονα στη Δυτική Ευρώπη και τα Βαλκάνια μέχρι τη γερμανική εισβολή στην Ελλάδα. Το δεύτερο κεφάλαιο εξετάζει την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα από την επιβολή του καθεστώτος Μεταξά έως τη γερμανική εισβολή στα Βαλκάνια. Παράλληλα, αποτυπώνεται ο ρόλος των ξένων δυνάμεων στην Ελλάδα και ο καθορισμός της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Το τρίτο κεφάλαιο εστιάζει στην εξωτερική πολιτική του Μεταξά την περίοδο 1936-1940 και συγκεκριμένα στις σχέσεις με τη Γερμανία. Έτσι, γίνεται λόγος για τους οικονομικούς δεσμούς που καθόρισαν τη σχέση των δύο

χωρών, ενώ προβάλλονται τα συμφέροντα τόσο της γερμανικής όσο και της βρετανικής πλευράς αναφορικά με την Ελλάδα. Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο χωρίζεται σε τρία υποκεφάλαια. Στο πρώτο επιχειρείται μια σκιαγράφιση του Τύπου ως μέσου έρευνας, ενώ στο δεύτερο παρατίθενται πληροφορίες για τις εφημερίδες που μελετήθηκαν, δηλαδή την *Πρωία*, την *Εστία* και την *Ακρόπολη*. Στο τελευταίο υποκεφάλαιο δίνονται χρήσιμες πληροφορίες για τον Τύπο και τη λειτουργία του κατά την περίοδο 1936-1940, ενώ προβάλλονται και οι απόψεις του Μεταξά για τον ρόλο που οφείλει να επιτελεί.

Το δεύτερο και εκτενέστερο μέρος βασίζεται ως επί το πλείστον στην αποδελτίωση των εφημερίδων και χωρίζεται σε δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται περιγραφή της Γερμανίας και της πορείας της στον πόλεμο, του καθεστώτος και των νικών της. Σε αυτό το κεφάλαιο επιλέχθηκε να ενταχθούν και συμμαχικές προς τη Γερμανία δυνάμεις, όπως η Ιταλία και αργότερα η Ιαπωνία, καθώς επίσης και χώρες που δήλωναν μη εμπόλεμες, αλλά ήταν φιλικά διακείμενες προς αυτήν, χωρίς, ωστόσο, να εμπλακούν σε πολεμικές επιχειρήσεις, όπως η Σοβιετική Ένωση και η Ισπανία. Στο δεύτερο κεφάλαιο αποτυπώνεται η πορεία του δίπολου Αγγλία-Γαλλία στον πόλεμο, ενώ επιλέγονται να προστεθούν κατά τον ίδιο τρόπο με το προηγούμενο κεφάλαιο, οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ελλάδα. Ακολουθούν τα συμπεράσματα και η βιβλιογραφία.

Πηγή της παρούσας εργασίας υπήρξε ο Τύπος. Οι εφημερίδες εντοπίστηκαν σε ψηφιοποιημένη μορφή στην ιστοσελίδα της Βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων και κατόπιν αποδελτιώθηκαν. Η καταγραφή των γεγονότων ακολουθεί εξελικτική πορεία εξετάζοντας τα γεγονότα μήνα προς μήνα. Στο κείμενο του δεύτερου μέρους γίνεται και αυτούσια παράθεση αποσπασμάτων για να είναι καλύτερα αντιληπτή η ένταση των γεγονότων.

ΜΕΡΟΣ Α

Α. Η κατάσταση στον ευρωπαϊκό πόλεμο 1939-1941

Ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα του 20^{ου} αιώνα αποτελεί αδιαμφισβήτητα ο Δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος, που ξεκίνησε με την εισβολή των Γερμανών στην Πολωνία την 1^η Σεπτεμβρίου 1939 και έληξε στις 2 Σεπτεμβρίου 1945. Ωστόσο, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ένα μεμονωμένο γεγονός, καθώς η εμφάνισή του συνδέεται άρρηκτα με τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο και τις αλλαγές που επέφερε στην Ευρώπη¹.

Η περίοδος μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο χαρακτηρίζεται από γενικότερη αστάθεια. Οι παλιές αυτοκρατορίες καταρρέουν, παρατηρούνται κοινωνικές ανακατατάξεις, το αμερικανικό κραχ επεκτείνεται στην Ευρώπη, ενώ τα ολοκληρωτικά καθεστώτα κερδίζουν ολοένα και περισσότερο έδαφος, με τους οπαδούς τους να βλέπουν σ' αυτά τους λυτρωτές που θα αποκαταστήσουν το χαμένο τους γόητρο².

Η Γερμανία υπήρξε η μεγάλη ηττημένη του πολέμου και αυτό γιατί έχασε μεγάλο μέρος των εδαφών της, όπως την Αλσατία-Λωραίνη και περιοχές της Πολωνίας, υποχρεώθηκε σε αποστρατιωτικοποίηση της Ρηνανίας, ενώ γερμανικές αποικίες πέρασαν στα χέρια της Κοινωνίας των Εθνών³. Οι οικονομικές υποχρεώσεις της Γερμανίας προς τους ξένους πιστωτές, η εσωτερική πολιτική αστάθεια ενός πολυκερματισμένου κομματικού σκηνικού, η έκρηξη της ανεργίας και οι

¹ Οι απόψεις των ιστορικών δίστανται ως προς την οριοθέτηση του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, αφού ορισμένοι δέχονται πως πρόκειται για έναν Τριακονταετή πόλεμο χωρίς ασυνέχειες, ενώ άλλοι αρνούνται τη θεωρία αυτή, υποστηρίζοντας πως δεν μπορούμε να αγνοούμε τα γεγονότα που προηγήθηκαν του 1939. Βλ. P. M. H. Bell, *Τα αίτια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου στην Ευρώπη*, Πατάκη, Αθήνα 2002, σσ. 39-89

² S. Berstein, P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης. Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης*, τ.3, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997, σσ. 30-93

³ Για τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και τις επιπτώσεις της βλ. P. M. H. Bell, *Τα αίτια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου στην Ευρώπη*, σσ. 42-52 · Η Κοινωνία των Εθνών υπήρξε ένας διεθνής οργανισμός που δημιουργήθηκε μετά το τέλος του Α' παγκοσμίου πολέμου και στόχευε στον αφοπλισμό, τη διατήρηση ισορροπίας μεταξύ κρατών και την επίλυση των διαφορών τους με διπλωματικό τρόπο. Βλ. ενδεικτικά, Grey of Fallodon, Edward Grey Viscount, *The League of Nations*, Oxford University Press, London 1919, Θάνος Βερέμης, *Ελλάδα-Ευρώπη: από τον πρώτο πόλεμο στον ψυχρό πόλεμο*, Πλέθρον, Αθήνα 1992, σ. 21-28 · James Joll, *Η Ευρώπη 1870-1970*, Βάνιας/Σειρά Ίστορω, Θεσσαλονίκη 2006, σσ. 377-382

συνεπακόλουθες κοινωνικές εντάσεις αποτέλεσαν πλήγμα στο γόητρό της, αλλά κυρίως στην οικονομία της. Αυτό το στοιχείο θα αποτελέσει στη συνέχεια έναν απ' τους κυριότερους παράγοντες για την καταστροφή που θα επακολουθήσει. Εξάλλου, η ίδια η ναζιστική ιδεολογία προωθούσε τον πόλεμο ως μοναδικό μέσο επίτευξης των στόχων που είχε θέσει ο ιδρυτής της, Αδόλφος Χίτλερ⁴.

Ο Χίτλερ ανήλθε στην εξουσία το 1933 με το Εθνικοσοσιαλιστικό Κόμμα (NSDAP). Σημαντικός παράγοντας της δημοτικότητάς του υπήρξε το γεγονός ότι εξέφραζε το αίσθημα αδικίας που ένιωθε η κοινή γνώμη για τις ταπεινωτικές υποχρεώσεις της Συνθήκης των Βερσαλλιών και την ανεργία λόγω της οικονομικής κρίσης⁵. Από το 1933 έως το 1939 εγκαινιάζεται μια περίοδος επίδειξης της γερμανικής ισχύος, αμφισβήτησης συμφωνιών και γερμανικών εξοπλισμών. Η γερμανική πολεμική βιομηχανία επεκτείνεται με ταχύτατους ρυθμούς από τον Μάρτιο του 1935 και εξής, δημιουργώντας έναν άρτια εξοπλισμένο στρατό και μια ετοιμοπόλεμη γερμανική αεροπορία (Luftwaffe). Αυτό είχε καταστήσει τη Γερμανία την πιο ετοιμοπόλεμη χώρα στην Ευρώπη. Η πολεμική προετοιμασία έδειξε να εφαρμόζεται και με την παραβίαση της διάταξης της Συνθήκης των Βερσαλλιών για τη Ρηνανία, όταν το 1936 επιχειρήθηκε η βίαιη επαναστρατιωτικοποίηση της.

Οι πρώτες σημαντικές κρίσεις στην Ευρώπη εμφανίζονται το 1935 με την εισβολή και την κατάκτηση της Αβησσυνίας από την Ιταλία με τη μεταφορά 30.000 στρατιωτών στη Ρηνανία, λίγο αργότερα. Η εισβολή στην Αιθιοπία προκάλεσε κάποιες οικονομικές κυρώσεις στη Ιταλία από την Κοινωνία των Εθνών, ενώ στην περίπτωση της Ρηνανίας εκδηλώθηκαν χλιαρές αντιδράσεις απ' τη διεθνή κοινότητα⁶. Είναι φανερό, λοιπόν, η αδυναμία τόσο του θεσμού της ΚτΕ, αλλά και των μεγάλων

⁴ Το ιδεολογικό στοιχείο είναι αδιαμφισβήτητο στην Ευρώπη τη δεκαετία του 1930. Για το ρόλο που έπαιξε η ιδεολογία και συγκεκριμένα ο γερμανικός ναζισμός βλ. Bell, ό. π., σσ. 123-149.

⁵ Είναι χαρακτηριστικό πως μόνο ένα μικρό ποσοστό πολιτών θα ενέκρινε τις βίαιες πράξεις του Χίτλερ. Παρ' όλα αυτά η επιθυμία τους για αποκατάσταση της αδικίας εκφραζόταν στους δημαγωγικούς του λόγους. « ...Το παράδοξο της ναζιστικής εξουσίας στη Γερμανία ήταν ότι η χιτλερική κυβέρνηση ήταν ταυτόχρονα μη αντιπροσωπευτική και δημοφιλής. Μόνο ένα μικρό ποσοστό Γερμανών θα ενέκρινε προκαταβολικά τις επεκτατικές, βίαιες και φονικές ενέργειες του Χίτλερ. [...] Η υποστήριξη των Γερμανών προς τον Χίτλερ οφειλόταν στην άγνοιά τους για τα δεινά που έμελλε να προκαλέσει το καθεστώς του.» στο Alastair Parker, *Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος*, Θύραθεν-Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 14

⁶ S. Berstein, P. Milza, ό. π., σσ. 103-104

δυνάμεων της Ευρώπης να ασκήσουν μια αποτελεσματική πολιτική απέναντι στις χώρες του Άξονα⁷ και στις παραβιάσεις που εκείνες επιχειρούν.

Μετά τις κινήσεις αυτές, αρχίζει να ξεκαθαρίζει το τοπίο ως προς τις επιδιώξεις του Χίτλερ. Ο απώτερος στόχος του, υπήρξε η δημιουργία μιας μεγάλης Γερμανίας και η αναζήτηση ενός ζωτικού χώρου (*Lebensraum*), όπως διαπιστώνει κανείς στο βιβλίο του και Βίβλο του ναζισμού *Mein Kampf*, μίας αυτοκρατορίας στα πρότυπα του Βίσμαρκ που θα εκτείνεται έως την Ανατολή. Αυτή η νέα αυτοκρατορία θα περιλαμβάνει όλα τα εδάφη που χάθηκαν μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, καθώς και τους γερμανόφωνους πληθυσμούς. Πέρα, όμως, απ' την επιθυμία της ενσωμάτωσης πληθυσμών, υπήρχε και ένα σχέδιο εκμετάλλευσης των πλουτοπαραγωγικών πηγών και πρώτων υλών από την Κεντρική και κυρίως την Ανατολική Ευρώπη προς ενίσχυση της γερμανικής οικονομίας.

Οι Γερμανοί αποτελούσαν έναν σημαντικό μειονοτικό πληθυσμό στην Ευρώπη, ενώ στην Αυστρία ήταν ο κυρίαρχος. Η μεταχείρισή τους, ωστόσο, από τα εκάστοτε κράτη υπήρξε άνιση, όπως π. χ. με τους Γερμανούς της Σουδητίας στην Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία. Σ' αυτά τα κράτη μεταχειρίζονταν ως υποδεέστερη μειονότητα, ενώ παρατηρούνταν διακρίσεις εις βάρος τους. Δεν απολάμβαναν τα ίδια προνόμια με τους γηγενείς και πολλές φορές γίνονταν στόχος λόγω της καταγωγής τους. Όπως ήταν φυσικό, αυτό αποτέλεσε σαφή δικαιολογία για το Βερολίνο και σημαντικό λόγο παρέμβασης⁸.

Έτσι, οι βλέψεις του Χίτλερ στράφηκαν αρχικά στην Αυστρία. Το Μάρτιο του 1938 έστειλε τελεσίγραφο στον Σούσνινγκ, καγκελάριο της Αυστρίας, για παράδοση της χώρας στους Εθνικοσοσιαλιστές. Όταν εκείνος αρνήθηκε, δόθηκε άμεσα εντολή για γερμανική επέμβαση και στις 12 Μαρτίου η Βέρμαχτ πέρασε στο αυστριακό έδαφος όπου έγινε δεκτή με επευφημίες. Οι Ναζί είχαν καταλάβει όλες τις πόλεις και τις θέσεις εξουσίας. Η αυστριακή προσάρτηση (*Anschluss*) ήταν πλέον γεγονός. Θα πρέπει να σημειωθεί πως η στάση της Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας σ' αυτήν

⁷ Ο Άξονας Βερολίνου-Ρώμης αποτελούσε τη συμμαχία της ναζιστικής Γερμανίας και της φασιστικής Ιταλίας και ανακοινώθηκε το Νοέμβριο του 1936, εγκαινιάζοντας μια εποχή στενότερης προσέγγισης μεταξύ των κρατών των αυταρχικών καθεστώτων. Για τη σχέση φασισμού-ναζισμού βλ. Christian Goeschel, "Italia docet? The Relationship between Italian Fascism and Nazism Revisited", *European History Quarterly*, Vol. 42 (2012), 480-492

⁸ Για τη μεταχείριση των γερμανικών μειονοτήτων βλ. αναλυτικά Mark Mazower, *Η Αυτοκρατορία του Χίτλερ. Ναζιστική εξουσία στην κατοχική Ευρώπη*, Αλεξάνδρεια, χ. χ., σσ. 33-40

την αρπαγή εξουσίας και κατάφορης παραβίασης συνόρων υπήρξε αδρανής. «*Η ανεμπόδιστη προέλαση της Βέρμαχτ στην Αυστρία ήταν η πρώτη παραβίαση της εδαφικής διευθέτησης των Βερσαλλιών: άρχισε να αναδύεται το Μεγάλο Γερμανικό Ράιχ, όπως ακριβώς είχε υποσχεθεί ο Χίτλερ*»⁹.

Η χώρα που ακολούθησε στη χορεία των επεκτατικών διαθέσεων των Ναζί είναι η Τσεχοσλοβακία. Στη δεκαετία του 1930 αριθμούσε περί τα 3.000.000 πολίτες γερμανικής καταγωγής, την πολυπληθέστερη μειονοτική εθνότητα, ενώ ακολουθούσαν οι Ούγγροι και Πολωνοί¹⁰. Ωστόσο δεν έλειπαν τα μεταξύ τους προβλήματα καθώς οι τελευταίοι επιθυμούσαν την ένταξη στα εθνικά τους κράτη και οι Σλοβάκοι επιζητούσαν την αυτοκυριαρχία τους. Οι Γερμανοί της Σουδητίας (περιοχή της Τσεχοσλοβακίας στην οποία υπερείχαν αριθμητικά) αντιμετώπιζαν διακρίσεις εις βάρος τους και σ' αυτό βασίστηκε ο Χίτλερ προκειμένου να εξαναγκάσει την Τσεχοσλοβακία να παραδώσει την περιοχή αυτή στο Γ' Ράιχ. Έτσι, ήρθε σε επαφή με το Κόμμα των Σουδητών Γερμανών υποκινώντας κρίση στην περιοχή και έδειξε ξεκάθαρα μ' αυτόν τον τρόπο τις προθέσεις του.

Η Τσεχοσλοβακία απ' την πλευρά της υπολόγιζε στις συμμαχίες που είχε συνάψει με τη Γαλλία και τη Σοβιετική Ένωση. Οι Γάλλοι απ' την πλευρά τους, ακολουθώντας κοινή γραμμή με τους Βρετανούς, κατέληξαν σε μια «πολιτική κατευνασμού» Ο όρος «πολιτική κατευνασμού» ταυτίστηκε με τον Πρωθυπουργό της Βρετανίας Νέβιλ Τσάμπερλεν και αποτυπώνει τη επίσημη βρετανική θέση για αποφυγή πολεμικών συγκρούσεων με τα δύο ολοκληρωτικά κράτη. Με το φόβο μιας ενδεχόμενης επέκτασης του πολέμου, η Βρετανία επιθυμούσε να εξασφαλίσει ειρηνικές σχέσεις με το μελλοντικό νικητή¹¹. Έτσι, πρότειναν στην Τσεχοσλοβακία ένα σχέδιο για παραχώρηση εδαφών της Σουδητίας, κάτι που κατόπιν πύεσεων έγινε αποδεκτό. Όμως ο Χίτλερ διεκδικούσε τώρα περισσότερα με εκδίωξη όσων δεν ήταν Γερμανοί. Μη μπορώντας να δεχτούν κάτι τέτοιο, τόσο οι Βρετανοί και οι Γάλλοι όσο και η Τσεχοσλοβακία και με τον κίνδυνο του πολέμου να πλησιάζει, συγκλήθηκε στο

⁹ Mark Mazower, *Η Αυτοκρατορία του Χίτλερ*, ό. π. σ. 51

¹⁰ P. M. H. Bell, ό. π. σ. 369

¹¹ Προκόπης Παπαστράτης, «Γερμανική διείσδυση και Συμμαχική ενδοτικότητα. Η κατάσταση στα Βαλκάνια στις αρχές του πολέμου», *Η Ελλάδα του '40*, Επιστημονικό Συμπόσιο, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα 1993, σσ. 53-54· Χρήστος Χατζηιωσήφ, «Η πορεία της Ευρώπης προς τον πόλεμο», *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945*, τ. Γ1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007, σσ. 38-41

Μόναχο στις 29 Σεπτεμβρίου το 1938 συνδιάσκεψη των Μεγάλων Δυνάμεων (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία και Ιταλία) πλην της Τσεχοσλοβακίας που ήταν άμεσα εμπλεκόμενη. Παρά τον ενθουσιασμό με τον οποίο έγινε δεκτή στις χώρες που ήταν υπέρμαχες της «πολιτικής κατευνασμού», η επιτυχία της αμφισβητήθηκε. Οι σημαντικότερες συνέπειές της ήταν η κατάληψη της Σουδητίας και το υπόλοιπο της Τσεχοσλοβακίας να τίθεται υπό γερμανικό έλεγχο, ενώ εδαφικά κερδισμένες βγήκαν και οι Πολωνία και Ουγγαρία¹².

Η διάλυση της Τσεχοσλοβακίας αποτέλεσε την πρώτη μεγάλη κρίση στην Ευρώπη. Η δεύτερη σχετίζεται με τις γερμανικές βλέψεις αναφορικά με την Πολωνία. Η Πολωνία αποτελούσε εμπόδιο της γερμανικής πολιτικής την περίοδο που εξετάζουμε. Αυτό συνέβαινε καθώς η Γερμανία επιθυμούσε την επανάκτηση των χαμένων εδαφών του 1918 και την επιβολή στην Πολωνία. Εποφθαλμιούσε τον Πολωνικό Διάδρομο του Ντάντσιχ, θεωρώντας τον χώρο ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία της μεγάλης Γερμανίας¹³.

Στην περίπτωση της Πολωνίας ο Χίτλερ υπήρξε ξεκάθαρος δηλώνοντας πως θα διεξάγει πόλεμο εναντίον της προκειμένου να εφαρμόσει το σχέδιό του. Οι Δυτικοί, βλέποντας τις εχθρικές του προθέσεις, αποφάσισαν να συσπειρωθούν εναντίον του. Αρχικά, οι Βρετανοί έδωσαν στρατιωτικές εγγυήσεις στην Πολωνία σε περίπτωση επίθεσης (Μάρτιος 1939), κίνηση που ακολούθησαν και οι Γάλλοι¹⁴. Αμφότεροι, όμως, γνώριζαν πως θα ήταν δύσκολο να διεξάγουν μόνοι τους έναν αγώνα εναντίον της Γερμανίας και άρχισαν τις διαπραγματεύσεις με τη Σοβιετική Ένωση, ελπίζοντας πως θα αποκτήσουν ένα έρεισμα και θα συγκροτήσουν ένα κοινό μέτωπο¹⁵. Οι Σοβιετικοί δεν είχαν στη διάθεσή τους χρόνο για να διεξάγουν μια τέτοιου είδους επίθεση, αν και

¹² Bell, ό. π., σσ. 393-429

¹³ Martin Gilbert, *Second World War*, Weidenfeld and Nicolson, London 1989, σ. 2

¹⁴ Ο Τσάμπερλεν έπραξε το ίδιο με τη Ρουμανία και την Ελλάδα δείχνοντας ξεκάθαρα την διάθεση εμπλοκής της Βρετανίας στο βαλκανικό χώρο.

¹⁵ Η τακτική της Βρετανίας ισοδυναμούσε με την διατήρηση καλών σχέσεων τόσο με την ΕΣΣΔ όσο και της τελευταίας με την Τουρκία. Οι Βρετανοί προσπάθησαν να αποτρέψουν μια ενδεχόμενη συνεργασία των Σοβιετικών με τους Γερμανούς και να ελαττώσουν το υλικό με το οποίο προμήθευε η Ρωσία τον Χίτλερ. Το σενάριο εμπλοκής της Βρετανίας σε πόλεμο με τη Ρωσία φάνταζε ως μία απευκαταία εξέλιξη. Βλ. Christopher Catherwood, *The Balkans in the World War Two: Britain's Balkan dilemma*, Palgrave Macmillan. New York 2003, σσ. 130-138

επιθυμούσαν τα στρατεύματά τους να βρίσκονται σε πολωνικό έδαφος¹⁶. Έτσι, υπέγραψαν με τη Γερμανία τον Αύγουστο του 1939 το Σύμφωνο μη Επίθεσης (ή Σύμφωνο Μολότοφ-Ρίμπεντροπ)¹⁷, εγκαινιάζοντας μια νέα «εύθραυστη» συμμαχία.

Το γερμανοσοβιετικό σύμφωνο αποτέλεσε την καλύτερη ευκαιρία για το Χίτλερ να εισβάλει στην Πολωνία, εξασφαλίζοντας τη μη εμπλοκή της ΕΣΣΔ. Την 1η Σεπτεμβρίου 1939 ο Χίτλερ πραγματοποίησε τις απειλές του εισβάλλοντας στη Πολωνία, ενώ δύο μέρες αργότερα η Βρετανία και η Γαλλία κηρύσσουν τον πόλεμο εναντίον του, τηρώντας τις δεσμεύσεις τους έναντι της Πολωνίας.

Η ήττα για την Πολωνία ήρθε σε ένα μήνα, λαμβάνοντας υπόψη και την υπεροχή των Γερμανών σε εξοπλισμούς και δυναμικό¹⁸. Η γερμανική τακτική περιλάμβανε βομβαρδισμούς σημαντικών πόλεων, εκκαθαρίσεις Εβραίων από τη δυτική Πολωνία και κακομεταχείριση όσων δεν είχαν γερμανική υπηκοότητα. Στις 17 Σεπτεμβρίου πραγματοποιείται η σοβιετική εισβολή στρατευμάτων στη χώρα, με τους Πολωνούς να δείχνουν ανήμποροι ρυθμιστές της κατάστασης. Η διάρθρωση της Πολωνίας είχε ως εξής: οι ανατολικές επαρχίες τέθηκαν υπό σοβιετικό έλεγχο, ενώ οι Γερμανοί κατέλαβαν τις περιοχές που τους ανήκαν πριν το 1918. Η πρώτη φάση του «κεραυνοβόλου πολέμου» (Blitzkrieg) ήταν γεγονός.

Η Σοβιετική Ένωση, έχοντας εξασφαλίσει την κυριαρχία στην ανατολική Πολωνία και τη Λιθουανία¹⁹, έστρεψε το ενδιαφέρον της στη Σκανδιναβία και συγκεκριμένα στη Φινλανδία. Εκεί, θέλοντας να δημιουργήσει στρατιωτικές βάσεις, συνάντησε την άρνηση των Φινλανδών και γι' αυτό το λόγο εξαπέλυσε επίθεση εναντίον τους στις 30 Νοεμβρίου. Ο επόμενος μήνας βρήκε τη χώρα να δέχεται επιθέσεις στα σύνορά της. Οι Φινλανδοί, ωστόσο, επέδειξαν μία αξιοσημείωτη αντίσταση. Ο στρατός του Στάλιν βρήκε απέναντί του έναν εκπαιδευμένο στρατό ο οποίος εμφάνιζε έναν σημαντικό βαθμό συσπείρωσης²⁰.

¹⁶ James Joll, ό. π., σσ. 505-506

¹⁷ Η απόρριψη των αγγλογαλλικών προτάσεων συνδέεται με τις επιδιώξεις των Σοβιετικών για εδαφικές προσαρτήσεις συμπεριλαμβανομένων και μέρους της Πολωνίας, κάτι που η Γερμανία ως υπολογίσιμη για τη δεδομένη χρονική στιγμή δύναμη μπορούσε να προσφέρει. Βλ. Bell, ό. π., σσ. 413-419

¹⁸ Για την ήττα της Πολωνίας βλ. ενδεικτικά Ουίνστον Τσώρτσιλ, *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*, Γκοβόστης, εκδ. Καθημερινής, τόμος 2, σσ. 24-26 και Mark Mazower, ό. π., σσ. 64-67

¹⁹ Από την υπογραφή της συμφωνίας Ρίμπεντροπ-Στάλιν στην Μόσχα στις 29 Σεπτεμβρίου 1939.

²⁰ Σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αγνοηθεί η συμβολή Βρετανίας, Γαλλίας και Η. Π. Α. με την αποστολή εθελοντών. Martin Gilbert, ό. π., σσ. 31-34 και Ουίνστον Τσώρτσιλ, ό. π., σσ. 70-74

Στα μέσα Ιανουαρίου του 1940, οι αεροπορικές επιθέσεις των Σοβιετικών στη γείτονα χώρα εντείνονται, κίνηση που παρακινεί τη Βρετανία και τη Γαλλία να επέμβουν στη Νορβηγία για να βοηθήσουν τη Φινλανδία. Οι Σύμμαχοι, γνωρίζοντας τα τρωτά σημεία της Γερμανίας (ανάγκη για ανεφοδιασμό σιδηρομεταλλευμάτων από τη Σουηδία και πετρελαίου από την Ανατολή) αποφασίζουν να ναρκοθετήσουν το νορβηγικό διάδρομο στα βόρεια προκειμένου να αναχαιτίσουν τον εφοδιασμό της Γερμανίας σε πρώτες ύλες²¹. Η προσπάθεια αυτή απέτυχε γιατί οι Γερμανοί τους πρόλαβαν, εισβάλλοντας στη Νορβηγία και θέτοντας μ' αυτόν τον τρόπο τέλος στις κινήσεις προς τις Σκανδιναβικές χώρες. Ο «πόλεμος του Λυκόφωτος»²² τερματίστηκε με την επίθεση στη Νορβηγία στις 9 Απριλίου 1940, ενώ την ίδια μέρα παραδόθηκε άνευ όρων και η Δανία.

Η ταχύτητα της γερμανικής προέλασης είναι ραγδαία με τη Βέρμαχτ να εισβάλει ταυτόχρονα σε Βέλγιο, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία. Η παράδοσή τους ήταν θέμα ημερών, αλλά η σημαντικότερη προσπάθεια καταβλήθηκε για την υποταγή της Γαλλίας και της Βρετανίας, των δύο πιο ισχυρών αντιπάλων της Γερμανίας στη Δύση. Τον Ιούνιο του 1940, η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο σε Γαλλία και Βρετανία²³. Η Γαλλία, απειλούμενη από δύο δυνάμεις και παρά την ενίσχυση από τη βρετανική αεροπορία, δεν κατάφερε να αντιμετωπίσει τα στρατεύματα του Άξονα και στις 25 Ιουνίου παραδόθηκε επίσημα στους Γερμανούς. Σύντομα σχηματίστηκε κυβέρνηση υπό τον στρατάρχη Πεταίν, ο οποίος συμφώνησε σε ανακωχή με το Γ' Ράιχ, στο βόρειο τμήμα της Γαλλίας (Κυβέρνηση του Βισύ), ενώ το νότιο διατήρησε αυτόνομη κυβέρνηση. Στο μεταξύ, οι Ρώσοι εισέβαλαν στα κράτη της Βαλτικής

²¹ Ουίνστον Τσόρτσιλ, ό. π. * Οι Βρετανοί επιθυμούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στη Σουηδία και τη Νορβηγία προκειμένου να αποτρέψουν την ενδυνάμωση του γερμανικού στρατού, αλλά και για να παρέχουν βοήθεια στη Φινλανδία. Γι' αυτό το λόγο θεωρούσαν σημαντική την ουδετερότητά τους. «*The preservation and integrity of these two Scandinavian states were vital to European security and the Allies "were ready to consider that help they could provide against any possible consequences of Swedish or Norwegian help to Finland"*» στο Christopher Catherwood, ό. π., σσ. 103-105

²² Φράση του Τσάμπερλεν για να περιγράψει την περίοδο από την εισβολή στην Πολωνία μέχρι την εισβολή στη Νορβηγία και κατ' επέκταση στη Γαλλία καθώς δεν έλαβαν χώρα επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας. βλ. Τσόρτσιλ, ό. π., σ. 11

²³ Αυτό αποτέλεσε πράξη γοήτρου για την Ιταλία που θέλησε να επεκταθεί ξεφεύγοντας από τα Βαλκάνια, αλλά και να δηλώσει την παρουσία της στον αγώνα στον οποίο είχε συνασπιστεί με τη Γερμανία.

(Λιθουανία, Λετονία και Εσθονία) με σκοπό να εγκαθιδρύσουν σοβιετικά καθεστώτα, ενώ κατέλαβαν τη Βεσσαραβία και τη Βόρεια Βουκοβίνα της Ρουμανίας.

Από τον Ιούλιο, ο Χίτλερ προετοιμάζεται να δώσει άλλον ένα μεγάλο αγώνα, αυτή τη φορά εναντίον της Μ. Βρετανίας. Η επιχείρηση φέρει την κωδική ονομασία «Θαλάσσιος Λέων» και ξεκινάει στις 20 Ιουλίου. Στόχος της Γερμανίας είναι να καθυποτάξει τη βρετανική αεροπορία και να αναγκάσει τη Βρετανία να ζητήσει διαπραγματεύσεις. Η Luftwaffe εξαπολύει σφοδρές επιθέσεις εναντίον βρετανικών πόλεων, ενώ η Βρετανική Αεροπορία (RAF) βομβαρδίζει ως αντίποινα γερμανικούς στόχους και εργοστάσια στην αντίπαλη χώρα²⁴.

Η στάση των Βρετανών ταυτίζεται με τη συνέχιση του πολέμου δείχνοντας μ' αυτόν τον τρόπο τον πατριωτισμό τους και επιδεικνύοντας έναν σημαντικό βαθμό συσπείρωσης και αποφασιστικότητας. Έτσι, η RAF προβαίνει σε αντίστοιχες επιθέσεις και επιτελεί επάξια το ρόλο της, υπερασπιζόμενη το βρετανικό εναέριο χώρο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υποστεί σημαντική φθορά η γερμανική αεροπορία. Παρά τις απώλειές της, η τελευταία συνεχίζει τον αγώνα και επιδίδεται σε μαζικές επιθέσεις εναντίον του Λονδίνου, του Ντόβερ και άλλων σημαντικών πόλεων και λιμανιών. Ο Χίτλερ αντιλαμβάνεται πως η μάχη της Αγγλίας δεν είναι εύκολη υπόθεση και γι' αυτό το λόγο υποχωρεί τον Οκτώβριο του 1940 και αναβάλλει τη συνέχισή της.

Και ενώ η κατάσταση στη Δυτική Ευρώπη μεταφραζόταν σε γερμανικές επιτυχίες, από το καλοκαίρι του 1940 και εξής το ενδιαφέρον των δυνάμεων του Άξονα στρέφεται στη Μεσόγειο, με σχέδιο κατάληψης του Γιβραλτάρ και της Αιγύπτου και στα Βαλκάνια, ενώ στις 31 Ιουλίου έγινε και για πρώτη φορά αναφορά από τον Χίτλερ σε σχέδια εισβολής κατά της Ρωσίας .

Ο χώρος των Βαλκανίων συγκέντρωνε το ενδιαφέρον του Χίτλερ για οικονομικούς λόγους. Ας μην ξεχνάμε πως αποτελούσε τον κύριο τροφοδότη του σε πρώτες ύλες (πετρέλαιο, τρόφιμα), αναγκαίες προϋποθέσεις, δηλαδή, για τη συνέχιση του πολέμου. Αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι πως ο ίδιος επιθυμούσε την επικράτηση μιας ισορροπίας στην περιοχή εφόσον έτσι εξυπηρετούνταν και τα δικά του συμφέροντα. Όμως, στα Βαλκάνια υπήρχαν χώρες που είχαν άλυτα ζητήματα αναφορικά με τις εδαφικές τους διεκδικήσεις και αυτό έπρεπε να το λύσει προκειμένου

²⁴ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη μάχη της Αγγλίας βλ. Alastair Parker, ό. π., σσ. 69-89 και Williamson Murray, Allan R. Millett, *A War to be won. Fighting the Second World War*, University Press, Cambridge, Massachusetts 2001, σσ. 83-89

να καταφέρει την προσχώρηση των κρατών αυτών στον Άξονα. Γι' αυτό το λόγο ανάγκασε τη Ρουμανία να παραχωρήσει μέρος των εδαφών της σε Ουγγαρία και Βουλγαρία (χώρες που αδικήθηκαν μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο), με την πρώτη να αποσπά το ένα τρίτο της Τρανσυλβανίας και τη δεύτερη τη νότια Δοβρουτσά²⁵. Μπορεί η ικανοποίηση των αξιώσεων τους να επιτεύχθηκε, η Γερμανία, όμως, ήθελε να στερήσει από τη Βρετανία τις οποιοσδήποτε θέσεις είχε στην Αφρική και τη Μεσόγειο. Το σχέδιο που είχε για επίθεση στο Γιβραλτάρ εγκαταλείφθηκε λόγω της απροθυμίας του Φράνκο να συμμετέχει, αλλά ο Χίτλερ δήλωσε πρόθυμος να παρέχει ενισχύσεις στο σύμμαχό του Μουσολίνι στην Αίγυπτο, εμποδίζοντας έτσι τη δημιουργία βρετανικών βάσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες το ενδιαφέρον του για τα Βαλκάνια γίνεται εντονότερο, ενώ αρχίζουν να λαμβάνουν χώρα διαπραγματεύσεις για προσεταιρισμό και άλλων κρατών για να ενισχυθεί ο συνασπισμός του.

Η Ελλάδα, ενώ αρχικά δεν αποτελούσε σημείο ενδιαφέροντος για τους Γερμανούς, τα δεδομένα άλλαξαν όταν επανεκτίμησαν την παρουσία των Άγγλων στα νότια της χώρας. Οι Γερμανοί προβληματίζονταν με τη βρετανική παρουσία στη Μεσόγειο και αυτό έπρεπε αργά ή γρήγορα να ρυθμιστεί²⁶. Στις 3 Νοεμβρίου, ο Χίτλερ ανακοίνωσε επίσημα την οδηγία υπ' αριθμόν 20, γνωστή ως επιχείρηση «Μαρίτα», που αφορούσε την επίθεση στην Ελλάδα την άνοιξη του 1941. Οι Ιταλοί έδειξαν από την αρχή τις προθέσεις τους για την Ελλάδα, γνωρίζοντας πως θα είναι δύσκολο να επιβληθούν σ' ένα κράτος με σαφή βρετανικό προσανατολισμό²⁷. Στις 28 Οκτωβρίου πραγματοποιείται η πρώτη πολεμική επιχείρηση σε βαλκανικό έδαφος σε βάρος της Ελλάδας, ύστερα από άρνηση του πρωθυπουργού Μεταξά να επιτρέψει την διέλευση ιταλικών στρατευμάτων από τη χώρα.

²⁵ George E. Blau-Jessup John, *Invasion Balkans! The German Campaign in the Balkan. Spring 1941*, Burd Street Press, Shippensburg 1997, σσ. 1-3

²⁶ Όταν μαθεύτηκε πως βρετανικές δυνάμεις εγκαταστάθηκαν στην Κρήτη και τη Λήμνο, οι Γερμανοί ανησύχησαν μιας και αυτό αποτελούσε ισχυρό δείγμα βρετανικής παρέμβασης στα Βαλκάνια. Αυτό ίσως σήμαινε και πιθανή επίθεση στις ζωτικής σημασίας πετρελαιοπηγές της Ρουμανίας που κατείχαν.

²⁷ Ο Μουσολίνι αναγνωρίζει πως η Ελλάδα αποτελούσε ανέκαθεν στόχο της βρετανικής πολιτικής στη Μεσόγειο, ενώ παράγοντες όπως ο Βασιλιάς και τα φιλοβρετανικά κόμματα ενισχύουν την εκτίμησή του για το ρόλο της Αγγλίας. Η ανησυχία του για την παρουσία Βρετανών σε ελληνικά αεροδρόμια αποδεικνύει και τη στρατηγική σημασία που έχει η Ελλάδα στη Μεσόγειο, Martin van Creveld, *Hitler's Strategy 1940-1941. The Balkan Clue*, Cambridge University Press, Cambridge 1973, σ. 45

Οι Γερμανοί γνώριζαν πως για να επιτεθούν στα Βαλκάνια έπρεπε να θέσουν υπό τον έλεγχό τους την Ουγγαρία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία. Η Ουγγαρία, η οποία προσχώρησε στο Τριμερές Σύμφωνο στις 20 Νοεμβρίου 1940, έδωσε την έγκρισή της στις γερμανικές δυνάμεις για να τη διασχίσουν και να συγκεντρωθούν στη Ρουμανία. Η Ρουμανία, έχοντας το φόβο μιας ρωσικής επίθεσης, ζήτησε από τον Χίτλερ την ενίσχυσή της. Έτσι, αφού συντάχθηκε με τον Άξονα στις 23 Νοεμβρίου, γερμανικά στρατεύματα έκαναν την εμφάνισή τους στη χώρα, εξέλιξη που είχε στόχο τόσο την προστασία των πετρελαιοπηγών όσο και τη συγκέντρωση δυνάμεων για επίθεση στην Ελλάδα²⁸.

Η στάση της Βουλγαρίας ήταν αβέβαιη, καθώς μια συνεργασία με τη Γερμανία ίσως προκαλούσε σοβιετικές αντιδράσεις ή ακόμα και τουρκική παρέμβαση, αν οι Γερμανοί επιτίθονταν στην Ελλάδα. Είναι φανερό πως η Βουλγαρία αποτελούσε σημείο διένεξης μεταξύ Ρωσίας και Γερμανίας, αφού και οι δύο προσπάθησαν να εξασφαλίσουν την παρουσία της στο πλευρό τους. Τελικά, πραγματοποιήθηκε η προσχώρησή στον Άξονα την 1^η Μαρτίου 1941²⁹.

Πέρα, όμως, από τις χώρες που προαναφέρθηκαν, η στάση μιας άλλης δύναμης, της Γιουγκοσλαβίας, υπήρξε καθοριστικός παράγοντας για τη συνέχιση σχεδίων και από τις δύο πλευρές. Τόσο ο Τσόρτσιλ, ο οποίος θέλησε να δημιουργήσει ένα ενιαίο βαλκανικό μέτωπο Ελλάδας, Τουρκίας, Γιουγκοσλαβίας, όσο και ο Χίτλερ, προσπάθησαν να την προσεγγίσουν. Η Γιουγκοσλαβία επέμεινε στην υιοθέτηση μιας ουδέτερης στάσης, κάτι που δυσχέραινε τις προσπάθειες της Γερμανίας. Η τελευταία επιδίωξε να τη δελεάσει δίνοντάς της προνόμια στην Ελλάδα (παραχώρηση

²⁸ George E. Blau-Jessup John, ό. π., σ.11

²⁹ Προσπάθεια προσέγγισης έγινε και από τους Συμμάχους προκειμένου να μην ταχθεί η Βουλγαρία στο πλευρό του Άξονα. Όμως, η αναζωπύρωση του βουλγαρικού εθνικισμού, βλέποντας τα γερμανικά κατορθώματα, και οι βλέψεις που είχε εις βάρος της Ελλάδας (έξοδος στο Αιγαίο) συνέβαλαν ώστε ο Χίτλερ να κερδίσει τη μάχη της διεκδίκησης., Hans-Joachim Horpe, «Γερμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα: οι σχέσεις των τριών χωρών και η πολιτική της Βουλγαρίας στην κατεχόμενη Μακεδονία» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή-Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σσ. 401-417· Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη στάση της Βουλγαρίας στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο βλ. Yiannis D. Stefanidis, "Greece, Bulgaria and the approaching tragedy, 1938-1941", *Balkan Studies*, Vol. 32 (1991), 293-307 και Bisser Petron, «Η πολιτική της Βουλγαρίας έναντι της Ελλάδας μετά τη δεκαετία του '30 και η βουλγαρική κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης» στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945, τ. Γ1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007, σσ. 151-173

Θεσσαλονίκης) και να εγγυηθεί την ασφάλεια των συνόρων της. Εξάλλου, με τη Γιουγκοσλαβία στο πλευρό τους, οι Γερμανοί είχαν στη διάθεσή τους το καλύτερο σημείο για να επιτεθούν στην Ελλάδα. Παρόλο που στην αρχή έγινε πρόταση απ' τη γερμανική πλευρά για Σύμφωνο μη επίθεσης, εν τέλει η ιδέα αυτή αντικαταστάθηκε από επίμονη πίεση για ένταξη στον Άξονα³⁰. Το Βελιγράδι έβλεπε πως ο κλοιός γύρω του στένευε, ενώ την ίδια στιγμή η χώρα ταλανιζόταν από εσωτερικά προβλήματα. Παράλληλα, γινόταν αντιληπτό πως η αγγλοαμερικανική βοήθεια κρινόταν ανεπαρκής. Τα δεδομένα αυτά, σε συνδυασμό με το Σύμφωνο μη επίθεσης που υπεγράφη μεταξύ Βουλγαρίας και Τουρκίας το Φεβρουάριο του 1941 και την παρουσία του γερμανικού στρατού στα Βουλγαρο-Γιουγκοσλαβικά σύνορα, οδήγησαν στην προσχώρηση της Γιουγκοσλαβίας στο Τριμερές Σύμφωνο³¹. Αυτή η ενέργεια προκάλεσε την αντίδραση εθνικιστών αξιωματικών στο Βελιγράδι, με αποτέλεσμα στις 26 Μαρτίου να λάβει χώρα ένα πραξικόπημα, που οδήγησε σε παραίτηση της κυβέρνησης και ανάληψη του θρόνου από το βασιλιά Πέτρο Β'. Το γεγονός αυτό συνοδεύτηκε από αντιγερμανικές εκδηλώσεις, καθώς το νέο καθεστώς ήταν εχθρικό προς τον Άξονα. Βλέποντας την εξέλιξη αυτή, ο Χίτλερ, δηλώνει έτοιμος να καταστρέψει τη Γιουγκοσλαβία και γι' αυτό το λόγο ζητά τη συμβολή χωρών που μέχρι στιγμής έχει στο πλευρό του³².

Στις 6 Απριλίου του 1941 η Γερμανία πραγματοποιεί τα σχέδιά της με ταυτόχρονη εισβολή σε Ελλάδα και Γιουγκοσλαβία. Παρά τις αμυντικές τους προσπάθειες, συνθηκολόγησαν και οι δύο μέχρι το τέλος Απριλίου. Μετά τις επιτυχίες τους, οι Γερμανοί στράφηκαν στην Κρήτη. Στις 20 Μαΐου ξεκινά η μάχη της Κρήτης με την άμυνα των ελληνοβρετανικών δυνάμεων να υποχωρεί και το νησί να βρίσκεται υπό γερμανική κατοχή. Μέχρι τις αρχές Ιουνίου τα εμπόδια της Ελλάδας, που βρισκόταν υπό τριπλή κατοχή³³, και της Γιουγκοσλαβίας είχαν εξαλειφθεί. Έτσι, άνοιγε ο δρόμος για το σχέδιο «Μπαρμπαρόσα», την εισβολή, δηλαδή, στη Σοβιετική Ένωση. Η επιχείρηση αυτή ήταν αδύνατο να τεθεί σε εφαρμογή, χωρίς προηγουμένως

³⁰ Ernst L. Presseisen, "Prelude to 'Barbarossa': Germany and the Balkans, 1940-1941", *The Journal of Modern History*, Vol. 32, No. 4 (1960), 359-370

³¹ Ο. π.

³² George E. Blau-Jessup John, ό. π., σσ. 21-23

³³ Η Βουλγαρία αρνήθηκε να συμμετέχει στην ιταλική επίθεση του 1940 στην Ελλάδα, προτιμώντας να ακολουθήσει μια ουδέτερη πολιτική. Η παθητική στάση της έληξε στις 20 Απριλίου όταν μπήκε στο ελληνικό έδαφος και έθεσε στην κατοχή της την Ανατολική Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη.

να εξασφαλιστούν οι απαραίτητες πρώτες ύλες από τα Βαλκάνια και η προσάρτηση χωρών όπως η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία³⁴.

³⁴ Ernst L. Presseisen, *ό. π.*, σ. 369

B. Η πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα 1939-1941

Οι πολιτικές αναταράξεις της περιόδου 1915-1924 οδήγησαν στα κρίσιμα γεγονότα του 1935, την ανατροπή, δηλαδή, της κυβέρνησης Τσαλδάρη από το πραξικόπημα του Γεωργίου Κονδύλη και την επαναφορά της μοναρχίας. Με την έλευση του βασιλιά Γεωργίου Β' στις 25 Νοεμβρίου, αρχίζουν να δρομολογούνται οι εξελίξεις για τη δημιουργία δικτατορικού καθεστώτος με την υποστήριξη των Βρετανών, κύριος εκφραστής των οποίων υπήρξε ο βασιλιάς.

Οι εκλογές του Ιανουαρίου του 1936 ανέδειξαν ισόψηφες τις παρατάξεις των βενιζελικών και των βασιλοφρόνων, με αποτέλεσμα να αναδειχτεί το ΚΚΕ ως ρυθμιστής της κατάστασης και να στρέφεται προς την υποστήριξή του στο πρόσωπο του Θεμιστοκλή Σοφούλη και στο Κόμμα Φιλελευθέρων. Οι αντιδράσεις που προέκυψαν παρέτειναν το κλίμα ακυβερνησίας και έτσι ο βασιλιάς διορίζει πρωθυπουργό το Μεταξά, μετά το θάνατο του υπηρεσιακού πρωθυπουργού Δεμερτζή. Η παρατεταμένη αδυναμία συγκρότησης κυβέρνησης και λύσης του πολιτικού ζητήματος κατέδειξε και την αδυναμία του κοινοβουλευτισμού που οδήγησε στην επιβολή δικτατορίας.

Η εγκαθίδρυση δικτατορικού καθεστώτος από το Μεταξά με τη συγκατάθεση του Γεωργίου, έμελλε να εγκαινιάσει μια περίοδο διώξεων, εκτοπίσεων και συλλήψεων, καθιστώντας τον δικτάτορα αντιδημοφιλή, όμως εξαιρετικά χρήσιμο στους Βρετανούς τους οποίους διαβεβαίωνε κάθε φορά για την αφοσίωσή του³⁵. Ο Μεταξάς δεν είχε πολιτικά ερείσματα και προκαλούσε τη λαϊκή δυσαρέσκεια, καθώς και την ανησυχία των Βρετανών για όσα συνέβαιναν στη χώρα³⁶. Παρά την αντιδημοτικότητά του, οι Άγγλοι έκριναν πως το υπάρχον καθεστώς ήταν ευνοϊκό για την πολιτική τους και του παρείχαν υποστήριξη. Αλλά και ο ίδιος ο Μεταξάς προωθούσε τα βρετανικά συμφέροντα και τις περισσότερες φορές ερχόταν σε πλήρη ταύτιση με τη βρετανική γραμμή.

³⁵ Για το καθεστώς Μεταξά και το ρόλο που έπαιξε ο βρετανικός παράγοντας από το 1935 έως τη γερμανική εισβολή τον Απρίλιο του 1941, βλ. αναλυτικά Ιωάννης Κολιόπουλος, *Παλινόρθωση-Δικτατορία-Πόλεμος 1935-1941. Ο βρετανικός παράγοντας στην Ελλάδα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1985

³⁶ Ο. π., σ.126 · Mogens Pelt, *Tobacco, Arms & Politics. Greece and Germany from World Crisis to World War 1929-1941*, Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen 1998, σ. 59-64

Αυτό που κλήθηκε ν' αντιμετωπίσει ο Μεταξάς ήταν η ιταλική απειλή και ο φόβος μιας ενδεχόμενης επίθεσης στη Μεσόγειο. Η ιταλική κατάληψη της Αλβανίας και η δυνατότητα να αποτελέσει αυτή η χώρα ορμητήριο για επιδρομές στα Βαλκάνια, τον Απρίλιο του 1939 αποτέλεσε μια ανησυχητική εξέλιξη που θορύβησε τόσο τον Έλληνα δικτάτορα όσο και τους Συμμάχους.

Ο Μεταξάς αντιμετώπιζε μάλλον με συμπάθεια τη γείτονα χώρα και επιδίωκε τη διατήρηση ισορροπημένων σχέσεων. Οι χειρισμοί του ήταν λεπτοί έως και την εκδήλωση της ιταλικής επίθεσης (στάση που κράτησε και απέναντι στη Γερμανία). Αλλά και οι Ιταλοί έδειξαν φιλικές προθέσεις, διαβεβαιώνοντας την ουδετερότητά τους απέναντι στην Ελλάδα. Ας μην ξεχνάμε, όμως, πως το Σύμφωνο Φιλίας του 1928 μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας εξέπνεε το 1939 και αυτό αποτέλεσε κομβικό σημείο στις σχέσεις των δύο χωρών³⁷.

Όπως προαναφέρθηκε, η ελληνική πλευρά προσπάθησε να διατηρήσει μια ουσιαστική σχέση με την Ιταλία, χωρίς όμως να επηρεαστεί και αυτή που είχε ήδη χτίσει με τη βρετανική πλευρά. Κάτι τέτοιο, βέβαια, δύσκολα θα μπορούσε να βρει εφαρμογή, αφού τα συμφέροντα των δύο πλευρών έρχονταν σε σύγκρουση. Η Βρετανία, γνωρίζοντας τις δεσμεύσεις του ελληνοϊταλικού συμφώνου, επιθυμούσε τη διατήρησή του, με ορισμένες τροποποιήσεις προς το συμφέρον της. Αυτό μεταφραζόταν σε αλλαγή κάποιων σημείων προκειμένου να ενεργήσει η Ελλάδα όπως ήθελε σε περίπτωση πολεμικής εμπλοκής της Βρετανίας με την Ιταλία. Αυτή η παρέμβαση καταδεικνύει και το μέγεθος τη βρετανικής διείσδυσης στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα τη μη ανανέωση του συμφώνου και κατ' επέκταση την έκθεση της χώρας σε μεγαλύτερους κινδύνους³⁸. Από τώρα και στο εξής η Ελλάδα, ενώ παραμένει τυπικά ουδέτερη, ακολουθεί βρετανόφιλη πολιτική

³⁷ Η ελληνοϊταλική συνθήκη φιλίας υπήρξε βασική επιδίωξη του Βενιζέλου για τη δημιουργία υγιών σχέσεων με την Ιταλία και ενός σημαντικού μελλοντικού ερείσματος στα πλαίσια της εξωτερικής του πολιτικής. Το σύμφωνο αυτό όριζε μεταξύ άλλων πως η κάθε χώρα θα παρέμενε ουδέτερη σε περίπτωση επίθεσης από άλλη δύναμη. Η διάρκειά της ήταν δεκαετής με δυνατότητα ανανέωσης. Βλ. ενδεικτικά: Στράτος Δορδανάς, «Βαλκανικά Σύμφωνα Φιλίας, 1912-1941», Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, στο συλλογικό τόμο: *Βαλκάνια, 1913-2011: Εκατό Χρόνια Θύελλες και Χίμαιρες*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 119-126 · Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945*, τ. 1, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2008, σσ. 208-215

³⁸ Κολιόπουλος, ό. π., σσ. 165-175 · Σβολόπουλος, ό. π., σσ. 264-267

και είναι η Βρετανία αυτή η χώρα που θα δεσμευτεί να παρέχει τη βοήθειά της από την επαύριο της ιταλικής εισβολής στην Ελλάδα.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί και η μετέπειτα στάση της Ιταλίας. Ο Μουσολίνι θεωρούσε πως η Μεσόγειος ανήκε στην κυριότητά του και είχε δικαίωμα παρέμβασης στη γύρω περιοχή. Η επιρροή άλλων κρατών στα Βαλκάνια (Βρετανία, Γαλλία, Γερμανία) ήταν κάτι που δεν πέρασε απαρατήρητο στην Ιταλία. Βλέποντας ο Μουσολίνι τις νίκες του συμμάχου του στην Ευρώπη, θέλησε να συμμετάσχει και εκείνος στον πόλεμο, με στόχο να ενισχύσει το γόητρό του. Ο ανταγωνισμός στα Βαλκάνια ήταν αυτός που οδηγούσε από δω και στο εξής τις εξελίξεις.

Μπορεί η Ιταλία να ήθελε να εμπλακεί ενεργά στα Βαλκάνια, ο Χίτλερ, όμως, έδειξε από την αρχή πως επιθυμούσε τη διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή, προειδοποίηση που κατέστησε σαφή στο Μουσολίνι. Ο τελευταίος βέβαια, είχε άλλα σχέδια στο μυαλό του. Από το καλοκαίρι του 1940 επεξεργαζόταν ένα σχέδιο επίθεσης στην Ελλάδα. Κάτι τέτοιο συνδεόταν άμεσα με την ανησυχία που προκλήθηκε στην Ιταλία λόγω της ολοένα και αυξανόμενης υποστήριξης της Ελλάδας από τη Βρετανία³⁹, αλλά και λόγω της γερμανικής προέλασης στη Ρουμανία. Αυτή η κίνηση του Χίτλερ υπήρξε καθοριστική για να πυροδοτήσει την αντίδραση του Μουσολίνι και να ενισχύσει το φόβο του για γερμανική κυριαρχία στα Βαλκάνια⁴⁰.

Η απόφαση του Μουσολίνι για επίθεση στην Ελλάδα είχε ήδη παρθεί. Στις 28 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, ύστερα από άρνηση του Μεταξά για παραχώρηση εδαφών και άλλων στρατιωτικών διεκδικήσεων στον ιταλικό στρατό, ξεκίνησε ο ελληνοϊταλικός πόλεμος. Για τον ίδιο ήταν ιδανική στιγμή καθώς τόσο η Τουρκία και η Γιουγκοσλαβία όσο και η Βουλγαρία δεν θα ήταν πρόθυμες να παράσχουν βοήθεια στην Ελλάδα⁴¹. Αυτή η αυθαίρετη πράξη προκάλεσε την οργή του Χίτλερ, ο οποίος είχε προειδοποιήσει τον Μουσολίνι για μη εμπλοκή του στα Βαλκάνια. Γνώριζε, ωστόσο, ότι μια τέτοια εξέλιξη μπορεί να προκαλούσε την αντίδραση της Σοβιετικής Ένωσης στα Βαλκάνια και ίσως απαιτούσε την παροχή βοήθειας στη συμμαχική Ιταλία.

³⁹ Οι Ιταλοί δυσανασχετούσαν με την παραχώρηση από ελληνικής πλευράς ναυτικών και αεροπορικών βάσεων στους Βρετανούς και με τη βρετανική παρουσία στην Αίγυπτο.

⁴⁰ Για τη στάση της Ιταλίας βλ. αναλυτικά Jerzy W. Borejsza, «Η Ελλάδα και η βαλκανική πολιτική της φασιστικής Ιταλίας, 1936-1940» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή –Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σσ. 16-32

⁴¹ Charles Cruickshank, *Greece 1940-1941*, εκδ. Davis Poynter, Λονδίνο 1976, σ. 34

Οι επόμενοι μήνες από την ιταλική εισβολή συνοδεύτηκαν από μάχες στο αλβανικό μέτωπο, των οποίων η έκβαση ήταν νικηφόρα για την ελληνική πλευρά. Αμέσως έγινε αντιληπτή η ανάγκη παροχής βοήθειας από τους Βρετανούς και τονίστηκε η προτεραιότητα της Ελλάδας αυτήν τη χρονική στιγμή ακόμη και από τον ίδιο τον Τσώρτσιλ. Από τα τέλη Οκτώβρη άρχισε η σταδιακή έλευση βρετανικών δυνάμεων στη χώρα. Ο αριθμός των μονάδων που μπορούσαν να σταλούν αποτέλεσε μάλιστα αίτια διαφωνίας μεταξύ του Άντονι Ήντεν και του Τσώρτσιλ μιας και ο πρώτος πίστευε πως δεν μπορούσε να αποσπαστεί μεγάλο μέρος στρατιωτικής δύναμης από το μέτωπο της Μ. Ανατολής γιατί θα έμενε απροστάτευτο⁴².

Οι εξελίξεις στην Ελλάδα δεν ήταν οι αναμενόμενες για την Ιταλία, γι' αυτό και ο έτερος σύμμαχός της έπρεπε να επέμβει. Ήδη από τα μέσα Νοεμβρίου ο Χίτλερ επεξεργαζόταν σχέδιο εισβολής στην Ελλάδα κάτι που όμως θα καθυστερούσε την επίθεση που σχεδίαζε στη Σοβιετική Ένωση. Η εμπλοκή του επικυρώθηκε με την υπογραφή του σχεδίου «Μαρίτα» στις 13 Δεκεμβρίου και του σχεδίου «Μπαρμπάρσα» στις 18 του ίδιου μήνα, τα οποία αφορούσαν την εισβολή στα Βαλκάνια και τη Σοβιετική Ένωση αντίστοιχα. Η ανησυχία του απέρρευε κυρίως από το φόβο μιας μελλοντικής επίθεσης των Βρετανών, που είχαν καταλάβει στρατηγικά σημεία στην Ελλάδα, στις ρουμανικές πετρελαιοπηγές.

Ενώ οι συγκρούσεις στο Αλβανικό μέτωπο συνεχίζονταν, υπήρχαν πληροφορίες για ενδεχόμενη γερμανική εισβολή στα Βαλκάνια. Ο Μεταξάς, βλέποντας και τις συγκεντρωμένες γερμανικές δυνάμεις στη Ρουμανία, έκανε έκκληση στους Βρετανούς για αποστολή στρατευμάτων, τονίζοντας την κρισιμότητα της κατάστασης. Η βοήθεια που του προτάθηκε ήταν σημαντικά λιγότερη από αυτήν που ανέμενε γι' αυτό και δεν μπορούσε να τη δεχτεί⁴³. Η επιφύλαξή του βασιζόταν στο γεγονός πως με ελάχιστες δυνάμεις και την παρουσία των Βρετανών στη Θεσσαλονίκη (κάτι που οι τελευταίοι ζήτησαν), θα προκαλούσε τη Γερμανία. Γνώριζε πως σε ενδεχόμενη επίθεση, η χώρα θα ήταν εκτεθειμένη σε μια άρτια εξοπλισμένη Γερμανία και έτσι απαιτούνταν περισσότερες μεραρχίες και μονάδες της RAF⁴⁴.

⁴² Αναφορικά με το ζήτημα της βρετανικής βοήθειας στην Ελλάδα την περίοδο της ιταλικής και γερμανικής εισβολής και το παρασκήνιο αυτής, βλ. Robin Higham, *Το ημερολόγιο μιας καταστροφής. Η βρετανική βοήθεια στην Ελλάδα 1940-1941*, εκδ. Γκοβόστη, Αθήνα 2008

⁴³ Κολιόπουλος, ό. π., σσ. 227-230

⁴⁴ Robin Higham, ό. π., σσ. 57-125

Για την καλύτερη κατανόηση του θέματος πρέπει να αναφερθεί και ο ρόλος που έπαιξαν τα γειτονικά κράτη την παραμονή της γερμανικής επίθεσης. Η Τουρκία, η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία αποτέλεσαν μέλη της έριδος για τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές ως προς τη συμμετοχή τους. Τόσο η Ελλάδα όσο και η Βρετανία έκριναν πως η συμβολή τους ήταν καθοριστική για τη συγκρότηση ενός ισχυρού βαλκανικού μετώπου απέναντι στον Άξονα. Ο Μεταξάς είχε την πεποίθηση ότι η Βουλγαρία θα υποκύψει στη Γερμανία, αλλά οι άλλες δύο χώρες ενδεχομένως να συνεργαστούν⁴⁵. Οι Άγγλοι εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση και επενέβησαν προσπαθώντας να εξασφαλίσουν τη στήριξή τους. Βλέποντας τη γερμανική απειλή να πλησιάζει, ενέτειναν τις προσπάθειές τους απέναντι σε μια Τουρκία που έδειχνε αναβλητικότητα και ασάφεια στις θέσεις της. Αυτή η αμφίβολη στάση της κατέληξε σε διαβεβαίωση για παρέμβασή της μόνο αν απειλούνταν η ίδια. Στις 17 Φεβρουαρίου υπέγραψε με τη Βουλγαρία «Σύμφωνο μη επίθεσης», ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την προσχώρηση της Βουλγαρίας στον Άξονα την 1^η Μαρτίου. Με την υπαγωγή και της Γιουγκοσλαβίας στις 25 Μαρτίου εξασφαλίζεται η σύμπραξη των περιφερειακών κρατών με τη γερμανική πλευρά⁴⁶.

Από τον Ιανουάριο και εξής και ενώ φτάνουν πληροφορίες για επικείμενη γερμανική επίθεση, γίνεται εντονότερη και η ελληνική πίεση για βρετανική ενίσχυση. Οι Άγγλοι επιβεβαιώνουν με αναφορές τους πως η Ελλάδα θα βρισκόταν απροετοίμαστη με την έλευση ενός πολέμου, έχοντας σοβαρές αδυναμίες σε έδαφος, στην κατάσταση των αεροδρομίων, στις συγκοινωνίες, στην επικοινωνία και με ελλείψεις σε εξοπλισμό. Ωστόσο, από τα τέλη Φεβρουαρίου σχεδιάζουν τη μεταφορά δυνάμεων στην Ελλάδα που πραγματοποιείται με τη συμμετοχή Αυστραλιανών και Νεοζηλανδικών Ταξιαρχιών⁴⁷. Η βοήθεια αυτή αποδείχτηκε ανεπαρκής και η γερμανική εισβολή στις 6 Απριλίου βρίσκει ουσιαστικά τη χώρα απροετοίμαστη. Η κατάσταση θα περιπλακεί με το θάνατο του Μεταξά στις 29 Ιανουαρίου 1941, εξέλιξη που επέτεινε την κυβερνητική κρίση στην Αθήνα.

⁴⁵ Constantinos Svolopoulos, "Greece and its neighbors on the eve of the German invasion of the Balkans, 1941", *Balkan Studies*, Vol. 28 (1987), 355-371

⁴⁶ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, «Η επέκταση του πολέμου στα Βαλκάνια και η Ελλάδα, 28 Οκτωβρίου 1940- Απριλίου 1941» στο *Η Ελλάδα και ο πόλεμος στα Βαλκάνια (1940-1941)*, Διεθνές Συνέδριο, Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 175-182

⁴⁷ Robin Higham, ό. π., σσ. 246-267

Ο ελληνογερμανικός πόλεμος, ο οποίος ξεκίνησε 6 Απριλίου και τερματίστηκε 31 Μαΐου, χωρίστηκε σε τρεις φάσεις: α) τη μάχη στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, β) την Κεντρική και Δυτική Μακεδονία και γ) τη Μάχη της Κρήτης⁴⁸. Η στρατιωτική και πολιτική κρίση που ακολούθησαν επηρέασαν δραματικά τις εξελίξεις, καθώς προέκυψαν εμπλοκές στο ζήτημα της κατανομής δυνάμεων και τακτικής του στρατού. Η άποψη της στρατιωτικής ηγεσίας ήταν να παραμείνει αμετάβλητη η θέση των στρατευμάτων στο Αλβανικό μέτωπο και να αμυνθεί ο στρατός στα οχυρά της Ανατολικής Μακεδονίας (γραμμή Μεταξά). Η ρήξη με τη βρετανική πλευρά δεν άργησε να έρθει όταν οι τελευταίοι πρότειναν να συμπυχθεί ο στρατός στη γραμμή Αλιάκμονα (Καϊμακτσαλάν-Βέρμιο-Όλυμπος) και να εκκενωθεί το Ανατολικό μέτωπο.

Είναι χαρακτηριστική η επιμονή του στρατηγού Παπάγου να μην προχωρήσει σε ενισχύσεις από το Αλβανικό μέτωπο προς την Ανατολική Μακεδονία, θέλοντας έτσι να διατηρήσει τη θέση των Ελλήνων ως νικητών απέναντι στους Ιταλούς. Όμως, η κατάσταση τόσο στο Τμήμα Στρατιάς Κεντρικής Μακεδονίας (Τ. Σ. Α. Μ.) όσο και στο Τμήμα Στρατιάς Ηπείρου (Τ. Σ. Η.) παρουσίαζε σοβαρές ελλείψεις και εικόνα αποσύνθεσης⁴⁹. Παρά τις συνεχείς εκκλήσεις και άλλων διοικητών για σύμπτυξη στη γραμμή Αλιάκμονα, ο Παπάγος έδειχνε αρκετά αναποφάσιτος, αδυνατώντας να κατανοήσει την κρισιμότητα της κατάστασης. Στο μεταξύ, η νικηφόρα προέλαση του γερμανικού στρατού οδήγησε στην κατάρρευση του νότιου γιουγκοσλαβικού μετώπου (20 μεραρχίες στα ελληνογιουγκοσλαβικά σύνορα) και σε σταδιακή κατάληψη καίριων θέσεων στη Μακεδονία με αποκορύφωμα αυτήν της Θεσσαλονίκης στις 9 Απριλίου.

Η σύμπτυξη άργησε να έρθει (12 Απριλίου) και αυτό επέδρασε αρνητικά στο στρατό ο οποίος έδειχνε σημάδια απείθειας και λιποταξίας⁵⁰. Η κατάσταση αυτή, σε συνδυασμό με την ηττοπάθεια και τον πανικό της κυβέρνησης, προκάλεσε σύγχυση στην κυβέρνηση ως προς τη λήψη αποφάσεων. Τέθηκε λοιπόν το ζήτημα της άμεσης αποχώρησης βρετανικών στρατευμάτων καθώς και της Κυβέρνησης και του Βασιλιά, προκειμένου να επιτευχθεί η σύναψη συμφωνίας με τη γερμανική πλευρά. Ο

⁴⁸ Αλέξανδρος Ι. Δεσποτόπουλος, «Ο ελληνογερμανικός πόλεμος 6 Απριλίου-31 Μαΐου 1941» στο *Η Ελλάδα και ο πόλεμος στα Βαλκάνια (1940-1941)*, Διεθνές Συνέδριο, Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 77-89

⁴⁹ Ιωάννης Κολιόπουλος, «Η στρατιωτική και πολιτική κρίση στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1941», *Μνήμων*, τ. 6, 1976-1977, σσ. 53-74

⁵⁰ Ο. π.

πρωθυπουργός Αλ. Κορυζής, που διαδέχτηκε τον Μεταξά στις αρχές Φλεβάρη, αυτοκτονεί, μη μπορώντας να διαχειριστεί το βαρύ κλίμα που επικρατούσε⁵¹. Στις 18 Απριλίου ορίζεται νόμιμη κυβέρνηση Εμ. Τσουδερού, ενώ ξεκινούν οι διαδικασίες αποχώρησης Βρετανών και νέας Κυβέρνησης για την Κρήτη.

Στην ηπειρωτική χώρα ο Τσολάκογλου συνθηκολογεί με τους Γερμανούς. Η μάχη της Κρήτης και η συνακόλουθη κατάληψή της (20-31 Μαΐου) θα σημάνει το τέλος της ελληνογερμανικής σύγκρουσης και θα εγκαινιάσει την περίοδο της τριπλής Κατοχής στην Ελλάδα.

Οι κατοχικές δυνάμεις (Γερμανία, Ιταλία, Βουλγαρία) είχαν διαφορετικές βλέψεις στην κατακτημένη χώρα. Η Γερμανία προσέβλεπε στον έλεγχο του θαλάσσιου εμπορίου και την εξασφάλιση πρώτων υλών, η Ιταλία στην κυριαρχία στο Ιόνιο και η Βουλγαρία επιδίωκε τη διέξοδο στο Αιγαίο προκειμένου να αποκαταστήσει τις αδικίες του Α' Παγκοσμίου πολέμου⁵². Η Ελλάδα βρίσκεται πλέον υπό τον στρατιωτικό έλεγχο της Βέρμαχτ, η οποία προχωράει στην επόμενη κίνησή της, το σχέδιο «Μπαρμπαρόσα».

⁵¹ Δεν θα ήταν δυνατό να παραβλέψει κανείς πως καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου έγινε φανερή η αναποφασιστικότητα και η αδυναμία της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας για την εξεύρεση λύσης. Αυτό σε συνδυασμό με την ανεπαρκή βρετανική βοήθεια έδειξαν και την απροθυμία του καθεστώτος για την ουσιαστική υπεράσπιση της χώρας. Βλ. σχετικά Γιάννης Ανδρικόπουλος, «Η πολιτική της συνθηκολόγησης και η κατάρρευση του μετώπου, Απρίλιος 1941» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή –Αντίσταση*, ό. π., σσ. 185-201

⁵² Πολυμέρης Βόγλης, *Η ελληνική κοινωνία στην κατοχή 1941-1944*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005, σσ. 31-43

Γ. Η εξωτερική πολιτική του Μεταξά την περίοδο 1936-1940: Οι σχέσεις με τη Γερμανία

Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1930 έμελλε να αποδειχτεί καθοριστικής σημασίας για την Ελλάδα με μια σειρά γεγονότων που άφησαν το αποτύπωμά τους στην εσωτερική σκηνή, αλλά και στις εξωτερικές σχέσεις της χώρας.

Η επιστροφή της μοναρχίας και του Γεωργίου Β' στο θρόνο με το αμφίβολο δημοψήφισμα το 1935, εγκαινιάζει μια περίοδο βρετανόφιλης πολιτικής και επέμβασης των Άγγλων στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας. Η παλινόρθωση της μοναρχίας δεν εγγυήθηκε την ομαλή διακυβέρνηση της χώρας και αποκορύφωμα αυτής της πολιτικής αστάθειας υπήρξε η εγκαθίδρυση δικτατορικού καθεστώτος στις 4 Αυγούστου 1936 υπό τον Ιωάννη Μεταξά, εξέλιξη για την οποία ο ίδιος ο βασιλιάς έδωσε το πράσινο φως.

Οι εξελίξεις στην Ελλάδα έγιναν θετικά αποδεκτές στη Γερμανία, η οποία επεφύλαξε θετική στάση προς το νέο καθεστώς⁵³ δημιουργώντας παράλληλα προσδοκίες για περαιτέρω συνεργασία των δύο χωρών βάσει των ομοιοτήτων τους. Ο ίδιος ο δικτάτορας υπήρξε άλλωστε θαυμαστής της Γερμανίας και του στρατού, κάτι που δικαιολογείται και από τις σπουδές του στο Βερολίνο. Το καθεστώς του στηριζόταν στον αντικοινοβουλευτισμό και στην αποτροπή του κομμουνιστικού κινδύνου, ενώ άντλησε επιρροές και από το ναζισμό όπως είναι ο τρόπος οργάνωσης της νεολαίας, η σημασία της ελληνικής φυλής και ο ρόλος της οικογένειας⁵⁴.

⁵³ Μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον Μεταξά, η εφημερίδα «Λαϊκός Παρατηρητής» (*Völkischer Beobachter*), η οποία αποτελούσε επίσημο όργανο του Εθνικοσοσιαλιστικού Κόμματος, δημοσίευσε άρθρο με τίτλο «Ψηλά το κεφάλι-Προελαύνουμε», Νίκος Παπαναστασίου, «Η στρατηγική 'συνεργασία' Ελλάδας-Γερμανίας (1936-1941)» στο Θάνος Βερέμης (επιμ.), *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2009, σ. 220

⁵⁴ Πολλοί χαρακτηρίζουν, εσφαλμένα, το καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου φασιστικό ή ναζιστικό. Στην πραγματικότητα το καθεστώς Μεταξά δεν είχε την ευρεία αποδοχή, της οποίας έτυχαν ο γερμανικός ναζισμός και ο ιταλικός φασισμός. Αυτό που προσπάθησε να κάνει ήταν να δανειστεί στοιχεία και από τα δύο ολοκληρωτικά καθεστάτα και να τα ενσωματώσει στην ελληνική κοινωνία. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με δομή και τη σχέση του καθεστώτος Μεταξά με το ναζισμό, βλ. Κωνσταντίνος Σαράντης, «Η ιδεολογία και ο πολιτικός χαρακτήρας του καθεστώτος Μεταξά» στο *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, ό. π. σσ. 45-71

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για τον Μεταξά ήταν η απουσία ερεισμάτων στο λαό και την πολιτική, κάτι που γνώριζε και ο ίδιος. Γι' αυτόν το λόγο φρόντισε να ακολουθήσει βρετανική πολιτική, η οποία θα επέτρεπε στο καθεστώς του να επιβιώσει⁵⁵. Συνεργάστηκε στενά με το Βασιλιά, η παρουσία του οποίου αποτέλεσε εγγύηση των βρετανικών συμφερόντων και της ομαλής πολιτικής διακυβέρνησης της χώρας. Η συμπόρευση με τα βρετανικά συμφέροντα ήταν καταφανής, παρά τις όποιες διαβεβαιώσεις του για διατήρηση ουδετερότητας της χώρας⁵⁶. Η ελληνική ουδετερότητα δεν παρουσίαζε προσκόμματα στη Γερμανία εφόσον δεν συγκροτούνταν κάποιος βαλκανικός συνασπισμός υπό την προστασία των Άγγλων, ενώ το ενδιαφέρον του Βερολίνου αυτήν την περίοδο ισοδυναμούσε με οικονομική διείσδυση στα Βαλκάνια μέσω εκμετάλλευσης πρώτων υλών⁵⁷.

Το γερμανικό στοιχείο είχε εδραιωθεί στη πολιτική ζωή της χώρας επί κυβέρνησης Τσαλδάρη με προσπάθειες του ίδιου για βελτίωση των διμερών σχέσεων. Από το 1936 και μετά τοποθετούνται στην κυβέρνηση γερμανόφιλοι υπουργοί όπως ο Κοτζιάς (Υπ. Δημοσίων Υποθέσεων) και ο Ταμπακόπουλος (Υπ. Δικαιοσύνης), ενώ

⁵⁵ Χαρακτηριστική της πολιτικής που θα ακολουθηθεί από τώρα και στο εξής είναι μια φράση του Κ. Κοτζιά προς τον Π. Πιπινέλη στις 6.10.1936: «*Αναμφισβήτως και αναντιρρήτως η Αγγλία θα είναι η γερωντοκόρη την οποίαν πρέπει πάντοτε να χαϊδεύωμεν, διότι λόγω της ηλικίας της πειράζεται όταν βλέπη κανέναν να ερωτοτροπή με νέες φιλενάδες[...]*», Βαγγέλης Αγγελής, «*Γιατί χαίρεται ο κόσμος και χαμογελάει πατέρα...*», *Μαθήματα εθνικής αγωγής και νεολαιίστικη προπαγάνδα στα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας*, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003, σ. 33

⁵⁶ Η απόφασή του αυτή δεν προέκυψε την περίοδο 1939-1940 όταν και ξέσπασε ο πόλεμος στην Ευρώπη. Ο Μεταξάς δεν αμφιταλαντεύτηκε ποτέ μεταξύ Βρετανίας και Γερμανίας. Ήταν σίγουρος για την επιλογή του όταν για χρόνια πριν την 4^η Αυγούστου είχε ταυτιστεί με ορισμένους αγγλικούς κύκλους. Επίσης, όλο το διάστημα από τον Σεπτέμβρη του 1939 μέχρι και την ιταλική εισβολή στην Ελλάδα, συνέλεγε πληροφορίες από ένα δίκτυο Ελλήνων διπλωματών στο εξωτερικό, οι οποίες έδειχναν ότι ο αγώνας θα κριθεί υπέρ της Αγγλίας, βλ. Χρήστος Χατζηιωσήφ, «*Το 'ΟΧΙ' του Μεταξά: Βραχυπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι παράγοντες μιας απόφασης*» στο *Η Ελλάδα του '40*, Επιστημονικό Συμπόσιο, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα 1993, σσ. 237-240

⁵⁷ Αννίβας Βελλιάδης, *Μεταξάς-Χίτλερ. Ελληνογερμανικές σχέσεις στη Μεταξική δικτατορία 1936-1941*, εκδ. Ενάλιος, Αθήνα 2003, σσ. 48-52

εντείνονται οι επαφές Γερμανών με Έλληνες επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνται στην πολεμική βιομηχανία⁵⁸.

Οι δύο χώρες ανέπτυξαν δεσμούς συνεργασίας σε διάφορους τομείς. Έχοντας ως κοινό εχθρό και τα δύο καθεστώτα τον μπολσεβικισμό, θεώρησαν αναγκαίο να ενώσουν τις δυνάμεις τους ώστε να καταπολεμήσουν την εξάπλωσή του. Έτσι, οι ελληνικές αρχές συνεργάστηκαν με τη μυστική αστυνομία της Γερμανίας (Gestapo) και η Ελλάδα συμμετείχε σε μυστική συνδιάσκεψη που πραγματοποιήθηκε το 1937 στο Βερολίνο με θέμα την καταπολέμηση του κομμουνισμού, λαμβάνοντας την απαραίτητη τεχνογνωσία σε θέματα κατασταλτικών μηχανισμών⁵⁹. Ένα παράδειγμα της «εποικοδομητικής συνεργασίας» τους ήταν η κίνηση στην οποία προχώρησε η Gestapo το 1937 με την παράδοση στις ελληνικές αρχές κομμουνιστικών φυλλαδίων που κατασχέθηκαν στη Γερμανία και ως ανταπόδοση η Ελλάδα απέστειλε έναν κρυπτογραφημένο κώδικα που κατάφερε να εντοπίσει από το ΚΚΕ⁶⁰.

Όμως και σε πολιτισμικό επίπεδο εκδηλώθηκε ανάλογο ενδιαφέρον από τη γερμανική πλευρά. Το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο υπήρξε φορέας προώθησης των γερμανικών ιδεών στην Ελλάδα. Μέσω της γερμανικής προπαγάνδας που εκδηλώθηκε με χορήγηση υποτροφιών, διοργάνωση εκδηλώσεων και προσκλήσεις προσωπικοτήτων, επιχειρήθηκε η εδραίωση του γερμανικού πολιτισμού⁶¹. Η διάθεση συνεργασίας των Γερμανών φάνηκε και από επισκέψεις γνωστών πολιτικών τους όπως του Göring το 1934, του Υπ. Προπαγάνδας Göbbels το 1936 και 1939 και του Υπ. Παιδείας Rust το 1937 στα πλαίσια των εορτασμών για τα 40 χρόνια από την ίδρυση της Γερμανικής Σχολής Αθηνών. Ο ίδιος ο Χίτλερ μάλιστα, δεν έκρυψε ποτέ το

⁵⁸ Νίκος Παπαναστασίου, «Οι Ελληνογερμανικές σχέσεις κατά τη δεκαετία του 1930» στο Ευ. Χρυσός, W. Schultheiss (επιμ.), *Ορόσημα ελληνογερμανικών σχέσεων*, Πρακτικά ελληνογερμανικού συνεδρίου, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2010, σσ. 199-213

⁵⁹ Για τη συνεργασία των δύο χωρών στον τομέα αυτό, βλ. Γιάννης Ανδρικόπουλος, *Οι ρίζες του ελληνικού φασισμού. Στρατός και Πολιτική*, Ιστορικά τεκμήρια Διογένης, Αθήνα 1977, σσ. 86-88

⁶⁰ Παπαναστασίου, «Οι Ελληνογερμανικές σχέσεις κατά τη δεκαετία του 1930», ό. π., σ. 206

⁶¹ Η Γερμανική Ακαδημία επιδίωξε την ισχυροποίηση του γερμανικού πολιτισμού στον αντίποδα της γαλλικής κυριαρχίας στην Ευρώπη, προσφέροντας ευκολίες στην εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας. Η Ελλάδα μάλιστα αριθμούσε τα περισσότερα παραρτήματα στον κόσμο (επτά σε σύνολο δεκαεπτά!), βλ. Χάγκεν Φλάισερ, «Στρατηγικές πολιτισμικής διείσδυσης των μεγάλων δυνάμεων και ελληνικές αντιδράσεις 1930-1960» στο Χάγκεν Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36-'49. Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σσ. 87-120

θαυμασμό του για την αρχαία Ελλάδα και φρόντισε να δείξει έμπρακτα τη στήριξη του με ανασκαφές που χρηματοδότησε προσωπικά στην αρχαία Ολυμπία, το μέρος όπου έγινε η αφή της φλόγας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες το 1936⁶².

Όπως προαναφέρθηκε, η Γερμανία είχε σχεδιάσει μια οικονομική πολιτική διείσδυσης στα Βαλκάνια που αφορούσε την προμήθεια πρώτων υλών για την κάλυψη των αναγκών της. Ο στόχος του επονομαζόμενου “*Neuer Plan*” ήταν να κατακτήσει το Ράιχ νέες αγορές και να εκμεταλλεύεται τα προϊόντα του πρωτογενούς τομέα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η ευρείας έκτασης οικονομία (*Großraumwirtschaft*) επετεύχθη με το να περιστοιχίζεται η Γερμανία από φιλικά διακείμενα κράτη, με τα οποία τη συνδέουν εμπορικοί δεσμοί⁶³. Οι οικονομικές σχέσεις Ελλάδας-Γερμανίας ενισχύθηκαν σημαντικά στη δεκαετία του 1930 και εκτόπισαν τη Βρετανία στον τομέα αυτό. Η τελευταία θεώρησε σημαντικότερες τις εμπορικές σχέσεις με τις Βαλτικές χώρες, ενώ κατέστησε σαφές στο βασιλιά Γεώργιο πως δεν θα παρείχε στήριξη σε θέματα πολεμικών εξοπλισμών. Μ’ αυτόν τον τρόπο ανοίγει ο δρόμος για ισχυρούς εμπορικούς δεσμούς με το Βερολίνο.

Η οικονομία της Ελλάδας αυτήν την περίοδο βασίστηκε στο επονομαζόμενο κλήρινγκ (*clearing*), δηλαδή στις συμφωνίες εμπορικού συμψηφισμού, κατά τις οποίες μια χώρα αποπλήρωνε τις εισαγωγές της με εξαγωγή δικά της αγαθά και όπου κρινόταν απαραίτητο με συμπλήρωμα χρήσης συναλλάγματος⁶⁴. Η Γερμανία υπήρξε ο σημαντικότερος εμπορικός εταίρος της Ελλάδας με την απορρόφηση του μεγαλύτερου μέρους του ελληνικού καπνού, ενώ εξήγαγε πολεμικό εξοπλισμό⁶⁵. Οι εξαγωγές από

⁶² Παπαναστασίου, ό. π., σ. 207

⁶³ Mogens Pelt, «Το ελληνο-γερμανικό εμπόριο καπνού. Συνέχεια και ασυνέχεια κατά το Μεσοπόλεμο και την περίοδο μετά τον πόλεμο», Χάγκεν Φλάισερ (επιμ.), ό. π., σσ. 374-375

⁶⁴ Βλ. Nikolaos Papanastasiou, *Die Metaxas-Diktatur und das nationalsozialistische Deutschland (1936-1941)*, Phil. Diss., Augsburg 2000, pp. 112-116. Μέχρι την άνοιξη του 1938, εικοσιπέντε κράτη από την Ευρώπη και τη Ν. Αμερική είχαν συνάψει συμφωνίες *clearing* με τη Γερμανία. Βλ. Δημήτρης Κιτσίκης, *Η Ελλάς της 4^{ης} Αυγούστου και οι Μεγάλες Δυνάμεις*, β’ έκδοση, εκδ. Ελεύθερη Σκέψις, Αθήνα 1990, σσ. 57-58

⁶⁵ Ένα παράδειγμα που αποτυπώνει την ισχυρή θέση που κατείχε η Γερμανία στον τομέα της αγοράς ελληνικού καπνού, παρουσιάζει ο Λαίρντ Άρτσερ στο ημερολόγιό του: «*Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 1940. Επιστρέφοντας στην Αθήνα, βρήκα την γερμανική πρεσβεία να εξαπολύει μια εντατική εκστρατεία με σκοπό να συγκεντρώσει τριάντα έξι εκατομμύρια κιλά ελληνικά καπνά. Παραθέτει δεξίωση προς τιμήν ογδόντα πέντε καλλιεργητών και καπνεμπόρων στην Μεγάλη Βρετανία. Είναι φανερό έτσι η αντίθεση με την μέχρι*

τη Γερμανία την περίοδο 1936-1939 άγγιξαν κατά μέσο όρο τα 93 εκατ. μάρκα και οι αντίστοιχες εξαγωγές τα 89 εκατ.⁶⁶

Χρονολογία	Εισαγωγές	Εξαγωγές
1933	22,7	36,5
1934	38,0	42,2
1935	49,5	62,3
1936	95,2	93,4
1937	92,7	84,2
1938	101,3	97,1
1939	85,2	84,5
1940	61,7	68,7

Πηγή: Χάγκεν Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36- '49. Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σ. 392

Οι Γερμανοί παρέμβαιναν συχνά σε θέματα οικονομικής πολιτικής όταν έκριναν πως θίγονται τα συμφέροντά τους. Επιδίωξαν να ελέγξουν την τιμή του καπνού προκαλώντας δυσμενείς επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία και παράλληλα αντιδρούσαν σε όποια προσπάθεια του μεταξικού καθεστώτος για αυτάρκεια της εθνικής οικονομίας⁶⁷.

Η εδραίωση της πολεμικής βιομηχανίας στην Ελλάδα προέκυψε λόγω της εγχώριας ασταθούς πολιτικής σε συνδυασμό με την κρίση της Αβησσυνίας που ξέσπασε τον Οκτώβριο του 1935 και επιτάχυνε την ανάγκη της Ελλάδας για προμήθεια εξοπλισμού. Σημαντική ήταν η παρουσία Ελλήνων επιχειρηματιών όπως ο Μποδοσάκης, ο οποίος συνεργάστηκε με γερμανικές εταιρείες με κυριότερη τη

τώρα πενιχρή βρετανική αγορά των τριών εκατομμυρίων κιλών καπνών κατώτερης ποιότητας», Λαίρντ Άρτσερ, *Βαλκανικό Ημερολόγιο 1934-1941*, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1993, σ. 153 · Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οικονομική πολιτική που διαμορφώθηκε μεταξύ των δύο χωρών στον εμπορικό τομέα καθ' όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου μέχρι και το ξέσπασμα του πολέμου, βλ. Emmanouil Zacharioudakis, *Die deutsch-griechischen Beziehungen 1933-1941. Interessengegensätze an der Peripherie Europas*, Matthiesen Verlag, Husum 2002, pp. 92-107, 131-145

⁶⁶ Mogens Pelt, *Tobacco, Arms & Politics. Greece and Germany from World Crisis to World War 1929-1941*, Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen 1998, σσ. 24-25

⁶⁷ Mogens Pelt, ό. π., σσ. 126-129

Rheinmetall Borsig⁶⁸. Η συγκεκριμένη εταιρεία προμήθευε με ατσάλι τη βιομηχανική μονάδα του Μποδοσάκη με την επωνυμία «Ελληνική Εταιρεία Πυριτιδοποιείου και Καλυκοποιείου» (ΕΕΠΚ) και κατείχε το μονοπώλιο στην τροφοδοσία του Ελληνικού Στρατού. Είναι προφανές, λοιπόν, ότι οι εξαγωγές πολεμικού εξοπλισμού συνέβαλαν στη διατήρηση⁶⁹ καλών σχέσεων με την Ελλάδα και ενίσχυσαν τη θέση της Γερμανίας τον εμπορικό τομέα⁷⁰.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2						
Η ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΠΟΥ ΠΩΛΗΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1936-1940						
Έτος	1936 ⁷⁰	1937	1938 ⁷¹	1939	1940	1936-1940
Ποσό (σε εκατ. μάρκα)	23,5	16,5	9,8	7,0	1,8	58,6

Πηγή: Χάγκεν Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36-'49. Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σ. 393

⁶⁸ Ο Μποδοσάκης συνεργάστηκε και με άλλες εταιρείες όπως η Köln-Rottweil Powder και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην οικονομία, έχοντας δραστηριοποιηθεί στο εμπόριο όπλων και πυρομαχικών (νόμιμο και παράνομο) σε Ισπανία, Τουρκία, Ρουμανία και Κίνα, καθώς ήθελε η χώρα του να λειτουργήσει ως βάση εξαγωγών σε γειτονικά κράτη, βλ. Pelt, ό. π., σσ. 156-181. Η σημαντικότερη εμπλοκή του υπήρξε αναμφισβήτητα στον Ισπανικό εμφύλιο πόλεμο. Ο ισπανικός εμφύλιος μεταξύ των Εθνικιστών και της Νόμιμης Ισπανικής Δημοκρατικής Κυβέρνησης (ΝΙΔΚ) έλαβε χώρα κατά τα έτη 1936-1939. Και οι δύο πλευρές χρειάστηκαν τη βοήθεια άλλων κρατών. Στις 27 Αυγούστου 1936, η Ελλάδα προσχώρησε στη Συμφωνία Μη Επεμβάσεως (ΣΜΕ), η οποία είχε συγκροτηθεί για τον ισπανικό εμφύλιο. Παρ' όλα αυτά, η ΕΕΠΚ εφοδίαζε με όπλα και πυρομαχικά τη ΝΙΔΚ. Η κίνηση αυτή είχε τεράστιο κέρδος με μεγάλη συναλλαγματική ωφέλεια για τον Μποδοσάκη και απασχολούσε σημαντικό μέρος της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας. Παρά το γεγονός ότι η μεγαλύτερη ποσότητα όπλων κατέληγε στους Δημοκρατικούς, κάποια είχαν προορισμό και τους Εθνικιστές. Το εμπόριο όπλων το ανέλαβαν έμπιστοι του Μεταξά και του Μποδοσάκη και όπως ήταν αναμενόμενο προκάλεσε αντιδράσεις στο στρατόπεδο των Εθνικιστών και στους Ιταλούς. Η Βρετανία δεν διαμαρτυρήθηκε για να μη διαταράξει τη σχέση της με την Ελλάδα και η Γερμανία παρείχε τη «σιωπηρή έγκρισή της». Βλ. Θανάσης Δ. Σφήκας, *Η Ελλάδα και ο ισπανικός εμφύλιος πόλεμος. Ιδεολογία, οικονομία, διπλωματία*, εκδ. Στάχυ, Αθήνα 2000, σσ. 135-174

⁶⁹ Ο Μεταξάς συνεργάστηκε στενά με τον Μποδοσάκη. Ο επιχειρηματίας χρηματοδοτούσε πολιτικούς όπως ο Πάγκαλος και ο Κονδύλης, ενώ παρείχε οικονομική στήριξη στον Μεταξά κατά την προεκλογική περίοδο του Ιανουαρίου 1936. Μετά την επιβολή του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου 1936, οι σχέσεις τους έγιναν στενότερες. Η εταιρεία, μάλιστα, του Μποδοσάκη κατάφερε να εξασφαλίσει έως το 1939 δάνεια ύψους 1.172.519.000 δρχ., Σφήκας, ό. π., σσ. 123-124

⁷⁰ Pelt, ό. π., σ. 152

Μέχρι το 1938 δεν υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ βρετανικών και γερμανικών συμφερόντων στη χώρα. Παρά τους εμπορικούς δεσμούς που αναπτύχθηκαν με τη Γερμανία, η Ελλάδα παρέμενε σταθερά προσηλωμένη στον βρετανικό παράγοντα, κάτι το οποίο γνώριζε η γερμανική πλευρά. Μετά το 1938 λαμβάνουν χώρα δύο ευρωπαϊκά γεγονότα που αύξησαν το φόβο τόσο της Βρετανίας όσο και της Ελλάδας για πιθανή γερμανική επίθεση στα Βαλκάνια. Η προσάρτηση της Αυστρίας από τη Γερμανία (Anschluss) καθώς και η Συμφωνία του Μονάχου επιβεβαιώνουν τη γερμανική ισχύ σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο και καταδεικνύουν την αποτυχία της Αγγλίας και της Γαλλίας. Ο Γερμανός πρέσβης Έρμπαχ αναφέρει σε έκθεσή του: «ενώ η κυβέρνηση *Μεταξά*, που δεν είναι αντιγερμανική, ίσως επιθυμούσε να παραμείνει ουδέτερη σ' έναν γενικό πόλεμο, εσωτερική και εξωτερική πίεση θα το εμποδίσουν. Η ελληνική κοινή γνώμη και ο Τύπος ήσαν εχθρικοί και κακόπιστοι στη γερμανική θέση κατά τη διάρκεια της τσεχικής κρίσης[...]. Το κοινό καθαρά και δημόσια εξέφρασε τις συμπάθειές του για τις Δυτικές Δυνάμεις και τα γερμανόφιλα αισθήματα που είχαν εκδηλωθεί από πολλούς κατά τη διάρκεια καλών εποχών δεν κατάφεραν τις περασμένες βδομάδες να ορθώσουν το ανάστημά τους έναντι της δοκιμασίας [...]. Λογοκρισία απαγορεύει τη δημοσίευση στον Τύπο αντιγερμανικών δηλώσεων [...]. Μετά τα αποτελέσματα της Διασκέψεως του Μονάχου, μια περαιτέρω αλλαγή των συναισθημάτων έγινε αισθητή»⁷¹.

Η Βρετανία, παρακολουθώντας τις εξελίξεις στην κεντρική Ευρώπη, προσπαθεί να προσεγγίσει την Τουρκία και να εξασφαλίσει τη στήριξή της. Την άνοιξη του '38 προχωράει σε χορήγηση δανείου προς την Τουρκία ύψους 13 εκατ. λιρών προκειμένου να καλύψει τις πολεμικές της ανάγκες και δείχνοντας μ' αυτόν τον τρόπο πόσο σημαντική είναι η θέση της στη Μεσόγειο. Τον Ιούνιο του επόμενου έτους η Τουρκία αναλαμβάνει υποχρεώσεις απέναντι στους Συμμάχους με δηλώσεις που κάνει για αμοιβαία βοήθεια σε περίπτωση επίθεσης, κάτι, όμως, που στην πράξη δεν τηρήθηκε⁷².

⁷¹ Βελλιάδης, ό. π., σσ. 80-81· Παράπονα από τη γερμανική πλευρά για τη στάση του ελληνικού Τύπου έγιναν στις αρχές του '39 όταν χρησιμοποιούνταν περισσότερο ειδήσεις απ' το αγγλικό πρακτορείο Reuters και το γαλλικό Havas έναντι του γερμανικού DNB, βλ. Renate Meissner, «Η εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία και η Ελλάδα κατά τη διάρκεια της μεταξικής δικτατορίας» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή – Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σ. 55

⁷² Σπύρος Λιναρδάτος, *Ο Ιωάννης Μεταξάς και οι Μεγάλες Δυνάμεις (1936-1940)*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα 1993, σσ. 62-65

Η κατάσταση στη Μεσόγειο επιδεινώνεται περισσότερο όταν τον Απρίλιο του '39 η Ιταλία προχωρά σε κατάληψη της Αλβανίας. Η ανησυχία της Ελλάδας εντείνεται καθώς υπάρχει πάντα ο φόβος για επέκταση του πολέμου στο κατώφλι της. Έτσι, αναγκάζεται να ζητήσει από τη Βρετανία να εγγυηθεί τα σύνορά της. Ο Μεταξάς εξέφρασε την επιθυμία του για επίσημη συμμαχία με την Αγγλία, τονίζοντας πως η Ελλάδα κρίνεται αξιόλογος και απαραίτητος σύμμαχος σε περίπτωση πολέμου (λόγω της γεωγραφικής της θέσης και των λιμανιών και αεροδρομίων που διαθέτει).

Είναι γεγονός πως η Βρετανία δεν επιθυμούσε να δεσμευτεί σοβαρά και απέφευγε να δώσει μια ικανοποιητική απάντηση. Γνώριζε αφενός πως η ανεπαρκής άμυνα της Ελλάδας δεν συνέφερε μια ενδεχόμενη συμμαχία και αφετέρου μια τέτοια κίνηση θα σήμαινε επίσημη σύνδεση με τη δικτατορία⁷³. Έτσι, περιορίστηκε σε παροχή εδαφικών εγγυήσεων μαζί με τη Γαλλία για στρατιωτική βοήθεια αν γινόταν επίθεση κατά της Ελλάδας. Η ελληνοβρετανική συνεργασία προχωράει και στον οικονομικό τομέα με την παροχή πιστώσεων 2 εκατ. λιρών στην Ελλάδα και την ναυτιλιακή συμφωνία με μίσθωση ελληνικών πλοίων στους Βρετανούς. Η προσέγγιση των δύο χωρών προκάλεσε την έντονη αντίδραση της Γερμανίας, μιας και οι παραπάνω εξελίξεις συνιστούσαν ουσιαστικά παραβίαση της ελληνικής ουδετερότητας⁷⁴. Οι Γερμανοί έγιναν πιο επιφυλακτικοί και πεπεισμένοι πλέον για τον αγγλόφιλο προσανατολισμό της χώρας. Ο πρέσβης της Ελλάδας στο Βερολίνο, Ραγκαβής, προειδοποίησε τον Μεταξά για τη δυσφορία των Γερμανών, αλλά ο Έλληνας πρωθυπουργός ξεκαθάριζε πάντα πως επιμένει στην ουδέτερη στάση της χώρας του και πως οι όποιες επαφές με τη Βρετανία δεν θίγουν τις Ελληνογερμανικές σχέσεις.

Όμως οι στενές επαφές της Ελλάδας με τη Βρετανία προκαλούν δυσφορία και στο άλλο μέλος του Άξονα. Η Ιταλία διαβεβαιώνει την Ελλάδα ότι δεν θα ενεργήσει

⁷³ Ιωάννης Κολιόπουλος, «Το κίνημα του Μαρτίου 1935, η παλινόρθωση της μοναρχίας και η κατολίσθηση στη δικτατορία» στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2008, σ. 401. Στο ίδιο, το Φόρεϊν Όφισ αναφέρει «*Η παρούσα ελληνική κυβέρνηση δεν είναι αυτή που θα έπρεπε· μπορεί να είναι αγγλόφιλη, αλλά συνάμα είναι πολύ ανίκανη και αντιδημοτική για να θεωρείται σταθερή. Συνεπώς, στενή σύνδεσή μας με το Μεταξά θα ήταν επικίνδυνη*»

⁷⁴ Η Βρετανία φάνηκε πως πλέον διαδραμάτιζε τόσο σημαντικό ρόλο που μπορούσε να παρεμβαίνει σε εξωτερικά θέματα της Ελλάδας, όπως αυτό με το ελληνοϊταλικό σύμφωνο φιλίας που έληγε το '39. Η ανανέωση του δεν επιτεύχθηκε, καθώς η ιταλική πλευρά δεν δέχτηκε τις τροποποιήσεις που πρότεινε η Ελλάδα ύστερα από την παρέμβαση των Άγγλων.

εναντίον της, αλλά στην πραγματικότητα οι ιταλικές προετοιμασίες σε βάρος της χώρας ξεκινούν από τον Απρίλιο του '39. Η ιταλική πλευρά, παρά τις προκλήσεις της (όπως ο βομβαρδισμός ελληνικών πολεμικών πλοίων από ιταλικά αεροπλάνα στα μέσα Ιουλίου και ο τορπιλισμός του αντιτορπιλικού «Έλλη» στις 15 Αυγούστου) προχωράει σε συνεχείς διαβεβαιώσεις για τη μη ανάμειξή της σε πόλεμο με την Ελλάδα και το σεβασμό που δείχνει στην ανεξαρτησία της⁷⁵. Με την είσοδο της Βέρμαχτ στη Ρουμανία στις 7 Οκτωβρίου 1940 αλλάζουν οι ισορροπίες στη ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων. Η Ιταλία αισθάνεται παραγκωνισμένη εφόσον δεν έχει ενημερωθεί για τις κινήσεις της συμμαχού της και προσπαθεί να διεκδικήσει έναν ισάξιο ρόλο στις πολεμικές επιχειρήσεις του Δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Έτσι, λοιπόν, σχεδιάζει ως αντίποινα την εισβολή της στην Ελλάδα.

Την επόμενη μέρα από την άρνηση του ιταλικού τελεσίγραφου (28 Οκτωβρίου) η χώρα βρίσκεται και επίσημα σε εμπόλεμη κατάσταση. Η εξέλιξη αυτή βρίσκει αντίθετο τον Χίτλερ αφενός γιατί γνώριζε πως ο σύμμαχός του δεν ήταν έτοιμος για μια τέτοια κίνηση και αφετέρου γιατί επιθυμούσε ειρήνη στα Βαλκάνια. Η δυσφορία της Γερμανίας σχετικά με την ιταλική επίθεση έδωσε τη θέση της στο φόβο για ενδεχόμενη αεροπορική επίθεση των Άγγλων στις ρουμανικές πετρελαιοπηγές, περιοχή ζωτικών συμφερόντων για το Ράιχ. Η Γερμανία είχε πάντα στραμμένο το ενδιαφέρον της στη Βρετανία και τη Σοβιετική Ένωση. Όταν μάλιστα επήλθε η ρήξη με την τελευταία γιατί όπως φάνηκε το ενδιαφέρον της για την Ευρώπη και τα Βαλκάνια προσέκρουε στα γερμανικά συμφέροντα, οριστικοποιήθηκε η επίθεση από πλευράς Γερμανίας εναντίον της⁷⁶.

Το Βερολίνο προσπάθησε να παίξει διαμεσολαβητικό ρόλο στην ελληνοϊταλική σύγκρουση. Έτσι, προχώρησε σε ειρηνευτικές προτάσεις προς τον Μεταξά για προσχώρηση της Ελλάδας στο πλευρό του Άξονα. Ο Έλληνας πρωθυπουργός, ύστερα και από αγγλικές πιέσεις, αρνήθηκε. Παρ' όλα αυτά συνέχισε να μην προκαλεί τους Γερμανούς, όπως με το να αποτρέπει τη δημιουργία βρετανικών αεροπορικών βάσεων στη Θεσσαλονίκη. Η εμπιστοσύνη του προς τους Γερμανούς άρχισε να χάνεται γιατί δεν βασιζόταν τις εγγυήσεις τους. Αναμενόμενη εξέλιξη ήταν να μην καρποφορήσουν οι γερμανικές διαμεσολαβήσεις μιας και οι δύο πλευρές δεν ήθελαν να συμφωνήσουν

⁷⁵ Λιναρδάτος, ό. π., σσ. 143-159

⁷⁶ Βελλιάδης, ό. π., σ. 252

σε επώδυνες συνθήκες οπισθοχώρησης⁷⁷. Αλλά και η στάση του Χίτλερ διαφοροποιείται από τον Δεκέμβριο και μετά. Βλέποντας τις αδυναμίες αλλά και τις αποτυχίες του Μουσολίνι στο αλβανικό μέτωπο, αποφασίζει να συμμετέχει στον ελληνοϊταλικό πόλεμο προσφέροντας ενισχύσεις στο σύμμαχό του. Αφού θα εξασφάλιζε τα νότια του στο νότιο μέτωπο, θα ήταν σε θέση να προχωρήσει στην πολυπόθητη επίθεση εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Στην προσπάθειά του αυτή επιδίωξε να εξασφαλίσει τη σύμπραξη και άλλων βαλκανικών κρατών όπως η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Ουγγαρία και η Γιουγκοσλαβία. Η οριστική ρήξη μεταξύ Ελλάδας-Γερμανίας επήλθε τον Φεβρουάριο του 1941 όταν η κυβέρνηση απέρριψε πρόταση των Γερμανών για τερματισμό του πολέμου που αφορούσε παραχώρηση ορισμένων εδαφών στο γερμανικό στρατό.

Κλείνοντας θα λέγαμε πως και οι δύο χώρες επωφελήθηκαν από τη μεταξύ τους συνεργασία, κυρίως στον οικονομικό τομέα. Για τη Γερμανία, το εμπόριο όπλων στην Ελλάδα ήταν υψίστης σημασίας γιατί εδραίωνε την εμπορική της θέση και κατ' επέκταση την οικονομική της διεύδυση στη Νοτιοανατολική Ευρώπη. Ο Μεταξάς, από την πλευρά του, ανήγαγε τον εξοπλισμό της χώρας σε μείζον ζήτημα για το καθεστώς του και συγκεκριμένα για τη συγκρότηση της εξωτερικής του πολιτικής. Αυτό οδήγησε βαθμιαία στην απόλυτη εξάρτηση απ' τη Γερμανία. Θα πρέπει να τονιστεί όμως πως η ελληνική εξάρτηση δεν ήταν παρόμοια με τις σχέσεις που ανέπτυξε η Γερμανία με άλλα κράτη στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και αυτό εξαιτίας του πολιτικού και στρατιωτικού ρόλου που έπαιζαν οι ΗΠΑ και η Βρετανία⁷⁸.

⁷⁷ Παπαναστασίου, «Η στρατηγική 'συνεργασία' Ελλάδας-Γερμανίας (1936-1941)», σσ. 253-254

⁷⁸ Pelt, ό. π., σ. 262

Δ. Ο ελληνικός Τύπος το 1939-1940

*Ο Τύπος απευθύνεται στις «αόρατες κοινότητες των αναγνωστών» και όχι στο ειδικό και περιορισμένο κοινό που συγκροτούν οι κοινότητες των «πιστών» και των «μυημένων».*⁷⁹

1. Ο Τύπος γενικά

Ο Τύπος ανήκει στο ευρύ πεδίο των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και αποτελεί διαχρονικά σημαντική πηγή ενημέρωσης και εργαλείο έρευνας για τους επιστήμονες. Τα Μέσα αυτά είναι πομποί που μεταδίδουν μεταξύ άλλων και πολιτικά μηνύματα και βρίσκονται σε αλληλεπίδραση τόσο με τις πολιτικές οργανώσεις όσο και με τους πολίτες. Ο ρόλος τους είναι εξέχων διότι επηρεάζουν τη γνώμη των ανθρώπων σε θέματα που άπτονται της πολιτικής ή της κοινωνίας⁸⁰. Η μελέτη τους είναι μια σύνθετη διαδικασία και περιλαμβάνει λεπτά ζητήματα όπως αυτό της δημοκρατίας και της κοινής γνώμης. Αναμφίβολα, ενισχύουν τη δημοκρατική λειτουργία με το να παρουσιάζουν πλουραλισμό απόψεων και να δημιουργούν συζήτηση γύρω από αυτές. Την κοινή γνώμη θα την ορίζαμε ως την επικρατούσα άποψη πάνω σε δημοφιλή ζητήματα και στηρίζεται στην ασυνείδητη προσπάθεια των ατόμων τα οποία ζουν σε μια κοινότητα να καταλήξουν σε ομοφωνία. Αυτή η συναίνεση θα πρέπει να τυγχάνει και σεβασμού τόσο από τα άτομα της κοινωνίας όσο και από τους κυβερνώντες προκειμένου να μην απομονωθούν και να διατηρηθούν στην εξουσία⁸¹.

⁷⁹ Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνοκοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2006, σ. 48

⁸⁰ Χρήστος Λυριντζής, «Θεωρητικές προσεγγίσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», στο Μαρία Κομνηνού-Χρήστος Λυριντζής, *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1989, σσ. 16-17· Brian McNair, *Εισαγωγή στην πολιτική επικοινωνία*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2011, σσ. 20-30.

⁸¹ Γεράσιμος Λύχνος, *Ο Τύπος χθες, σήμερα, αύριο*, Κέρκυρα 1972, σσ. 81-84 · Elisabeth Noelle-Neumann, «Κοινή γνώμη» στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ. (επιμ.), *Η 'κατασκευή' της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σσ. 89-90

Ο Τύπος παρέχει πληροφορίες που ερμηνεύονται ανάλογα με την κάθε εποχή και λειτουργεί ως σύγχρονος μάρτυρας των γεγονότων⁸². Θεωρείται πηγή της ιστορίας γιατί περιλαμβάνει αφηγηματικά κείμενα από ανθρώπους σύγχρονους των γεγονότων, κρίνει τις εθνικές περιπέτειες και τους αγώνες, κινείται παράλληλα προς την ιστορία, ενώ δημοσιεύει και επίσημα έγγραφα όπως διατάγματα ή ψηφίσματα προερχόμενα από επίσημους φορείς⁸³. Η λειτουργία του είναι πολύ σημαντική γιατί καταγράφει το παρελθόν και συμβάλλει στη διατήρηση και διάδοση της συλλογικής μνήμης⁸⁴.

Κυρίαρχο μέσο του Τύπου είναι η εφημερίδα (τουλάχιστον για την περίοδο που εξετάζουμε), το έντυπο, δηλαδή, που ενημερώνει και δίνει πληροφορίες στο κοινό με περιεχόμενο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό. Μέσα από την εφημερίδα προβάλλεται η ανάγκη του ανθρώπου να μαθαίνει τι γίνεται τόσο στη χώρα του όσο και στον κόσμο⁸⁵.

Οι εφημερίδες μπορεί να είναι είτε ανεξάρτητες είτε ελεγχόμενες. Ο Τύπος δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος από τα κόμματα, όταν τα πάντα γύρω από αυτόν έχουν πολιτικές αποχρώσεις. Η Doris Graber αναφέρει πως «*κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι οι άνθρωποι της πολιτικής απανταχού θεωρούν τα μέσα ενημέρωσης σημαντικά και συμπεριφέρονται ανάλογα. Αυτό...αντανακλάται στις προσπάθειες όλων των κυβερνήσεων, είτε πρόκειται για απολυταρχικά είτε δημοκρατικά καθεστώτα, να ελέγξουν τη ροή της πληροφόρησης που παράγεται από τα μέσα ενημέρωσης, από φόβο μήπως υπονομευθεί το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα*»⁸⁶. Εδώ παρεμβάλλεται και η έννοια της ιδεολογίας που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του Τύπου. Η ιδεολογία, που υπάρχει τόσο στον πολιτικοποιημένο όσο και στον ουδέτερο Τύπο, δείχνει ποια είναι η σχέση της εφημερίδας με την πολιτική, πως αυτή μορφώνει αλλά και διαμορφώνει

⁸² Έλλη Δρούλια-Μητράκου, «Ο Τύπος ως εργαλείο έρευνας» στο Δρούλια Λουκία (επιμ.), *Ο ελληνικός Τύπος από το 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Αθήνα 23-25 Μαΐου 2002, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2005, σ. 477

⁸³ *Ο. π.*, σ. 478 · Κ. Σπ. Στάικος, Τ. Ε. Σκλαβενίτης, *Πεντακόσια χρόνια έντυπης παράδοσης του Νέου Ελληνισμού (1499-1999)*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2000, σ. 262 . Θα πρέπει να αναφερθεί πως δεν χρησιμοποιούμε τον Τύπο για να εξακριβώσουμε γεγονότα και για να μάθουμε την αλήθεια, η οποία είναι υποκειμενική. Οφείλουμε να προχωράμε πέρα από την είδηση και να ερευνούμε πως σχετίζονται τα γεγονότα μεταξύ τους, καθώς η αλήθεια μπορεί να έχει διάφορες όψεις. Βλ. Δρούλια, *ό. π.*, σ. 479

⁸⁴ Νάση Μπάλτα-Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του Τύπου. Η ελληνική και η ευρωπαϊκή διάσταση*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1993, σ. 9

⁸⁵ Γεράσιμος Λύχνος, *ό. π.*, σσ. 28-29

⁸⁶ Brian McNair, *ό. π.*, σ.85

την κοινή γνώμη⁸⁷. Συμπεραίνει κανείς πως η δύναμη του Τύπου από την εποχή της δημιουργίας του έως και τις μέρες μας παίζει πρωτεύοντα ρόλο στις κοινωνίες. Αν λάβει κανείς υπόψη του πως μετά το σχολείο αυτός θεωρείται μέσο μόρφωσης, ο λαός τον σέβεται, αφού ό,τι διαβάζει εκεί, το χαρακτηρίζει σημαντικό⁸⁸. Αναντίρρητα, λοιπόν, ο ρόλος του Τύπου είναι πολλαπλός. Δεν αρκείται σε ένα απλό μέσο πληροφόρησης, αλλά αποτελεί εργαλείο καταγραφής ιστορικών γεγονότων, προβάλλει το δημόσιο διάλογο και την κριτική σκέψη και συμβάλλει στη διαμόρφωση συνειδήσεων.

Στην Ελλάδα, ο ημερήσιος Αθηναϊκός Τύπος ξεκίνησε από τη δεκαετία του 1870 και συμπορεύεται με την εξέλιξη της ελληνικής κοινωνίας. Την περίοδο 1880-1920 οργανώνονται τα πρώτα δίκτυα διανομής εφημερίδων, ενώ δημιουργούνται τα πρώτα συνδικάτα⁸⁹. Ακόμη, εισάγονται νέες τεχνολογίες, βελτιώνεται η ύλη και η εμφάνιση των εφημερίδων και αποστέλλονται ανταποκριτές στο εξωτερικό. Η αύξηση των εφημερίδων τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, αντικατοπτρίζει και τις εξελίξεις στην πολιτική σκηνή, με την Αθήνα να αποτελεί το κέντρο αυτών των εξελίξεων⁹⁰. Ο Τύπος αποτυπώνει την πολεμική προετοιμασία και τα γεγονότα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, των Βαλκανικών πολέμων, του Εθνικού Διχασμού, της Μικρασιατικής καταστροφής και αργότερα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Παράλληλα, κάνουν την εμφάνισή τους νέες ημερήσιες εφημερίδες όπως το *Έθνος* (1913) του Σπ. Νικολόπουλου, ο *Ελεύθερος Τύπος* (1916) του Α. Καβαφάκη, η *Καθημερινή* (1919) του Γ. Βλάχου, το *Ελεύθερον Βήμα* (1922) του Δ. Λαμπράκη και η *Πρωία* (1925) των αδελφών Πεσμαζόγλου⁹¹. Κατά το Διχασμό ο Τύπος κομματικοποιείται με τις εφημερίδες να χωρίζονται σε

⁸⁷ Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Από το λαό των νομιμοφρόνων, ό. π.*, σσ. 44-47

⁸⁸ Γεράσιμος Λύχνος, *ό. π.*, σ. 90

⁸⁹ Διαμαντής Μπασαντής, *Ο ημερήσιος Τύπος. Από τον 18^ο στον 20^ο αιώνα*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2002, σσ. 9, 51-53. Το 1908 ιδρύεται το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων από τον Ι. Παρρέν, ενώ οι δημοσιογράφοι οργανώνονται επαγγελματικά με την ίδρυση της «Ένωσης Συντακτών» το 1914 και το «Σύνδεσμο Δημοσιογράφων» το 1925, βλ. Μπάλτα-Παπαδημητρίου, *ό. π.*, σ. 81

⁹⁰ Μπασαντής, *ό. π.*, σσ. 54-62

⁹¹ *Ο. π.*, σ. 63 · Αυτήν την εποχή έχουμε σημαντικές οικονομικές εξελίξεις στο χώρο του Τύπου, με την ίδρυση της πρώτης διαφημιστικής εταιρείας (ΑΛΦΑ) το 1925 και την έκδοση του πρώτου οικονομικού περιοδικού *Οικονομικός Ταχυδρόμος* το 1926 από τον Δ. Λαμπράκη. Αυτό σημαίνει ότι ο Τύπος εκβιομηχανίζεται και αποδεικνύει ότι η εφημερίδα είναι και αυτή μια επιχείρηση που λειτουργεί με τους κανόνες της αγοράς.

βενιζελικές (*Πατρίς, Εστία, Έθνος*, κ. α.) και αντιβενιζελικές (*Αθήναι, Εσπερινή, Νέον Άστυ, Ακρόπολις*, κ. α.), κάτι που συνεχίστηκε και στο Μεσοπόλεμο⁹².

Στη δεκαετία του 1930 τοποθετείται η δημιουργία του εκδοτικού συγκροτήματος Λαμπράκη (*Αθηναϊκά Νέα, Ελεύθερον Βήμα, Οικονομικός Ταχυδρόμος*), ενώ αναδιοργανώνεται το Αθηναϊκό Πρακτορείο Ειδήσεων⁹³, στόχοι του οποίου είναι «*πρώτον η έγκαιρος και ορθή διαφώτισις της ξένης Κοινής Γνώμης περί των εν Ελλάδι και δεύτερον η ενημέρωσις της Ελληνικής Κοινής Γνώμης περί των εις το εξωτερικών συμβαινόντων*». Επιπρόσθετα, η καλύτερη οργάνωση της διανομής (τόσο στην Αθήνα όσο και στην περιφέρεια), οι προσφορές για την προσέλκυση των αναγνωστών, η εμφάνιση των αθλητικών εφημερίδων και των περιοδικών όπως και οι βελτιώσεις στις τεχνικές εκτύπωσης, οδήγησαν βαθμιαία στην αύξηση της κυκλοφορίας των φύλλων⁹⁴.

⁹² Κ. Σπ. Στάικος, Τ. Ε. Σκλαβενίτης, *ό. π.*, σ. 269

⁹³ Τα έξοδα των ανταποκριτών στο εξωτερικό οδήγησαν στη δημιουργία πρακτορείων ειδήσεων και στη μεταξύ τους ανταλλαγή πληροφοριών. Έτσι, τα σημαντικότερα πρακτορεία είναι στην Αγγλία το Reuter, στη Γαλλία το Havas, στη Γερμανία το Wolff, στην Ιταλία το Stefani, στη Ρωσία το Tass και στις ΗΠΑ το Associated Press. Το Havas διαλύθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο λόγω της συνεργασίας του με τον Πεταίν και έδωσε τη θέση του στο «Agence France Presse», το Stefani αντικαταστάθηκε από το «Agentia Nazionale Stampa Associata» και το Wolff από το «Deutsche Presse Agentur». Η παρουσία των ξένων πρακτορείων είναι πολύ σημαντική για τον ελληνικό Τύπο, ειδικά όσον αφορά την περίοδο που ξεσπά ο πόλεμος στην Ευρώπη. Μελετώντας τις εφημερίδες διαπιστώνει κανείς πως όλες οι ειδήσεις, οι αφορούσες τα πολεμικά γεγονότα, προέρχονται εξ' ολοκλήρου από τα παραπάνω πρακτορεία, τα οποία διαθέτουν ένα ευρύ δίκτυο ανταποκριτών στις περισσότερες χώρες. Βλ. Γεράσιμος Λύχνος, *ό.π.*, σ. 107, Jean-Noel Jeanneney, *Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Από την εμφάνισή τους ως τις μέρες μας*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1999, σ. 133

⁹⁴ Την περίοδο 1930-1936 η κυκλοφορία τους ανήλθε σε 350.000-360.000 φύλλα. Βλ. Μάλατα-Παπαδημητρίου, *ό. π.*, σ. 81, Μπασαντής, *ό. π.*, σσ. 74-78

2. Στοιχεία των υπό μελέτη εφημερίδων

Η ΠΡΩΪΑ

Ημερήσια πολιτική εφημερίδα, η οποία εκδιδόταν από το 1925 έως το 1944 από τους αδερφούς Γεώργιο και Στέφανο Πεσμαζόγλου. Τον τελευταίο διαδέχτηκε την άνοιξη του 1941 στο τιμόνι της διεύθυνσης ο Γεώργιος Καρατζάς, έχοντας ως συντάκτη τον Π. Παπακωνσταντίνου. Το πρώτο της φύλλο εκδόθηκε επί δικτατορίας Πάγκαλου την 1^η Νοεμβρίου 1925. Από τις 15 Σεπτεμβρίου του 1944 και έπειτα, η *ΠρωΪα* συγχωνεύτηκε με άλλες εφημερίδες.

Η εφημερίδα επεδίωκε να αποστασιοποιηθεί από τη διαμάχη μεταξύ των δύο παρατάξεων για την καλύτερη ενημέρωση του κοινού. Αναγνώριζε βέβαια πως οι άλλες εφημερίδες πρόσκεινται σε κόμματα, αλλά εκείνη προσπάθησε να διαφέρει. Έτσι, εξέφρασε την επιθυμία να συνεργαστεί και με τις δύο πλευρές, ενώ στόχος της ήταν να είναι πάντα ενημερωμένη. Αξίες της αποτελούσαν μεταξύ άλλων η «εθνική ενότητα», η «ψυχική ενότης του Έθνους» και η «τάξις». Διακήρυσσε την προστασία των λαϊκών ελευθεριών και της αλήθειας και υποστήριξε την αναγκαιότητα της βασιλευόμενης δημοκρατίας ως εγγυήτριας της εσωτερικής σταθερότητας και της αποτροπής των βενιζελικών τάσεων από τις αυθαιρεσίες. Συγχρόνως, τόνιζε τη σπουδαιότητα της συνεννόησης των κομμάτων ώστε να μην ανατραπεί το «αστικό καθεστώς»⁹⁵.

Αναφορικά με το Μεταξά, είχε ταχθεί εναντίον του πριν τη δικτατορία, δηλώνοντας μάλιστα πως είχε προβλέψει την κατάσταση που επερχόταν. Ο εκδότης της Στέφανος Πεσμαζόγλου δυσανασχετούσε με την επιλογή Μανιαδάκη από τον πρωθυπουργό και έτσι, η στάση του αυτή οδήγησε στην αντικατάστασή του από τον

⁹⁵ Δέσποινα Παπαδημητρίου, «Η ΠρωΪα», Λουκία Δρούλια-Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμ.) *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου 1784-1974*, τόμος Γ', ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2008, σσ. 567-568 · Κώστας Μάγιερ, *Ιστορία του Ελληνικού Τύπου. Αθηναϊκά εφημερίδες 1901-1959*, τόμος Β', Αθήνα 1959, σσ. 257-265

αδερφό του Γεώργιο Πεσμαζόγλου στη διεύθυνση της εφημερίδας⁹⁶. Επί καθεστώτος Μεταξά συνέχισε να κυκλοφορεί και να παρέχει τη στήριξή της.

ΕΣΤΙΑ

Η εφημερίδα *Εστία* εκδόθηκε στην Αθήνα το 1894 έως και τον Οκτώβρη του 1941 με διακοπές, ενώ επανήλθε από το 1945 έως και σήμερα. Ιδρυτής της υπήρξε ο Γεώργιος Δροσίνης και προέκυψε από το ομώνυμο περιοδικό που εκδιδόταν από το 1876. Το 1894 μετατράπηκε σε ημερήσια εφημερίδα. Ο Άδωνις Κύρου υπήρξε μοναδικός ιδιοκτήτης και διευθυντής από το 1900 έως και το 1918, όταν και ανέλαβαν οι Αχιλλέας και Κύρος Κύρου. Ο τελευταίος παρέμεινε στο τιμόνι της εφημερίδας μετά το θάνατο του Αχιλλέα Κύρου το 1950, ενώ τον διαδέχτηκε το 1974 ο Άδωνις Κ. Κύρου. Από το 1998 και έπειτα, διευθυντής ανέλαβε ο Αλέξης Ι. Ζαούσης⁹⁷. Η εφημερίδα εκδίδεται και σήμερα με σχετικά ανανεωμένη εμφάνιση αλλά με εξαιρετικά περιορισμένη κυκλοφορία.

Η *Εστία* υπήρξε μια από τις σημαντικότερες βενιζελικές εφημερίδες. Στόχος της ήταν ο ανεπηρέαστος Τύπος και η ανεξάρτητη δημοσιογραφία. Επιπλέον, διακήρυσσε ότι ο δημοσιογράφος πρέπει να ερευνά το γεγονός και να δείχνει την πλάνη και πως ο κομματικός φανατισμός δεν οδηγεί πουθενά⁹⁸. Υποστήριξε θερμά την πολιτική του Βενιζέλου κατά το Διχασμό, όμως το 1914 κατέκρινε την εργατική νομοθεσία της κυβέρνησής του. Κατά τα «Νοεμβριανά» του 1916 διέκοψε την κυκλοφορία της για πέντε μήνες, όπως και κατά τη δικτατορία Πάγκαλου το 1925 αυτή τη φορά για τρεις βδομάδες. Το 1932 διαφωνούσε με την ιδέα της δικτατορίας ως μιας αναμενόμενης εξέλιξης λόγω του ασταθούς πολιτικού τοπίου, όπως και με τις επεμβάσεις του στρατού

⁹⁶ Κωνσταντίνος Σ. Τενεκετζής, *Πολιτικές Δυνάμεις και δικτατορία της 4ης Αυγούστου (1936-1940). Η αντίδραση εναντίον του καθεστώτος*, Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 250

⁹⁷ Δέσποινα Παπαδημητρίου, «Εστία», Λουκία Δρούλια-Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμ.), *ό. π.*, τ. Β', σ. 263

⁹⁸ Κώστας Μάγιερ, *ό. π.*, τόμος Α', σσ. 219-237

στην πολιτική. Στήριξε τη δικτατορία Μεταξά, όμως η έκδοσή της διακόπηκε από τον Οκτώβριο του 1941 ως την επανέκδοσή της το 1945. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ωστόσο, οι αδερφοί Κύρου εξέδιδαν παράνομες εφημερίδες, οι οποίες τάσσονταν κατά των Γερμανών. Αργότερα στήριξε τα κόμματα του Σπύρου Μαρκεζίνη και του Αλέξανδρου Παπάγου, ενώ άσκησε κριτική στις κυβερνήσεις Κωνσταντίνου Καραμανλή. Σε γενικές γραμμές η «γεροντοκόρη της οδού Ανθίμου Γαζή» προσέφερε έγκυρη ειδησεογραφία⁹⁹.

Η «αρχαιότερα των ελληνικών εφημερίδων» όπως αποκαλείται η *Ακρόπολις*, εκδόθηκε στην Αθήνα στις 30 Οκτωβρίου το 1883, ενώ συνέχισε με διακοπές ως εξής: 1883-1920, 1929-1944, 1945-1989, 1998. Ιδρύθηκε από τον Βλάση Γαβριηλίδη (1883-1920). Μετά το θάνατό του, διευθυντές διετέλεσαν ο Γεώργιος Βουτσινάς (1929-1938) και ο Νάσος Μπότσης (1938-1980). Μεταπολεμικά, αρχισυντάκτες υπήρξαν οι Σάββας Κωνσταντόπουλος και Σόλων Γρηγοριάδης. Μετά το θάνατο του Νάσου Μπότση το 1980, την ηγεσία της εφημερίδας ανέλαβε ο ανιψιός του Γεώργιος Λεβίδης και αργότερα η εφημερίδα πωλήθηκε στην μεταλλουργική εταιρεία «Αυγούστα». Από το φθινόπωρο του 1998, εκδότης της υπήρξε ο Μάριος Τόμπρος και γενικός διευθυντής ο Μιχ. Δημητρίου¹⁰⁰. Η εφημερίδα σήμερα δεν εκδίδεται, ενώ μια εκδοτική πρωτοβουλία υπό τον τίτλο «Ακρόπολη» αν και φέρει το ιστορικό λογότυπο της αρχικής εφημερίδας δεν μπορεί να θεωρηθεί ως σύγχρονη συνέχεια.

Στόχος της αντιβενιζελικής αυτής εφημερίδας ήταν να υπερασπίζεται το λαό, να προασπίζεται το συμφέρον του και να διαμορφώνει μια κριτική κοινή γνώμη. Προτεραιότητά της αποτέλεσε η ελληνική επικαιρότητα, ενώ δεν παρέλειπε να θίγει ζητήματα που απέκρυπταν άλλες εφημερίδες. Η καινοτομίες του ιδρυτή της Βλ.

⁹⁹ Δέσποινα Παπαδημητρίου, «Εστία», στο Κ. Σπ. Στάικος, Τ. Ε. Σκλαβενίτης, *ό.π.*, σ. 274

¹⁰⁰ Δέσποινα Παπαδημητρίου, «Ακρόπολις», *ό.π.*, σ. 272-273

Γαβριηλίδη εντοπίζονται στην εισαγωγή κυλινδρικών ταχυπυεστηρίων, στην καθιέρωση ρεπορτάζ και ανταποκρίσεων, όπως επίσης και στην εισαγωγή στοιχείων δημοτικής στην καθαρεύουσα. Η δημοφιλία της, μάλιστα, οδήγησε στην αύξηση των φύλλων της το 1931 σε 60.000 φύλλα¹⁰¹.

Αρχικά στήριξε τον Χ. Τρικούπη και άσκησε κριτική στο έργο του, κίνηση που απέδειξε ότι δεν στρεφόταν υπέρ συγκεκριμένων πολιτικών προσώπων. Εν συνεχεία, αντιμετώπισε θετικά το Βενιζέλο, όμως το 1913 κατέκρινε τους συνεργάτες του, με αποκαλύψεις που προκάλεσαν τη δυσαρέσκεια του πρωθυπουργού. Κατά τη διάρκεια του Διχασμού παρουσίασε φιλομοναρχικές θέσεις, ενώ η σχέση του στρατού με την πολιτική ερχόταν σε αντίθεση με τις φιλελεύθερες απόψεις της. Παρ' όλο που την περίοδο 1919-1920 τηρεί φιλοβενιζελική στάση, το 1929 επανέρχεται με καθαρά αντιβενιζελικές διατυπώσεις. Μεταπολεμικά υπήρξε φιλοβασιλική και αντικομμουνιστική και υιοθέτησε το προφίλ λαϊκής εφημερίδας, η οποία ασχολείται με θέματα καθημερινότητας των λαϊκών στρωμάτων¹⁰².

3. Ο Τύπος κατά την περίοδο Μεταξά (1936-1940)

Πριν τη δικτατορία του Μεταξά ο Τύπος διακρίνεται σε βενιζελικό και αντιβενιζελικό. Αυτό το δίπολο που κορυφώθηκε κατά την περίοδο του Εθνικού Διχασμού, παρέτεινε την ύπαρξη του μέχρι και την επιβολή του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου. Ο ημερήσιος Τύπος της Αθήνας προετοίμαζε το έδαφος για τον αντικοινοβουλευτισμό. Φαινόμενα όπως η άνοδος της κυκλοφορίας του φιλοβασιλικού Τύπου αποτελούσαν ορισμένες μόνο ανησυχητικές ενδείξεις. Εφημερίδες κύρους όπως η *Πατρίς* ή η *Καθημερινή* φαινόταν ότι ζητούσαν ένα εξωκοινοβουλευτικό καθεστώς, το οποίο βρήκε την έκφρασή του στην επιβολή δικτατορίας¹⁰³.

¹⁰¹ Μάγερ, *ό.π.*, σσ. 272-285, Παπαδημητρίου, «Ακρόπολις», *ό. π.*

¹⁰² *Ο. π.*

¹⁰³ Κωνσταντίνος Σ. Τενεκετζής, *ό. π.*, σ. 243

Το «Νέον Κράτος»¹⁰⁴, όπως καθιερώθηκε η επίσημη ονομασία του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου, δεν θα ήταν δυνατόν να αφήσει ανεπηρέαστο τον Τύπο. Η προπαγάνδα που ανέπτυξε το καθεστώς Μεταξά αποτέλεσε το κυρίαρχο στοιχείο του¹⁰⁵. Σε αυτό συνέβαλαν και τα ΜΜΕ (Τύπος, ραδιόφωνο, κινηματογράφος), διαχρονικό εργαλείο για τη χειραγώγηση των μαζών. Ο έλεγχος των μέσων επικοινωνίας ήταν καθολικός. Στον Τύπο εκδηλώθηκε μέσω λογοκρισίας¹⁰⁶, υποδηλώνοντας τη σημασία του ως μέσο ελέγχου και προώθησης συγκεκριμένης ιδεολογίας¹⁰⁷.

Ο Μεταξάς ίδρυσε το Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού με υφυπουργό τον Θεολόγο Νικολούδη, σκοπός του οποίου ήταν ο αυστηρός έλεγχος των έντυπων μέσων. Οι κατευθυντήριες γραμμές του καθεστώτος ήταν σαφείς: απαγόρευση λευκών σημείων (κενά) στις εφημερίδες, απαγόρευση δημοσίευσης κριτικής κατά της κυβέρνησης και σχολίων που αφορούν τα κόμματα, την οικονομική κατάσταση της χώρας και τη βασιλική οικογένεια. Υποχρέωση των εφημερίδων ήταν να εξυμνούν τα κατορθώματα της κυβέρνησης και να δημοσιεύουν μόνο όσα υπαγορεύει το καθεστώς. Τα πάντα περνούσαν από έγκριση από την αρμόδια υπηρεσία Τύπου¹⁰⁸. Μ' αυτόν τον

¹⁰⁴ Η κυβερνητική έκδοση «Νέον Κράτος» αποτελούσε μηνιαία επιθεώρηση κατά το διάστημα Σεπτεμβρίου 1937-Μαρτίου 1941. Στόχοι της ήταν η ερμηνεία των θέσεων του καθεστώτος, η προάσπιση της εθνικοφροσύνης και η εξάλειψη εχθρικών ιδεών και προώθηση νέων. Βλ. Μαρίνα Πετράκη, *Ο Μύθος του Μεταξά. Δικτατορία και προπαγάνδα στην Ελλάδα*, εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα 2006, σσ. 38-39

¹⁰⁵ Η πολιτική προπαγάνδα εξαπλώθηκε ιδιαίτερα κατά τον 20ό αιώνα και ήταν διάχυτη στην Ευρώπη η τακτική της μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών σε επίπεδο διπλωματικό, κοινής γνώμης και επιχειρήσεων. Κατέληξε να σημαίνει «διδαχή πολιτικών ιδεών». Εν τούτοις, μπορεί να λέει αλήθεια ή να ψεύδεται ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Ο σκοπός της δεν παύει να είναι σε γενικές γραμμές η κατασκευή μιας συγκεκριμένης κοινής γνώμης και ο ιδεολογικός προσηλυτισμός. Επίσης, δεν αποτελεί χαρακτηριστικό μόνο των αυταρχικών καθεστώτων. Έτσι, διακρίνουμε τη δημοκρατική και την ολοκληρωτική προπαγάνδα. Στην πρώτη, παρατηρούμε την έκφραση διαφορετικών αντιλήψεων που υπάρχουν σε μια δημοκρατική κοινωνία, όπως αυτές παρουσιάζονται για να εξυπηρετήσουν διαφορετικά συμφέροντα, ενώ στη δεύτερη προβάλλεται μόνο μία άποψη, αυτή που απορρέει από την κυβέρνηση και πρέπει να ακολουθηθεί από το λαό. Βλ. Jean-Noel Jeanneney, *ό.π.*, σσ. 180-190 · Λύχνος, *ό.π.*, σσ. 140-142

¹⁰⁶ Η λογοκρισία βρίσκει συνήθως εφαρμογή σε περίπτωση έκρηξης πολέμου ή σοβαρού εσωτερικού κινδύνου, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η κυβέρνηση να τον αντιμετωπίσει. Στην προκειμένη περίπτωση, ο Μεταξάς επικαλέστηκε την έκρυθμη και ασταθή πολιτική κατάσταση και τον κομμουνιστικό κίνδυνο που φάνταζε ως δαμόκλειος σπάθι πάνω από τη χώρα. Βλ. Λύχνος, *ό.π.*, σ. 25

¹⁰⁷ Μαρίνα Πετράκη, *ό.π.*, σ. 17

¹⁰⁸ Τενεκετζής, *ό.π.*, σσ. 245-246 · Βαγγέλης Αγγελής, *ό.π.*, σσ. 40-45

τρόπο γίνεται αντιληπτός και ο βαθμός της λογοκρισίας που είχε επιβληθεί. Ο Τύπος, λοιπόν, όφειλε να συνεργαστεί με το κράτος και οι δημοσιογράφοι να συνταχθούν με αυτό για έναν σκοπό, την έκφραση της κοινής γνώμης¹⁰⁹. Ανέφερε χαρακτηριστικά ο Μεταξάς: «Ο Τύπος, κύριοι, είναι μια επιχείρησις εκμεταλλεύσεως μιας μεγάλης δυνάμεως, η οποία υπάρχει διάχυτος εις την ελληνικήν κοινωνίαν και λέγεται 'Κοινή Γνώμη'. [...] Δεν είναι δυνατόν να αφήση κανείς μίαν τοιαύτην υλικήν δύναμιν απλώς και ως έτυχεν εις τα χέρια του ενός εκάστου ιδιώτου. Βλέπετε λοιπόν, [...] η πρώτη θυσία την οποίαν έχει ο Τύπος να υποστή είναι να γίνη, ούτως ειπείν, συνεργάτης του Κράτους, συντάκτορος του Κράτους, εις την εν γένει κατεύθυνσιν της Κοινής Γνώμης»¹¹⁰. Στο προσωπικό του ημερολόγιο, στις 22 Ιανουαρίου 1940, αναφέρει επίσης: «...Όταν δε έχει κανείς τις εφημερίδες τότε μορφώνει και την Κοινή Γνώμη όπως θέλει. Και αν ακόμα υπερασπίζεται πράγματα που γυμνά θα τα απεστρέφετο ο λαός, τα σκεπάζει με τέτοια δημοσιογραφικά ρούχα ώστε να τα καταπίνη ο λαός. Ή και αν δεν τα καταπίνη, βάζει τις εφημερίδες να γράφουν πως τα κατάπιε. Και τότε ο καθένας πιστεύει ότι όλοι οι άλλοι τα κατάπιαν. Και υποτάσσεται και αυτός»¹¹¹.

Επί Μεταξά εκδόθηκαν 14 Αναγκαστικοί Νόμοι και Βασιλικά Διατάγματα. Μεταξύ αυτών και το Βασιλικό Διάταγμα της 28^{ης} Φεβρουαρίου, στο άρθρο 2 του οποίου διαιρείται η Διεύθυνση Ελληνικού Τύπου σε: α) Τμήμα Παρακολουθήσεως Εσωτερικού Τύπου, β) Γραφείον Λαϊκής Διαφωτίσεως, γ) Γραφείον Νομοθεσίας του Εσωτερικού Τύπου και δ) Γραφείον Εποπτείας του Εσωτερικού Τύπου¹¹². Ο πιο αυστηρός ήταν ο Αναγκαστικός Νόμος 1092 «Περί Τύπου», ο οποίος εκδόθηκε τον Φεβρουάριο του 1938 και θέτει υπό ολοκληρωτικό έλεγχο του κράτους τον Τύπο. Πλέον γίνεται ευκολότερη η κατάσχεση των εφημερίδων για προσβολή της πατρίδας και του πολιτεύματος, του Βασιλιά ή του Πρωθυπουργού, ενώ καθίσταται δυσκολότερη η έκδοσή τους μιας και ο ενδιαφερόμενος οφείλει να καταβάλει χρηματική εγγύηση και να έχει ανάλογο «ήθος»¹¹³.

¹⁰⁹ Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού, *Τέσσερα χρόνια διακυβερνήσεων Ι. Μεταξά*, εκδ. 4^{ης} Αυγούστου, Αθήνα μετρά το 1940, σσ. 256-259

¹¹⁰ Μαρίνα Πετράκη, *ό. π.*, σ. 28

¹¹¹ Ιωάννης Μεταξάς, *Το προσωπικό του ημερολόγιο 1933-1941*, τόμος 4, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1960, σ. 446

¹¹² *Ο. π.*, σ. 29

¹¹³ Νίκος Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974. Όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, εκδ. Θεμέλιο, β' Έκδοση, Αθήνα 1986, σσ. 422-424

Συστάθηκαν ειδικά τμήματα λογοκρισίας, διαφορετικά για βιβλία, εφημερίδες και θέατρο. Ακόμη, το Γραφείο Ξένου Τύπου φρόντιζε να εκδίδει μηνιαίο δελτίο ειδήσεων σε τέσσερις γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά) προκειμένου να επεκταθεί η προπαγάνδα στο εξωτερικό. Παράλληλα, δόθηκε νέα ώθηση στον επαρχιακό Τύπο μέσω της τροφοδότησής του με υλικό από την κυβέρνηση και τη δημιουργία Γραφείου Επαρχιακού Τύπου το 1937¹¹⁴.

Αξίζει να αναφερθεί πως οι περισσότεροι ιδιοκτήτες εφημερίδων δέχτηκαν να συνεργαστούν με το καθεστώς και να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις του (ειδικά το συγκρότημα Λαμπράκη). Αυτή η προθυμία ενίσχυσε την άποψη του Μεταξά ότι οι ενέργειές του γίνονταν ευχαρίστως αποδεκτές από το δημοσιογραφικό κόσμο¹¹⁵. Ως δημοσιογράφος ο ίδιος, γνώριζε πολύ καλά τη σχέση που έπρεπε να αναπτύξει με τους συναδέλφους του¹¹⁶. Έτσι, με τον Αναγκαστικό Νόμο 23/36 της 19^{ης} Φεβρουαρίου του 1936, προχωρά σε παροχή προνομίων σε ιδιοκτήτες εφημερίδων και αρχισυντάκτες, χορηγώντας μεταξύ άλλων και αύξηση μισθού κατά 25%. Η απαίτησή του δεν ήταν άλλη από τυφλή υποστήριξη προς το νέο καθεστώς¹¹⁷.

Η επιβολή της δικτατορίας είχε αντίκτυπο και στον Τύπο ξένων χωρών. Ευμενή σχόλια προέρχονταν κυρίως από κράτη με παρόμοια καθεστάτα, αλλά και οι Σύμμαχοι δεν παρέλειψαν εγκωμιαστικές αναφορές στο πρόσωπο του δικτάτορα και το έργο του. Δημοσιεύονταν πάντα οι θετικές αναφορές των ξένων εφημερίδων και όσες τοποθετούνταν κατά της κυβέρνησης, κατάσχονταν¹¹⁸. Στην Ελλάδα θα λέγαμε πως ο

¹¹⁴ Πετράκη, *ό. π.*, σσ. 31-32, 34

¹¹⁵ Τενεκετζής, *ό. π.*, σ. 249 · Ο ίδιος διατύπωνε τα εξής: «*Οφείλω να ομολογήσω ότι ο Τύπος πρόθυμος μας ηκολούθησε. Απόδειξις δε τούτου είναι, ότι ουδεμία εφημερίς επαύθη μέχρι σήμερα και ουδείς δημοσιογράφος μέχρι σήμερα εστάλη εις τας φυλακάς. Όλαι αι εφημερίδες εργάζονται καλλίτερα από πριν, απολαμβάνουν καλλίτερα από πριν, εξυπηρετούν την Κοινωνίαν πολύ καλλίτερα από πριν. Δεν είναι αυτό πραγματική ελευθερία του Τύπου;*», Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού, *ό. π.*, σ. 232

¹¹⁶ Ο Μεταξάς δεν δίσταζε να προβαίνει σε «μαθήματα δημοσιογραφικής δεοντολογίας» τονίζοντας πως ο δημοσιογράφος οφείλει «*να μη παρασύρεται από στιγμιαίας συμπαθείας ή αντιπαθείας ή από υποκρυπτόμενα ιδιοτελή ελατήρια, να διερευνά την βαθύτεραν ουσίαν των γεγονότων και ν' αποβλέπη εις δύο μόνον σκοπούς: αφ' ενός εις την εξυπηρέτησιν του Κράτους-καθιστάμενος συνεργάτης και συμβοηθός αυτού- και αφ' ετέρου εις την πραγματικήν εξόψωσιν της Κοινής Γνώμης και την δημιουργίαν συνειδήσεως όντως εθνικής*», Υφυπουργείο Τύπου, *ό. π.*, σ. 165

¹¹⁷ Πετράκη, *ό. π.*, σ. 33

¹¹⁸ Τενεκετζής, *ό. π.*, σσ. 253-254· Για το καθεστώς Μεταξά, οι ξένες εφημερίδες εκφράζονταν ευμενώς από την επικράτησή του έως και το 1940, με τις ελληνικές να μεταφέρουν το κλίμα αυτό. Στα πλαίσια

Τύπος ήταν αγγλόφιλος, οπότε στην ουσία η λογοκρισία λειτουργούσε υπέρ των Γερμανών. Σε σχέση με τις μελετηθείσες εφημερίδες, η *Εστία* τασσόταν κατά της Βρετανίας, χωρίς όμως να είναι γερμανόφιλη, η *Ακρόπολις* ήταν καθαρά αγγλόφιλη και η *Πρωία* «πολύ πρόθυμη να βοηθήσει»¹¹⁹.

Παράλληλα με τις εφημερίδες που ακολουθούσαν τις επιταγές του καθεστώτος, αναπτύχθηκε και ο μυστικός Τύπος. Μια από τις παράνομες εφημερίδες ήταν και η *Παλιγγενεσία* που εκδόθηκε τον Αύγουστο του 1937 με εκδότη τον Κ. Αγγελόπουλο, η πρώτη που εκδόθηκε κατά τη δικτατορία. Παρόμοιες δράσεις υπήρξαν και από την οργάνωση «Φιλική Εταιρεία», η οποία εξέδιδε μικρές εφημερίδες όπως η *Ελευθερία* ή το *Σύνταγμα*. Επιπλέον, το ΚΚΕ εξέδιδε παράνομα το *Ριζοσπάστη* και πριν την 4^η Αυγούστου, ενώ διέθετε και άλλες παράνομες εφημερίδες όπως η *Φλόγα* και η *Νεολαία*¹²⁰.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί, πως ο Μεταξάς πέτυχε αναμφίβολα μέσω της λογοκρισίας να κατευθύνει τον Τύπο και να ασκήσει αποτελεσματική δημαγωγία. Ωστόσο, δεν είχε το εκτόπισμα των Χίτλερ και Μουσολίνι, δείχνοντας απουσία ρητορικής δεινότητας και αδυναμία επικοινωνίας με τις μάζες. Η επιτυχής, όμως, πολιτική του όσον αφορά στα έντυπα, προκάλεσε προβλήματα και αυτό διότι ο καθοδηγούμενος Τύπος παρουσιάζει μια κατάσταση εξιδανικευμένη. Μ' αυτόν τον

των εορτασμών για την 4^η Αυγούστου το 1940, η *Ακρόπολις* και η *Εστία* παρουσιάζουν σχόλια ευρωπαϊκών κρατών, τα οποία επιδοκιμάζουν το πρόσωπο του δικτάτορα και την πολιτική του. Ο γερμανικός Τύπος προβάλλει στοιχεία από τη ζωή του και αναφέρει πως έθεσε τέρμα σε μια νοσηρή επανάσταση με το να ενώσει το λαό, επιτελώντας παράλληλα σημαντικά έργα στην κοινωνία με γνώμονα τη δικαιοσύνη. Η Ελλάς, συνεχίζει, του οφείλει τη σταθερότητα και την οικονομική της ανάκαμψη και «ο Γερμανικός λαός συμμετέχει εις την χαράν του ελληνικού κατά την επέτειον της ημέρας από την οποίαν ήρχισεν η αναδιοργάνωσις της χώρας». Ακόμη, γίνεται μνεία στις εξαιρετικές οικονομικές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, με την Ελλάδα να αναγνωρίζει πόσο ολέθριες μπορεί να αποβούν οι συνέπειες του κοινοβουλευτισμού. Αλλά και οι Άγγλοι μέσω των εντύπων τους παρουσιάζουν την επιτυχή διακυβέρνηση του Μεταξά, ο οποίος άσκησε μέχρι τώρα πολιτική ουδετερότητας χωρίς να πλήξει την αξιοπρέπεια της χώρας. Η Ελλάδα απολαμβάνει πλέον δημόσια έργα, βελτιώνει το εξαγωγικό της εμπόριο και αποδεικνύει πως ο κομμουνισμός δύναται να εξασθενήσει. Βλ. Εφ. «Ακρόπολις», 4/8/1940, 6/8/1940, Εφ. «Εστία», 6/8/1940

¹¹⁹ Τενεκετζής, ό. π., σ. 257

¹²⁰ Ο. π., σσ. 257-259

τρόπο είναι αδύνατον να φανούν οι αστοχίες και οι παράνομες πράξεις του καθεστώτος, πράξεις από τις οποίες απουσίαζε κάθε ίχνος ελέγχου και απέρρευε ασυδοσία¹²¹.

¹²¹ Ο. π., σ. 162, Πετράκη, ό. π., σσ. 53-58

ΜΕΡΟΣ Β

Α. Η Γερμανία και οι σύμμαχοί της: παρουσίαση του καθεστώτος και της πορείας της στον πόλεμο

Η μελέτη των εφημερίδων ξεκινά από την 1^η Σεπτεμβρίου 1939, ημερομηνία ορόσημο για την ευρωπαϊκή ιστορία, καθώς τότε ξεσπά ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος με την εισβολή των Γερμανών στην Πολωνία. Και στις τρεις εφημερίδες αποτυπώνονται τα γεγονότα, με ανταποκρίσεις από ξένα πρακτορεία που δίνουν λεπτομερείς περιγραφές των εξελίξεων¹²².

Την 1^η Σεπτεμβρίου παρουσιάζεται το ιστορικό των διαπραγματεύσεων από την πλευρά της Γερμανίας σε σχέση με τους Πολωνούς. Ειδικότερα, το ημειπίσημο γερμανικό πρακτορείο ειδήσεων¹²³ αναφέρει πως η μη εμφάνιση Πολωνού πληρεξούσιου στις διαπραγματεύσεις δύναται να σημάνει τη σύγκρουση των δύο κρατών. Τα προβλήματα που επικαλείται το Ράιχ είναι το ζήτημα της χάραξης των συνόρων από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και το θέμα της διαβίωσης των γερμανικών

¹²² Αξίζει να σημειωθεί πως οι πληροφορίες που παρέχουν οι εφημερίδες προέρχονται εξ' ολοκλήρου από ανταποκρίσεις ξένων πρακτορείων πλην ορισμένων εξαιρέσεων (κυρίως μετά την ιταλική εισβολή, όταν και οι εφημερίδες καταφέρονται ανοιχτά εναντίον των Ιταλών). Απαγορεύονται οι απόψεις στον Τύπο για ό, τι συμβαίνει σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα μόνα άρθρα που συναντά κανείς είναι αυτά που εκθειάζουν την πολιτική της κυβέρνησης ως προς την ειρηνική στάση της Ελλάδας. Εφ' όσον εξετάζουμε την προβολή της πορείας της Γερμανίας μέσα από τον Τύπο, έχει σημασία η ανάδειξη του δίπολου εχθρός-φίλος, το οποίο είναι άμεσα συνδεδεμένο με τρεις παράγοντες: την εξωτερική πολιτική του καθεστώτος (ουδετερότητα), τη λογοκρισία του Τύπου και τις ιδεολογικές κατευθύνσεις της δικτατορίας. Η Ελλάδα, λοιπόν, δεν έχει εχθρούς παρά μόνο τον κομμουνισμό και η εικόνα της Γερμανίας μέχρι τώρα είναι συνυφασμένη με την ισχύ, την οργάνωση και την εργατικότητα, αρετές που επιτεύχθηκαν με τη βοήθεια του εθνικοσοσιαλισμού. Βλ. Νάση Μπάλα, «Εθνικά στερεότυπα στον Αθηναϊκό ημερήσιο Τύπο κατά τις παραμονές και την έκρηξη του πολέμου» στο *Η Ελλάδα του '40*, ό. π., σσ. 74-76

¹²³ Η *Ακρόπολις* κάνει μνεία στα ξένα πρακτορεία (Reuter, Havas, κτλ.) και πως αυτά μεταβιβάζουν τα νέα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρει πως «ο χαρακτηριστικότερος δημοσιογραφικός Τύπος της ταχύτητας είναι σήμερα τα διάφορα πρακτορεία ειδήσεων». Ο δημοσιογράφος εργάζεται με ταχύτητα για να φτάσει έγκαιρα η είδηση, ενώ εκτίθεται πολλές φορές σε κίνδυνο. Η συνεργασία μάλιστα των πρακτορείων έχει ως αποτέλεσμα την συγκέντρωση ειδήσεων από όλον τον κόσμο. Βλ. Εφ. «Ακρόπολις», 24/9/1939

μειονοτήτων, ενώ ανακοινώνει πως το Ντάντσιχ θα περιέλθει στη Γερμανία¹²⁴. Την επόμενη μέρα αποτυπώνονται τα γεγονότα της σφοδρής σύγκρουσης. Συγκεκριμένα, στην εφημερίδα *Ακρόπολις* ο κεντρικός τίτλος είναι αντιπροσωπευτικός της κατάστασης: «*Μετά την απόρριψιν των γερμανικών προτάσεων ήρχισαν χθες αι εχθροπραξίαι μεταξύ των γερμανικών και πολωνικών στρατευμάτων. Η επίθεσις ενεργείται κυρίως από την Ανατολικήν Πρωσσίαν και την Σιλεσίαν. Αεροπορικά επιδρομαί κατά της Βαρσοβίας, Κρακοβίας και άλλων πόλεων*». Οι αρχηγοί των γερμανικών ενόπλων δυνάμεων διαμηνύουν πλέον πως τα όπλα θα αποφασίσουν για την επίλυση του προβλήματος και υπενθυμίζουν πως ο σκοπός του αγώνα είναι η ασφάλεια του γερμανικού λαού και ο «ζωτικός χώρος» κατά ξένων διεκδικήσεων. Το κλίμα αυτό μεταφέρεται και μέσα από το λόγο του Χίτλερ στη συνεδρίαση του Ράιχσταγκ, στον οποίο τονίζεται ότι οι Γερμανοί προσπαθούν με ειρηνικό τρόπο να λύσουν τα προβλήματα, αλλά η απόρριψη εκ μέρους της Πολωνίας οδηγεί σε αναπόφευκτη ρήξη¹²⁵.

Ο πόλεμος γενικεύεται με τη συμμετοχή της Αγγλίας και της Γαλλίας, οι οποίες κηρύσσουν τον πόλεμο εναντίον της Γερμανίας, τηρώντας μ' αυτόν τον τρόπο τις δεσμεύσεις τους απέναντι στην Πολωνία. Από τις πρώτες ημέρες της σύγκρουσης διακρίνεται η εκ διαμέτρου αντίθετη στάση των εμπόλεμων στο παιχνίδι της ευθύνης για την έναρξη του πολέμου. Οι γερμανικές πηγές τονίζουν ότι οι Πολωνοί ήταν αυτοί που επιτέθηκαν στη Γερμανία, και σημειώνουν την συνθήκη των Βερσαλλιών ως βασική αιτία της αναταραχής στην Ευρώπη. Αντίθετα, η Βρετανία και η Γαλλία υπογραμμίζουν ότι στην περίπτωση της Πολωνίας δεν θα επαναληφθεί το προηγούμενο της Αυστρίας και της Τσεχοσλοβακίας, που αφέθηκαν αβοήθητες στην γερμανική επεκτατικότητα. Μέσα από πολεμικά ανακοινωθέντα που προέρχονται κυρίως από το Reuter, το Havas και το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο, γίνεται αναφορά σε βομβαρδισμούς πόλεων, στην εκκένωση της Βαρσοβίας και σε συγκρούσεις στα γερμανοπολωνικά σύνορα.

Στις 8 Σεπτεμβρίου, όπου πλέον είναι φανερή η επικράτηση των Γερμανών στο μέτωπο της Πολωνίας, η σύγκρουση μεταξύ Γαλλίας-Γερμανίας επεκτείνεται. Ενδεικτικά, ο κύριος τίτλος της *Πρωίας* αναφέρει: «*Έντονος αγών διεξάγεται προ της γραμμής Ζίγκφριντ μεταξύ Ρήνου και Μοζέλα. Εις το ανατολικόν μέτωπον οι Πολωνοί*

¹²⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 1/9/1939

¹²⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 2/9/1939

συμπύσσονται προς την Βαρσοβία, η οποία εκκενούται συστηματικώς. Οι Γερμανοί προτίθενται να προτείνουν όρους ειρήνης μετά την πλήρη συντριβήν της πολωνικής αντιστάσεως. Οι Άγγλοι όμως και οι Γάλλοι δηλούν ότι είναι αποφασισμένοι να διεξαγάγουν τον πόλεμον μέχρις εσχάτων»¹²⁶.

Οι Γερμανοί συνεχίζουν καθ' όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης να επιρρίπτουν στους Συμμάχους την ευθύνη για την έναρξη του πολέμου. Σε δηλώσεις του απευθυνόμενος προς τον Τσάμπερλεν, ο Γκαίρινγκ επιμένει στις ειρηνευτικές προσπάθειες του Ράιχ και προσθέτει πως η Βρετανία ενθάρρυνε την αντίσταση των Πολωνών. Παράλληλα, εξυμνεί τα κατορθώματα του γερμανικού στρατού και την υπεροχή του¹²⁷.

Από την πρώτη μέρα εισβολής των Γερμανών, προβάλλεται η σφοδρότητα με την οποία επιτίθενται στην Πολωνία, σε συνδυασμό με τη γενναιότητα και την αμυντική ικανότητα του δοκιμαζόμενου πολωνικού λαού. Οι Γερμανοί επιδίδονται σε αλλεπάλληλες αεροπορικές επιθέσεις με το μεγαλύτερο όγκο αυτών να προορίζεται για τη Βαρσοβία.

Συγχρόνως, παρουσιάζεται και ο πόλεμος στις θάλασσες. Ειδικότερα, θέμα που δεσπόζει είναι η βύθιση ενός βρετανικού υπερωκεάνιου γεμάτο αμάχους. Ασφαλώς παρουσιάζεται η ανθρώπινη όψη του γεγονότος («δραματικά λεπτομέρειαι του τορπιλισμού»), ωστόσο και πάλι παρατίθενται οι απόψεις και των δύο πλευρών: των Βρετανών που κατηγορούν τη γερμανική πλευρά για την βύθιση και των Γερμανών που αρνούνται τις κατηγορίες.

Στα μέσα του μήνα οι εφημερίδες παρουσιάζουν την κινητοποίηση από πλευράς Ρωσίας, με τη Μόσχα να ισχυρίζεται παραβιάσεις των ρωσοπολωνικών συνόρων από Πολωνούς¹²⁸. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα στις 17 Σεπτεμβρίου ρωσικά στρατεύματα να

¹²⁶ Εφ. «Πρωία», 8/9/1939

¹²⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 10/9/1939

¹²⁸ Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνεται αναφορά σε οποιαδήποτε κίνηση της Ρωσίας η οποία σημειώνεται μέσα από τον Τύπο και αυτό λόγω της ιδιότυπης σχέσης που είχε με τη Γερμανία, ταυτόχρονα με την ουδετερότητα που διακήρυσσε. Σε σχέση με την εξωτερική πολιτική του Στάλιν, μπορούμε να πούμε πως στόχος του στις παράλληλες διαπραγματεύσεις που είχε το καλοκαίρι του 1939 με τους Συμμάχους και τους Γερμανούς ήταν η αποφυγή εμπλοκής σε έναν πόλεμο, αλλά αν κάτι τέτοιο συνέβαινε, ήθελε να είναι σίγουρος ότι θα ήταν υπό ευνοϊκές πολιτικο-στρατιωτικές συνθήκες. Από τους Συμμάχους ήθελε μια ισχυρή συμμαχία που θα περιλάμβανε την Πολωνία και τη Ρουμανία, καθώς και άδεια διέλευσης από τις τελευταίες σε περίπτωση επίθεσης. Οι διαπραγματεύσεις με την Αγγλία και τη Γαλλία δεν

εισβάλουν στην Ανατολική Πολωνία. Το πρακτορείο Τρανσόσεαν και ο γερμανικός Τύπος αποδίδουν τη σοβιετική διαταγή για εισβολή α) στην άρνηση του Πολωνού πρέσβη να δεχτεί τη ρωσική διακοίνωση για διάβαση στρατευμάτων στην Πολωνία και β) στην ευθύνη για κακομεταχείριση των ουκρανικών και λευκορωσικών μειονοτήτων από τους Πολωνούς¹²⁹. Μετά τη ρωσική επίθεση, τα γερμανικά και σοβιετικά στρατεύματα συναντιούνται στο Μπρεστ Λίτοβσκ. Η επίσημη ανακοίνωση από το Βερολίνο αναφέρει τα εξής: «*Η είσοδος των Ρώσων εις την Πολωνίαν αποτελεί δι' όλον τον κόσμον απόδειξιν του ότι η Ευρώπη δύναται να διακανονίζη τα ζητήματά της χωρίς να έχει ανάγκην της αγγλικής προστασίας.[...] Το λεγόμενον ρωσικόν πρόβλημα εύρε την λύσιν του δια της κοινής δηλώσεως της Γερμανίας και της Ρωσσίας ότι θα φροντίσουν ώστε ο προσεχής γεωγραφικός χάρτης της Ευρώπης να λαμβάνη υπ' όψιν τας πολιτικάς οικονομικάς και εθνικάς συνθήκας*»¹³⁰. Μετά την εξέλιξη αυτή, καθορίστηκε η χάραξη των γερμανοσοβιετικών συνόρων, η οποία ακολουθούσε τη γραμμή των ποταμών Πισία-Νάρεβ-Βιστούλα.

μπορούσαν να του εγγυηθούν κάτι τέτοιο οπότε τερματίστηκαν. Το γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο που υπεγράφη τον Αύγουστο του 1939 δεν περιλάμβανε στρατιωτική συνεργασία και ο ίδιος ο Στάλιν αρνήθηκε να το κάνει για τους επόμενους μήνες. Στόχος του ήταν να κρατήσει τη χώρα του εκτός του «καπιταλιστικού πολέμου» και να ενδυναμώσει τη θέση της στην Ανατολική Ευρώπη. Εφόσον οι Δυτικοί θα ήταν απασχολημένοι με τον πόλεμο, ο ίδιος θα μπορούσε να προσαρτήσει περιοχές στη σφαίρα επιρροής του χωρίς την παρέμβαση του Χίτλερ. Μετά την πτώση της Γαλλίας ο Στάλιν πίστεψε ότι ο Χίτλερ δεν θα επαναλάβει το λάθος του Α' Παγκοσμίου πολέμου, να πολεμήσει δηλαδή σε δύο μέτωπα και να στραφεί εναντίον του. Οι σχέσεις του με τη Γερμανία θα λέγαμε πως κυμαίνονταν μεταξύ κατευνασμού και πρόκλησης. Βλ. Alfred J. Rieber, "Stalin as foreign policy-maker: avoiding war, 1927-1953" στο Sarah Davies, James Harris (edit.) *Stalin. A new history*, Cambridge University Press, New York 2005, pp. 146-150

¹²⁹ Εφ. «Εστία», 18/9/1939. Το ενδιαφέρον των Ρώσων αυτήν την περίοδο δεν περιορίζεται στην Πολωνία, αλλά επεκτείνεται και στην περιοχή της Βαλτικής. Κατά τα τέλη Σεπτεμβρίου, Σοβιετικά στρατεύματα συγκεντρώνονται στα εσθονικά σύνορα και ζητούν εκεί την εγκατάσταση ναυτικής βάσης. Ύστερα από απειλές προς την Εσθονία, η τελευταία προχωράει σε σύναψη συμφωνίας για παραχώρηση εδαφών στο σοβιετικό στρατό. Παρά την εντύπωση που δημιουργείται στους εσθονικούς κύκλους για επιβολή ελέγχου εξωτερικού εμπορίου, οι Ρώσοι κάνουν λόγο για αμοιβαία παροχή βοήθειας.

¹³⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 19/8/1939

Εικόνα 1. Χάρτης με το διαμελισμό της Πολωνίας, όπως αυτός διαμορφώθηκε μεταξύ της Γερμανίας και της Σοβιετικής Ένωσης.

Πηγή: https://www.ushmm.org/wlc/en/media_nm.php?ModuleId=10005070&MediaId=2372

Η κίνηση αυτή δεν εκπλήσσει τους αναγνώστες, αν αναλογιστεί κανείς πως οι δύο χώρες έκαναν ένα σημαντικό βήμα σύσφιξης των σχέσεών τους με το Γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο μη επίθεσης που υπέγραψαν στις 23 Αυγούστου 1939. Οι συνομιλίες που διεξάγονται στη Μόσχα μεταξύ Μολότοφ, Ρίμπεντροπ και Στάλιν καταλήγουν σε συμφωνία ως προς τον διαμελισμό της κατακτηθείσας Πολωνίας. Ο Ρίμπεντροπ κάνει, μάλιστα, λόγο για αποκατάσταση της φιλίας μεταξύ των δύο κρατών και προσπάθειές τους για τερματισμό του πολέμου¹³¹.

Όπως προαναφέρθηκε, οι Συμμαχικές δυνάμεις τάχθηκαν από την πρώτη στιγμή κατά των Γερμανών, δηλώνοντας απερίφραστα ότι θα αναλάβουν δράση απέναντι σε αυτήν την εχθρική κίνηση και κατηγορώντας τον Χίτλερ ότι προσπαθεί να επιβάλλει τον πόλεμο, προς ικανοποίηση των επεκτατικών του διαθέσεων. Ενδιαφέρον

¹³¹ Εφ. «Εστία», 29/9/1939

παρουσιάζει η στάση της Ιταλίας, η οποία παρά τη συμμαχική της σχέση με το Ράιχ, δηλώνει μέσω του πρακτορείου Στέφανι ότι παραμένει ουδέτερη¹³².

Τον Οκτώβριο, τα γερμανικά στρατεύματα μπαίνουν στη Βαρσοβία, επιβεβαιώνοντας την ισχύ τους απέναντι στην κατακτημένη Πολωνία. Οι Γερμανοί ανακοινώνουν ότι δεν έχουν εχθρικές διαθέσεις και είναι πρόθυμοι να προβούν σε ειρηνευτικές προτάσεις προς τους Συμμάχους, προκειμένου να παύσουν οι εχθροπραξίες. Στις αρχές του μήνα παρουσιάζονται άρθρα που αφορούν στο ταξίδι του Ιταλού υπουργού εξωτερικών Τσιάνο στο Βερολίνο. Η επίσκεψη αυτή θεωρείται προμήνυμα ενίσχυσης των προτάσεων ειρήνης της Γερμανίας από την Ιταλία.

Στις 7 Οκτωβρίου κυριαρχεί στις εφημερίδες ο λόγος του Χίτλερ. Η *Πρωία* αναφέρει πως «Ο Χίτλερ επρότεινε όπως συγκληθή διεθνής συνδιάσκεψις αφού προηγουμένως παύσουν οι εχθροπραξίαι και συναφθή ειρήνη. Εβεβαίωσε ρητώς ότι ουδείς πλέον υφίσταται λόγος δια περαιτέρω αναθεώρησιν της συνθήκης των Βερσαλλιών μετά την κατάρρευσιν της Πολωνίας. Η συνδιάσκεψις θα ησχολείτο με την ανόρθωσιν της διεθνούς οικονομίας, με την ελάττωσιν των εξοπλισμών και με τα άλλα εκκρεμή διεθνή ζητήματα. Η τύχη του πολωνικού λαού θα καθορισθή υπό του Ράιχ και της Ρωσίας μόνο. Παραμένει και η αξίωσις της αποδόσεως των»¹³³. Πράγματι, ο Χίτλερ σε έναν μακροσκελή λόγο και αναφερόμενος στα αίτια του πολέμου, επισήμανε ότι η Γερμανία έκανε αρκετές προσπάθειες εξεύρεσης λύσης με την Πολωνία, αλλά η τελευταία επέλεξε τον πόλεμο. Αναφορικά με τη Ρωσία, υπενθυμίζει ότι τα δύο σύμφωνα που υπέγραψαν, εξασφαλίζουν την ειρήνη και τη μεταξύ τους συνεργασία, ενώ έχουν καθορίσει τα συμφέροντα και τις ζώνες επιρροής τους. Σε κάθε ομιλία του δεσπόζουσα θέση κατέχουν οι αναφορές στη Συνθήκη των Βερσαλλιών ως τη χειρότερη στιγμή όχι μόνο για τη Γερμανία, αλλά για ολόκληρη την Ευρώπη¹³⁴.

Όπως είναι εύλογο, η ομιλία του Φύρερ προκαλεί αντιδράσεις στην αντίπαλη πλευρά, με τους Συμμάχους να κάνουν λόγο για αποκλειστική ευθύνη που φέρουν οι Γερμανοί για τον πόλεμο και συνέχιση στη γραμμή που έχουν χαράξει¹³⁵. Στην

¹³² Ανάλογη στάση θα κρατήσουν και άλλες χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Ισπανία, η Ρουμανία και τα Σκανδιναβικά κράτη.

¹³³ Εφ. «Πρωία», 7/9/1939

¹³⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 7/9/1939

¹³⁵ Οι αντιδράσεις αυτές αποτυπώνονται μέσα από απαντήσεις των Νταλαντιέ και Τσάμπερλεν στον Χίτλερ, κατηγορώντας τον για την τύχη χωρών όπως η Τσεχοσλοβακία και η Αυστρία. Οι λόγοι τους καθιστούν σαφές πως μειώνονται οι πιθανότητες ανακωχής στην Ευρώπη.

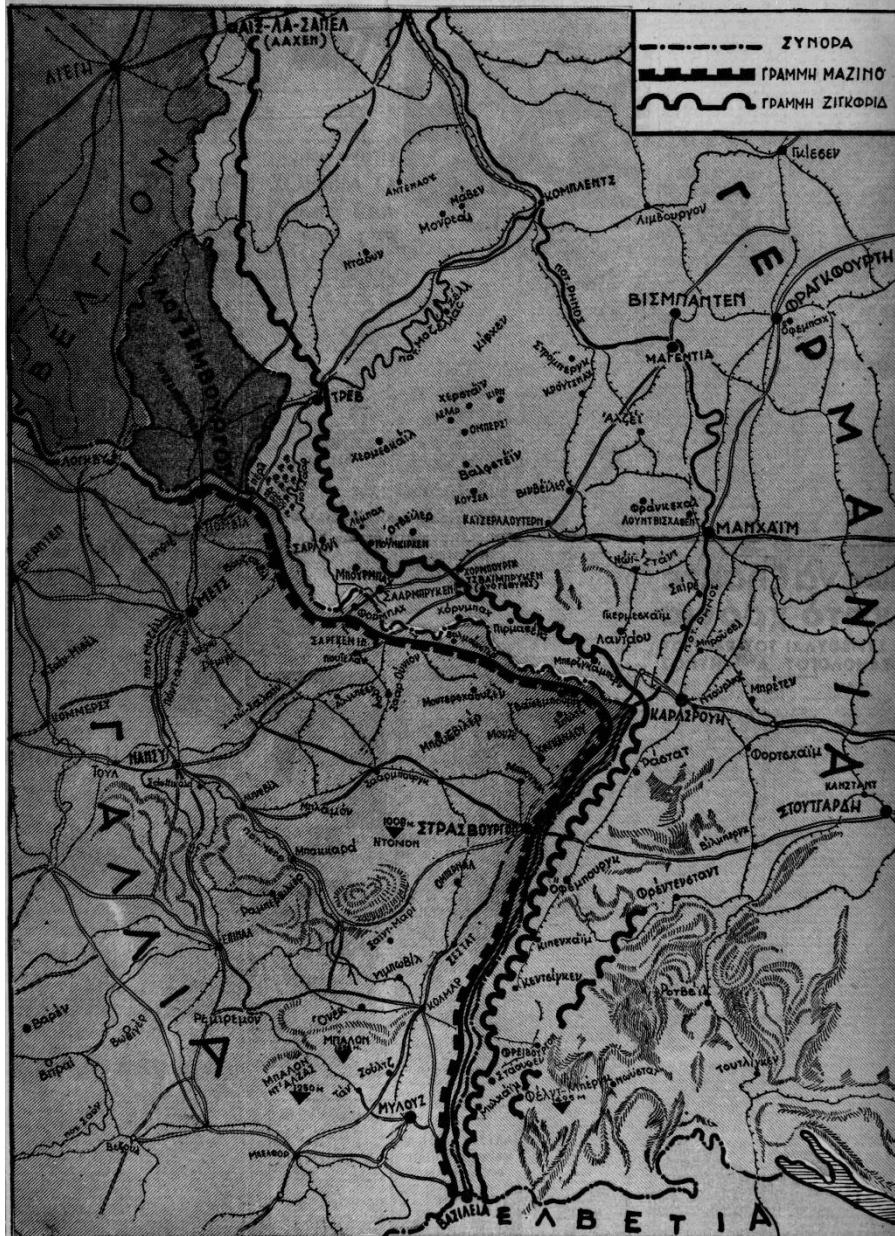
προσπάθειά της να υποστηρίξει την πολιτική της, η Γερμανία δηλώνει μέσω του ημιεπίσημου γερμανικού πρακτορείου, ότι είχε δείξει τις επιθυμίες της από το 1938, οι οποίες δεν ήταν άλλες από την επανόρθωση των αδικιών εις βάρος των ανατολικών της συνόρων. Διαψεύδει τη βρετανική θέση ότι οι Πολωνοί πιέζονταν από γερμανικές αξιώσεις, γιατί οι Άγγλοι δεν είχαν ουσιαστικά ενημέρωση περί του τι συνέβαινε, ενώ διατείνεται πως η Πολωνία έκανε κατάχρηση της αγγλικής συμπάθειας¹³⁶. Το «μοτίβο» αυτό με τις τοποθετήσεις του κάθε ηγέτη και τις αντίστοιχες απαντήσεις από το αντίπαλο στρατόπεδο, ακολουθείται καθ' όλη τη διάρκεια του μήνα. Σε γενικές γραμμές οι εφημερίδες δεν παίρνουν κάποια θέση, ούτε φανερώνουν τη συμπάθειά τους σε κάποια από τις αντιμαχόμενες παρατάξεις, παρά μόνο μεταφέρουν τα γεγονότα και τις τοποθετήσεις των ηγετών των εμπόλεμων κρατών.

Με την πάροδο των ημερών η ένταση μεταφέρεται στο Δυτικό μέτωπο, αλλά και στη Βόρεια Θάλασσα. Είναι χαρακτηριστικές οι απόπειρες των Γερμανών κατά γαλλικών προφυλακών στο μέτωπο και οι αντεπιθέσεις τους στην περιοχή του Σάαρμπρουκεν. Η κινητικότητα που παρατηρείται από τη μεταφορά γερμανικών στρατευμάτων στη γραμμή Ζίγκφριντ, προκαλεί ανησυχία στους Συμμάχους, την οποία η *Ακρόπολις* αποτυπώνει συχνά με ερωτήματα όπως «*Επίκειται επίθεση στο Δυτικό Μέτωπο*»; ¹³⁷. Όσο εντείνεται η κινητικότητα και πληθαίνουν οι επιθέσεις των Γερμανών, τόσο κερδίζει έδαφος η άποψη ότι τα γεγονότα αυτά αποτελούν προοίμιο μιας ευρύτερης σύγκρουσης.

¹³⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 16/10/1939

¹³⁷ Οι γραμμές Μαζινό και Ζίγκφριντ αποτελούν οχυρωματικά έργα των Γάλλων και Γερμανών, αντίστοιχα και εκτείνονται κατά μήκος της γαλλογερμανικής μεθορίου. Η πρώτη αποτελούσε για τους Γάλλους το ισχυρότερό τους κατασκεύασμα μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, αλλά διαψεύστηκαν με την κατάρρευσή του, η οποία σηματοδότησε και την ήττα της Γαλλίας το 1940.

Λεπτομερής χάρτης του Δυτικού Μετώπου προς παρακολούθησιν τών επιχειρήσεων

Εικόνα 2. Χάρτης του Δυτικού μετώπου που παρουσιάζει τις γραμμές Μαζινό-Ζίγκφριντ, όπως αυτές αποτυπώνονται στο πρωτοσέλιδο της Ακρόπολις, 9/10/1939

Αλλά και η μάχη των θαλασσών παρουσιάζει αξιοσημείωτο ενδιαφέρον. Στις 15 Οκτωβρίου το «Το αγγλικόν θωρηκτόν 'Βασιλική Δρυς' κατεβυθίσθη υπό γερμανικού υποβρυχίου. Υπολογίζεται ότι εκ των ανδρών του πληρώματος ανερχομένων εις 1200 απωλέσθησαν οι 830. Έχει ανακαλυφθή νέον είδος τορπίλης; Οι Γερμανοί πανηγυρίζουν»¹³⁸. Ο τρόπος αντιμετώπισης των συμβάντων παραμένει ο ίδιος. Περιγραφικοί τίτλοι που συνοψίζουν τα παρουσιαζόμενα τηλεγραφήματα που

¹³⁸ Εφ. «Πρωία», 15/10/1939

προέρχονται κυρίως από το Αθηναϊκό Πρακτορείο και περιέχουν πληροφορίες και αντιδράσεις από άλλα ειδησεογραφικά πρακτορεία και εφημερίδες που απηχούν τις θέσεις-απόψεις και των δύο πλευρών. Η γερμανική αυτή ενέργεια συνοδεύεται και από αεροπορικές επιθέσεις κατά στρατιωτικών βάσεων και νηοπομπών στη Σκωτία. Είναι, λοιπόν, καταφανές πως ο ναυτικός πόλεμος έχει λάβει μεγαλύτερες διαστάσεις και η Γερμανία παρουσιάζεται καθημερινά έτοιμη για το επόμενο βήμα.

Στις 20 Οκτωβρίου ο Τύπος προβάλλει το ζήτημα της σύναψης της αγγλογαλλοτουρκικής συμφωνίας στην Άγκυρα. Όπως αναφέρει το πρακτορείο Havas, «η συμφωνία αυτή [...] θα επικυρώσει την αλληλεγγύη των συμφερόντων της Γαλλίας, Αγγλίας και της Τουρκίας εν τη Ανατολική Ευρώπη και εν τη Μεσογείω και θα καταδείξει το κοινόν ιδεώδες το οποίον εμπνέει τας τρεις χώρας»¹³⁹. Είναι αναμενόμενο πως μία τέτοια εξέλιξη εγείρει και σχόλια στο διεθνή Τύπο. Και ενώ τα συμβαλλόμενα μέρη εκθειάζουν τη συμφωνία και τα οφέλη της, οι Γερμανοί κάνουν λόγο για την πραγματοποίηση του αγγλικού ονείρου να δεσπόζει στα τουρκικά στενά. Επιπλέον, υποστηρίζουν πως παρά τις διαβεβαιώσεις των τριών χωρών ότι δεν θίγονται άλλα κράτη, υπάρχει η ανησυχία ότι η Τουρκία εγκατέλειψε την παλιά της πολιτική¹⁴⁰.

Τόσο ο Χίτλερ όσο και ο Ρίμπεντροπ (σε λόγο του που δημοσιεύεται στις 25 Οκτωβρίου), αποδοκιμάζουν την κακομεταχείριση των γερμανικών μειονοτήτων από τους Πολωνούς, όπως και τις απειλές τους κατά του Ντάντσιχ. Οι απόψεις των δύο πολιτικών συγκλίνουν στο γεγονός ότι το Ράιχ δεν έχει σκοπό να κατακτήσει τον κόσμο ούτε να θίξει τα ζωτικά συμφέροντα κάποιας χώρας. Βλέποντας τις καταστρεπτικές συνέπειες του πολέμου, καλούν τους Άγγλους να έρθουν σε συνδιάσκεψη. Διαπιστώνοντας, όμως, την άρνηση τόσο των Βρετανών όσο και των Γάλλων, διαμηνύουν πως «η Γερμανία δέχεται την πρόκλησιν. Ο γερμανικός λαός είνε εφεξής αποφασισμένος ν' αποδυθεί εις τον πόλεμον αυτόν, εις τον οποίον τον εξαναγκάζουν οι Άγγλοι φιλοπόλεμοι»¹⁴¹. Συνεπώς το Ράιχ φαίνεται προετοιμασμένο να εξαπολύσει επίθεση εναντίον αυτών που αρνούνται να συμμετάσχουν σε ειρηνικές διαδικασίες. Η κινητοποίηση και οι συγκεντρώσεις στρατευμάτων τους στα σύνορα ουδέτερων κρατών ενισχύουν τα σενάρια που κάνουν λόγο για επικείμενη επίθεση. Το κλίμα αυτό είναι διάχυτο στις εφημερίδες.

¹³⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 20/10/1939

¹⁴⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 21/10/1939

¹⁴¹ Εφ. «Ακρόπολις», 25/10/1939

Παράλληλα με τους Γερμανούς παρουσιάζονται και οι θέσεις των επίσημων αλλά και άτυπων συμμάχων τους. Η επίσημη δήλωση της Ιταλίας είναι πως η χώρα δεν θα αναλάβει πρωτοβουλία στη διάσκεψη ειρήνης υπό τις παρούσες συνθήκες, επιμένοντας με αυτόν τον τρόπο στην ουδέτερη στάση της. Η Ρωσία μέσω της εφημερίδας «*Ισβέστια*» επικροτεί την πολιτική του Χίτλερ και τονίζει πως οι προτάσεις του πρέπει να μελετηθούν από τους Συμμάχους αφού αποτελούν μια ουσιαστική βάση για ειρήνη¹⁴². Επιπλέον, ξεκαθαρίζουν ότι η Πολωνία δεν μπορεί να επανέλθει στην προγενέστερη κατάστασή της. Από τις αρχές κιόλας του μήνα είναι έκδηλη η ανησυχία σχετικά με τις προθέσεις των Σοβιετικών στη Βαλτική και αυτό γιατί η Μόσχα ζητά πολιτικές και στρατιωτικές εγγυήσεις από τη Λιθουανία και τη Λετονία, καθώς και εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων στην Εσθονία. Όμως οι ρωσικές τάσεις εκδηλώνονται και στη Φινλανδία. Μέσα από ανακοινωθέντα του φινλανδικού και βρετανικού πρακτορείου πληροφορούμαστε πως η τελευταία βρίσκεται σε πολεμικό συναγερμό, εφ' όσον δέχεται πίεση από τη Ρωσία να αποδεχτεί τις στρατιωτικές και πολιτικές της αξιώσεις. Αυτή η παραβίαση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων τη θέτει σε μια κατάσταση επιφυλακής, πυροδοτώντας το φόβο και γειτονικών της ουδέτερων κρατών.

Ο Νοέμβριος ξεκινάει για την *Ακρόπολη* με τη ζωνρή απήχηση που προκάλεσε ο ευρύτερος ανασχηματισμός της ιταλικής κυβέρνησης. Ο διορισμός του στρατάρχη Γκρατσιάνι ως αρχηγού του Γενικού Επιτελείου τυγχάνει θερμής υποδοχής τόσο από την Ιταλία όσο και από τη Γερμανία. Εν συνεχεία, χαρακτηριστικός είναι ο λόγος του Μολότοφ, ο οποίος παρουσιάζει τη σχέση της Ρωσίας με τη Γερμανία, αλλά και τη στάση της απέναντι στους Συμμάχους και τον πόλεμο. Ειδικότερα, ο Ρώσος υπουργός εξωτερικών αναφέρεται στη διεθνή απήχηση που έλαβαν οι φιλικές σχέσεις μεταξύ Γερμανίας-Ρωσίας. Οι δύο χώρες προχώρησαν σε μια επιθετική κίνηση κατά της Πολωνίας, εξαλείφοντας ό, τι είχε απομείνει από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Ισχυρίζεται πως όσα προβάλλονται από την αγγλική πλευρά είναι δικαιολογίες και πως «*οπωσδήποτε επεχειρήθη σήμερα με 'ιδεολογικόν έμβλημα' ένας πόλεμος της μεγαλύτερας δυνατής ολκής, εμφανίζων τους σοβαρωτέρους κινδύνους δια τους λαούς*

¹⁴² Οι Σοβιετικοί παρουσιάζουν καθ' όλη τη διάρκεια του μήνα επιδοκιμαστικά σχόλια για τη Γερμανία, εν όψει και της συμφωνίας που τους συνδέει. Θεωρούν πως η θέση της είναι πλεονεκτικότερη από το 1914 και πως ο γερμανικός στόλος παρ' όλο που είναι μικρότερος του αγγλικού, είναι σε θέση να προκαλέσει φθορές.

της Ευρώπης και του κόσμου ολόκληρου». Για τον ίδιο, τα αίτια του πολέμου εντοπίζονται στα συμφέροντα των αποικιακών δυνάμεων και στο φόβο μήπως κλονιστεί η παγκόσμια ηγεμονία τους. Η χώρα του, πάντως, παραμένει σταθερή στη θέση της (ουδετερότητα) δίχως να επηρεάζεται από άλλες δυνάμεις¹⁴³.

Οι μάχες σε αέρα και θάλασσα, αλλά και κάποιες θνησιγενείς ειρηνευτικές απόπειρες εξακολουθούν να παρουσιάζονται και αυτόν το μήνα στην *Πρωία*, σπάνια όμως είναι πρώτο θέμα. Στο Δυτικό μέτωπο παρατηρείται σχετικά μειωμένη δράση με αερομαχίες, ανιχνευτικές πτήσεις και των δύο πλευρών και συγκέντρωση γερμανικών στρατευμάτων στα ολλανδικά σύνορα και στη γραμμή Ζίγκφριντ.

Ο Χίτλερ σε ομιλία του στις 9 Νοεμβρίου, καταφέρεται εναντίον της Βρετανίας, θυμίζοντας πως αυτή ήταν που διακήρυσσε ήδη από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ότι μάχεται υπέρ των δικαιωμάτων των λαών και στο τέλος καθυπέταξε ολόκληρο τον κόσμο. Δε διστάζει μάλιστα να αποκαλέσει τους Άγγλους «μεγιστάνες του χρήματος» και «βαρόνους των τραπεζών». Ο λόγος του αποτελεί καταπέλτη κατά της Βρετανίας, αποδοκιμάζοντας την επεκτατική της πολιτική¹⁴⁴.

Την ίδια περίοδο πληροφορούμαστε πως η εφημερίδα *Ακρόπολις* προχωρά σε αποστολή του συνεργάτη της Αρ. Αγγελόπουλου στο Δυτικό μέτωπο. Η κίνηση αυτή αποδεικνύεται εξαιρετικό γεγονός για την ενημέρωση του ελληνικού κοινού και όπως αναφέρει και η ίδια η εφημερίδα, είναι η πρώτη που τολμά κάτι αντίστοιχο.

Η ανησυχία των Βέλγων και των Ολλανδών για το αν επίκειται παραβίαση της ουδετερότητάς τους, οδηγεί στη συνάντηση των βασιλέων τους και στη μεσολάβησή τους για τον τερματισμό του πολέμου. Η Γερμανία φαίνεται δυσαρεστημένη με τις απαντήσεις που δίνουν οι Σύμμαχοι ως προς τις προτάσεις μεσολάβησης και δηλώνει ότι «μετά την απότομον απόρριψιν των βελγο-ολλανδικών προτάσεων υπό των Κυβερνήσεων Αγγλίας και Γαλλίας, η γερμανική κυβέρνησις είνε υποχρεωμένη να θεωρήση και αυτή την πρωτοβουλίαν των δύο βασιλέων ως αποτυχούσαν», ενώ ξεκαθαρίζει πως «η Γερμανία θα διεξαγάγη τον πόλεμον μέχρις ότου συντρίψη την αγγλικήν κυριαρχίαν»¹⁴⁵.

Στις 10 Νοεμβρίου προβάλλεται στις εφημερίδες η απόπειρα δολοφονίας του Χίτλερ, γεγονός που θα απασχολήσει την ειδησεογραφία μέχρι και το τέλος του μήνα.

¹⁴³ Εφ. «Ακρόπολις», 1/11/1939, 7/11/1939

¹⁴⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 9/11/1939

¹⁴⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 16/11/1939, 17/11/1939

Από τον τίτλο και μόνο της *Πρωίας* φαίνεται η διάθεση της εφημερίδας να παρουσιάσει και τις δύο αντιμαχόμενες πλευρές: *«Ανεπιτυχής απόπειρα κατά της ζωής του καγκελαρίου Χίτλερ εις Μόναχον. Εις το ζυθοπωλείον που εμίλησε προχθές εξερράγη βόμβα φονεύσασα 7 και τραυματίσασα 63. Οι γερμανικοί κύκλοι αποδίδουν την απόπειρα εις την βρετανικήν μυστικήν υπηρεσίαν. Υπό των συμμαχικών κύκλων υποστηρίζεται ότι πρόκειται περί σκηνοθεσίας της Γκεστάπο»*¹⁴⁶. Η εγκληματική αυτή απόπειρα τυγχάνει απήχησης στον ευρωπαϊκό Τύπο με τους Γερμανούς να ζητούν εκδίκηση από την Αγγλία και να διεξάγουν έρευνες για τον εντοπισμό των δραστών. Όταν, ωστόσο, συλλαμβάνεται ο δράστης, ενισχύεται η άποψη των γερμανικών εφημερίδων για ανάμιξη της βρετανικής κυβέρνησης. Μεταξύ άλλων κάνουν λόγο και για την προπαγάνδα που ασκεί η Βρετανία, διασπείροντας φήμες για δήθεν διχογνωμίες μεταξύ Γερμανών στρατηγών¹⁴⁷.

Εν τω μεταξύ, στο Δυτικό μέτωπο παρά την απουσία επιθέσεων με την πάροδο των ημερών, η κατάσταση φαντάζει ανησυχητική με το γερμανικό ιππικό και τις θωρακισμένες μεραρχίες να καταφτάνουν στα βελγο-ολλανδικά σύνορα. Όπως είναι φυσικό, αποτυπώνεται η ανησυχία των Βέλγων και των Ολλανδών για πιθανή παραβίαση της ουδετερότητάς τους, ενώ τίθεται επανειλημμένα το ερώτημα από αγγλικής πλευράς για το αν ο Χίτλερ θα επιχειρήσει επίθεση στην περιοχή με πρόσχημα την απόπειρα εναντίον του. Αναφορικά με το πώς βλέπουν την εξέλιξη του πολέμου, οι Γερμανοί δηλώνουν πως *«ουδέποτε ανέμενον ή είχαν υπ' όψιν των γερμανικήν επίθεσιν κατά της γραμμής Μαζινώ. Είνε μάλλον της γνώμης ότι το Ράιχ δεν έχει κανέναν απολύτως λόγον να εξαπολύση μια τοιαύτην επίθεσιν, η οποία θα επέφερεν εις αυτό μεγάλας αιματηράς απωλείας»*¹⁴⁸.

Μέσα σε αυτό το τεταμένο κλίμα μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών, η Βρετανία, όπως μας πληροφορεί το πρακτορείο Stefani, δηλώνει ρητά πως σκοπεύει να εντείνει τον ήδη υφιστάμενο αποκλεισμό της Γερμανίας με το να παρεμποδίσει

¹⁴⁶ Εφ. «Πρωία», 10/11/1939

¹⁴⁷ Πράγματι, από ξένα πρακτορεία και ανταποκριτές κυρίως ολλανδικών εφημερίδων διατυπώνονται σενάρια αναφορικά με τα γερμανικά σχέδια τις προσεχείς ημέρες. Πιο συγκεκριμένα, η διάσταση απόψεων σχετίζεται με μία ενδεχόμενη εισβολή στην Βρετανία. Υπάρχει μία μερίδα αξιωματούχων που επιθυμεί απευθείας επίθεση στην Αγγλία ως αντίποινα, εν αντιθέσει με ορισμένους ιθύνοντες που υποστηρίζουν ότι είναι αδύνατη μία ευρείας κλίμακας επίθεση χωρίς την εξασφάλιση βάσεων σε Βέλγιο και Ολλανδία.

¹⁴⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 21/11/1939

εξαγωγές εμπορευμάτων σε ουδέτερες χώρες. Θα διενεργεί, δηλαδή, διπλό αποκλεισμό με εισαγόμενα και εξαγόμενα είδη ξένων χωρών και θα προβαίνει σε κατάσχεση εμπορευμάτων. Η κίνηση αυτή επιφέρει αναμφίβολα αντιδράσεις στο Βερολίνο, με το Ράιχ να κατηγορεί το Λονδίνο ότι στρέφεται με αυτόν τον τρόπο κατά του άμαχου πληθυσμού.

Η απάντηση των Γερμανών στον οικονομικό αποκλεισμό μεταφράζεται από τα μέσα του μήνα και εξής με επιθέσεις στην περιοχή των Βρετανικών Νήσων. Αυτή τη φορά η γερμανική αεροπορία εξαπολύει αεροπορική δράση ανοιχτά των αγγλικών ακτών και των νήσων Σέτλαντ. Επιπρόσθετα, προβαίνουν στη ρίψη ναρκών στον Τάμεση, αποδεικνύοντας πως ο πόλεμος έχει εισέλθει σε νέα φάση. Η στάση τους είναι ξεκάθαρη: *«Θα απαντήσωμεν εις τα τελευταία μέτρα της Αγγλίας εντείνοντες τον δια των ναρκών πόλεμον»*¹⁴⁹.

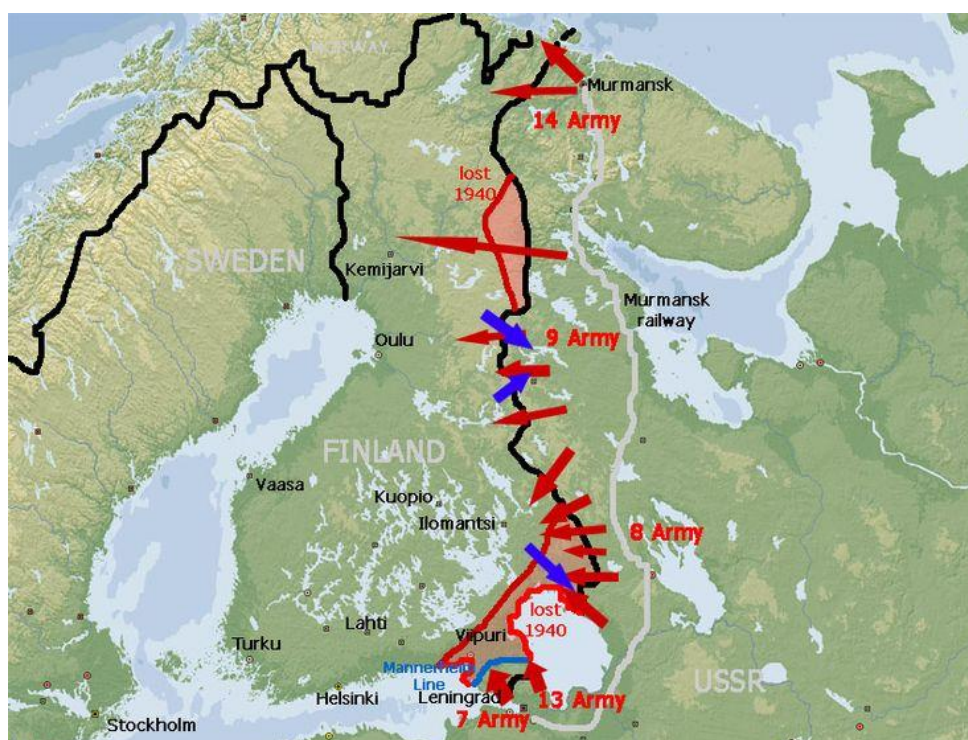
Κατά τη διάρκεια του Νοεμβρίου η εφημερίδα *Ακρόπολις* περιγράφει την εξέλιξη των ρωσοφινλανδικών σχέσεων, οι οποίες από τον προηγούμενο μήνα χαρακτηρίζονται ανησυχητικές. Μέσω Στοκχόλμης πληροφορούμαστε ότι οι Φινλανδοί δείχνουν ανυποχώρητοι στις σοβιετικές αξιώσεις και στην παραχώρηση ναυτικής βάσης. Αυτό οδηγεί στη συγκέντρωση ρωσικών στρατευμάτων στα σύνορα με τη Φινλανδία και σε σοβαρά συνοριακά επεισόδια τα οποία πυροδοτούν την ετοιμότητα των εμπόλεμων. Στις 30 Νοεμβρίου η Ρωσία διακόπτει τις διπλωματικές σχέσεις με τη Φινλανδία, πράξη που προοικονομεί μελλοντική σύγκρουση των δύο χωρών. Η στάση, πάντως, της Γερμανίας στο ζήτημα είναι να μην επέμβει στη διένεξη, δικαιολογώντας την «άτυπη» σύμμαχό της με το επιχείρημα ότι θέλει να ανακτήσει τον έλεγχο του φινλανδικού κόλπου.

Ο τελευταίος μήνας του χρόνου είναι, από την πλευρά του Τύπου, αφιερωμένος στη σύγκρουση Ρωσίας-Φινλανδίας. Οι δράσεις των Γερμανών, αλλά και οι αναφορές σε αυτούς είναι σαφώς περιορισμένες. Η 1^η Δεκεμβρίου είναι καθοριστική αφού *«Τα ρωσικά στρατεύματα εισέβαλον χθες εις Φινλανδίαν. Συνάπτονται σφοδρότατοι μάχαι με συμμετοχήν πυροβολικού και αεροπορίας. Εκινητοποιήθη ο ερυθρός στόλος της Βαλτικής. Βομβαρδισμός Φινλανδικών πόλεων»*¹⁵⁰. Η πολεμική δράση των Σοβιετικών στη Σκανδιναβική Χερσόνησο έχει αρχίσει και θα εντείνεται με την πάροδο των ημερών. Οι εφημερίδες παρουσιάζουν τόσο τις εξελίξεις στο μέτωπο του πολέμου όσο

¹⁴⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 24/11/1939

¹⁵⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 1/12/1939

και τις αντιδράσεις άλλων χωρών, όπως οι σκανδιναβικές, οι οποίες καταδικάζουν τη σοβιετική επίθεση. Έτσι, λοιπόν, το Reuter σημειώνει πως «*Η Γερμανία προέβη εις έντονον μυστικόν διάβημα προς τα Σοβιέτ δια να προλάβη την εισβολήν εις Φινλανδίαν. Ο Στάλιν ηρνήθη ν' απαντήση*»¹⁵¹. Η μεσολαβητική προσπάθεια των Γερμανών εκδηλώνεται και λίγες μέρες αργότερα (10 Δεκεμβρίου), όταν σύμφωνα με την βρετανική εφημερίδα «Τηλέγραφο», ο πρέσβης του Ράιχ στη Μόσχα συναντήθηκε ιδιωτικώς με τον Μολότοφ, ζητώντας του να αρχίσει διαπραγματεύσεις με τη Φιλανδία, προκειμένου να λήξει ο πόλεμος. Σύμφωνα πάντα με την εφημερίδα, ο Μολότοφ «*αντέταξεν κατηγορηματικήν άρνησιν εις τας σχετικές προτάσεις*»¹⁵².

Εικόνα 3. Χάρτης με το ρωσοφινλανδικό μέτωπο και τις κινήσεις των δύο πλευρών. Πηγή: <http://www.fort-russ.com/2016/04/finland-winter-war-of-39-40.html>

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως η παρουσίαση των γεγονότων αυτού του μήνα διαφοροποιείται από την *Πρωία*. Αν και εξακολουθεί να παραθέτει τις θέσεις και των δύο χωρών, γίνεται φανερό η υποστήριξη της εφημερίδας στη Φινλανδία. Με την έναρξη του πολέμου οι τίτλοι της εφημερίδας προβάλλουν την αντίσταση των Φινλανδών: «*Η Φινλανδία προβάλλει πείσιμονα αντίστασιν κατά της σοβιετικής*

¹⁵¹ Εφ. «Ακρόπολις», 3/12/1939

¹⁵² Εφ. «Ακρόπολις», 10/12/1939

εισβολής»¹⁵³, ενώ η αντίσταση της Φινλανδίας χαρακτηρίζεται «εποποιία»¹⁵⁴. Στο φύλλο της 5^{ης} Δεκεμβρίου σημειώνεται «η ηρωική αντίστασις του φινλανδικού λαού»¹⁵⁵, ενώ τονίζεται πως σε όλες τις χώρες συνεχίζονται «αι εκδηλώσεις συμπαθείας υπέρ των Φινλανδών»¹⁵⁶.

Η σοβιετική επίθεση δεν προκάλεσε αντιδράσεις μόνο σε χώρες της Ευρώπης αλλά και στην Κοινωνία των Εθνών (ΚΤΕ), η οποία συνεδριάζει στη Γενεύη και ασχολείται αποκλειστικά με το φινλανδικό ζήτημα. Το αποτέλεσμα των συνεδριάσεων είναι να εκδοθεί ψήφισμα το οποίο καταδικάζει τη σοβιετική ενέργεια, ενώ ταυτόχρονα μεταφέρονται πληροφορίες από ανταποκριτή του Reuter βάσει των οποίων «εις τους κύκλους της ΚΤΕ επικρατεί τάσις όπως εξωσθή η Σοβιετική Ένωσις εκ του οργανισμού της ΚΤΕ»¹⁵⁷. Πράγματι, η ΚΤΕ αποφασίζει τον αποκλεισμό της Ρωσίας από τους κόλπους της. Η αντίδραση της Μόσχας έρχεται μέσω του πρακτορείου Tass, υποστηρίζοντας πως πίσω από αυτήν την απόφαση κρύβονται η Αγγλία και η Γαλλία, οι οποίες κατ' ουσίαν υπαγόρευσαν στα μέλη της σχετικής επιτροπής το πόρισμά τους.

Αναφορές γίνονται και αυτόν το μήνα στη στάση της Ιταλίας. Στις 9 Δεκεμβρίου, μεταφέροντας τις αποφάσεις από την σύγκλιση του Μεγάλου Φασιστικού συμβουλίου στην Ιταλία, το πρακτορείο Stefani σημειώνει πως δεν μετεβλήθη η εξωτερική πολιτική της χώρας, η οποία αποσκοπεί πάντα στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της. Παράλληλα, διατηρεί τη συμμαχία και τη φιλία της με τη Γερμανία, και την απασχολούν ιδιαίτερα τα τεκταινόμενα στα Βαλκάνια, καθώς «ουδείς δύναται να θίξη τα Βαλκάνια χωρίς να θίξη ταυτοχρόνως τα πολιτικά συμφέροντα της Ιταλίας», η οποία, μετά την ένωση με την Αλβανία χαρακτηρίζεται «η μεγαλύτερα Βαλκανική Δύναμις»¹⁵⁸. Η χώρα διακηρύσσει την ετοιμότητά της να παρέμβει σε περίπτωση που η Σοβιετική Ένωση αναμειχθεί στα Βαλκάνια.

Μέχρι το τέλος του μήνα περιγράφονται αναλυτικά οι εχθροπραξίες μεταξύ των εμπόλεμων και προς το τέλος του μήνα εμφανίζεται υποχώρηση των Ρώσων σε ορισμένα μέτωπα, καθώς υπάρχουν πληροφορίες ότι η Μόσχα θα αναστείλει τις επιχειρήσεις μέχρι την άνοιξη. Συνολικά γίνεται αντιληπτό πως τα πρωτοσέλιδα είναι

¹⁵³ Εφ. «Πρωία», 2/12/1939

¹⁵⁴ Εφ. «Πρωία», 3/12/1939

¹⁵⁵ Εφ. «Πρωία», 5/12/1939

¹⁵⁶ Εφ. «Πρωία», 7/12/1939

¹⁵⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 10/12/1939

¹⁵⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 9/12/1939

αφιερωμένα κυρίως στα πολεμικά μέτωπα Φινλανδίας και Δυτικού μετώπου. Οι αναφορές προκύπτουν από τηλεγραφήματα διαφόρων πρακτορείων, όλων των πλευρών, με την *Ακρόπολη* να μη παίρνει σαφή θέση υπέρ κάποιου συνασπισμού. Αν και είναι το μόνο έντυπο, όπως ισχυρίζεται, που έχει απεσταλμένο στο Δυτικό μέτωπο, οι ανταποκρίσεις του τελευταίου δεν είναι ιδιαιτέρως αποκαλυπτικές – ενδεχομένως και λόγω της λογοκρισίας. Αντιθέτως κατά βάση μέσω των ανταποκρίσεων του Αγγελόπουλου μεταφέρεται η καθημερινότητα και οι συνήθειες των πολιτών αλλά και των στρατιωτών-αεροπόρων, και όχι πολεμικές ανταποκρίσεις.

Ο Ιανουάριος του 1940 βρίσκει τις εφημερίδες να συνεχίζουν την μετάδοση ειδήσεων σχετικά με το ρωσοφινλανδικό πόλεμο. Χαρακτηριστικά, γίνονται αναφορές, κυρίως από τους Συμμάχους, ως προς το σθένος και την ικανότητα των Φινλανδών να αποκρούουν σοβιετικές επιθέσεις και να προκαλούν απώλειες στον αντίπαλο. Η θέση τους φαίνεται να βελτιώνεται με την πάροδο των ημερών (ιδίως στη γραμμή Μάννερχαϊμ), ενώ η αξιόπαινη αντίστασή τους επιβεβαιώνει πως τελικά ο ρωσικός στρατός δεν είναι ανίκητος.

Στα πλαίσια της τεταμένης κατάστασης που επικρατεί στη Βόρεια Ευρώπη, ο αγγλικός Τύπος εκθέτει απόψεις σχετικά με τις προθέσεις του Χίτλερ. Έτσι, το Ράιχ εμφανίζεται να παρακολουθεί προσεκτικά το Σκανδιναβικό μέτωπο και να μην ανέχεται βοήθεια των Συμμάχων εκεί. Εικάζεται επίσης, ότι ο Χίτλερ, στα πλαίσια της γερμανοσοβιετικής φιλίας και ανοχής που έδειξε με την κατάληψη της Ανατολικής Πολωνίας και της Βαλτικής από τους Σοβιετικούς, θα ζητήσει από εκείνους να κάνουν αντιπερισπασμό στους Συμμάχους. Ο γερμανικός Τύπος από την πλευρά του, όπως μας ενημερώνει το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο, καταγγέλλει τους Συμμάχους και ειδικότερα τους Γάλλους για υποδείξεις τους σχετικά με την αποστολή γαλλικού στρατού στη Φινλανδία. Διακρίνει σ' αυτούς φόβο και εξάρτηση από ουδέτερα κράτη¹⁵⁹. Οι ουδέτερες χώρες εμφανίζονται συχνά στον Τύπο καθώς και οι δύο αντιμαχόμενες πλευρές επιθυμούν την παραμονή τους στην ουδετερότητα. Ως προς τη σχέση τους με τη Γερμανία, ο ανταποκριτής του Reuter στη Γενεύη αναφέρει: *«Η Γερμανική πίεσις επί των ουδετέρων χωρών, ήτις στηρίζεται εις την άποψιν, ότι η συμμετοχή αυτών εις την Κοινωνίαν των Εθνών είναι ασυμβίβαστος προς την ουδετερότητα, θεωρείται εις τους κύκλους της Γενεύης ως οφειλομένη εις την επιθυμίαν της Γερμανίας να παρεμποδίση την συνεργασίαν των ουδετέρων μεταξύ των και μετά των*

¹⁵⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 4/1/1940

άλλων Μεγάλων Δυνάμεων. Οι κύκλοι της Γενεύης είνε της γνώμης ότι η Γερμανία προσπαθεί να ωθήση τους ουδέτερους όπως κανονίσουν τας σχέσεις των συμφώνως προς την Γερμανικήν πολιτικήν»¹⁶⁰.

Παράλληλα, συνεχίζονται οι αερομαχίες μεταξύ γερμανικών και γαλλικών αεροπλάνων στο Δυτικό μέτωπο, χωρίς όμως να λάβουν ευρεία έκταση. Η μεγαλύτερη ανησυχία απορρέει από τους Συμμάχους όταν διαπιστώνουν πως οι Γερμανοί προβαίνουν στην εγκατάσταση γερμανικού αρχηγείου και στρατιωτικών αεροδρομίων κατά μήκος των ολλανδικών συνόρων¹⁶¹. Η κίνηση αυτή πυροδοτεί εκ νέου σενάρια, με το Λονδίνο να κάνει λόγο για ενδεχόμενη επίθεση. Η παρουσία γερμανικών στρατευμάτων κατά μήκος των συνόρων Λουξεμβούργου, Βελγίου, Ολλανδίας, καθώς και των βορειοανατολικών συνόρων της Γαλλίας, επιβεβαιώνουν την εκτίμηση των Συμμάχων για μια νέα γερμανική επιθετική κίνηση, πιθανότατα την άνοιξη. Οι ουδέτερες χώρες από την πλευρά τους εντείνουν τα στρατιωτικά μέτρα και προβάλλουν ψυχραιμία και επαγρύπνηση, με την ελπίδα ότι οι εμπόλεμοι θα σεβαστούν την ουδετερότητά τους.

Αυτόν το μήνα γίνεται αναφορά από την *Εστία* και την *Ακρόπολη* στην οικονομική κατάσταση της Γερμανίας. Μέσω του Reuter, ο υπουργός Οικονομικού Πολέμου της Βρετανίας, Κρος, περιγράφει πως η Γερμανία μπήκε με περιορισμένους πόρους στον πόλεμο και αντιμετωπίζει ελλείψεις σε βασικά αγαθά λόγω αποκλεισμού, όπως σίδηρο, χαλκό και πετρέλαιο¹⁶². Αυτό, ωστόσο, δεν εμποδίζει το Χίτλερ να εμφανίζεται πεπεισμένος για την τελική νίκη, κατηγορώντας ταυτόχρονα την Αγγλία και τη Γαλλία ότι επιθυμούν τον αφανισμό της χώρας του με μία νέα Συνθήκη των Βερσαλλιών¹⁶³.

Καθώς προχωράμε στο Φεβρουάριο, γίνεται αντιληπτή η σχεδόν αποκλειστική ενασχόληση των εφημερίδων με γεγονότα που σχετίζονται με το φινλανδικό μέτωπο¹⁶⁴. Το βόρειο θέατρο επιχειρήσεων δεν απασχολεί μόνο τις εμπλεκόμενες δυνάμεις, αλλά

¹⁶⁰ Εφ. «Εστία», 5/1/1940

¹⁶¹ Εφ. «Εστία», 8/1/1940

¹⁶² Εφ. «Ακρόπολις», 18/1/1940, Εφ. «Εστία» 20/1/1940

¹⁶³ Εφ. «Πρώια», 31/1/1940

¹⁶⁴ Αναφορικά με το Δυτικό μέτωπο, δε σημειώνεται έντονη κινητικότητα. Κυριαρχούν, ωστόσο, στην εφημερίδα *Ακρόπολις* περιγραφές του ανταποκριτή Αγγελόπουλου, οι οποίες δίνουν μια παραστατική απεικόνιση της γραμμής Μαζινό και της καθημερινότητας στην εμπόλεμη ζώνη. Οι αναφορές αυτές θα παρουσιαστούν στο επόμενο κεφάλαιο.

κινητοποιεί τους Συμμάχους καθώς και τη Γερμανία και την Ιταλία. Η Αγγλία και η Γαλλία, καταδικάζοντας από την πρώτη στιγμή τη σοβιετική επίθεση, αποφασίζουν επέμβαση στη Φινλανδία με αποστολή πολεμικού υλικού και καταδιωκτικών αεροπλάνων. Κάτι τέτοιο δεν θα ήταν δυνατό να μην παρουσιάσει προσκόμματα, αν αναλογιστεί κανείς το γερμανικό έλεγχο της Βαλτικής και την ουδετερότητα της Σουηδίας. Οι Γερμανοί από την πλευρά τους διαγυεύουν τις φήμες περί μεσολάβησης στη ρωσοφινλανδική σύγκρουση και τονίζουν πως δεν είναι δικό τους ζήτημα η ανάμειξη¹⁶⁵. Παρ' όλα αυτά, συνάπτουν εμπορική συμφωνία με τη Ρωσία σύμφωνα με την οποία η τελευταία θα προμηθεύει τη Γερμανία με σιτάρι, σίδηρο και πετρέλαιο, ενώ θα παραλαμβάνει γερμανικά βιομηχανικά προϊόντα. Σύμφωνα με το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο, οι Γερμανοί δείχνουν ικανοποιημένοι με την εμπορική συμφωνία που επετεύχθη με τη Ρωσία και προβλέπουν αύξηση του ποσοστού των συναλλαγών τους, σύσφιξη των σχέσεων και συνάμα αποτυχία του αγγλικού αποκλεισμού κατά του Ράιχ¹⁶⁶.

Το Φεβρουάριο οι εφημερίδες καλύπτουν το ταξίδι του Αμερικανού υφυπουργού Εξωτερικών Γουέλες στην Ευρώπη, ο οποίος δηλώνει μ' αυτόν τον τρόπο ότι είναι επιθυμητή η συνεργασία των ΗΠΑ με τις εμπλεκόμενες στον πόλεμο χώρες, προς αποκατάσταση της ειρήνης. Το στρατόπεδο των Συμμάχων δείχνει προθυμία για μια τέτοια κίνηση, σε αντίθεση με τους Γερμανούς που δηλώνουν έκπληκτοι με την πρωτοβουλία. Για εκείνους προβάλλεται απλώς η εντύπωση ανάμειξης των ΗΠΑ και τίποτα περισσότερο. Η απήγηση, άλλωστε, στο γερμανικό Τύπο είναι ανάλογη¹⁶⁷.

Ένα σοβαρό επεισόδιο (ναυμαχία), το οποίο υποδαυλίζει τις σχέσεις μεταξύ Αγγλίας και Γερμανίας, λαμβάνει χώρα στις 18 Φεβρουαρίου μεταξύ γερμανικού πλοίου και αγγλικών πολεμικών στα νορβηγικά χωρικά ύδατα. Το γερμανικό ατμόπλοιο «Άλτμαρκ» μετέφερε 300 Άγγλους αιχμαλώτους από πλοία που βύθισαν γερμανικά υποβρύχια. Το «Άλτμαρκ» μπήκε σε νορβηγικά φιόρδ και μετά από αγώνα,

¹⁶⁵ Εφ. «Εστία», 6/2/1940

¹⁶⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 14/2/1940 · Αναφορικά με τον οικονομικό αποκλεισμό οι Γερμανοί έλεγαν τα εξής: «Αι εφημερίδες τονίζουν εις τα άρθρα των, ότι η Γερμανία είναι αποφασισμένη να ανταποδώσει με την αυτήν σκληρότητα τον οικονομικόν πόλεμον, ο οποίος εκηρύχθη εναντίον της και ο οποίος έχει ως σκοπόν να καταδικάση εις τον εκ πείνης θάνατον εκατομμύρια γυναικών και παιδίων. Προσθέτουν δε, ότι οι ουδέτεροι ναυτικοί πρέπει να έχουν τούτο υπ' όψιν των και να εννοήσουν ποιόν κίνδυνον αποτελεί δι' αυτούς η μετάβασις εις Αγγλικούς λιμένας», Εφ. «Εστία», 10/2/1940

¹⁶⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 13/2/1940

το αγγλικό «Κοζιάκος» το υποχρέωσε σε παράδοση αιχμαλώτων. Όπως είναι εύλογο, η αγγλική πλευρά θεώρησε απαραίτητη την επέμβασή της προκειμένου να αποτρέψει τη μεταφορά των αιχμαλώτων στη Γερμανία. Οι Γερμανοί, ωστόσο, κάνουν λόγο για παραβίαση του νόμου περί χωρικών υδάτων και προσπάθεια της Βρετανίας να ωθήσει τα Σκανδιναβικά κράτη εναντίον της Ρωσίας.

Δε λείπουν και αυτόν το μήνα οι λόγοι ηγετών, όπως του Χίτλερ, ο οποίος παρουσιάζει τις συνθήκες δημιουργίας του κόμματός του και το έργο της Κυβέρνησής του. Δε διστάζει μάλιστα να υπενθυμίσει στους Γερμανούς πως έφτασε ο καιρός για τις διεκδικήσεις τους και πως το Ράιχ, ισχυρότερο από ποτέ, δύναται να ξεπεράσει παντός είδους αποκλεισμό εφόσον διαθέτει την καλύτερη στρατιωτική οργάνωση¹⁶⁸. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο γερμανικός Τύπος, ο οποίος κάνει λόγο για το «ζωτικό χώρο» της Γερμανίας και τις επεμβάσεις της στην Κεντρική Ευρώπη. Συγκεκριμένα, ο αρθρογράφος Μέγκερλε εξαιρεί σε εφημερίδα την παρουσία του γερμανικού λαού στην περιοχή αυτή, προσθέτοντας πως όσοι κατοικούν εκεί θέλουν να εργαστούν για την ευημερία, δίχως να έχουν ανάγκη άλλα κράτη. Στο πλαίσιο αυτό, (και υπεραμυνόμενος της πολιτικής της χώρας του) κάνει αναφορά και στο προτεκτοράτο Βοημίας-Μοραβίας και στην Πολωνία, διατεινόμενος πως «...εις τας περιπτώσεις αυτάς η Γερμανία δεν εξεμηδένισεν ή κατήρησεν μικρά κράτη ή λαούς ανεξαρτήτους, διότι ήσαν μικροί και δεν ήθελε να είναι ανεξάρτητοι, αλλά εξεκαθάρισε την εχθροπάθειαν, την οποίαν είχαν ως έμβλημά των κατά τας διαταγάς, τας οποίας ελάμβανον έξωθεν»¹⁶⁹.

Όπως και τον προηγούμενο μήνα, έτσι και τον Μάρτιο, στα πλαίσια της επίσκεψης του Αμερικανού υπουργού Γουέλες, οι Γερμανοί βρίσκουν ευκαιρία να εκθέσουν τις απόψεις τους για τον πόλεμο. Είναι βέβαιοι πως οι Σύμμαχοι δεν πρόκειται να νικήσουν έχοντας τόσες απώλειες, ενώ οι ίδιοι παρουσιάζονται έτοιμοι να δώσουν το τελειωτικό χτύπημα. Ξεκαθαρίζουν, ακόμα, πως δεν πρόκειται να υποβάλουν προτάσεις ειρήνης στον Γουέλες και αυτό γιατί οι σκοποί της Γερμανίας δεν άλλαξαν από την έναρξη του πολέμου¹⁷⁰.

Στις αρχές Μαρτίου σημειώθηκε ένα επεισόδιο μεταξύ Αγγλίας και Ιταλίας το οποίο προκάλεσε τριγμούς στις σχέσεις των δύο χωρών. Αγγλικά πολεμικά πλοία υποχρέωσαν σε κράτηση ιταλικά φορτηγά πλοία που μετέφεραν γερμανικούς

¹⁶⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 25/2/1940

¹⁶⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 1/3/1940

¹⁷⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 3/3/1940

γαιάνθρακες από το Ρότερνταμ. Η κίνηση αυτή υπάγεται στη διαταγή των Άγγλων για κατάσχεση γερμανικών εξαγωγών. Όπως είναι φυσικό, η Ιταλική κυβέρνηση προέβη σε διαμαρτυρία προς τη Βρετανία αναφορικά με το ζήτημα αυτό, δείχνοντας την αντίθεσή της στα μέτρα που χρησιμοποιούν οι Άγγλοι για να εφαρμόσουν τις αποφάσεις τους. Είναι ξεκάθαρο πως δεν συμφωνούν με την αντιμετώπιση των μη εμπλεκόμενων κρατών και τονίζουν ότι η κράτηση πλοίων έχει αντίκτυπο στη βιομηχανική παραγωγή. Επίσης, μία τέτοια ενέργεια συνιστά κατάφωρη παραβίαση των κανόνων Διεθνούς Δικαίου, με το εμπόριο και την καθημερινότητα του άμαχου πληθυσμού να πλήττονται άμεσα¹⁷¹. Ανάλογη στάση τηρεί και η Γερμανία, επικρίνοντας τη βρετανική ενέργεια η οποία στερεί από την Ιταλία τους πολύτιμους γαιάνθρακες.

Η ανησυχία που ήταν διάχυτη τους προηγούμενους μήνες σχετικά με τις προθέσεις των Γερμανών στο Δυτικό μέτωπο, εξακολουθεί να υφίσταται και το Μάρτιο. Ειδικότερα, οι εφημερίδες παρουσιάζουν τους φόβους των ξένων ανταποκριτών, οι οποίοι αναφέρουν την κατασκευή οχυρωμάτων στα Δανικά σύνορα, κίνηση που εγείρει υποψίες για επίθεση. Η γερμανική συγκέντρωση δυνάμεων συνεχίζεται σε διάφορα σημεία, ενώ δεν είναι λίγοι εκείνοι που ισχυρίζονται ότι η απραξία δεν μπορεί να συνεχιστεί.

Η Γερμανία φροντίζει πάντως να ξεκαθαρίσει τη θέση σε σχέση με τους Συμμάχους, τις Σκανδιναβικές χώρες και τα ουδέτερα κράτη. Υπ' αυτήν την έννοια και στα πλαίσια της αγγλογαλλικής παρέμβασης στη Σκανδιναβία, καθιστά σαφές πως αν οι Σύμμαχοι παράσχουν απευθείας βοήθεια στη Φινλανδία, η κατάσταση θα μεταβληθεί ριζικά. Συνειδητοποιώντας πόσο σημαντική είναι η αντιμετώπιση αυτού του ζητήματος από τα άλλα Σκανδιναβικά κράτη, η Γερμανική κυβέρνηση προειδοποίησε τη Στοκχόλμη και το Όσλο πως αν η αποστολή των Συμμαχικών δυνάμεων διέλθη από τη Νορβηγία και τη Σουηδία, η Γερμανία θα αποβιβάσει στρατεύματα στη Νότια Φινλανδία¹⁷². Κατηγορηματική είναι και η στάση της απέναντι στα ουδέτερα κράτη, εμφανιζόμενη ως προειδοποίηση: *«Εάν οι ουδέτεροι χώροι εξακολουθούν να έχουν δοσοληψίας με την Αγγλία, θα θεωρηθούν υπό της Γερμανίας ως συνένοχοι της Αγγλίας»*¹⁷³.

¹⁷¹ Εφ. «Εστία», 3/3/1940

¹⁷² Εφ. «Εστία», 7/3/1940

¹⁷³ Εφ. «Ακρόπολις», 7/3/1940

Στο ρωσοφινλανδικό μέτωπο η κατάσταση έχει μεταστραφεί εις βάρος των αμυνόμενων. Από το Reuter και τη Στοκχόλμη φτάνουν πληροφορίες για την εξαιρετικά δυσχερή θέση του φινλανδικού στρατού, ο οποίος υπερασπίζεται το Βιπούρι¹⁷⁴ αλλά αναγκάζεται να υποχωρήσει έχοντας αρκετές απώλειες¹⁷⁵. Οι επιθέσεις των Ρώσων εντείνονται σε πολλά μέτωπα, με αποτέλεσμα η Φινλανδία να αναγκαστεί να έρθει σε διαπραγματεύσεις μαζί τους. Απόρροια των διαπραγματεύσεων ήταν η συμφωνία που επετεύχθη μεταξύ των δύο χωρών και τερμάτιζε την τετράμηνη σύγκρουση. Κύριοι όροι της ήταν η άμεση αμφίπλευρη παύση των εχθροπραξιών, η παραχώρηση του σταθμού της Καρελίας στη Ρωσία και η παραχώρηση στρατιωτικής βάσης στη χερσόνησο του Χανγκόε¹⁷⁶. Η εξέλιξη αυτή είχε θετική απήχηση τόσο στην Ιταλία όσο και στη Γερμανία.

Ομοίως, θετική απήχηση στις δύο αυτές χώρες είχε αφενός το ταξίδι του Ρίμπεντροπ στην Ιταλία, με τις γερμανικές εφημερίδες να το βλέπουν ως μία ένδειξη φιλίας και γόνιμης συνεργασίας τους και αφετέρου η συνάντηση των Χίτλερ και Μουσολίνι στο Μπρένερ στις 19 Μαρτίου. Και στις δύο περιπτώσεις δεν υπήρξε επίσημη ανακοίνωση για το περιεχόμενο των συνομιλιών. Παρ' όλα αυτά, η δεύτερη συνάντηση κρίνεται ιδιαίτερος σημαντική για την εξέλιξη των γεγονότων στην Ευρώπη καθώς η Ιταλία δεν έχει ξεκαθαρίσει τη θέση της στον πόλεμο, δηλώνοντας μη εμπόλεμη, ενώ ταυτόχρονα διατυπώνονται σενάρια περί «επίθεσης ειρήνης». Ο αρθρογράφος από τη Γενεύη, συνεχίζει λέγοντας πως η γερμανική αεροπορική επίθεση στο Σκάπα Φλόου της Αγγλίας (16 Μαρτίου) αποτελεί μια σαφή προειδοποίηση στην Αγγλία, εάν θέλει να συνεχίσει τον πόλεμο. Αν δεν πετύχει, λοιπόν, η σύμπραξη που επιδιώκει η Γερμανία με τον Ρούσβελτ, θα στραφεί στις Ιταλία και Ρωσία¹⁷⁷.

Αξίζει να αναφερθεί πως στα μέσα Μαρτίου παρουσιάζεται για πρώτη φορά μια σειρά άρθρων έρευνας του συνεργάτη της *Πρωίας* Γεωργίου Ι. Πεσμαζόγλου, ο οποίος εκθέτει τα αίτια του πολέμου, την πιθανή εξέλιξή του και την οργάνωση της ειρήνης. Και στα άρθρα αυτά, όμως, δεν προκύπτει κάποια θέση της εφημερίδας. Αντιθέτως προκύπτει εκ νέου η στάση της να παρουσιάζει τις αιτιάσεις και των δύο πλευρών. Συγκεκριμένα, ως προς τα αίτια του πολέμου σημειώνει πως πηγάζουν από τη Συνθήκη

¹⁷⁴ Πόλη της Νότιας Φινλανδίας, η οποία κατά το ρωσοφινλανδικό πόλεμο περιήλθε σε σοβιετική κυριαρχία.

¹⁷⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 1/3/1940

¹⁷⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 13/3/1940

¹⁷⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 19/3/1940

των Βερσαλλιών. Χωρίς να εξετάζει αν ήταν δίκαιη ή άδικη, αναφέρει πως ήταν καταδικασμένη να αποτύχει αφ' ης στιγμής δεν εφαρμόστηκε όπως προβλεπόταν, με τη συνεννόηση όλων των πλευρών. Αντιλαμβανόμενοι την αποτυχία της και επιδιώκοντας να περισώσουν την ειρήνη, αλλά και να ικανοποιήσουν κάποια δίκαια αιτήματα της Γερμανίας, κατέληξαν στη Συμφωνία του Μονάχου. Ωστόσο, παράλληλα, προετοιμαζόμενοι για κάθε ενδεχόμενο, προχώρησαν και σε μέτρα επανεξοπλισμού και ενίσχυσης της στρατιωτικής τους δύναμης. Η ευθύνη του πολέμου, κατά τους Άγγλους, καταλήγει ο Πεσμαζόγλου, βαρύνει τους Γερμανούς, καθώς δεν τήρησαν ούτε τη Συμφωνία του Μονάχου από τη στιγμή που κατέλαβαν την Τσεχοσλοβακία και ετοιμάζονταν για την κατάληψη της Πολωνίας.

Οι Γερμανοί από την πλευρά τους, σημειώνει ο Πεσμαζόγλου, θεωρούν ότι υπεύθυνοι για την έναρξη του πολέμου είναι οι Άγγλοι και οι Γάλλοι, καθώς παρά τη Συμφωνία του Μονάχου, όπως προκύπτει *«εκ της εσπευσμένης και υπερβολικής στρατιωτικής παρασκευής των και των διπλωματικών διαπραγματεύσεων, τας οποίας διεξήγαγον προς σχηματισμόν ισχυρού εχθρικού συμμαχικού κλοιού εναντίον της Γερμανίας»*. Για το λόγο αυτό ο Χίτλερ αναγκάστηκε να καταλάβει την Τσεχοσλοβακία και την Πολωνία. Ωστόσο, ακόμα και τότε, τονίζει η γερμανική πλευρά, ήταν διατεθειμένος να συζητήσει αποδεχόμενος την ανεξαρτησία των Τσέχων, προκειμένου να βρεθεί ειρηνευτική λύση-αντιμετωπίζοντας πάλι την άρνηση των Βρετανών. Μια άλλη εκδοχή που προβάλλει ο Πεσμαζόγλου είναι πως η έναρξη του πολέμου στην Πολωνία ήταν ο όρος που έθεσε ο Στάλιν στο Χίτλερ, όταν ο τελευταίος πρότεινε τη γερμανοσοβιετική συμφωνία. Με τον τρόπο αυτό ο σοβιετικός ηγέτης εξασφάλιζε την αποτροπή μιας μελλοντικής συνεννόησης των Γερμανών με τους Άγγλους και τους Γάλλους, που θα έθετε τη χώρα του σε απομόνωση¹⁷⁸.

Στο δεύτερο μέρος-άρθρο της έρευνας ο συγγραφέας εξετάζει τις θέσεις των δύο πλευρών (Γερμανίας-Αγγλίας) όσον αφορά την έκβαση του πολέμου, που πιθανολογείται πως θα είναι μακροχρόνιος. Ειδικότερα, από την πλευρά της Γερμανίας σημειώνουν πως το ενδεχόμενο του μακροχρόνιου πολέμου δεν τους φοβίζει για τρεις λόγους: Πρώτον γιατί η κοινή γνώμη των ευρωπαϊκών χωρών είναι πιο πιθανό να επιζητήσει κάποια στιγμή την ειρήνη απ' ό,τι ο *«γερμανικός λαός, τυφλώς πειθαρχώντας τους μοναδικούς του ιθύνοντας και ειθισμένους από μακρού εις σκληράς στερήσεις»*. Δεύτερον γιατί η συνεννόηση μεταξύ Χίτλερ και Στάλιν μπορεί να εξελιχθεί σε

¹⁷⁸ Εφ. «Πρωία», 17/3/1940

πραγματική συμμαχία και τρίτον γιατί σε αυτήν την περίπτωση η Γερμανία θα μπορεί να βρει (από τη Ρωσία) τις πρώτες ύλες που της χρειάζονται (και τις οποίες δυσκολεύεται να αποκτήσει λόγω του συμμαχικού αποκλεισμού) για τη συνέχιση του πολέμου¹⁷⁹.

Ένα ακόμη ευρωπαϊκό γεγονός που βρίσκει απήχηση στις εφημερίδες είναι η παραίτηση της γαλλικής κυβέρνησης και ο σχηματισμός νέας υπό τον Ρενώ. Το Βερολίνο υποστηρίζει πως η κυβερνητική κρίση στη Γαλλία προκλήθηκε λόγω προβλημάτων που προέκυψαν κατά την εξωτερική πολιτική της χώρας¹⁸⁰, ενώ το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο σχολιάζει αρνητικά τον Ρενώ, σημειώνοντας πως *«έκανε το δυνατό παν να παρεμβάλλη προσκόμματα εις την φιλικήν συνεργασίαν μεταξύ Γαλλίας και Ράιχ»*, ενώ επισημαίνει ότι συνδέεται στενά *«μετά της Αγγλίας και των ανωτάτων ιουδαϊκών κύκλων»*. Παράλληλα, γερμανικές εφημερίδες συνδέουν την άνοδο του Ρενώ στην πρωθυπουργία με ενίσχυση των πολεμικών προετοιμασιών της Γαλλίας¹⁸¹.

Με την έλευση του Απριλίου εντείνονται οι φόβοι τόσο των Συμμάχων όσο και των ουδέτερων κρατών για επέκταση του πολέμου στη Σκανδιναβία. Ο κίνδυνος φαντάζει μεγαλύτερος όταν οι Σύμμαχοι θα αποφασίσουν τη διακοπή σιδηρομεταλλεύματος από τη Νορβηγία στη Γερμανία, εξέλιξη που θα πυροδοτήσει περαιτέρω γεγονότα στην περιοχή.

Στο μεταξύ, οι εφημερίδες αναφέρουν συγκεντρώσεις γερμανικών μηχανοκίνητων δυνάμεων στα βελγο-ολλανδικά σύνορα, κάτι που σαφέστατα ανησυχεί τις Κάτω Χώρες, αλλά όπως εξηγούν είναι προετοιμασμένες και δεν θα δεχτούν οποιαδήποτε παραβίαση ουδετερότητας. Κινητικότητα, όμως, παρατηρείται και στο Δυτικό μέτωπο με σφοδρές αερομαχίες μεταξύ γερμανικών, αγγλικών και γαλλικών αεροπλάνων.

Περίπου από τις αρχές Απριλίου, οι καταγιστικές εξελίξεις του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου αποτελούν σταθερά το κύριο θέμα στον Τύπο. Όπως με την εισβολή της Γερμανίας στην Πολωνία, έτσι και τώρα, οι εφημερίδες μεταδίδουν τις εξελίξεις, όπως προκύπτουν από τα διεθνή μέσα (εφημερίδες, πρακτορεία) χωρίς να διαφαίνεται η στάση τους έναντι των εμπολέμων. Στις 9 Απριλίου ο πηχυαίος τίτλος

¹⁷⁹ Ο. π.

¹⁸⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 23/3/1940

¹⁸¹ Εφ. «Πρωία», 22/3/1940

της *Ακρόπολις* είναι ενδεικτικός της τεταμένης κατάστασης, καθώς «*100 Γερμανικά πλοία πλέουν προς Βορράν*». Από το κύριο άρθρο της εφημερίδας πληροφορούμαστε ότι οι Σύμμαχοι δήλωσαν σε πρεσβευτές της Σουηδίας και της Νορβηγίας πως θέλουν να αναλάβουν δράση στα χωρικά τους ύδατα προκειμένου να αποκλείσουν τον εφοδιασμό της Γερμανίας. Γι' αυτόν το λόγο πλοία τους προχώρησαν στην τοποθέτηση ναρκών πέριξ των νορβηγικών χωρικών υδάτων. Όπως ήταν αναμενόμενο η κίνηση αυτή προκάλεσε αντιδράσεις στη Γερμανία με τον Τύπο της να καταφέρεται με ύβρεις εναντίον της Αγγλίας και να κάνει λόγο για σαφή απειλή και ένδειξη πολέμου¹⁸².

Η επιθετικότητα της Γερμανίας εκδηλώνεται το πρώτο δεκαήμερο του μήνα με κατάληψη της Δανίας και την απόβασή τους στη Νορβηγία. Στο κύριο άρθρο της *Πρωίας* στις 11 Απριλίου διαβάζουμε: «*Ο Γερμανικός στρατός κατέλαβεν αμαχητί την Δανίαν και ενήργησεν αποβάσεις εις νορβηγικούς λιμένας. Η νορβηγική κυβέρνηση ενεργήσασα επιστράτευσιν εκήρυξεν τον πόλεμον κατά της Γερμανίας και προβάλλει αντίστασιν*»¹⁸³. Την ίδια στιγμή γερμανικό ανακοινωθέν που δημοσιεύεται στην *Εστία* αιτιολογεί τις γερμανικές κινήσεις, επιρρίπτοντας ευθύνες στους «πλουτοκράτες της Ευρώπης», οι οποίοι αναμειγνύονται στο ρωσοφινλανδικό πόλεμο κ' εποφθαλμιούν τα μεταλλεύματα της Σουηδίας, ενώ παρεμποδίζουν και το εμπόριο της Γερμανίας. Εν συνεχεία, ξεκαθαρίζουν ότι τα νορβηγικά εδάφη δεν τα θέλουν για να επιτεθούν στους Συμμάχους, αλλά ως εγγύηση της Νορβηγίας, γι' αυτό και καλούν τη Νορβηγική Κυβέρνηση να μην προβάλλει αντίσταση. Σε σχέση με τη Δανία διατυπώνουν πως αναλαμβάνουν την προάσπιση της ουδετερότητάς της, οπότε οι κάτοικοι δέχονται την εξέλιξή αυτή χωρίς προστριβές¹⁸⁴.

Όπως μεταδίδουν τα ξένα πρακτορεία, ακολουθούν σφοδρές μάχες μεταξύ αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Γερμανίας στις ακτές της Νορβηγίας. Παρά τις απώλειες που φαίνεται να έχουν οι Γερμανοί, το Όσλο, το Νάρβικ και άλλες μεγάλες πόλεις τελούν υπό την κατοχή τους¹⁸⁵. Με την πάροδο των ημερών εντείνονται οι μάχες μεταξύ Γερμανών και Νορβηγών, με τους τελευταίους να επιδεικνύουν αξιοσημείωτη αντίσταση.

¹⁸² Εφ. «Ακρόπολις», 9/4/1940

¹⁸³ Εφ. «Πρωία», 11/4/1940

¹⁸⁴ Εφ. «Εστία», 8/4/1940

¹⁸⁵ Εφ. «Εστία», 9/4/1940

Είναι εύλογο ότι αυτή η τεταμένη ατμόσφαιρα εγείρει ανησυχίες στη Σουηδία αναφορικά με τις προθέσεις των Γερμανών λόγω πτήσεων πάνω από το έδαφός τους. Το Ράιχ δε διστάζει μάλιστα να τους προειδοποιήσει πως οι επόμενες κινήσεις του θα εξαρτηθούν από τη στάση που θα κρατήσουν σε σχέση με την ουδετερότητα¹⁸⁶.

Στα μέσα του μήνα Συμμαχικά στρατεύματα πραγματοποιούν απόβαση στη Νορβηγία, δείχνοντας ξεκάθαρα ποιες είναι οι προθέσεις τους στον πόλεμο του Βορρά. Μέσω του Havas και του Reuter, οι Βρετανοί αναφέρουν πως η θέση των Γερμανών είναι δυσχερής και αυτό διότι βυθίστηκε μέρος του στόλου τους και ανακόπηκε ο εφοδιασμός των στρατευμάτων τους στις βάσεις τους. Οι Γερμανοί από την πλευρά τους δηλώνουν μέσω του ημιεπίσημου γερμανικού πρακτορείου ότι συνεχίζουν να καταλαμβάνουν στρατηγικά σημεία, ενώ κάνουν μνεία και στις βυθίσεις αγγλικών πλοίων και αεροπλάνων που πέτυχαν όλες αυτές τις μέρες. Προς το τέλος του μήνα η *Ακρόπολις* παραθέτει δηλώσεις τόσο του αντιπροσώπου του γερμανικού Ναυαρχείου (στην εφημερίδα «Τριμπούνα»), όσο και του Ρίμπεντροπ. Οι απόψεις των δύο ανδρών συγκλίνουν ως προς τη γερμανική δράση κατά της Νορβηγίας και παρουσιάζονται για άλλη μια φορά ως δικαιολόγηση των επεκτατικών τους προθέσεων: «*Η γερμανική εν Νορβηγία ενέργεια απέβλεπε κυρίως εις το να εξουδετερώση τα σχέδια των Συμμάχων κατά της Νορβηγίας, όπως επιτεθούν δηλονότι κατά της Γερμανίας δια μέσου της Σκανδιναβίας και εντείνουν τον εναντίον αυτής οικονομικόν αποκλεισμόν. Το ζήτημα της σπουδαιότητος των νορβηγικών βάσεων δια τον γερμανικόν στόλον και την γερμανικὴν αεροπορίαν ήρχετο εις δευτέραν γραμμὴν. Αι ενέργειαι των Συμμάχων κατά της Νορβηγίας, αι οποίαι υπεκινήθησαν αφ' ενός μεν λόγω της μειώσεως του γοήτρου και αφ' ετέρου εκ της ανάγκης της δημιουργίας βάσεως δια στρατιωτικὰς επιχειρήσεις, αποδεικνύουν ότι η γερμανική ενέργεια κατόρθωσε την τελευταίαν στιγμὴν να τας εξουδετερώσει*»¹⁸⁷.

Αυτόν το μήνα εντοπίζουμε στην *Πρωία* και την *Ακρόπολη* και αναφορές που σχετίζονται με τη στάση των Ιταλών απέναντι στις κινήσεις των συμμάχων τους. Ειδικότερα, λίγο πριν ξεσπάσουν οι επιθέσεις στο βόρειο μέτωπο, οι Ιταλοί φαίνεται να είναι της άποψης ότι ο ναυτικός αποκλεισμός της Γερμανίας από τους Συμμάχους θα επεκτείνει τον πόλεμο και θα επιφέρει οικονομικά και πολιτικά ζητήματα¹⁸⁸. Εν

¹⁸⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 13/4/1940

¹⁸⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 22/4/1940

¹⁸⁸ Εφ. «Εστία», 5/4/1940

μέσω της κλιμάκωσης των επιχειρήσεων στη Νορβηγία αποτυπώνεται η θέση των Ιταλών, η οποία αντικρούει τους ισχυρισμούς του αγγλογαλλικού Τύπου ότι η Γερμανία προκάλεσε τον πόλεμο. Γι' αυτούς δεν μπορεί μια χώρα να παραμένει αδρανής όταν συνειδητοποιεί ότι παρεμποδίζεται το θαλάσσιο εμπόριό της¹⁸⁹.

Καθώς μεταβαίνουμε στο Μάιο, κορυφώνεται η μάχη μεταξύ Βρετανών και Γερμανών στο νορβηγικό μέτωπο, με τις εφημερίδες να παρουσιάζουν αναλυτικά τα πολεμικά γεγονότα¹⁹⁰. Από τις αρχές του μήνα εστιάζουν στην υποχώρηση των Συμμάχων από τη Νορβηγία. Παρότι δεν φαίνεται κάποια από αυτές να παίρνει εμφανή θέση υπέρ μιας συγκεκριμένης πλευράς, όπως προκύπτει από την ανάγνωσή τους, θα μπορούσαμε να πούμε πως τα πρωτοσέλιδα της *Πρωίας* αφορούν ενέργειες των Συμμάχων, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχουν ανταποκρίσεις από το Βερολίνο ή περιγραφές που να αφορούν γερμανικές ενέργειες¹⁹¹. Έτσι, τίτλοι όπως «*Ο κ. Τσάμπερλαιν ανήγγειλεν εις την βουλήν ότι απεσύρθησαν τα βρετανικά στρατεύματα εκ της νοτίου του Τρόντχαϊμ περιοχής*»¹⁹² και «*Αι συμμαχικά δυνάμεις εξεκένωσαν και την περιφέρειαν του Νάμσος*»¹⁹³ δηλώνουν αδιαμφισβήτητα ότι οι Βρετανοί υφίστανται απώλειες με βυθίσεις αεροπλάνων και πλοίων. Παρ' όλα αυτά, τα εναπομείναντα βρετανικά στρατεύματα εξακολουθούν να μάχονται, σε συνεργασία με τους Νορβηγούς οι οποίοι επιδεικνύουν σθεναρή αντίσταση. Η εγκατάλειψη των

¹⁸⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 21/4/1940

¹⁹⁰ Στις εφημερίδες *Ακρόπολις* και *Πρωία* κυριαρχούν πηχυαίοι τηλεγραφικοί τίτλοι, οι οποίοι ακολουθούνται κατά κύριο λόγο από ανταποκρίσεις ξένων πρακτορείων. Οι ανταποκρίσεις αυτές επεκτείνονται και στις επόμενες σελίδες. Στην *Εστία*, εντούτοις, ο αναγνώστης θα εντοπίσει στο πρωτοσέλιδο ένα άρθρο το οποίο αφορά την επικαιρότητα. Αυτό όμως δε συμβαίνει πάντα και ο τίτλος του είναι ίδιος με τους υπόλοιπους που βρίσκονται στην πρώτη σελίδα. Αυτό καθιστά δυσχερές στον αναγνώστη να ξεχωρίσει ότι πρόκειται για άρθρο (ή ανταπόκριση) που αφορά την επικαιρότητα. Μόνο στην τελευταία σελίδα συναντά κανείς τις ειδήσεις της ημέρας, οι οποίες περιλαμβάνουν ανταποκρίσεις από το εξωτερικό. Και στις τρεις εφημερίδες ακολουθείται αυτή η πορεία περιγραφής των γεγονότων μέχρι και τον Οκτώβριο του 1940.

¹⁹¹ Σε γενικές γραμμές καμία εφημερίδα δεν καταδικάζει τη μία ή την άλλη πλευρά για τις κινήσεις της φιλοξενώντας ενυπόγραφα άρθρα. Κάτι τέτοιο θα ήταν εκ των πραγμάτων αδύνατο, αν αναλογιστεί κανείς τη λογοκρισία που υφίσταντο οι εφημερίδες την εποχή του Μεταξά με καθολική απαγόρευση σε αναφορές που σχετίζονταν με ξένες χώρες. Ο μόνος τρόπος να «προδώσει» μια εφημερίδα τη «συμπάθειά» της (και αυτό με πολλή προσοχή) ήταν να δημοσιεύει περισσότερες ειδήσεις από ένα συγκεκριμένο πρακτορείο ή να προβάλλει περισσότερο τα κατορθώματα μίας δύναμης.

¹⁹² Εφ. «Πρωία», 3/5/1940

¹⁹³ Εφ. «Πρωία», 4/5/1940

συμμαχικών βάσεων στη Νορβηγία προκάλεσε εντύπωση τόσο στα νορβηγικά στρατεύματα όσο και στη βρετανική κοινή γνώμη, ενώ ακολούθησε και κυβερνητική κρίση στη Βρετανία (με παραίτηση του Τσάμπερλεν και ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Τσώρτσιλ), η οποία φαίνεται να αποδίδεται στους χειρισμούς του νορβηγικού ζητήματος.

Σε αυτό το σημείο εντοπίζουμε στην *Ακρόπολη* δύο άρθρα, το ένα από τον εκπρόσωπο του Αμερικανικού Τύπου στη Στοκχόλμη¹⁹⁴ και το άλλο από ανταποκριτή των *Times*¹⁹⁵, στα οποία γίνεται αναφορά στην υπεροχή των Γερμανών. Πιο συγκεκριμένα, και οι δύο δημοσιογράφοι ενστερνίζονται την άποψη ότι ο ρόλος της αεροπορίας ήταν τόσο καταλυτικός, ώστε να κρίνει το αποτέλεσμα. Ο στόχος των Γερμανών ήταν εξ' αρχής ξεκάθαρος και η υπεροχή της *Luftwaffe* πρόδηλη. Οι Γερμανοί διέθεταν έναν σημαντικό αριθμό αεροδρομίων στο νορβηγικό έδαφος, κάτι που τους επέτρεπε να μη διανύουν μεγάλες αποστάσεις και να μη δαπανούν πολλά καύσιμα. Δρούσαν, λοιπόν, καλύτερα σε μικρή ακτίνα και κατάφεραν να κάνουν μεταφορές με ελαφρύ κυρίως οπλισμό.

Στις 11 Μαΐου η επιθετικότητα των Γερμανών κορυφώνεται, αυτή τη φορά στη Δυτική Ευρώπη: «*Γερμανικός στρατός εισέβαλεν χθες την αυγήν εις την Ολλανδίαν, το Βέλγιον και το Λουξεβούργον. Αι στρατιωτικάί δυνάμεις της Ολλανδίας και του Βελγίου προβάλλουν αποφασιστική αντίστασιν*»¹⁹⁶. Τις επόμενες μέρες οι εφημερίδες παρουσιάζουν τα γεγονότα που προέρχονται απ' το μέτωπο και αφορούν στην επιθετικότητα της Γερμανίας και στην αντίσταση που προβάλλουν οι επιτιθέμενοι. Η σφοδρότητα των επιθέσεων είναι τέτοια ώστε οι μεγαλύτερες πόλεις και τα αεροδρόμια των πόλεων αυτών να υφίστανται βομβαρδισμούς. Μεταξύ αυτών πλήττονται το Άμστερνταμ, το Ρότερνταμ, η Χάγη, η Λιλ και το Κόλμαρ. Η κυβέρνηση του Ράιχ, θέλοντας για άλλη μια φορά να δικαιολογήσει τις ενέργειές της, ισχυρίζεται ότι υπήρχαν πληροφορίες για επίθεση των Αγγλογάλλων εναντίον της Γερμανίας μέσω ολλανδικού και γερμανικού εδάφους. Η παραβίαση, συνεχίζει, της ουδετερότητας των χωρών αυτών από τις αποβάσεις Συμμαχικών στρατευμάτων αποτελεί σαφή ένδειξη για μια επικείμενη επίθεση¹⁹⁷.

¹⁹⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 6/5/1940

¹⁹⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 7/5/1940

¹⁹⁶ Εφ. «Πρωία», 11/5/1940

¹⁹⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 11/5/1940

Οι επιθέσεις των Γερμανών συνεχίζονται μέχρι και το τέλος του μήνα, σημειώνοντας επιτυχή αποτελέσματα όπως στην περίπτωση της κατάληψης του οχυρού της Λιέγης και της πόλης Σεντάν στη Γαλλία. Μέχρι τα μέσα Μαΐου και ύστερα από λυσσώδεις μάχες, η Ολλανδία έχει παραδοθεί σε γερμανικά χέρια και η εκδιωγμένη κυβέρνησή της εγκαθίσταται στο Λονδίνο. Το ημειπίσημο γερμανικό πρακτορείο μεταδίδει σχετικά: «...*Η Ολλανδία βρίσκεται εις χείρας Γερμανών. Εις το νότιον Βέλγιον οι Γερμανοί ενήργησαν ωσαύτως μετά πολλής ταχύτητος και δεν έδωκαν καιρόν εις τας Δυτικάς Δυνάμεις να λάβουν μέτρα όπως εξουδετερώσουν την γερμανικήν δράσιν. Η Γερμανία [...] δίδει τώρα την μεγαλυτέραν μάχην και τα γερμανικά στρατεύματα μάχονται με ορμήν και θέλησιν σταθεράν όπως θριαμβεύσουν. Η μάχη του Μόζα θα έχη ζωηρόν αντίκτυπον επί της γραμμής Μαζινώ*»¹⁹⁸.

Τη σκυτάλη από την Ολλανδία παίρνει το Βέλγιο. Τα γερμανικά στρατεύματα φτάνουν από τις 18 Μαΐου στις Βρυξέλλες και καταφέρνουν να διασπάσουν την προέκταση της γραμμής Μαζινώ, ενώ καταλαμβάνουν τις βόρειες οχυρώσεις της Αμβέρσας και τις οχυρώσεις της πόλης Λουβαίν. Η συνθηκολόγηση του Βελγίου αποτελεί μια ακόμα ένδειξη της γερμανικής υπεροχής και η *Πρωία* σχολιάζει την κρίσιμη θέση του αγγλικού εκστρατευτικού σώματος μετά την τελευταία αυτή εξέλιξη, που προήλθε από την «*λιποψυχίαν*», όπως αναφέρουν βρετανικοί κύκλοι του βασιλιά του Βελγίου Λεοπόλδου (ο οποίος υπέγραψε τη συνθηκολόγηση)¹⁹⁹.

Οι εφημερίδες δημοσιεύουν γλαφυρές περιγραφές από το μέτωπο του πολέμου με την *Πρωία* και την *Ακρόπολις* να παραθέτουν τις θέσεις και των δύο πλευρών για τις πολεμικές τους επιδόσεις. Αξίζει να αναφερθεί πως οι γερμανικές πολεμικές επιτυχίες τυγχάνουν αναφοράς και από τους Βρετανούς, οι οποίοι αναγνωρίζουν την υπεροχή των αντιπάλων τους κυρίως στη χρήση μηχανοκίνητων μονάδων. Ενδεικτικά, μια ανταπόκριση προερχόμενη από Βέρνη εκθειάζει μεταξύ άλλων την ακρίβεια και την τόλμη στις κινήσεις των Γερμανών. Η ορμή που εκπορεύεται από την ήττα του 1918 τους κάνει να θέλουν να ανταποδώσουν. Σε αυτό συνέδραμαν οι νέοι τύποι αρμάτων και πυροβολικών και η επιτυχής συνεργασία με την αεροπορία²⁰⁰. Παράλληλα, σε μία κριτική Αμερικανού στρατιωτικού ανταποκριτή γίνεται μία σύγκριση μεταξύ των τριών δυνάμεων. Έτσι, η Γαλλία φαίνεται να στήριξε την άμυνά

¹⁹⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 15/5/1940

¹⁹⁹ Εφ. «Πρωία», 29/5/1940

²⁰⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 20/5/1940

της στο στρατό και τις οχυρωματικές γραμμές και η Αγγλία στον παραδοσιακό ναυτικό της στόλο. Η Γερμανοί, ωστόσο, καινοτόμησαν με το αεροπλάνο και το τανκ. Πίστεψαν στις διμοιρίες Panzer και κατάφεραν να δημιουργήσουν διάδρομο μέχρι τη Μάχη, προκαλώντας ρήγμα στο αγγλοβελγικό μέτωπο²⁰¹.

Καθ' όλη τη διάρκεια του Μαΐου παρουσιάζεται και η θέση της Ιταλίας η οποία έχει δηλώσει μη εμπλοκή (μέχρι στιγμής) στον πόλεμο, αλλά φροντίζει να επισημάνει πως η επίθεση της συμμάχου της είχε στόχο την Αγγλία. Η τελευταία δεν φαντάζει πλέον απόρθητη μετά την κατάληψη του Βελγίου και της Ολλανδίας, ενώ, όπως υποστηρίζουν οι Ιταλοί, στην επίθεση αυτή συνέβαλαν και τα λόγια του Τσάμπερλεν περί αγγλικών προπαρασκευών πολέμου κατά της Γερμανίας²⁰².

Οι μάχες μεταξύ Γερμανών και Γάλλων συνεχίζονται και κατά τον Ιούνιο με τους πρώτους να ασκούν ασφυκτική πίεση σε όλο το Δυτικό μέτωπο. Μέχρι τις 5 Ιουνίου η Δουνκέρκη είναι πλέον στα χέρια τους, εξέλιξη για την οποία η γερμανική αεροπορική υπεροχή έπαιξε πρωτεύοντα ρόλο. Ο πόλεμος συνεχίζεται πλέον στη Γαλλία. Η «Μάχη της Γαλλίας», όπως μεταδίδει ανταποκριτής από τον ιταλικό Τύπο, έχει ως στόχο την κατάληψη μεγαλύτερων περιοχών στο γαλλικό έδαφος και στο τέλος την απομόνωση της Αγγλίας²⁰³.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί πως εντοπίζεται έντονη ανησυχία στον Τύπο σχετικά με τη στάση που θα κρατήσει η Ιταλία στον πόλεμο, καθώς μέχρι τώρα παρέμεινε ακαθόριστη. Στις 10 Ιουνίου και οι τρεις εφημερίδες προβάλλουν την είσοδό της στον πόλεμο με εκτενείς ανταποκρίσεις. Η *Πρωία* μεταφέρει το λόγο του Μουσολίνι τον οποίο χαρακτηρίζει ιστορικό. Σε αυτόν ο Ιταλός ηγέτης καταφέρθηκε εναντίον των δυτικών δημοκρατιών, επισημαίνοντας πως «*ανέκαθεν παρημπόδισαν την πρόοδον και υπενόμειναν αυτήν την ύπαρξιν του ιταλικού λαού*». Δήλωσε επίσης πως ο πόλεμος είναι «*αγών των παραγωγικών και νέων λαών εναντίον των στείρων λαών [...]* αγών μεταξύ δύο αιώνων και δύο ιδεολογιών», ενώ εξέφρασε την αλληλεγγύη του προς το Ράιχ. Ξεκαθάρισε, ωστόσο, πως δεν σκοπεύει να παρασύρει στη σύρραξη άλλους λαούς όπως η Ελλάδα²⁰⁴.

²⁰¹ Εφ. «Ακρόπολις», 27/5/1940

²⁰² Εφ. «Ακρόπολις», 11/5/1940

²⁰³ Εφ. «Ακρόπολις», 10/6/1940

²⁰⁴ Εφ. «Πρωία», 11/6/1940

Η δήλωση αυτή, όπως είναι φυσικό, έγινε δεκτή με ενθουσιασμό όχι μόνο στην Ιταλία, αλλά και στη σύμμαχό της. Ο Ρίμπεντροπ αναφέρει σχετικά: *«Η Κυβέρνησις του Ράιχ, καθώς και ο γερμανικός λαός ολόκληρος, επληροφορήθησαν μετά βαθείας συγκινήσεως όσα ανεκοίνωσεν ο Ντούτσε. Κατά την ιστορικήν αυτήν ώραν, η Γερμανία ολόκληρος πληρούται υπό ενθουσιασμού, διότι η φασιστική Ιταλία εξ ιδίας της ελευθέρας αποφάσεως, ετάχθη παρά το πλευρόν μας εναντίον του κοινού εχθρού, της Γαλλίας και της Αγγλίας»*²⁰⁵.

Τις επόμενες μέρες οι εφημερίδες αφιερώνουν τα κύρια άρθρα τους στη «Μάχη της Γαλλίας». Ειδικότερα, μέσω ανταποκρίσεων από το Παρίσι, πληροφορούμαστε ότι η γαλλική πρωτεύουσα υφίσταται σφοδρές επιθέσεις με αποτέλεσμα στις 14 Ιουνίου να κηρυχθεί ανοχύρωτη πόλη. Η κατάσταση αυτή οδήγησε μάλιστα το Γάλλο πρόεδρο να κάνει έκκληση στον Αμερικανό ομόλογό του για παροχή βοήθειας. Η είσοδος των γερμανικών στρατευμάτων στο Παρίσι προοικονομεί και τη συνθηκολόγηση της Γαλλίας. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι αναφορές για την επίπτωση της κατάληψης της γαλλικής πρωτεύουσας. Συγκεκριμένα, το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο, σημειώνει πως όπως πληροφορείται από έκθεση «αρμοδίας πηγής», με την πτώση του Παρισιού η Γαλλία *«χάνει ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της πολεμικής της βιομηχανίας και της γαλλικής οικονομίας εν γένει»*. Αναλυτικότερα, σημειώνεται πως χάνει, μεταξύ άλλων, *«το ήμισυ σχεδόν των εργοστασίων της παραγωγής κινητήρων αεροπλάνων και πλέον του ημίσεως άλλων ειδών χρησίμων δια τα αεροπλάνα»*. Παράλληλα, το γεγονός κυριαρχεί και στον γερμανικό τύπο, ο οποίος δίνει έμφαση στο αφάνταστο μεγαλείο της γερμανικής νίκης (με δεδομένο ότι οι επιχειρήσεις στο δυτικό μέτωπο ξεκίνησαν μόλις προ πέντε εβδομάδων), ενώ θεωρεί πως η πτώση του Παρισιού προαναγγέλλει την πλήρη ήττα της Γαλλίας²⁰⁶.

Η εξέλιξη αυτή πυροδότησε αλλαγές και στην πολιτική σκηνή της Γαλλίας. Η κυβέρνηση Ρενώ παραιτείται και σχηματίζεται νέα υπό τον στρατάρχη Πεταίν, ο οποίος δηλώνει πως θα επιχειρήσει συνεννόηση με τους Γερμανούς. Οι όροι της επακόλουθης συνθηκολόγησης είναι ένα θέμα που απασχολεί τις εφημερίδες με ερωτήματα που διατυπώνονται σχετικά με τους πιθανούς όρους. Αναμφίβολα η συνάντηση Χίτλερ-Μουσολίνι στο Μόναχο επιτείνει την προαναφερθείσα αγωνία. Στη συνάντηση αυτή συζητήθηκαν οι όροι ειρήνης με τη Γαλλία, με τους δύο ηγέτες να προειδοποιούν πως

²⁰⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 11/6/1940

²⁰⁶ Εφ. «Πρωία», 15/6/1940

αν δε γίνουν δεκτοί, θα συνεχιστεί ο πόλεμος²⁰⁷. Είναι αξιοπρόσεκτο πως και στις τρεις εφημερίδες γίνεται παραλληλισμός της συνθηκολόγησης των Γάλλων με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Ο γερμανικός Τύπος κατηγορεί τον Τσώρτσιλ για την πολιτική συνέχισης πολέμου που ακολουθεί, κάνοντας αναδρομή στο παρελθόν και επικρίνοντας τον τρόπο με τον οποίο οι Σύμμαχοι φέρθηκαν στους Γερμανούς²⁰⁸.

Η *Ακρόπολις* φιλοξενεί αυτήν την περίοδο απόψεις στρατιωτικών κριτικών και αφιερωμάτων ξένων εφημερίδων σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν τη Γαλλία στην ήττα αλλά και αναφορές στις γερμανικές νίκες. Η *Εφημερίς της Γενεύης* υποστηρίζει ότι ο Χίτλερ έδρασε αποφασιστικά με την Αυστρία και τη Τσεχοσλοβακία, ενώ κέρδισε τη φιλία της Ιταλίας και την ουδετερότητα της Ρωσίας. Με την υπεροχή του στρατού κέρδισε την Πολωνία και υπέταξε ορμητήρια εναντίον της Αγγλίας (Νορβηγία, Δανία, ακτές Μάγχης). Ο στόχος του, σύμφωνα με την εφημερίδα, δεν είναι άλλος από την αλλαγή της ισορροπίας δυνάμεων που θέλει την Αγγλία κυρίαρχη και ο μετασχηματισμός της πολιτικής της Ευρώπης²⁰⁹.

Η αποδοχή των όρων από τη γαλλική αντιπροσωπεία έλαβε θερμής αποδοχής στη Γερμανία. Σύμφωνα με το γερμανικό Τύπο «η Γερμανία προσέφερε μίαν έντιμον ειρήνην εις την γενναίως αγωνισθείσαν Γαλλίαν, πολύ απέχουσας εκείνης την οποίαν οι Γάλλοι επέβαλον εις τους Γερμανούς το 1918»²¹⁰, ενώ ο Χίτλερ έβγαλε από την ταπείνωση τη Γερμανία, γράφοντας λαμπρή νίκη στην ιστορία²¹¹. Τις επόμενες ημέρες ανακοινώνονται και οι όροι ανακωχής μεταξύ των τριών χωρών. Μεταξύ άλλων ζητείται παύση των εχθροπραξιών, αφοπλισμός, έλεγχος στο γαλλικό έδαφος όπως επίσης και στις αποικίες και το εμπόριο. Στις 25 Ιουνίου μεταφέρεται η ανακοίνωση του γερμανικού επιτελείου ότι ο πόλεμος στη Γαλλία έχει λήξει, ωστόσο μεταφέρεται και μία ακόμα είδηση: «*Εν Αγγλία ο στρατηγός Ντε Γκωλ ίδρυσεν εθνικήν επιτροπήν δια την συνέχισιν του αγώνος*». Εν συνεχεία πληροφορούμαστε ότι «*Η αγγλική κυβέρνησις ανεγνώρισε την «γαλλικήν εθνικήν επιτροπήν»*»²¹². Φαίνεται, λοιπόν, πως ο Ντε Γκωλ

²⁰⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 20/6/1940

²⁰⁸ Η *Εστία* αναφέρει τα όσα γράφει ο γερμανικός Τύπος: «*Ο Βεϋγκάν και ο αρχηγός του Φος, την εποχήν εκείνην δεν ωμίλουν ως 'στρατιώται προς στρατιώτας', αλλ' ως δεσμοφύλακες προς τους χειροτέρους εγκληματίας*», Εφ. «Εστία», 17/6/1940

²⁰⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 22/6/1940

²¹⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 23/6/1940

²¹¹ Εφ. «Εστία», 24/6/1940

²¹² Εφ. «Πρωία», 25/6/1940

είναι αποφασισμένος για τη συνέχιση του πολέμου, έχοντας στο πλευρό του την Αγγλία αλλά και τις γαλλικές αποικίες.

Μετά τη γαλλική συνθηκολόγηση εντείνεται ο πόλεμος μεταξύ Αγγλίας και Γερμανίας, με τις δύο χώρες να επιδίδονται σε αναγνωριστικές πτήσεις και εκατέρωθεν αεροπορικές επιδρομές. Οι δύο χώρες του Άξονα, έχοντας εξασφαλίσει την αδρανοποίηση της Γαλλίας ξεκινούν πολεμικές προετοιμασίες εναντίον της Αγγλίας και των κτήσεων της. Στις εφημερίδες θεωρείται επικείμενη μια γερμανική επίθεση στη Βρετανία προκειμένου να πληγούν οι μεγάλες βιομηχανικές πόλεις και να παρεμποδιστεί το εμπόριό της, ενώ διατυπώνονται και εικασίες για έναν αστραπιαίο πόλεμο και την κατάρρευσή της²¹³.

Την ώρα που ο πόλεμος έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις στη Δυτική Ευρώπη, στην Ανατολική παρατηρείται έντονη κινητικότητα από τη ρωσική πλευρά. Συγκεκριμένα, στις 16 Ιουνίου μεταφέρεται η είδηση πως *«Ρωσικά στρατεύματα εισήλθον εις την Λιθουανίαν και κατέλαβον κατόπιν προειδοποίησεως διαφόρους πόλεις»*. Αναλυτικότερα, τηλεγράφημα από το Βερολίνο τονίζει πως οι Σοβιετικοί κατηγορήσαν τη Λιθουανία για παραβίαση της μεταξύ των δύο χωρών συνθήκης, με τη σύναψη μυστικής στρατιωτικής συμμαχίας με τις υπόλοιπες χώρες της Βαλτικής και *«την προκλητικήν στάσιν ωρισμένων Λιθουανών παραγόντων έναντι των Ρώσων στρατιωτών»*. Επιπλέον, έθεσαν τελεσίγραφο στη Λιθουανική κυβέρνηση, η οποία το αποδέχθηκε, με κυριότερο όρο να μπορούν τα ρωσικά στρατεύματα να διέρχονται ελευθέρως του εδάφους της χώρας. Τηλεγράφημα από το Λονδίνο πληροφορεί πως αντίστοιχοι όροι θα τεθούν και στις υπόλοιπες χώρες της Βαλτικής, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανταπόκριση από τη Ρώμη. Ο διπλωματικός συνεργάτης του πρακτορείου Stefani σημειώνει πως τα υπό εξέταση γεγονότα αποτελούν συνέπεια της μείωσης της βρετανικής ισχύος στη Βόρεια θάλασσα, που οδηγεί στην μετατροπή των χωρών της Βαλτικής σε δορυφόρους της Ρωσίας ή της Γερμανίας, όπως ορίζει η γεωγραφική τους θέση²¹⁴. Προς τα τέλη του ίδιου μήνα πληροφορούμαστε μέσω του πρακτορείου Tass ότι η Ρωσία απέστειλε τελεσίγραφο στη Ρουμανία ζητώντας την παραχώρηση της Βεσσαραβίας και της Βόρειας Βουκοβίνας, τις περιοχές που όπως υποστηρίζει της πήραν δια της βίας το 1918. Η *Ακρόπολις* και η *Εστία* προβάλλουν την

²¹³ Εφ. «Ακρόπολις», 22/6/1940

²¹⁴ Εφ. «Πρωία», 16/6/1940

εντύπωση και την ανησυχία που προκάλεσαν οι ρωσικές αξιώσεις καθώς επίσης και η τελική ρουμανική αποδοχή τους²¹⁵.

Οι επιτυχίες των Γερμανών τους τελευταίους δύο μήνες και η κατάληψη των νησιών της Μάγχης στις αρχές Ιουλίου πυροδότησαν επιδοκιμαστικά σχόλια στον ευρωπαϊκό Τύπο. Πιο συγκεκριμένα, η *Ακρόπολις* φιλοξενεί γερμανική έκθεση για τον πόλεμο της Γαλλίας, στην οποία αναφέρεται ότι η γερμανική αεροπορία ήταν σαφώς ισχυρότερη, αλλά ο γερμανικός στρατός μικρότερος από αυτόν των Συμμάχων με τους Βέλγους και τους Ολλανδούς. Η επιτυχία, ωστόσο, οφείλεται στη δυναμικότητα του Ράιχ²¹⁶. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και άρθρο ελβετικής εφημερίδας στο οποίο επισημαίνονται οι παράγοντες της γερμανικής επιτυχίας: στρατιωτική υπεροχή, ποιότητα διοίκησης κατά την εφαρμογή του σχεδίου τους και μελέτη των αδυναμιών τους από το 1918 είναι μερικοί μόνο λόγοι που οδήγησαν τους Γερμανούς σε νίκες²¹⁷.

Εντούτοις το επίκεντρο του ενδιαφέροντος αυτήν την περίοδο βρίσκεται στις τεταμένες αγγλογαλλικές σχέσεις. Τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων στις 4 και 5 Ιουλίου αφιερώνουν εκτενείς ανταποκρίσεις σχετικά με τη ναυμαχία στο Οράν μεταξύ βρετανικών και γαλλικών πολεμικών πλοίων. Οι Άγγλοι προέβησαν σ' αυτήν την ενέργεια προκειμένου να αποτρέψουν ενδεχόμενη γερμανική επίθεση, αφού τα γαλλικά πλοία περιήλθαν σε γερμανικά χέρια²¹⁸. Όπως ήταν αναμενόμενο, η κίνηση αυτή προκάλεσε αντιδράσεις σε όλες τις άμεσα και έμμεσα εμπλεκόμενες χώρες. Η Γερμανία στην προσπάθειά της να υπερασπιστεί τον εαυτό της, τονίζει μέσω του Τύπου ότι *«η Γερμανία ουδέποτε θα εχρησιμοποιήσει τον Γαλλικό στόλον κατά της Αγγλίας και ότι, κατά συνέπεια, η Βρετανική ενέργεια απέβλεπε μόνον εις την κατάκτησιν του*

²¹⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 29/6/1940, Εφ. «Εστία», 27/6/1940

²¹⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 3/7/1940

²¹⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 8/7/1940

²¹⁸ Συγκεκριμένα, από τη στιγμή της γερμανογαλλικής ανακωχής το ζήτημα του γαλλικού στόλου απασχολούσε τη βρετανική ηγεσία, η οποία θεωρούσε ότι το Βερολίνο δεν θα τηρούσε τα συμφωνηθέντα, που όριζαν ότι ο στόλος αυτός δε θα συμμετείχε στις επιχειρήσεις εναντίον της Αγγλίας. Για τον λόγο αυτό, και όταν η γαλλική πολιτική ηγεσία αποφάσισε να αλλάξει τους κυβερνήτες ορισμένων σκαφών που θεωρούσε ότι θα άλλαζαν στρατόπεδο και θα τάσσονταν στο πλευρό του Ντε Γκολ, το Λονδίνο αποφάσισε να θέσει ένα τελεσίγραφο προς τον αρχηγό της γαλλικής μοίρας στο Οράν: είτε να συνταχθεί με τη Βρετανία στον πόλεμο κατά της Γερμανίας-Ιταλίας, είτε να τεθεί υπό αγγλικό έλεγχο, είτε να παραμείνει σε κάποιο μακρινό προορισμό (Ινδίες, ΗΠΑ), μέχρι τη λήξη του πολέμου. Όταν αρνήθηκε, οι Άγγλοι βομβάρδισαν τον στόλο.

στόλου αυτού»²¹⁹, ενώ αξιοσημείωτη είναι η στάση των ιταλικών εφημερίδων που «θεωρούν την αγγλικήν ενέργειαν ως άνευ προηγουμένου εις την παγκόσμιον ιστορίαν και την αποκαλούν αυτοχρήμα προδοτικήν»²²⁰. Αποκορύφωμα της έντασης που δημιουργήθηκε μεταξύ των δύο δυνάμεων υπήρξε από τη γαλλική πλευρά η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων με την Αγγλία.

Αυτές τις μέρες οι εφημερίδες ασχολούνται και με τις εξελίξεις στη Ρουμανία. Όπως αναφέρει το πρακτορείο Stefani, η χώρα παραιτείται από τις αγγλογαλλικές εγγυήσεις, κάτι που θεωρείται ως ήττα της Αγγλίας. Μάλιστα οι ρουμανικές εφημερίδες γράφουν ότι η απομόνωση της χώρας οφείλεται στην ανεπάρκεια αυτών των εγγυήσεων²²¹.

Το δεύτερο ζήτημα που απασχολεί έντονα τον Τύπο είναι η πολεμική προετοιμασία της Γερμανίας και της Αγγλίας και η επικείμενη επίθεση εναντίον της τελευταίας. Σε κάθε φύλλο παρουσιάζονται οι εκατέρωθεν επιθέσεις και η αγωνία που προκαλούν στην Ευρώπη. Ο αναγνώστης ενημερώνεται καθημερινά για τις αεροπορικές επιδρομές πάνω από τη Μάγχη, σε λιμάνια αλλά και σε πολεμικά εργοστάσια της Βρετανίας. Οι Άγγλοι αμύνονται με το ναυτικό και την αεροπορία τους, ενώ απαντούν με αεροπορικές επιδρομές σε γερμανικές πόλεις, οι οποίες αποτελούν σημαντικούς στρατιωτικούς και βιομηχανικούς στόχους. Τα πρωτοσέλιδα, λοιπόν, των εφημερίδων αποτυπώνουν αυτό το κλίμα, μεταφέροντας και τα τελευταία νέα των αερομαχιών που θεωρούνται το προλούδιο της γενικευμένης σύρραξης. «*Η προπαρασκευή της μεγάλης εναντίον της Αγγλίας γερμανικής επιθέσεως. Αι προχθεσιναί αερομαχίαι ήσαν αι μεγαλύτεραι του παρόντος πολέμου ...*»²²², «*Συνεχίζεται η φάσις του εναερίου αγγλογερμανικού πολέμου. Αντιφατικάί αι πληροφορίαί περί της επικείμενης μεγάλης επιθέσεως*»²²³ είναι μερικοί από τους τίτλους που περιγράφουν τη μεγάλη επίθεση που έρχεται. Ωστόσο, το Βερολίνο διαμηνύει πως κανείς δε γνωρίζει πότε θα συμβεί κάτι τέτοιο, ενώ δε λείπουν και οι προβλέψεις, όπως αυτή της εφημερίδας «Πόπολο ντ' Ιτάλια». Σε άρθρο της αναφέρεται πως οι Γερμανοί θα επιτεθούν με εναέρια, θαλάσσια και μηχανοκίνητα μέσα από μια ζώνη που ξεκινά από τα νορβηγικά

²¹⁹ Εφ. «Εστία», 5/7/1940

²²⁰ Εφ. «Πρωία», 5/7/1940

²²¹ Εφ. «Εστία», 2/7/1940

²²² Εφ. «Πρωία», 12/7/1940

²²³ Εφ. «Πρωία», 14/7/1940

φιόρδ μέχρι της ακτές της Ολλανδίας, του Βελγίου, της Δανίας και της Μάγχης. Η Ιταλία, συνεχίζει, είναι αποφασισμένη να συμβάλλει στον πόλεμο κατά της Αγγλίας²²⁴.

Από τον Ιούλιο η Βρετανία βρίσκεται σε εξαιρετικά δυσχερή θέση καθώς αντιμετωπίζει επιθέσεις στα νησιά της από τους Γερμανούς και στη Μεσόγειο από τους Ιταλούς. Αυτό σημαίνει πως από δω και στο εξής θα πρέπει να αποκρούσει και το άλλο μέλος του Άξονα που μπήκε ενεργά στο παιχνίδι της διεκδίκησης (μιας και η Ιταλία πάντα διακήρυσσε πως η Μεσόγειος υπάγεται στη δική της σφαίρα επιρροής).

Τα πρωτοσέλιδα της 20^{ης} Ιουλίου φιλοξενούν τον λόγο του Χίτλερ στο Ράιχσταγκ. Στον λόγο του ο Καγκελάριος κατήγγειλε για μια ακόμη φορά τη συνθήκη των Βερσαλλιών, επεσήμανε ότι ζητούσε ειρηνική διευθέτηση των ζητημάτων, η οποία όμως δεν κατέστη εφικτή, καθώς *«εξ υπαιτιότητας της Γαλλίας και της Αγγλίας προεκλήθη ο πόλεμος»*. Παράλληλα, επαίνεσε του στρατιώτες του, επέρριψε τις ευθύνες της συνέχισης του πολέμου στον Τσώρτσιλ και κάνοντας μια *«τελευταία έκκλησιν προς τη λογικήν»* ανέφερε πως δεν συντρέχουν λόγοι συνέχισης του πολέμου. Έπειτα εξιστόρησε τα κύρια πολεμικά γεγονότα (κατάληψη Νορβηγίας, Γαλλίας, Ολλανδίας), εξήγησε τη βοήθεια της Ιταλίας (*«Η επέμβασις της Ιταλίας συνετέλεσεν όπως ταχύτερον αναγνωρίση η Γαλλία ότι ήτο εντελώς αδύνατο να συνεχίση την αντίστασιν»*) και του Μουσολίνι (*«η προσωπική τιμή του να είμαι φίλος του ανδρός τούτου με πληροί εντυχίας»*), ενώ υπογράμμισε τις καλές σχέσεις της χώρας του με τη Ρωσία (*«Αι γερμανορωσικαί σχέσεις έχουν οριστικώς επισφραγισθή»*)²²⁵. Η απήχηση της ομιλίας του στην Ιταλία ήταν αναμενόμενη: *«...επιδοκιμάσθη δε θερμώς και ειλικρινώς εκ μέρους όλων των τάξεων. Η σαφήνεια και η ζωηρότης μεθ' ης ο Αδόλφος Χίτλερ εχάραξε, κατά τον ιστορικόν του αυτών λόγον το πλαίσιο της εξελίξεως του πολέμου, από της στιγμής καθ' ην ούτος ήρχισεν μέχρις ότου κατέληξεν εις τα νικηφόρα γεγονότα παρήγαγεν εντύπωσιν δια την αντικειμενικότητα, καθώς και δια τα λογικά συμπεράσματα τα οποία περιείχεν»*²²⁶.

Προχωρώντας στον Αύγουστο διαπιστώνουμε πως θεωρείται ο κρισιμότερος μήνας για την εξέλιξη του πολέμου. Και οι τρεις εφημερίδες μεταφέρουν το αίσθημα αγωνίας που επικρατεί στην Ευρώπη εν όψει της επικείμενης επίθεσης κατά της Βρετανίας. Οι πηχυαίοι τίτλοι (κυρίως στην *Ακρόπολη* και στην *Πρωία*)

²²⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 7/7/1940

²²⁵ Εφ. «Πρωία», 20/7/1940

²²⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 20/7/1940

αντικατοπτρίζουν εύγλωττα την ένταση της μάχης των αιθέρων πάνω από τη Μάγχη. Αναφορικά, όμως, με τον απολογισμό της μάχης παρουσιάζονται δύο εκ διαμέτρου αντίθετες εκδοχές. Έτσι, σύμφωνα με τα όσα μεταφέρει το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο «η εχθρική αεροπορία απώλεσεν εν συνόλω [...] 51 αεροπλάνα και η γερμανική 12». Αντίθετα, από την Αγγλία, συνεργάτης του Reuter αναφέρει πως «αι συγκεχυμένα περιγραφαι και αόρισται πληροφορια αι μεταδιδόμεναι δια των γερμανικών ανακοινωθέντων αποτελούν ένδειξιν, [...] του ότι επιζητείται να μη καταστή γνωστή η αλήθεια ως προς τας επιτυχίας των Άγγλων, και τας απωλείας του εχθρού»²²⁷.

Πρώτο θέμα του Τύπου από την πρώτη μέρα του μήνα είναι οι εορτασμοί για τα τέσσερα χρόνια από την ίδρυση του καθεστώτος Μεταξά. Οι εφημερίδες μεταφέρουν τη θετική απήχηση που είχε το καθεστώς στη Γερμανία. Μεταξύ άλλων, οι Γερμανοί υποστηρίζουν πως η Ελλάδα οφείλει να ευγνωμονεί τον πρωθυπουργό καθώς έθεσε τέρμα σε μια νοσηρή επανάσταση, ένωσε το λαό, ενώ διατηρεί μια αποτελεσματική ουδετερότητα σε αυτόν τον πόλεμο²²⁸. Ο «Λαϊκός Παρατηρητής» εκφράζει την ικανοποίησή του λέγοντας πως «Η Ελλάς και η Γερμανία συνδέονται με πατροπαράδοτον φιλίαν και με στενήν συνεργασίαν επί του οικονομικού επιπέδου. Επομένως, ο Γερμανικός λαός συμμετέχει εις την χαράν του Ελληνικού κατά την επέτειον της ημέρας από την οποίαν ήρχισεν η αναδιοργάνωσις της χώρας»²²⁹.

Και αυτόν το μήνα δε λείπουν τα άρθρα που είναι αφιερωμένα στην τακτική που σκοπεύει να ακολουθήσει το Ράιχ. Έτσι, συναντάμε άρθρα του Ιταλού δημοσιογράφου Βιρτζίνιο Γκάιντα στα οποία περιγράφεται ο αγώνας κατά της Αγγλίας. Ειδικότερα, ισχυρίζεται πως δε θα είναι ένας κεραυνοβόλος πόλεμος, αλλά ένας πόλεμος φθοράς γιατί αποσκοπεί στη σταδιακή αποσύνθεση της Βρετανίας²³⁰. Στο ίδιο κλίμα κινείται και το άρθρο της «Εφημερίδας της Γενεύης» στο οποίο συν τοις άλλοις γίνεται λόγος για αεροπορικό πλήγμα στους «πνεύμονες» της Αγγλίας, δηλαδή τα λιμάνια της²³¹.

Οι αεροπορικές επιθέσεις δείχνουν να κορυφώνονται όσο περνούν οι μέρες με τους Γερμανούς να εξαπολύουν λυσσώδεις βομβαρδισμούς στις σημαντικότερες αγγλικές ναυτικές βάσεις όπως του Πόρτλαντ, του Πόρτσμουθ και του Ντόβερ, ενώ οι

²²⁷ Εφ. «Πρώια», 10/8/1940

²²⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 4/8/1940

²²⁹ Εφ. «Εστία», 6/8/1940

²³⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 3/7/1940

²³¹ Εφ. «Ακρόπολις», 7/8/1940

Βρετανοί απαντούν με επιθέσεις σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις του Βερολίνου, του Ρουρ και του Μάνχαϊμ. Το τεταμένο αυτό κλίμα βρίσκεται καθημερινά στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων δείχνοντας στον αναγνώστη ότι πρόκειται για έναν αγώνα που δεν έχει τέλος. Πάντως σε άρθρο του ο Αμερικανός Συνταγματάρχης Σμιθ, μιλώντας για τη δράση της γερμανικής αεροπορίας, αναγνωρίζει ότι το Ράιχ διαθέτει υπεροχή όπως επίσης και βάσεις εξορμήσεων καταδιωκτικών. Αυτό, συνεχίζει, τους δίνει το πλεονέκτημα να δρουν την ημέρα βλέποντας τους στόχους τους σε αντίθεση με τους Άγγλους που το κάνουν βράδυ και χτυπώντας στην τύχη²³².

Στις 17 Αυγούστου το κύριο θέμα στον ελληνικό Τύπο είναι η άνανδρη επίθεση κατά του αντιτορπιλικού «Έλλη» στην Τήνο. Η βύθισή του προκαλεί σωρεία αντιδράσεων στον ελληνικό λαό με τις εφημερίδες να καταδικάζουν αυτήν την ενέργεια. Επιπρόσθετα, τη στήριξη τους εκφράζουν και άλλες χώρες, ενώ δεν υπάρχουν ακόμα επαρκή στοιχεία για το δράστη.

Η Γερμανία στην προσπάθειά της για καθυπόταξη της Αγγλίας «αντιτάσσει πλέον τον ολοκληρωτικόν αποκλεισμόν των βρετανικών νήσων, τον οποίον και κηρύσσει δια του παρόντος». Μέσω ανακοίνωσης που προέρχεται από το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο, το Ράιχ κατηγορεί τους Άγγλους για παραβίαση κανόνων Διεθνούς Δικαίου που είχαν στόχο να πλήξουν τη γερμανική οικονομία. Βλέποντας, λοιπόν, πως οι τελευταίοι δε συμμορφώνονται με τις γερμανικές υποδείξεις, η Γερμανία απορρίπτει την ειρήνη και φαίνεται διατεθειμένη να ανταποδώσει. Σε αυτό το κλίμα οι χώρες του Άξονα σκιαγραφούν τη νέα οικονομική πραγματικότητα στην Ευρώπη. Σε άρθρο της ιταλικής επιθεώρησης «Διεθνείς Σχέσεις» αναφέρεται ότι όλα τα κράτη θα απολαμβάνουν πλέον πλεονεκτήματα και δεν θα είναι θύματα πλουτοκρατών²³³, ενώ ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας του Ράιχ, Φουνκ, ισχυρίζεται ότι το μάρκο και η λιρέτα θα ισχυροποιηθούν μιας και ο χρυσός δε θα χρησιμοποιείται στην Ευρώπη²³⁴.

Στις εφημερίδες παρουσιάζονται αυτήν την περίοδο και άλλα γεγονότα, εξαιρετικής σημασίας για την εξέλιξη του πολέμου. Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, η Αγγλία συμμετέχει και σε ένα άλλο μέτωπο, αυτό της Μεσογείου και της Αφρικής. Καθημερινά δημοσιεύονται πολεμικά ανακοινωθέντα, τα οποία περιγράφουν τις

²³² Εφ. «Ακρόπολις», 19/8/1940

²³³ Εφ. «Ακρόπολις», 25/8/1940

²³⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 26/8/1940

επιθετικές κινήσεις Βρετανών και Ιταλών στη Μεσόγειο και τον ανταγωνισμό που επικρατεί σε σχέση με τις αποικίες τους στην Αφρική. Οι Ιταλοί βομβαρδίζουν το λιμάνι της Αλεξάνδρειας, καταλαμβάνουν τη βρετανική Σομαλία, ενώ εκφράζονται φόβοι για την επέκταση των δυνάμεών τους στα σύνορα Λιβύης-Αιγύπτου²³⁵. Με την επιτυχή εισβολή των ιταλικών δυνάμεων στη Σομαλία, οι Άγγλοι αναγκάζονται να αποχωρήσουν από την περιοχή.

Ωστόσο, δεν είναι το μοναδικό πρόβλημα που έχουν να αντιμετωπίσουν. Από τώρα μέχρι και τον Οκτώβριο εντοπίζουμε στα έντυπα, ζητήματα που σχετίζονται με την κατάσταση στην Άπω Ανατολή. Πιο συγκεκριμένα, πληροφορούμαστε ότι οι αγγλοϊαπωνικές σχέσεις έχουν επιδεινωθεί με αφορμή την σύλληψη Ιαπώνων στην Βρετανία, και Άγγλων στην Ιαπωνία²³⁶. Σε άρθρο της *Πρωίας* με τίτλο «*Ιαπωνικάί βλέψεις επί των Γαλλικών και Ολλανδικών κτήσεων*», επισημαίνεται ότι δίνεται η εντύπωση πως «*η Ιαπωνία ευρίσκεται εις τας αρχάς μιας μεγάλης προσπάθειας αποβλεπούσης εις την επέκτασιν της ηγεμονίας της εις την Άπω Ανατολήν*», ενώ νέο άρθρο περιγράφει στους αναγνώστες την επιθυμία της Ιαπωνίας να «*να ιδρύση βάσεις*

²³⁵ Εφ. «Εστία», 7/8/1940, 26/8/1940

²³⁶ Η ιαπωνική εξωτερική πολιτική κατά το Μεσοπόλεμο διακρίνεται σε δύο φάσεις. Η πρώτη καλύπτει την περίοδο 1920-1930 και χαρακτηρίζεται από την ειρηνευτική προσέγγιση σε άλλες χώρες. Κατά τη δεύτερη (1930-1940) είναι αξιοσημείωτος ο ιμπεριαλισμός της Ιαπωνίας που θα την οδηγήσει και στην είσοδο στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η βίαιη επέκτασή της είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την οικονομική πολιτική της χώρας. Από τη δεκαετία του 1930 αρχίζει να ανακάμπτει η ιαπωνική οικονομία, η οποία είχε πληγεί από την κρίση του 1929, ενώ αναπτύσσονται οι ναυτικές κατασκευές. Με την άνθιση που γνωρίζει ο στρατός και ο στόλος οι ναυτικοί κύκλοι αποκτούν δύναμη και εφαρμόζουν ένα επεκτατικό πρόγραμμα προκειμένου να εξαπλωθούν σε νέες αγορές. Αναμφίβολα, αυτό συμβάλλει στην εδραίωση του ολοκληρωτισμού στην Ιαπωνία. Εδώ εντοπίζεται και ένα κοινό σημείο που εμφανίζει με τη ναζιστική Γερμανία σε συνδυασμό με την πολιτική που ασκεί επί των κατακτημένων λαών και την «έξωση» των αποικιακών δυνάμεων (Ολλανδία, Γαλλία, ΗΠΑ, Βρετανία) από την Άπω Ανατολή. Αναφορικά με τις σχέσεις που αναπτύσσονται με το Ράιχ, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως οι Ιάπωνες επιθυμούσαν συνεργασία, ενώ ο Χίτλερ τη θεωρούσε ένα σημαντικό αντιμπολσεβικικό κράτος. Αποτέλεσμα αυτής της καλής διάθεσης ήταν να υπογραφεί το αντισοβιετικό Γερμανο-ιαπωνικό Σύμφωνο του 1936 (βασικός στόχος του οποίου ήταν η αποτροπή του κομμουνιστικού κινδύνου) και αργότερα το Τριμερές Σύμφωνο του 1940, το οποίο επικύρωσε την ένταξη της Ιαπωνίας στο στρατόπεδο του Άξονα. Για τον Χίτλερ η Ιαπωνία φάνταζε ως ιδανική επιλογή ώστε να απειλήσει τις κτήσεις της Βρετανίας στην Ασία. Βλ. Αρετή Τούντα-Φεργάδη, «*Εικόνες*» από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: μια ιστορική προσέγγιση, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2007, σσ. 161-172

εις την *Ινδοκίνα*», γεγονός που ανησυχεί και τις ΗΠΑ²³⁷. Συνεπώς, συνάγεται το συμπέρασμα ότι επιθυμία της χώρας του Ανατέλλοντος ηλίου είναι στραφεί και εναντίον των ευρωπαϊκών δυνάμεων στην Άπω Ανατολή προκειμένου να καταστεί κυρίαρχος στην περιοχή²³⁸.

Καθώς προχωράμε στον Σεπτέμβριο διαπιστώνουμε πως οι αεροπορικές επιδρομές της Αγγλίας και της Γερμανίας κλιμακώνονται. Οι εφημερίδες συνεχίζουν να παρουσιάζουν καθημερινά πολυάριθμα πολεμικά ανακοινωθέντα προβάλλοντας τις εκατέρωθεν επιθέσεις. Οι στόχοι είναι κυρίως το Λονδίνο και το Βερολίνο. Οι Γερμανοί, ωστόσο, δεν περιορίζονται στην αγγλική πρωτεύουσα, αλλά πλήττουν και άλλους στόχους όπως είναι το Σαουθάμπτον και το Λίβερπουλ. Μάλιστα στα πλαίσια συμπλήρωσης ενός έτους από την έναρξη του πολέμου, γίνεται ένας απολογισμός με τη Γερμανία να επιρρίπτει τις ευθύνες στους Συμμάχους και να αποκλείει κάθε ενδεχόμενο ειρηνικής διαπραγμάτευσης. Στην *Ακρόπολη* και την *Εστία* δε λείπουν ανταποκρίσεις και άρθρα ξένων ειδικών, τα οποία παρουσιάζουν την εικόνα του πολέμου και αναλύουν την τακτική των δυνάμεων. Έτσι, η Γερμανία φαίνεται να υπερέχει σε εξοπλισμό και τακτική, έχοντας υποτάξει μεγάλο μέρος της Ευρώπης. Οι τελευταίες τους επιτυχίες, όπως διατείνεται ο Αμερικανός Συνταγματάρχης Σμιθ, βασίζονται σε έναν πόλεμο φθοράς, ο οποίος έχει στόχο την εξουδετέρωση αεροδρομίων και ναυτικών βάσεων και τη στέρηση του ανεφοδιασμού²³⁹. Οι γερμανικές προθέσεις αποτυπώνονται ξεκάθαρα και στο λόγο του Χίτλερ όπως αυτός δημοσιεύεται στα πρωτοσέλιδα της 5^{ης} Σεπτεμβρίου. Σε αυτόν ο Γερμανός Καγκελάριος δηλώνει έτοιμος ακόμα και για μακροχρόνιο πόλεμο (όπως προβλέπουν οι Άγγλοι), επισημαίνοντας πως «όσον κι αν διαρκέση [ο πόλεμος], η Αγγλία θα συντριβή», ενώ ευχαριστεί και τους στρατιώτες του – ειδικά τους αεροπόρους, αλλά και το λαό της Γερμανίας, τους οποίους καλεί να συνεχίσουν να ενισχύουν τον αγώνα²⁴⁰.

²³⁷ Εφ. «Πρωία», 7/8/1940

²³⁸ Στο πλαίσιο των τεταμένων αγγλοϊαπωνικών σχέσεων η Αγγλία αποσύρει τα στρατεύματά της από την Κίνα λέγοντας πως θέλει να τα χρησιμοποιήσει αλλού. Η κίνησή αυτή προκαλεί ικανοποίηση στους Ιάπωνες, όχι όμως στις ΗΠΑ που το θεωρούν κίνηση οπισθοχώρησης και πιστεύουν πως οι Ιάπωνες θα βρουν ευκαιρία, εφόσον η Βρετανία είναι απασχολημένη αλλού, να ασκήσουν πίεση.

²³⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 2/9/1940

²⁴⁰ Εφ. «Πρωία», 5/9/1940

Είναι αξιοσημείωτο πως ο αναγνώστης εντοπίζει και στα τρία έντυπα την ένταση του αεροπορικού αγώνα μεταξύ των δύο δυνάμεων. Εκτενείς πληροφορίες από τα μεγαλύτερα ειδησεογραφικά πρακτορεία, γλαφυρές περιγραφές και εικόνες, συνθέτουν το εκρηκτικό κλίμα της εποχής. Οι τίτλοι που παρουσιάζονται αντικατοπτρίζουν τη ζοφερή κατάσταση: «6 Συναγερμοί και αλληπάλληλαι δραματικά αερομαχίαι άνωθι του Λονδίνου. Αγγλικαί επιδρομαί κατά των γερμανικών βάσεων εισβολής εις την Μάγχην, η οποία δίδει την εντύπωσιν απεράντου αεροδρομίου»²⁴¹. Οι Γερμανοί δε διστάζουν να «χτυπήσουν» και βρετανικά μνημεία όπως τα ανάκτορα του Μπάκινγκχαμ, ενώ ως αντίποινα οι Βρετανοί βομβαρδίζουν το Ράιχσταγκ και την Πύλη του Βρανδεμβούργου. Παράλληλα, διατυπώνονται απόψεις ειδικών σχετικά με το πότε θα επιχειρηθεί η μεγάλη επίθεση, αναφερόμενοι προφανώς σε απόβαση γερμανικών δυνάμεων.

Όπως έχει προαναφερθεί, στη Μεσόγειο εξελίσσεται ένα άλλο μέτωπο πολέμου μεταξύ Βρετανών και Ιταλών. Η επιθετικότητα των τελευταίων γίνεται εντονότερη και αυτό αποδεικνύεται τόσο από τον βομβαρδισμό του Τελ Αβίβ όσο και από επιθέσεις τους στην Αίγυπτο. Μέσα από τηλεγραφήματα του Reuter αλλά και του Stefani, πληροφορούμαστε πως οι Ιταλοί καταφέρνουν να εισέλθουν στην Αίγυπτο, ξεκαθαρίζοντας όμως πως στόχος τους δεν είναι ο αιγυπτιακός λαός, αλλά τα βρετανικά στρατεύματα στην περιοχή. Η εξέλιξη αυτή σηματοδοτεί μια σημαντική νίκη από την ιταλική πλευρά, εγείρει όμως και ανησυχίες για τις επόμενες κινήσεις της.

Στις αρχές του μήνα, ο Τύπος προβάλλει δημοσιεύματα που αφορούν στην απόφαση της Ρουμανίας να αποδεχτεί τη διαιτησία του Άξονα στο ζήτημα των ρουμανοουγγρικών διαπραγματεύσεων, με αντάλλαγμα να εγγυηθεί τα σύνορά τους. Μάλιστα ο στρατηγός Αντωνέσκου δήλωσε: «*Η Ρουμανία προσχώρησε εξ ιδίας αυτής θελήσεως εις την πολιτικήν σφαίραν της Γερμανίας και της Ιταλίας. Όθεν απαγορεύεται η καθ' οιονδήποτε τρόπον επίθεσις δια του Τύπου κατά του Άξονος [...]. Οι έπαινοι υπέρ των Δυτικών Δυνάμεων είναι περιττοί και άσκοποι*»²⁴².

Αυτήν την περίοδο είναι πολυάριθμες και οι αναφορές για τη Γαλλία και αυτό για δύο λόγους. Ο πρώτος αφορά στην επίθεση κατά του Ντακάρ. Πιο συγκεκριμένα, τις 24 Σεπτεμβρίου βρίσκεται στα πρωτοσέλιδα ο Ντε Γκωλ, ο οποίος μετέβη στο

²⁴¹ Εφ. «Ακρόπολις», 15/9/1940

²⁴² Εφ. «Εστία», 6/9/1940

Ντακάρ απαιτώντας με τελεσίγραφο την παράδοση της πόλης²⁴³. Όταν το αίτημα του δεν ικανοποιήθηκε, άρχισε ο βομβαρδισμός της πόλης. Οι αγγλικές αρχές ανακοίνωσαν πως αποσύρονται από τον περιοχή, καθώς σκοπός τους δεν ήταν να χυθεί γαλλικό αίμα. Το δεύτερο ζήτημα που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον του Τύπου είναι αυτό της γαλλικής Ινδοκίνας. Ειδικότερα, παρουσιάζεται η ένταση μεταξύ των γαλλικών αρχών και των Ιαπώνων μιας και οι Γάλλοι απέρριψαν τις ιαπωνικές αξιώσεις για παροχή στρατιωτικών δικαιωμάτων στη χώρα τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εισβολή των Ιαπώνων στη γαλλική Ινδοκίνα όπως επίσης και αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ τους. Η τελική κατάληξη ήταν η υπογραφή συμφωνίας σύμφωνα με την οποία παραχωρούνται στους Ιάπωνες αεροπορικές βάσεις στην περιοχή και δικαίωμα διάβασης στη Ν. Κίνα²⁴⁴. Σε άρθρο της *Πρωίας* αποτυπώνεται η έντονη ενόχληση των ΗΠΑ για τη στάση των Ιαπώνων, και μεταφέρονται, ανεπισήμως, οι τρόποι αντίδρασης της Ουάσιγκτον που περιλαμβάνουν την απαγόρευση εξαγωγής πετρελαίου, σιδήρου και άλλων υλικών, καθώς και την ανάκληση του πρεσβευτή της χώρας από το Τόκιο. Παράλληλα, οι ΗΠΑ προχωρούν στη χορήγηση δανείου ύψους 25 εκ. δολ. στην Κίνα²⁴⁵.

Προς το τέλος του μήνα, το ενδιαφέρον των εφημερίδων μονοπωλούν δύο ταξίδια, αυτό του Ισπανού υπουργού εξωτερικών Σούνιερ στη Γερμανία και του Ρίμπεντροπ στη Ρώμη. Αποδίδεται μεγάλη σημασία στις συναντήσεις τους, με το διεθνή Τύπο να εξαίρει τόσο τη χρονική στιγμή όσο και το περιεχόμενο αυτών. Η συνάντηση Μουσολίνι-Ρίμπεντροπ συγκεντρώνει το ενδιαφέρον Ιταλών και Γερμανών, καθώς πραγματοποιείται στα πλαίσια συνεργασίας τους και σε μία κρίσιμη

²⁴³ Το Ντακάρ αποτελούσε στρατηγικό σημείο γαλλικής αποικίας (της Σενεγάλης), το οποίο διέσχιζαν αεροπλάνα για τη Ν. Αμερική. Μοίρα βρετανικού στόλου στην οποία επέβαινε ο Ντε Γκωλ (ως επικεφαλής του βρετανικού και γαλλικού στρατού) κατευθυνόταν προς την περιοχή καθώς πληροφορήθηκε ότι οι Γερμανοί θέλησαν να το θέσουν υπό την κυριαρχία τους. Μάλιστα η κυβέρνηση του Βισύ έστειλε γαλλικό στόλο για ενίσχυση. Ο Ντελ Γκωλ με αίτημά του ζήτησε να ταχθούν στο πλευρό της ελεύθερης Γαλλίας, η οποία, όμως, δεν έγινε αποδεκτή με αποτέλεσμα να ξεκινήσει ο βομβαρδισμός της πόλης από αγγλικές δυνάμεις. Εφ. «Εστία», 24/9/1940

²⁴⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 24/9/1940

²⁴⁵ Εφ. «Πρωία», 25/9/1940· Δεν είναι η μοναδική κίνηση παροχής βοήθειας στην οποία προβαίνει η Αμερική αυτόν τον μήνα. Στις 4 Σεπτεμβρίου οι ΗΠΑ παραχωρούν 50 αντιτορπιλικά στην Αγγλία, ενώ μισθώνουν ναυτικές και αεροπορικές βάσεις σε αγγλικές κτήσεις του Ατλαντικού. Συνεπώς, επισφραγίζεται με αυτόν τον τρόπο η συνεργασία και η βοήθειά τους προς τη Βρετανία., βλ. Εφ. «Ακρόπολις», 4/9/1940

χρονική στιγμή που θα κρίνει την τύχη του κόσμου. Η ιταλική εφημερίδα «Τέβερε» αναφέρει χαρακτηριστικά: «ο εθνικοσοσιαλισμός και ο φασισμός είναι επαναστατικά και δημιουργικά δυνάμεις και αποτελούν τα σύμβολα μιας ιστορικής αποστολής, την οποίαν οι δύο ηγέται εκπληρούν δια να δημιουργήσουν τας βάσεις ενός καλύτερου κόσμου κατά την αποφασιστική αυτήν περίοδο της ευρωπαϊκής ιστορίας»²⁴⁶. Παρά το γεγονός ότι δε γίνονται γνωστές οι λεπτομέρειες των συναντήσεων, οι Γερμανοί πιστεύουν πως η θεματολογία κυμαίνεται γύρω από την απομάκρυνση των Άγγλων από την Αφρική και τη νέα τάξη πραγμάτων²⁴⁷.

Το ταξίδι του Σούνιερ αποδεικνύεται επίσης κομβικής σημασίας και αυτό διότι η Ισπανία δεν έχει καθορίσει τη θέση της στον πόλεμο. Όλη η Ευρώπη φαίνεται να προβληματίζεται για τη μελλοντική στάση που θα κρατήσει η χώρα του Φράνκο, ένα αίσθημα που αποτυπώνεται έντονα μέχρι και το τέλος Οκτωβρίου. Πηγές από την Ιταλία και τη Γερμανία εμφανίζονται πεπεισμένες για την εγκατάλειψη της ουδετερότητας από την Ισπανία και την προσχώρησή της στον Άξονα στα πλαίσια διαμόρφωσης μιας νέας τάξης πραγμάτων.

Λίγο πριν εκπνεύσει ο μήνας, ένα γεγονός υψίστης σημασίας αποτυπώνεται στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων και δεν είναι άλλο από την υπογραφή στρατιωτικής συμμαχίας μεταξύ Γερμανίας, Ιταλίας και Ιαπωνίας. Οι τρεις κυβερνήσεις «απεφάσισαν να ίστανται παρά το πλευρόν αλλήλων και να οργανώσουν την αμοιβαίαν συνεργασίαν των εντός του χώρου της μεγάλης Ασίας και εις τας ευρωπαϊκάς περιφερείας, δεδομένου ότι υπέρτερος σκοπός των είναι να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν μίαν τάξιν πραγμάτων, ικανήν να ευνοήση την ευημερίαν των λαών»²⁴⁸. Οι αντιδράσεις στις χώρες του Άξονα είναι ιδιαίτερα θερμές. Ο γερμανικός Τύπος το χαρακτηρίζει ως το σπουδαιότερο γεγονός που στρέφεται κατά των πλουτοκρατών, ενώ δε θίγονται σε καμία περίπτωση οι σχέσεις των τριών χωρών με τη Σοβιετική Ένωση²⁴⁹. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην τηλεφωνική ανταπόκριση του απεσταλμένου της *Πρωίας*

²⁴⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 20/9/1940

²⁴⁷ Εφ. «Εστία», 20/9/1940

²⁴⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 28/9/1940

²⁴⁹ Εφ. «Εστία», 28/9/1940· Όσον αφορά την αντίδραση της Μόσχας, ο γερμανικός Τύπος επισημαίνει ότι «η ρωσική κυβέρνησις λαβούσα εγκαίρως γνώσιν της συμφωνίας όχι μόνον κατενόησεν επακριβώς ταύτην αλλά και ενδιαφέρεται δια την κατοχύρωσίν της». Αντιθέτως, από το Λονδίνο δεν συμφωνούν με αυτήν την ανάγνωση, και σημειώνουν πως τα συμφέροντα της Σοβιετικής Ένωσης και της Ιαπωνίας είναι αντικρουόμενα., βλ. Εφ. «Πρωία», 28/9/1940

στο Βερολίνο. Στην ανταπόκριση αυτή, ο συντάκτης αρχικά μεταφέρει τις εκτιμήσεις υπευθύνων κύκλων πως η συμφωνία αποτελεί τον καταστατικό χάρτη του νέου κόσμου και πως «*δια της συμμαχίας τούτης ορίζεται ο ρόλος εκάστης εκ των τριών δυνάμεων εις τα δύο ημισφαίρια*». Τονίζεται ακόμα πως η συμφωνία έρχεται ως επακόλουθο της αντίστοιχης συμμαχίας Αγγλίας-ΗΠΑ-Καναδά-Αυστραλίας. Ταυτόχρονα ο απεσταλμένος της εφημερίδας επισημαίνει πως με τη συμμετοχή της Ιαπωνίας στη συμφωνία (που σηματοδοτεί την επίσημη ένταξή της στο πλευρό των δυνάμεων του Άξονα), ο πόλεμος γίνεται παγκόσμιος, ενώ πλέον θεωρείται βέβαιο πως οι ΗΠΑ θα εγκαταλείψουν την επίσημη πολιτική της ουδετερότητας, ρίχνοντας όμως το βάρος τους στο μέτωπο του Ειρηνικού²⁵⁰.

Καθώς περνάμε στον Οκτώβριο, εντοπίζουμε (κυρίως στις πρώτες μέρες) δημοσιεύματα που αφορούν στην επίσκεψη του Σούνιερ στη Ρώμη, αλλά και τον απόηχο της υπογραφής του Τριμερούς Συμφώνου. Γίνεται αντιληπτό πως ολόκληρη η Ευρώπη αγωνιά όχι μόνο για τη στάση που θα κρατήσει η Ισπανία, αλλά και για τις διαστάσεις που λαμβάνει αυτός ο πόλεμος.

Ένα ακόμα ζήτημα που απασχολεί κυρίως την *Πρωία* και την *Ακρόπολη* είναι η στάση της Ρωσίας απέναντι στο Σύμφωνο που υπογράφηκε στο Βερολίνο. Σε άρθρο της ρωσικής εφημερίδας «Πράβντα» παρουσιάζεται για πρώτη φορά η θέση της. Σε αυτό η Μόσχα αρχικά επισημαίνει πως η συμφωνία ουσιαστικά σηματοδοτεί τη μετατροπή του πολέμου σε παγκόσμιο. Δηλώνει πως είχε ενημερωθεί για τις εξελίξεις από τη Γερμανία και πως η υπογραφή της συμφωνίας δεν διαφοροποιεί ουσιαστικά τα δεδομένα, καθώς απλώς αποτυπώνει στα χαρτί αυτά που ίσχυαν ήδη αναφορικά με τους δύο συνασπισμούς (ΗΠΑ-Αγγλία και Γερμανία-Ιταλία-Ιαπωνία). Τέλος, τονίζει πως η θέση της χώρας δεν διαφοροποιείται από τη συμφωνία του Βερολίνου, μιας και επισημαίνεται πως αυτή δεν επηρεάζει τις σχέσεις Ιταλίας και Γερμανίας με την ΕΣΣΔ, ενώ και η ίδια η Ρωσία, καταλήγει το άρθρο, παραμένει πιστή στην πολιτική της ειρήνης και της ουδετερότητας που ακολουθεί και θα συνεχίσει να ακολουθεί «*εφ' όσον εξαρτάται από αυτήν*»²⁵¹.

Στις 4 Οκτωβρίου κυριαρχεί η είδηση για τη συνάντηση Χίτλερ-Μουσολίνι στο Μπρένερ. Όπως είναι αναμενόμενο τυγχάνει θερμής αποδοχής στην Ιταλία και στη Γερμανία, ο ξένος Τύπος των οποίων κάνει λόγο για προάγγελο σημαντικών,

²⁵⁰ Εφ. «Πρωία», 28/9/1940

²⁵¹ Εφ. «Πρωία», 1/10/1940

παγκοσμίου ενδιαφέροντος εξελίξεων²⁵². Παρά το γεγονός ότι δεν έχουμε πληροφορίες για το περιεχόμενο των συζητήσεων, εκφράζεται η πεποίθηση των Γερμανών για συνέχιση και κλιμάκωση του αγώνα κατά της Αγγλίας.

Ένα ζήτημα που προσελκύει το ενδιαφέρον ολόκληρης της Ευρώπης και αντιμετωπίζεται με ανησυχία είναι αυτό της εισόδου γερμανικών στρατευμάτων στη Ρουμανία. Οι Γερμανοί από την πλευρά τους υποστηρίζουν πως «*Κατόπιν της αποδοχής της εγγυήσεως από μέρους της Ρουμανίας, η κυβέρνηση του Ράιχ ανταποκρινόμενη προς εκφρασθείσαν επιθυμίαν απέστειλεν εις Ρουμανίαν γερμανικήν στρατιωτικήν αποστολήν, συγχρόνως δε και τους απαραίτητους εκπαιδευτικούς σχηματισμούς. Επιπλέον προς εξασφάλισιν της πλήρους προστασίας των ρουμανικών πετρελαιοπηγών, απεστάλησαν εις Ρουμανίαν και άλλοι γερμανικοί στρατιωτικοί σχηματισμοί*»²⁵³. Η κίνηση αυτή έρχεται να επιτείνει το κλίμα φόβου που επικρατεί στην ευρωπαϊκή ήπειρο με το Reuter να κάνει λόγο για κατάφωρη παραβίαση ουδετερότητας και μια Ρουμανία υπό γερμανικό έλεγχο²⁵⁴. Όμως, μια τέτοια εξέλιξη δε θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες τις σχέσεις της Βρετανίας με τη Ρουμανία. Πλέον δεν υπάρχουν αμφιβολίες για τις προθέσεις των Γερμανών και οι Άγγλοι υπήκοοι είναι σε ετοιμότητα για να εγκαταλείψουν τη χώρα. Οι εφημερίδες, ωστόσο, δείχνουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την αντίδραση της Ρωσίας. Η επίσημη θέση της έρχεται λίγες μέρες αργότερα μέσω του πρακτορείου Tass. Ειδικότερα, επιμένουν στην ουδετερότητα ως άξονα της εξωτερικής τους πολιτικής, εκφράζουν επιφυλάξεις για όσα διαδραματίζονται στη Ρουμανία και τονίζουν πως δεν είχαν λάβει πρότερα γνώση της παρουσίας των γερμανικών στρατευμάτων²⁵⁵.

Κατά τον Οκτώβριο, ο Τύπος φιλοξενεί (σχεδόν καθημερινά) δημοσιεύματα που αφορούν στις ΗΠΑ και την εμπλοκή τους στον πόλεμο. Είναι εμφανές πως η υπογραφή του Τριμερούς Συμφώνου τις φέρνει πιο κοντά σε αυτό το ενδεχόμενο. Έτσι, τα μεγαλύτερα ειδησεογραφικά πρακτορεία μεταφέρουν την αγωνία τους για την επιδείνωση των σχέσεων μεταξύ Ιαπωνίας και Αμερικής. Η κατάσταση εντείνεται όταν ο Ιάπωνας υπουργός Εξωτερικών δηλώνει πως η αμερικανική βοήθεια προς την Αγγλία

²⁵² Εφ. «Πρώια», 5/10/1940

²⁵³ Εφ. «Ακρόπολις», 13/10/1940

²⁵⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 9/10/1940

²⁵⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 15/10/1940, 16/10/1940

καθώς και η εκμίσθωση βάσεων θα επεκτείνουν τον πόλεμο²⁵⁶. Βέβαια η Αμερική δε μένει άπραγη στην ιαπωνική επεκτατική διάθεση και λαμβάνει μέτρα απομακρύνοντας Αμερικανούς υπηκόους από την περιοχή και στέλνοντας στόλο στον Ειρηνικό²⁵⁷. Το μήλον της έριδος και για τις δύο χώρες είναι πλέον η Κίνα. Οι Ιάπωνες φαίνεται πως θα αντιδρούσαν σε ενδεχόμενο άνοιγμα της οδού της Βιρμανίας, όπως και έγινε στις 18 Οκτωβρίου. Σε άρθρο της *Πρωίας* μεταφέρονται οι εκτιμήσεις και πληροφορίες από την Ιαπωνία και τις Δυτικές δημοκρατίες. Στην πρώτη τονίζεται ότι οι αντιδράσεις του Τύπου στο άνοιγμα της οδού είναι έντονες, και συνοδεύονται με «βιαιότατα σχόλια και απειλές εναντίον της Αγγλίας και των Ηνωμένων Πολιτειών». Παρά τις αντιδράσεις αυτές όμως, το Λονδίνο και η Ουάσιγκτον, επισημαίνεται στο άρθρο, εμφανίζονται αισιόδοξες ότι δεν θα υπάρξει κλιμάκωση των εντάσεων στην περιοχή²⁵⁸. Από τις εκτενείς ανταποκρίσεις της *Ακρόπολης* και της *Πρωίας* πληροφορούμαστε για την απάντηση των Ιαπώνων που μεταφράζεται σε λυσσώδεις βομβαρδισμούς και σφοδρές μάχες μεταξύ κινεζικών και ιαπωνικών στρατευμάτων.

Το ενδιαφέρον των εφημερίδων μετά τα σοβαρά επεισόδια που σημειώνονται στην Απω Ανατολή μετατοπίζεται στη Γαλλία. Δημοσιεύματα από το *Havas* και το *Reuter* αναφέρουν πως ο Χίτλερ συναντήθηκε με τον Λαβάλ για τη σύναψη οριστικής συνθήκης ειρήνης με τη Γαλλία, ενώ δύο μέρες μετά ακολούθησε και συνάντηση με τον Πεταίν. Παρόλο που δεν παρουσιάζονται λεπτομέρειες για όσα ειπώθηκαν, οι δημοσιογράφοι πιστεύουν ότι ο Πεταίν δεν θα δεχτεί εύκολα τους όρους που θα του ζητηθούν και θα αναγκάσει τον Χίτλερ να τους τροποποιήσει. Στις 27 Οκτωβρίου ο κεντρικός τίτλος της *Πρωίας* αναγγέλλει την συμφωνία συνεργασίας Γαλλίας και Γερμανίας. Οι πληροφορίες από το Βισύ, σημειώνει το άρθρο, κάνουν λόγο για συνεργασία που «θα εκταθή επί του πολιτικού και του διπλωματικού επιπέδου, επ' ουδενί δε λόγω επί του στρατιωτικού». Πάντως υπογραμμίζεται πως «η ληφθείσα απόφασις της συνεργασίας με τον Άξονα είναι εντελώς προκαταρκτικού χαρακτήρος». Το Βερολίνο από την πλευρά του δεν προέβη σε κάποια επίσημη ανακοίνωση, με τον ανταποκριτή της *Πρωίας* από το Βερολίνο να αναφέρει πως οι διπλωματικές πρωτοβουλίες της Γερμανίας θα συνεχιστούν, ενώ διαψεύδεται η είδηση περί υπογραφής γαλλογερμανικής ειρήνης. Οι εκτιμήσεις πάντως των παρατηρητών αναφέρουν πως

²⁵⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 8/10/1940

²⁵⁷ Εφ. «Εστία», 15/10/1940

²⁵⁸ Εφ. «Πρωία», 18/10/1940

στόχος της Γερμανίας, αναφέρεται στο άρθρο, είναι να «εμφανίση την Ευρώπην ως αποτελούσαν ενιαίον πολιτικοοικονομικόν σύνολον», παρουσιάζοντας απομονωμένη την Αγγλία. Παράλληλα επιθυμούν να δείξουν μια φιλειρηνική διάθεση, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτό εμμέσως και το αποτέλεσμα των αμερικανικών εκλογών, εμφανίζοντας τον Ρούζβελτ ως φιλοπόλεμο²⁵⁹.

Μία ακόμη συνάντηση του Χίτλερ που γίνεται πρωτοσέλιδο στα έντυπα είναι αυτή με τον Φράνκο στα γαλλο-ισπανικά σύνορα²⁶⁰. Το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο δεν εκδίδει κάποια επίσημη ανακοίνωση, αλλά κάνει λόγο για εξαιρετική συνεργασία στον πόλεμο κατά της Αγγλίας²⁶¹. Αναφορικά με τον αντίκτυπο της συνάντησης, αναφέρεται σε άρθρο της *Πρωίας* ότι η συνάντηση δεν στέφθηκε με επιτυχία, καθώς η Ισπανία δεν πείστηκε να μετάσχει του πολέμου. Από το Βερολίνο πάντως, συνεχίζει το άρθρο, δηλώνουν πως τέτοιο ζήτημα δεν τέθηκε, από τη στιγμή που η Ισπανία δεν έχει ακόμα επουλώσει τις πληγές από τη δική της πολεμική περιπέτεια. Ο ανταποκριτής της *Πρωίας* στο Βερολίνο, σε τηλεφωνική ανταπόκριση, σημειώνει και αυτός την επιφυλακτικότητα που τηρούν οι γερμανικές αρχές για τα αποτελέσματα της συνάντησης Χίτλερ-Φράνκο, επισημαίνει όμως ότι γερμανικοί κύκλοι «ομιλούν περί συμπήξεως ηπειρωτικού μετώπου εναντίον παντός εχθρού και

²⁵⁹ Εφ. «Πρωία», 27/10/1940

²⁶⁰ Μελετώντας τη στάση του Φράνκο θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τις πραγματικές του προτιμήσεις που σχετίζονται άμεσα με τον ισπανικό εμφύλιο. Καθοριστικός παράγοντας για τη συμπεριφορά του υπήρξε η δυσχερής οικονομική κατάσταση της Ισπανίας από την αρχή του πολέμου. Ο Άξονας ήταν χρήσιμος για τις στρατιωτικές ανάγκες της χώρας και οι Δυτικοί για τις βασικές προμήθειες. Υπάρχουν αναφορές σχετικά με την ξεκάθαρη απέχθεια του Φράνκο προς τους Βρετανούς και τους Γάλλους και αντίστοιχες που υποδηλώνουν την αναγνώριση του αγώνα των Γερμανών στην Ευρώπη. Στη συνάντηση των δύο δικτατόρων τον Οκτώβριο του 1940, ο Φράνκο εξέφρασε τη συμπάθειά του στον Άξονα και δήλωσε ότι η Ισπανία θα συμμετείχε στον πόλεμο την κατάλληλη στιγμή. Πίστευε στη νίκη των Γερμανών, ωστόσο ο δισταγμός του αναφορικά με την είσοδο στον πόλεμο συνδέεται με την αμφιβολία σε ό, τι έχει να κάνει με τις εδαφικές εγγυήσεις από τη Γερμανία. Οι εδαφικές αξιώσεις της Ισπανίας περιλάμβαναν το Γιβραλτάρ και τμήματα της γαλλικής Βόρειας και Δυτικής Αφρικής. Εντούτοις κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να συμβεί. Ο Χίτλερ έβλεπε υπερβολικές τις εδαφικές απαιτήσεις για τη συμμετοχή της Ισπανίας, ενώ κάτι τέτοιο θα εξόργιζε την Κυβέρνηση του Βισύ. Για τον ίδιο είχε προτεραιότητα η υποστήριξη από τη Γαλλία. David Pike, "Franco and the Axis Stigma", *Journal of Contemporary History*, 17 (1982), pp. 369-407

²⁶¹ Εφ. «Ακρόπολις», 25/10/1940

αναδιοργανώσεως όλων των ευρωπαϊκών δυνάμεων επί τη βάσει μιας δικαίας και σταθεράς ειρήνης»²⁶².

Αυτόν τον μήνα δε θα μπορούσαν να λείψουν οι βομβαρδισμοί των Γερμανών στο αγγλικό έδαφος αλλά και οι βομβαρδισμοί των Άγγλων στο γερμανικό. Επίσημα βρετανικά ανακοινωθέντα σημειώνουν ότι επλήγησαν στρατιωτικοί στόχοι (διυλιστήρια πετρελαίου, εργοστάσια αλουμινίου, βιομηχανικές εγκαταστάσεις) σε Γερμανία και Ιταλία ως απάντηση στους σφοδρούς βομβαρδισμούς που έπληξαν το Λονδίνο στα μέσα του μήνα²⁶³. Είναι βέβαιο, πάντως, πως οι επιθέσεις των Γερμανών παρουσιάζονται ηπιότερες, καθώς ο Χίτλερ, βλέποντας την ισχυρή άμυνα της Βρετανίας, αποφασίζει να αναβάλει την επιχείρηση εναντίον της.

Στις 28 Οκτωβρίου λαμβάνει χώρα ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της ελληνικής ιστορίας και δεν είναι άλλο από την ιταλική εισβολή. Η σημασία του είναι εξίσου σπουδαία και για τον ευρωπαϊκό πόλεμο γιατί αποτελεί την πρώτη επίθεση από την πλευρά του Άξονα στα Βαλκάνια. Οι εφημερίδες με έκτακτες εκδόσεις αποτυπώνουν το χρονικό της ιταλικής επίθεσης, στηλιτεύοντας παράλληλα τη γείτονα χώρα. Πρωτοσέλιδοι τίτλοι όπως *«Αι προκλήσεις, προκλήσεις πρόστυχοι, βάνανσοι, άγριαι, επηκολούθουν η μία την άλλην»*²⁶⁴ και *«οι αηδείς ‘φρατέλοι’ απεφάσισαν καλοπροαιρέτως να...μας προστατεύσουν, καταλαμβάνοντες ολόκληρον σχεδόν την Ελλάδα»*²⁶⁵ αντικατοπτρίζουν την οργή και την αγανάκτηση του ελληνικού λαού, η οποία παρουσιάζεται μέσα από ενυπόγραφα, πλέον, άρθρα των εφημερίδων.

²⁶² Εφ. «Πρωία», 25/10/1940

²⁶³ Εφ. «Πρωία», 22/10/1940

²⁶⁴ Εφ. «Εστία», 28/10/1940

²⁶⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 29/10/1940

B. Οι Σύμμαχοι και η πορεία τους στον πόλεμο

Όπως επισημάνθηκε και στο Α' κεφάλαιο, ο Σεπτέμβριος αποτελεί τον σημαντικότερο μήνα της περιόδου που εξετάζουμε διότι ξεσπά ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Οι Σύμμαχοι φαίνονται απροετοίμαστοι καθώς η γερμανική εισβολή διαδέχεται τις διαπραγματεύσεις των Γερμανών αναφορικά με την Πολωνία. Η στάση τους, όμως, είναι ξεκάθαρη και συνοψίζεται στο λόγο του Βρετανού πρωθυπουργού Τσάμπερλεν στη Βουλή των Κοινοτήτων: «...Δεν έχω όμως και ανάγκη να διερωτηθώ ποίον είναι το καθήκον μου (επευφημία). Ουδέν παραλείψαμεν μέσον δια να καταστήσωμεν και κρυστάλλου καθαρότερον εις την γερμανικήν κυβέρνησιν, ότι εάν επέμενεν χρησιμοποιούσα και πάλιν την βίαν [...] είμεθα αποφασισμένοι να αντιτάξωμεν και ημείς βίαν[...]. Ο Γερμανός καγκελλάριος δεν εδίστασε να βυθίση τον κόσμον εις την αθλιότητα δια να εξυπηρετήση την ιδίαν του αναίσθητον φιλοδοξίαν»²⁶⁶.

Στις εφημερίδες φιλοξενούνται ανταποκρίσεις από το Havas και το Reuter, οι οποίες αποτυπώνουν τη σύμπραξη των δύο χωρών απέναντι στην επιθετικότητα του Ράιχ και την υπενθύμιση για τήρηση των δεσμεύσεών τους σε σχέση με το πολωνικό ζήτημα²⁶⁷. Στις 4 του μήνα, μετά και την αδιάλλακτη στάση της Γερμανίας, «*Η σύρραξις γενικεύεται. Η Αγγλία και η Γαλλία εκήρυξαν χθες τον πόλεμον κατά της Γερμανίας κατόπιν της αρνήσεως του Ράιχ να αποδεχθή την τηλεγραφικήν διακοίνωσίν των*»²⁶⁸. Όπως αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης, η πολεμική σύγκρουση έχει περάσει σε

²⁶⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 2/9/1939

²⁶⁷ Οι φήμες για πιθανή γερμανική επίθεση στη Δύση προκάλεσαν την κινητοποίηση των Βρετανών ώστε να εξασφαλίσουν τη γαλλική υποστήριξη και τη διαβεβαίωση για παραχώρηση από τους τελευταίους αεροπορικών βάσεων στη RAF. Οι Γάλλοι σε αναφορές τους επιβεβαιώνουν ότι θα φαίνονταν ανυπεράσπιστοι μπροστά στην υπεροχή της Luftwaffe και συγκεκριμένα στην πλευρά των συνόρων τους με την Ολλανδία και το Βέλγιο. Συνεπώς, η μεταξύ τους συνεργασία έπρεπε να έχει ισχυρό κίνητρο και κοινούς στόχους. Ωστόσο, ο διαμελισμός της Τσεχοσλοβακίας και η κατάρρευση των γερμανο-πολωνικών διαπραγματεύσεων για το Ντάντσιχ επίσπευσαν τα σχέδια των Βρετανών και των Γάλλων. Από τα τέλη Μαρτίου ξεκινούν οι μεταξύ τους διαπραγματεύσεις για σύμπραξη απέναντι στον επερχόμενο πόλεμο και ολοκληρώνονται στα τέλη Αυγούστου. Βλ. Robert J. Young, *In command of France. French foreign policy and military planning 1933-1940*, Harvard University Press 1978, pp. 223-242

²⁶⁸ Εφ. «Πρωία», 4/9/1939

μια άλλη φάση. Οι Δυτικές δυνάμεις συμμετέχουν στον πόλεμο επιρρίπτοντας παράλληλα την ευθύνη για την ατυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων στους Γερμανούς.

Χαρακτηριστικές είναι και οι αναφορές, κυρίως από την *Ακρόπολη*, στη δράση του πολωνικού λαού. Η εφημερίδα εκφράζει, ως επί το πλείστον μέσω του Reuter, τη συμπαράστασή της στον στρατό της Πολωνίας στην προσπάθειά του να υπερασπιστεί μεγάλες πόλεις όπως η Κρακοβία και η Βαρσοβία («...αι αγγλικαί εφημερίδες εκφράζουν τον θαυμασμόν των Άγγλων και των Γάλλων δια την ηρωικήν αντίστασιν του πολωνικού στρατού»²⁶⁹). Το αξιόμαχο του στρατεύματος γίνεται αντικείμενο θαυμασμού από τη βρετανική πλευρά, ενώ δεν λείπουν και οι αναφορές καταδίκης στο βομβαρδισμό πόλεων με άμαχο πληθυσμό.

Την ίδια περίοδο βρίσκονται σε εξέλιξη πολεμικές επιχειρήσεις των Γάλλων στο Δυτικό μέτωπο. Από το Λονδίνο φτάνουν πληροφορίες για απόβαση βρετανικών στρατευμάτων στη Γαλλία προκειμένου να συνδράμουν στον αγώνα, ενώ δεν λείπουν και οι επιτυχείς αεροπορικές και ναυτικές επιθέσεις τους σε γερμανικά ύδατα. Η βρετανική στρατιωτική αρωγή συνοδεύεται και από εγκωμιαστικά σχόλια του Τύπου. Η εφημερίδα «Daily Express»²⁷⁰ αναφέρει: «Οι Γάλλοι ευρίσκονται ήδη επί το έργον. Ο θαυμάσιος στρατός των-η καλλιτέρα μαχητική δύναμις εν τω κόσμω-οργανωθείς με μεγάλην φροντίδα υπό των κ.κ. Βεϋγκάν, Γκαμελέν και Νταλαντιέ, εισέρχεται εις την μάχην. Ήδη οι Γάλλοι γνωρίζουν, ότι, βαίνοντες προς την μάχην, δεν θα προασπίσουν μόνον την Γαλλίαν. Θα πολεμήσουν δια την ελευθερίαν και την τιμήν των ανθρώπων».²⁷¹ Από τα μέσα του μήνα οι επιχειρήσεις κλιμακώνονται με τους Γάλλους να βάλουν κατά της γραμμής Ζίγκφριντ. Η συνεργασία τους με τα βρετανικά στρατεύματα έχει στόχο να πλήξει την εν λόγω γραμμή και να οδηγήσει στην κατάληψη του Σάαρμπρουκεν.

Στις 17 Σεπτεμβρίου τα σοβιετικά στρατεύματα κατέλαβαν την Ανατολική πλευρά της Πολωνίας. Ο στιγματισμός και η καταδίκη από τους Συμμάχους έρχεται ως

²⁶⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 8/9/1939

²⁷⁰ Όπως προκύπτει από τη μελέτη των εφημερίδων, η Βρετανία διαθέτει ένα από τα πιο οργανωμένα δίκτυα ειδησεογραφικών πρακτορείων. Από τώρα και στο εξής δύναται κανείς να εντοπίσει τους πολυάριθμους απεσταλμένους σε πεδία μάχης. Προς τα τέλη του μήνα, για παράδειγμα, υπάρχουν περιγραφές Αγγλίδας δημοσιογράφου από τη «Sunday Express» στο Δυτικό μέτωπο (συγκεκριμένα στο χωριό Σέγκεν του Λουξεμβούργου), οι οποίες αποτυπώνουν τη δράση του γαλλικού στρατού.

²⁷¹ Εφ. «Εστία», 5/9/1939

φυσικό επακόλουθο. Παρόλα αυτά, οι δύο χώρες δηλώνουν προετοιμασμένες για κάτι τέτοιο από την ημέρα υπογραφής του γερmano-σοβιετικού Συμφώνου. Επιμένουν μάλιστα στην απαρέγκλιτη στάση τους για τήρηση των υποσχέσεών τους και προσθέτουν πως θα αντιμετωπίσουν και τη Ρωσία²⁷².

Η γερμανική ισχύς επιβεβαιώνεται τον Οκτώβριο με την κατάκτηση της πολωνικής πρωτεύουσας. Η *Εστία* και η *Ακρόπολις* φιλοξενούν άρθρα ξένων ειδικών του πολέμου και ευρωπαϊκών εφημερίδων με περιγραφές που εστιάζουν στην πολεμική κατάσταση των εμπόλεμων και στο τι μέλλει γενέσθαι στο Δυτικό μέτωπο. Οι Σύμμαχοι προβάλλουν την πολεμική τους ετοιμότητα και εκθειάζουν την αποτελεσματικότητα των οχυρώσεών τους που αποτρέπουν τις γερμανικές επιθετικές κινήσεις²⁷³.

Στις αρχές του μήνα δημοσιεύονται οι λόγοι του Βρετανού πρωθυπουργού Τσάμπερλεν και του Γάλλου ομόλογού του, Νταλαντιέ. Ο πρώτος περιγράφει τα γεγονότα που προηγήθηκαν και κάνει ιδιαίτερη αναφορά στη σύμπραξη Γερμανίας-Ρωσίας που οδήγησε και στη χάραξη των συνόρων της Πολωνίας. Τονίζει μάλιστα πως *«θεμελιώδης αφορμή του πολέμου υπήρξε το καταθλιπτικόν αίσθημα το κυριαρχήσαν εν τη χώρα ταύτη και εν Γαλλία δια την εγκατασταθείσαν εις τα πολιτικά πράγματα ανυπόφορον κατάστασιν, καθ' ην τα έθνη της Ευρώπης αντιμετώπιζον διαρκώς το δίλημμα ή να χάσουν την ελευθερίαν των ή να επιστρατεύσουν κατά κανονικά χρονικά διαστήματα τας δυνάμεις των όπως την υπερασπίζωνται»*²⁷⁴. Οι απόψεις των δύο ανδρών φαίνεται να συγκλίνουν στο γεγονός ότι η ευθύνη του πολέμου βαραίνει αποκλειστικά τη Γερμανία, η οποία έδειξε ξεκάθαρα τις ιμπεριαλιστικές της τάσεις στην Ευρώπη. Δε διστάζουν μάλιστα να υπενθυμίσουν στην Ευρώπη ότι υπάρχει αλληλεγγύη μεταξύ τους και κοινός στόχος.

Στις 7 Οκτωβρίου δεσπόζει στον Τύπο ο λόγος του Χίτλερ, στον οποίο γίνεται λόγος μεταξύ άλλων και για ειρηνευτικές προτάσεις από τον καγκελάριο προκειμένου να τερματιστεί ο πόλεμος. Οι εφημερίδες εστιάζουν στις αντιδράσεις των Συμμάχων αναμένοντας την απάντησή τους στο κάλεσμα για ειρηνική διάσκεψη. Το πρωτοσέλιδο της *Πρωίας* παρουσιάζει άρθρο που συνοψίζει τη βρετανική θέση: *«Η απάντησις του κ. Τσάμπερλεν εις τον κ. Χίτλερ: Η Αγγλία και η Γαλλία δεν είναι δυνατό να δεχθούν όρους*

²⁷² Εφ. «Εστία», 18/9/1939

²⁷³ Εφ. «Ακρόπολις», 3/10/1939

²⁷⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 4/10/1939

ειρήνης, οι οποίοι αρχίζουν με την συγχώρηση μιας επιθέσεως. Οι προτάσεις του κ. Χίτλερ ουδένα περιέχουν υπαινιγμόν περί επανορθώσεως των αδικημάτων των διαπραχθέντων κατά της Τσεχοσλοβακίας και της Πολωνίας»²⁷⁵. Ακούγοντας το κάλεσμα του Χίτλερ, ο Γάλλος πρωθυπουργός δίνει μέσω του πρακτορείου Havas τη δική του απάντηση. Ειδικότερα, φέρνει ως παραδείγματα τις περιπτώσεις της Αυστρίας, της Τσεχοσλοβακίας και της Πολωνίας, στις οποίες η Γερμανία έδινε τις ίδιες υποσχέσεις για τερματισμό του πολέμου, ενώ επισημαίνει πως «...θα πολεμήσωμεν και θα εξακολουθήσωμεν πολεμώντες, δια να επιτύχωμεν οριστικήν εγγύησιν ασφαλείας»²⁷⁶. Οι ομιλίες των δύο ηγετών υποδηλώνουν ξεκάθαρα ότι δεν δύναται να επιτευχθεί ειρήνη.

Η σύμπραξη μεταξύ των Συμμάχων δεν περιορίζεται σε επίπεδο δηλώσεων. Μέσω των πρακτορείων Reuter και Havas πληροφορούμαστε τη μεταφορά 158.000 Άγγλων στρατιωτών στη Γαλλία. Η βρετανική αρωγή επιβεβαιώνει την αλληλεγγύη και την ουσιαστική συνεργασία των δύο χωρών (όπως συνέβαινε και το 1914) στην αντιμετώπιση του κοινού εχθρού.

Οι εφημερίδες αντιμετωπίζουν με ανησυχία την κατάσταση στο Δυτικό μέτωπο, καθώς οι Σύμμαχοι αναμένουν επίθεση στη γραμμή Μοζέλα-Ρήνου, οχυρώνοντας παράλληλα τις θέσεις τους. Πέρα από τα ανακοινωθέντα των εμπόλεμων για τη δράση τους, η *Εστία* και κυρίως η *Ακρόπολις* αφιερώνουν ειδικά άρθρα, τα οποία συνθέτουν την εικόνα της αγγλικής αεροπορίας, που είναι σαφώς αναβαθμισμένη, ενώ περιγράφονται και οι αναγνωριστικές πτήσεις τους πάνω από τη Γερμανία²⁷⁷. Η δράση, ωστόσο, μεταφέρεται κατά διαστήματα και στο θαλάσσιο μέτωπο, με εξέχον ζήτημα τον τορπιλισμό του αγγλικού θωρηκτού «Βασιλική Δρυς» από γερμανικό υποβρύχιο. Ο πόλεμος των θαλασσών συμπληρώνεται και από μικρότερες επιθέσεις σε βρετανικές νηοπομπές από γερμανικά αεροπλάνα. Όπως είναι αναμενόμενο, οι κινήσεις αυτές προκαλούν την αγανάκτηση των Βρετανών, οι οποίοι στρέφονται πλέον στον οικονομικό αποκλεισμό προκειμένου να πλήξουν τον εχθρό.

²⁷⁵ Εφ. «Πρωία», 13/10/1939

²⁷⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 11/10/1939

²⁷⁷ Δεν λείπουν και εδώ ανταποκρίσεις Βρετανών πολεμικών απεσταλμένων, όπως αυτού των «Times», ο οποίος περιγράφει πώς είδε τον πόλεμο στο Δυτικό μέτωπο. Συν τοις άλλοις κάνει λόγο για μηχανοκίνητες μονάδες που συγκεντρώνονται πίσω από τις γερμανικές γραμμές, παραμένει, όμως, άγνωστο το πότε θα πραγματοποιηθεί επίθεση.

Στις 20 Οκτωβρίου η προσοχή των εφημερίδων στρέφεται στη σύναψη αγγλο-γαλλο-τουρκικής συμφωνίας στην Άγκυρα, η οποία αφορά στην ειρήνη στα Βαλκάνια. Όπως μεταδίδει το *Havas*, «η συμφωνία αυτή [...] θα επικυρώσει την αλληλεγγύη των συμφερόντων της Γαλλίας, Αγγλίας και της Τουρκίας εν τη Ανατολική Ευρώπη και εν τη Μεσογείω και θα καταδείξει το κοινόν ιδεώδες τον οποίον εμπνέει τας τρεις χώρας», ενώ και οι τρεις συμβαλλόμενες χώρες δείχνουν να χαιρετίζουν τη συμφωνία τονίζοντας την αναγκαιότητά της²⁷⁸.

Από αυτόν τον μήνα και εξής παρουσιάζονται στις εφημερίδες και οι ΗΠΑ και εκδηλώνεται ενδιαφέρον για τη στάση που θα κρατήσουν στον ευρωπαϊκό πόλεμο. Η Αμερική αρνήθηκε παρέμβαση στην Ευρώπη γιατί η κοινή γνώμη ήταν υπέρμαχος του απομονωτισμού. Παρόλα αυτά υποστήριζε την ενίσχυση της Αγγλίας και της Γαλλίας σε περίπτωση ανάγκης²⁷⁹. Επιπλέον, πληροφορούμαστε ότι δημιουργείται ισχυρό ρεύμα στη χώρα για να αναλάβει ο Ρούσβελτ ρόλο ειρηνοποιού στην Ευρώπη.

Αξίζει να αναφερθεί και η δημοσίευση ενός άρθρου προερχόμενου από ρουμανική εφημερίδα, το οποίο δημοσιεύει η *Ακρόπολις* και αφορά στη στάση της Ελλάδας απέναντι στη διεθνή κατάσταση. Η (ρουμανική) εφημερίδα υπογραμμίζει πως η ελληνική αντιμετώπιση χαρακτηρίζεται από ψυχραιμία και ηρεμία και αυτό χάρη στην εθνική ενότητα που πέτυχε το θαύμα του Μεταξά. Μεταξύ άλλων προβάλλονται και εγκωμιαστικά σχόλια αφενός για τον πατριωτισμό που χαρακτηρίζει τους Έλληνες και αφετέρου για την άριστη κατάσταση των ελληνικών στρατευμάτων, ενώ δεν λείπουν και οι διθυραμβικές αναφορές στον Μεταξά και συγκεκριμένα στον αγώνα που δίνει κατά του κομμουνισμού²⁸⁰. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η εφημερίδα «Παρισινός Χρόνος», η οποία εξυμνεί την ανασυγκρότηση της εθνικής άμυνας και τονίζει πως η Ελλάδα είναι έτοιμη να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της²⁸¹.

Προχωρώντας στον Νοέμβριο διαπιστώνουμε πως η προσοχή στρέφεται στις εξελίξεις στο Δυτικό μέτωπο, κυρίως με τη μορφή απολογισμών του πολέμου και προβλέψεων για το μέλλον. Γάλλοι ειδικοί, αναφερόμενοι στον πόλεμο, φρονούν ότι η έκβαση δεν θα κριθεί επιτυχής για τους Γερμανούς, αν επιχειρήσουν επίθεση, ενώ ο αγώνας θα κριθεί και στις θάλασσες με τον αποκλεισμό της Γερμανίας και τον

²⁷⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 20/10/1939

²⁷⁹ Τούντα-Φεργάδη, ό. π., σσ. 26-30

²⁸⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 3/10/1939

²⁸¹ Εφ. «Ακρόπολις», 10/11/1939

κλωνισμό του ηθικού²⁸². Στο Δυτικό μέτωπο υπάρχουν μέρες που σημειώνεται δράση με εκατέρωθεν ανιχνευτικές πτήσεις και αεροπορικές επιθέσεις μεταξύ αγγλικών και γερμανικών δυνάμεων. Οι Δυτικοί στα πολεμικά τους ανακοινωθέντα κάνουν λόγο για γερμανικό ιππικό και θωρακισμένες μεραρχίες που φτάνουν στα βελγο-ολλανδικά σύνορα και κατά μήκος της γραμμής Ζίγκφριντ. Όλη αυτή η κινητικότητα προκαλεί ανησυχία στους Συμμάχους. Επιπλέον, η Αγγλία ξεκαθαρίζει ότι θα προβεί στο εξής σε κατάσχεση γερμανικών αποστολών στο εξωτερικό ως αντίποινα για την τοποθέτηση ναρκών στους θαλάσσιους εμπορικούς δρόμους. Έτσι, το Ράιχ θα στερηθεί το απαραίτητο ξένο συνάλλαγμα, ενώ θα απαγορευτεί η αποστολή και η λήψη φορτίων στη Γερμανία. Οι Σύμμαχοι γνωρίζουν πως ένα τέτοιο μέτρο, θα έχει εξαιρετικά δυσμενείς επιπτώσεις στον εφοδιασμό του εχθρού, εφόσον του στερεί σημαντικές πρώτες ύλες.

Σε σχέση με τον θαλάσσιο πόλεμο και τις διαστάσεις του, κάνουν μνεία τόσο ο Τσώρτσιλ όσο και Βρετανοί ειδικοί, σχολιάζοντας την απώλεια δύο σημαντικών μονάδων (του αεροπλανοφόρου «Θαρραλέος» και του θωρηκτού «Βασιλική Δρυς»), όπως επίσης και την αεροπορική επίθεση στο Σκάπα Φλόου. Οι ενέργειες αυτές δείχνουν τους Βρετανούς να βρίσκονται σε επαγρύπνηση και σε συνεργασία με τους Γάλλους να αναμένουν μια επίθεση που, όμως, δεν έρχεται. Σε κάθε περίπτωση η σύμπραξη τους παραμένει σταθερή (κοινή δράση σε αεροπορία, θαλάσσιες μεταφορές, εξοπλισμούς και οικονομία) και αυτό επιβεβαιώνεται τόσο από την ομιλία του προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας, Λεμπρέν, όσο και από τις δηλώσεις των δύο πρωθυπουργών στα πλαίσια της συμμετοχής τους στο Συμμαχικό Πολεμικό Συμβούλιο (*«Η αγγλο-γαλλική συμμαχία δεν αποτελεί συμβατική ένωση, αλλά είναι ο ακρογωνιαίος λίθος του πολιτισμού, ένωση ήτις θα εξασφαλίση την ειρήνην του κόσμου»*²⁸³).

Αυτόν το μήνα δε λείπουν και οι αναφορές στις ΗΠΑ και συγκεκριμένα στην απόφασή τους να άρουν την απαγόρευση εξαγωγής όπλων, με τον πρόεδρο της αμερικανικής Βουλής να τονίζει πως οι συμπάθειες της χώρας στρέφονται προς τις Δυτικές δυνάμεις όταν αυτές πολεμούνται από ολοκληρωτικά καθεστάτα. Όπως μεταδίδει το Havas, το ζήτημα αυτό έχει μεγάλη σημασία για την έκβαση του πολέμου, ενώ η *Ακρόπολις* και η *Πρωία* αποτυπώνουν την απήχηση από τον θρίαμβο του Ρούσβελτ σχετικά με την ουδετερότητα.

²⁸² Εφ. «Ακρόπολις», 2/11/1939

²⁸³ Εφ. «Ακρόπολις», 19/11/1939

Εξαιρετική σημασία παρουσιάζει και η αναφορά της *Ακρόπολις* για την αποστολή ανταποκριτή της στο εξωτερικό και συγκεκριμένα στο Δυτικό μέτωπο. Όπως σημειώθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η κίνηση αυτή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς υποδηλώνει την επιθυμία της εφημερίδας να παρέχει πληρέστερη ενημέρωση στους αναγνώστες της. Έτσι, ο Αρ. Αγγελόπουλος, φτάνοντας πρώτα στο Παρίσι, παρουσιάζει εικόνες από τη ζωή εκεί και αναφέρει πως στην πόλη επικρατεί ψυχραιμία και οργάνωση, ενώ εξαίρει την ετοιμότητα των Γάλλων. Διατυπώνει μάλιστα το ερώτημα γιατί αναβάλλεται ο πόλεμος και τονίζει πως η γερμανική ετοιμότητα δεν έχει φτάσει στο ανώτατο όριό της. Αντιθέτως, η στελέχωση σε άντρες και υλικό στη Βρετανία είναι πολλαπλάσια. Η γραμμή Μαζινό, συνεχίζει, φαίνεται πως δυσχεραίνει τους Γερμανούς γιατί εκεί δεν μπορούν να εφαρμόσουν επιτυχώς την ίδια τακτική με την Πολωνία²⁸⁴.

Ο επόμενος σταθμός του είναι το Λονδίνο. Στις αναφορές του κάνει λόγο για πόλεμο που αποβλέπει στην οικονομική εξόντωση του εχθρού, ενώ οι πληροφορίες του του λένε ότι οι Γερμανοί γνωρίζουν πως μια επίθεση στο Δυτικό μέτωπο θα αποτύχει. Γι' αυτό το λόγο οργανώνουν επίθεση σε Βέλγιο και Ολλανδία προκειμένου να αποκτήσουν βάσεις που θα διευκολύνουν τα σχέδιά τους. Από το Λονδίνο μας δίνει επίσης πολύτιμες πληροφορίες για δύο υπουργεία: το Υπουργείο Πληροφοριών και το Υπουργείο Οικονομικού Πολέμου. Περιγράφοντας το πρώτο, σημειώνει πως ασκεί προπαγάνδα και λογοκρισία. Επιπλέον, καθήκον του είναι να μεταδίδει μόνο τις πληροφορίες που κρίνει απαραίτητες, ενώ δεν διστάζει να λογοκρίνει ακόμα και τα τηλεφωνήματα (κάτι αντίστοιχο με το ελληνικό Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού). Στη συνέχεια, ο Αγγελόπουλος αφιερώνει ειδικό άρθρο στο Υπουργείο Οικονομικού Πολέμου (παλιό Υπουργείο Πολιορκίας). Ο ρόλος του, όπως επισημαίνει, είναι να ασκεί θαλάσσιο έλεγχο και να παρεμποδίζει τον εφοδιασμό της Γερμανίας. Υπό την εποπτεία του έχει, επίσης, ναυτικές βάσεις ελέγχου στις οποίες ελέγχονται όλα τα καράβια που πηγαίνουν από και προς Αμερική, Γιβραλτάρ και Άπω Ανατολή και όπου κρίνεται απαραίτητο γίνεται κατάσχεση²⁸⁵. Προς το τέλος του μήνα η πένα του αποτυπώνει την πολεμική όψη του Λονδίνου. Κατά τη γνώμη του, η πολυπληθής αυτή πόλη είναι εκτεθειμένη σε περίπτωση ρίψης βομβών. Παρατηρεί, ακόμα, την ύπαρξη

²⁸⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 16/11/1939

²⁸⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 23/11/1939, 24/11/1939

καταφυγίων και οχυρώσεων, εικόνα που μαρτυρά την εξοικείωση των Άγγλων με τον πόλεμο²⁸⁶.

Αναντίρρητα, το θέμα που δεσπόζει τον Δεκέμβριο είναι η ρωσο-φινλανδική σύγκρουση. Το γεγονός αυτό δεν θα μπορούσε να αφήσει ανεπηρέαστες τις εφημερίδες, οι οποίες καλύπτουν καθημερινά τις στήλες τους με ειδήσεις που αφορούν τον πόλεμο που ξεσπά στη Σκανδιναβία. Οι τίτλοι αποτυπώνουν τόσο τη σφοδρότητα της σύγκρουσης όσο και την ηρωική αντίσταση του φινλανδικού λαού: «*Τα ρωσικά στρατεύματα εισέβαλον χθες εις Φινλανδίαν. Συνάπτονται σφοδρόταται μάχαι με συμμετοχήν πυροβολικού και αεροπορίας. Εκινητοποιήθη ο ερυθρός στόλος της Βαλτικής. Βομβαρδισμός Φινλανδικών πόλεων*»²⁸⁷, «*Η Φινλανδία προβάλλει πείσμονα αντίστασιν κατά της σοβιετικής εισβολής*»²⁸⁸.

Όπως είναι εύλογο οι αντιδράσεις των Συμμάχων ήταν άμεσες. Ο Βρετανός πρωθυπουργός σημειώνει την λύπη της κυβέρνησής του, γιατί «*γίνεται νέα επίθεσις κατά μικρού και ανεξάρτητου κράτους, επίθεσις η οποία θα έχη ως αποτέλεσμα νέας δοκιμασίας με ανθρώπινα θύματα ενός αθώου λαού*», ενώ οι αγγλικές εφημερίδες με τίτλους όπως «*Η Φινλανδία φονεύεται*» [...] δημοσιεύουν κύρια άρθρα «*εις τα οποία καταδικάζουν ζωηρώς την σοβιετικήν επίθεσιν κατά της Φινλανδίας*». Ταυτόχρονα μεταδίδονται πληροφορίες, μέσω του Havas και από τον γαλλικό τύπο, ο οποίος «*ασχολούμενος με την άνανδρον επίθεσιν της Σοβιετικής Ρωσίας κατά της γενναίας, μικράς χώρας της Φινλανδίας στιγματίζει με φράσεις πρωτοφανούς δριμύτητος τον βομβαρδισμόν εκ μέρους των σοβιετικών αεροπλάνων, ανοχυρώτων πόλεων και αμάχων πληθυσμών*»²⁸⁹.

Η σοβιετική επιθετική ενέργεια πυροδοτεί την παρέμβαση την Κοινωνίας των Εθνών με τον αποκλεισμό της Ρωσίας από τους κόλπους της και έκκληση σε κάθε κράτος-μέλος της για παροχή υλικής βοήθειας στη Φινλανδία.

Τα νέα από το Δυτικό μέτωπο δεν σταματούν, χωρίς όμως να καταλαμβάνουν την κεντρική σελίδα. Εξάιρεση αποτελεί ο τίτλος της 14^{ης} Δεκεμβρίου στον οποίο αναφέρεται ότι «*Αγγλικά αεροπλάνα εβομβάρδισαν τας βάσεις των Γερμανών εις Ελιγολάνδην*»²⁹⁰.

²⁸⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 26/11/1939

²⁸⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 1/12/1939

²⁸⁸ Εφ. «Πρωία», 2/12/1939

²⁸⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 2/12/1939

²⁹⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 14/12/1939

Από τις 15 έως τις 22 Δεκεμβρίου ως κύριο θέμα εντοπίζεται στον Τύπο ένα μεμονωμένο συμβάν του πολέμου. Η μοίρα του θωρηκτού «Ναύαρχος Φον Σπέε», που καταδιωκόμενο και «πληγωμένο» από το Βρετανικό Ναυτικό στα νερά του Ατλαντικού, κατέφυγε στο λιμάνι του Μοντεβιδέο, με τα αγγλικά πλοία να το έχουν περικυκλώσει, στο ενδεχόμενο να επιχειρήσει έξοδο. Εν τέλει, ο πλοίαρχός του αποφάσισε να το βυθίσει, προτού ο ίδιος αυτοκτονήσει.

Στις 17 Δεκεμβρίου η προσοχή στρέφεται στην Ελλάδα. Ειδικότερα, η *Ακρόπολις* παρουσιάζει τον λόγο του Ιταλού υπουργού εξωτερικών Τσιάνο στον οποίο τονίζει με μαύρα γράμματα τις αναφορές στις σχέσεις με την Ελλάδα. Σύμφωνα με τον Τσιάνο, «*Η αποκατάσταση κοινών συνόρων μεταξύ Ελλάδος και Ιταλίας, όχι μόνο δεν επέφερε προστριβάς, αλλά αντιθέτως διηκρίνησε τας γενικότερας μεταξύ των δύο χωρών σχέσεις*». Στην τελευταία σελίδα της εφημερίδας υπάρχει μάλιστα και η βρετανική αντίδραση στον λόγο του Τσιάνο. Από αυτόν προκύπτει, κατά τους Άγγλους, πως η Ιταλία επιθυμούσε να επιτύχει ειρηνικά τις επιδιώξεις της, και για τον λόγο αυτό η απόφαση του Χίτλερ να εισβάλλει στην Πολωνία και να ξεκινήσει τον πόλεμο ήταν μη αναμενόμενη. Γενικά, αυτό που προκύπτει ως συμπέρασμα στο Λονδίνο αναφορικά με τη στάση της Ιταλίας είναι πως: «*εφόσον τα πράγματα ευρίσκονται εις την αυτήν θέσιν όπως είνε σήμερον, η Ιταλία δεν θα λάβη ουδεμίαν πρωτοβουλίαν*».²⁹¹ Αξίζει να σημειωθεί πως η εφημερίδα δίνει ιδιαίτερη έμφαση στα τεκταινόμενα στην Ιταλία (αναφορικά δηλαδή με τις προσπάθειές της να αποτρέψει περαιτέρω επέκταση της ευρωπαϊκής σύρραξης και μια νέα ρωσική προέλαση). Αντιλαμβανόμενη, προφανώς, τον καίριο ρόλο της στα Βαλκάνια, και συνεπώς την κρισιμότητα των ελληνοϊταλικών σχέσεων, η *Ακρόπολις* μεταφέρει συχνά αναφορές-ομιλίες και ανταποκρίσεις από τη γειτονική χώρα που άπτονται της εξωτερικής πολιτικής της. Μέσω αυτών αναδεικνύεται το ενδιαφέρον που δείχνει η Ιταλία για την περιοχή των Βαλκανίων, ενώ παράλληλα τονίζεται αφενός η γενικότερη φιλειρηνική της διάθεση, και αφετέρου (ειδικότερα) η φιλική διάθεση που η Ιταλία (διατεινόταν πως) είχε προς την χώρα μας.

Χαρακτηριστικά είναι και τα άρθρα του ειδικού απεσταλμένου της εφημερίδας που περιγράφουν την καθημερινότητα στο Λονδίνο και το Δυτικό μέτωπο και παρέχουν σημαντικές πληροφορίες για τον πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη. Η πρώτη ανταπόκρισή του προέρχεται από το αρχηγείο των αγγλικών αεροπορικών δυνάμεων.

²⁹¹ Εφ. «Ακρόπολις», 17/12/1939

Στην ανταπόκριση αυτή, ο συντάκτης εξετάζει την καθημερινή ζωή στο Λονδίνο, επισημαίνοντας πως αυτή βρίσκεται ξανά, σταδιακά, τη συνηθισμένη μορφή της²⁹². Το επόμενο άρθρο του Αγγελόπουλου είναι αφιερωμένο στην οικονομική πλευρά του πολέμου στην Αγγλία. Με τίτλο «3.250.000.000 δρχ. την ημέρα δαπανά η Αγγλία για τον πόλεμον. Αριθμοί που προκαλούν τον ίλιγγον», ο απεσταλμένος της εφημερίδας παρατηρεί πως τα χρήματα αυτά θα προέλθουν κατά βάση από τη φορολογία²⁹³. Ασχολούμενος με την οικονομική πλευρά του πολέμου σημειώνει δύο μέρες αργότερα πως η κρατούσα αντίληψη είναι ότι η Γερμανία δεν μπορεί να αντέξει οικονομικά τον πόλεμο για περισσότερα από τρία χρόνια. Κι αυτό γιατί, όπως μεταφέρει στην εφημερίδα ένας ειδικός του υπουργείου Οικονομικών, δεν έχει εξωτερικές πιστώσεις και πρέπει να πληρώνει για ό,τι παίρνει, αλλά και γιατί ακόμα κι αν βρει τρόπο να πληρώσει «δεν θα κατορθώσει να εύρη και τας ύλας», αφ' ης στιγμής η Αγγλία έχει εφαρμόσει αποκλεισμό. Βέβαια, ο συντάκτης σημειώνει τον σκεπτικισμό του, αναφέροντας πως η Γερμανία από την πλευρά της θα προσπαθήσει να αλλάξει τα δεδομένα του πολέμου, είτε με τα όπλα, (εμποδίζοντας της τροφοδοσία των Άγγλων) είτε με την πίεση προς τις ουδέτερες χώρες, οι οποίες, όπως αναφέρει, είναι θύματα των γεγονότων, αφενός γιατί έχασαν το εμπόριο με τη Γερμανία και αφετέρου γιατί αναγκάζονται να συντηρούν ετοιμοπόλεμα στρατεύματα.

Από τα μέσα του μήνα μεταφέρονται οι εντυπώσεις του από το Δυτικό μέτωπο και συγκεκριμένα τις δύσκολες συνθήκες που βιώνουν οι στρατιώτες. Πολλές φορές παρουσιάζει ενδιαφέροντα στοιχεία από την πολεμική καθημερινότητα, άγνωστα προς το ευρύ κοινό, όπως ο τρόπος που καμουφλάρεται ένα αεροπλάνο (με ψαράδικα δίχτυα στα χρώματα του λιβαδιού, ώστε να μην ξεχωρίζει από ψηλά), ενώ παραθέτει και ορισμένες πληροφορίες, όσες του επιτρέπει η λογοκρισία, για τη λειτουργία των βομβαρδιστικών, «το τελειότερο φονικό όπλο του σύγχρονου πολέμου» και την εκπαίδευση των πιλότων της αγγλικής αεροπορίας²⁹⁴.

Ο πόλεμος στη Φινλανδία εξακολουθεί να απασχολεί τον Τύπο και τον πρώτο μήνα του επόμενου έτους. Οι εφημερίδες μεταφέρουν τις επιδοκίμασιες των Συμμάχων για την ηρωική αντίσταση που δείχνει ο φινλανδικός λαός.

²⁹² Εφ. «Ακρόπολις», 6/12/1939

²⁹³ Εφ. «Ακρόπολις», 7/12/1939

²⁹⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 16/12/1939

Η κατάσταση στο Δυτικό μέτωπο δεν χαρακτηρίζεται θερμή. Παρόλα αυτά παρουσιάζεται η δράση γαλλικών αεροπλάνων και οι συγκρούσεις τους με γερμανικά στην περιοχή του Ρήνου. Επιπλέον, τόσο από το Παρίσι όσο και από τις ανταποκρίσεις του απεσταλμένου της *Ακρόπολις* πληροφορούμαστε και για το θαλάσσιο πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη στη Βόρειο Θάλασσα με αερομαχίες και βυθίσεις γερμανικών πλοίων²⁹⁵. Μάλιστα η επιτυχία που ξεχωρίζει σε επίπεδο πολεμικών επιχειρήσεων είναι ο βομβαρδισμός αγγλικών αεροπλάνων στις βάσεις γερμανικών υδροπλάνων πάνω απ' τη γερμανική νήσο Σήλτ²⁹⁶.

Εξέχουσα θέση αυτόν τον μήνα έχουν οι λόγοι των Τσάμπερλεν και Τσώρτσιλ. Ο Βρετανός πρωθυπουργός, αναφερόμενος στον πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη, τονίζει ότι θα συνεχίσει μαζί με τη Γαλλία για την αποκατάσταση της ειρήνης απέναντι σ' έναν εχθρό άρτια εξοπλισμένο. Ξεκαθαρίζει πως η απώλεια δύο σημαντικών πλοίων («Βασιλική Δρυς» και «Θαρραλέος») δεν επηρεάζει την αγγλική ναυτική υπεροχή, κάτι που επιβεβαιώνεται και από την εκκαθάριση της θάλασσας από τη γερμανική ναυτιλία. Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και ο λόγος του Τσώρτσιλ, στον οποίο γίνεται μνεία στη συνεισφορά του Ναυτικού στην αύξηση των εισαγωγών και εξαγωγών. Παράλληλα, ο υπουργός Ναυτικών διακηρύσσει τον αγώνα της Κυβέρνησης μέχρι το τέλος για την επίτευξη ειρήνης και την επικράτηση δικαιοσύνης²⁹⁷.

Παρακολουθώντας τις επιθέσεις των Σοβιετικών στη Σκανδιναβία και τις ανησυχητικές κινήσεις των Γερμανών στα σύνορα Βελγίου-Ολλανδίας, οι κυβερνήσεις Γαλλίας και Βρετανίας αναγγέλλουν την πρόθεσή τους αφενός να παράσχουν πολεμικό υλικό και αεροπλάνα στη Φινλανδία μέσω Σουηδίας και αφετέρου να επέμβουν σε ενδεχόμενη επίθεση κατά του Βελγίου και της Ολλανδίας²⁹⁸. Στο πλαίσιο αυτό, ο αγγλικός Τύπος αναφέρει πως οι Σύμμαχοι διεξάγουν αγώνα για τα μικρότερα κράτη, ενώ προτρέπει τις ουδέτερες χώρες να αμυνθούν σε περίπτωση επίθεσης, όπως έκανε η Φινλανδία, γιατί διαφορετικά θα τύχουν χειρότερης μεταχείρισης²⁹⁹.

Καθώς περνάμε στο Φεβρουάριο συναντάμε για άλλη μια φορά δηλώσεις του Τσάμπερλεν που αφορούν στον πόλεμο. Ο ίδιος εκθειάζει την ετοιμότητα των

²⁹⁵ Εφ. «Εστία», 21/1/1940

²⁹⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 11/1/1940

²⁹⁷ Εφ. «Πρωία», 28/1/1940

²⁹⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 18/1/1940, 19/1/1940

²⁹⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 29/1/1940

στρατευμάτων Αγγλίας και Γαλλίας και παρουσιάζει την πολεμική προπαρασκευή της χώρας με στοιχεία που αφορούν την πολεμική βιομηχανία: αύξηση αγορών πρώτων υλών, οβίδων, μολύβδου και οχημάτων ώστε να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες, ενώ τα εργοστάσια αεροπλάνων δουλεύουν με επτά φορές μεγαλύτερους ρυθμούς και προσωπικό³⁰⁰. Οι αναφορές, όμως, σε θέματα δυναμικής του βρετανικού στρατού δεν περιορίζονται εκεί. Στρατιωτικός συνεργάτης της «Yorkshire Post» συμφωνεί με τον Τσώρτσιλ ως προς την υπεροχή του στρατού των Συμμάχων, με την υπεροχή αυτή να στηρίζεται στις πηγές του ανά την Αυτοκρατορία, σε αντιδιαστολή με τον γερμανικό που έχει πολλές ελλείψεις σε πρώτες ύλες, κατώτερη ποιότητα οχημάτων και απειρία στελεχών³⁰¹. Την ίδια ώρα, όπως μεταδίδεται από το Reuter, οι Άγγλοι δεν διαβλέπουν κάποια έκπληξη ως προς τις κινήσεις των Γερμανών, καθώς τα αεροπλάνα της RAF με αναγνωριστικές πτήσεις που πραγματοποιούν στη Γερμανία και όπισθεν της γραμμής Ζίγκφριντ είναι σε θέση να γνωρίζουν οποιαδήποτε αλλαγή συντελείται σε γερμανικά αεροδρόμια και λιμάνια³⁰².

Έχοντας κάνει αναφορά παραπάνω στις βρετανικές αναγνωριστικές πτήσεις, αξίζει να αναφερθεί και η άποψη ενός Ιταλού δημοσιογράφου, του Λουίτζι Μπαρτζίνι, από ανταπόκρισή του στο Λονδίνο σχετικά με μια συζήτηση που προέκυψε αναφορικά με το γιατί δεν βομβαρδίζουν οι Άγγλοι γερμανικές πόλεις. Όπως μεταφέρει ο συντάκτης, μια μερίδα του αγγλικού Τύπου υποστηρίζει ότι θα ήταν προτιμότερο να συμβεί κάτι τέτοιο μιας και τα στρατεύματα παραμένουν αδρανή και ο πόλεμος θα τερματιζόταν ταχύτερα. Η άλλη πλευρά ισχυρίζεται ότι η φωτογραφική μηχανή είναι προτιμότερη από τις βόμβες. Γι' αυτούς η απόσταση βοηθάει στην προσεκτικότερη παρατήρηση. Διατυπώνουν, ακόμα, πως αν γινόταν άμεσα μια επίθεση θα υπήρχε σοβαρή αντίδραση από τις ουδέτερες χώρες, ενώ θα απαιτούνταν πολύ μεγαλύτερη αριθμητική υπεροχή³⁰³.

Την ίδια στιγμή επιβεβαιώνονται οι πληροφορίες για συμμετοχή των Συμμάχων στο μέτωπο της Σκανδιναβίας με την απόφαση του Ανώτατου Πολεμικού Συμβουλίου των Δυτικών Δυνάμεων για επέμβαση στη Φινλανδία. Από το Βερολίνο, μέσω ενός ανταποκριτή της Ρώμης στο Λονδίνο, φτάνουν πληροφορίες για αποστολή στρατού

³⁰⁰ Εφ. «Πρώια», 1/2/1940

³⁰¹ Εφ. «Ακρόπολις», 5/2/1940

³⁰² Εφ. «Ακρόπολις», 3/2/1940

³⁰³ Εφ. «Ακρόπολις», 5/2/1940

όπως επίσης και καταδιωκτικών και βομβαρδιστικών αεροπλάνων, κίνηση που όπως φαίνεται θα αλλάξει την εξέλιξη του πολέμου. Προς τα τέλη Φεβρουαρίου πραγματοποιείται η μεταφορά. Παρόλα αυτά καθίσταται δύσκολη αφού παρεμβάλλονται ουδέτερες ή εμπόλεμες χώρες³⁰⁴. Η ικανοποίηση των Συμμάχων εντοπίζεται και σ' ένα άλλο γεγονός αυτόν τον μήνα, που δεν είναι άλλο από την αποστολή Αυστραλιανών και Νεοζηλανδικών στρατευμάτων στην Αίγυπτο, ώστε να ενισχυθεί το μέτωπο της Β. Αφρικής. Ο ενθουσιασμός που επικράτησε στον αγγλικό Τύπο αποτυπώνει την πλήρη αλληλεγγύη των Κτήσεων στη μητρόπολη³⁰⁵.

Αυτήν την περίοδο οι εφημερίδες στρέφουν την προσοχή τους στο ταξίδι του Αμερικανού υφυπουργού εξωτερικών, Γουέλς, στην Ευρώπη με σκοπό την εξεύρεση ειρηνευτικής λύσης. Η ανταπόκριση των Βρετανών είναι θετική, δείχνοντας την επιθυμία τους για συνεργασία με τις ΗΠΑ ώστε να αποκατασταθεί η ειρήνη, ενώ οι Γάλλοι ξεκαθαρίζουν πως δεν φοβούνται κάτι αφού δεν έχουν υποδουλώσει κανένα λαό³⁰⁶.

Στις 18 Φεβρουαρίου ο Τύπος εστιάζει σ' ένα επεισόδιο μεταξύ του γερμανικού μεταγωγικού «Άλτμαρκ» και του βρετανικού αντιτορπιλικού «Κοζάκος». Το «Άλτμαρκ» μετέφερε 300 Άγγλους αιχμαλώτους και μπήκε σε νορβηγικά χωρικά ύδατα. Στη συνέχεια, το αγγλικό πλοίο το υποχρέωσε σε παράδοση αιχμαλώτων. Οι βρετανικές εφημερίδες άσκησαν δριμεία κριτική στη Νορβηγία, κατηγορώντας την ότι γνώριζε για την ύπαρξη αιχμαλώτων, ενώ παράλληλα αποδοκιμάζει τον μη αφοπλισμό

³⁰⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 22/2/1940

³⁰⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 14/2/1940

³⁰⁶ Η στάση της Αμερικής στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο διαμορφώνεται ως εξής: Η είσοδος της στον πόλεμο εξαρτιόταν άμεσα από την κοινή γνώμη. Την 1^η Σεπτεμβρίου 1939, όταν και ξέσπασε ο πόλεμος, η αμερικανική κοινή γνώμη ήταν χωρισμένη στα τρία: απομονωτισμός, αποχή από τον πόλεμο και άμεση επέμβαση. Ο Ρούσβελτ υιοθέτησε την ουδετερότητα, η οποία εξυπηρετούσε την επανεκλογή του. Γι' αυτό τον λόγο έστειλε το χειμώνα του 1940 τον υφυπουργό εξωτερικών Γουέλς για ειρηνευτική διαμεσολάβηση. Ωστόσο, μετά την είσοδο της Ιταλίας στον πόλεμο (Ιούνιος 1940) παύει η ουδετερότητα και η Αγγλία εκφράζει την ανάγκη για αμερικανική βοήθεια. Ο Ρούσβελτ διευκρίνισε ότι κάτι τέτοιο απαιτούσε τη σύμφωνη γνώμη του Κογκρέσου. Ο ίδιος επιθυμούσε να παρέχει βοήθεια, αλλά τον περιόριζε ένας Νόμος που είχε ψηφιστεί τον Ιανουάριο του 1940, σύμφωνα με τον οποίο δεν μπορούσε να σταλεί υλικό που ήταν απαραίτητο για την ασφάλεια της χώρας. Ο Τσώρτσιλ επανήλθε (ως πρωθυπουργός) τον Ιούλιο του ίδιου έτους στο ζήτημα της βοήθειας. Η τελική ρύθμισή του αφορούσε την αποστολή 50 αντιτορπιλικών στη Βρετανία και εκμίσθωση στην Αμερική αεροπορικών και ναυτικών βάσεων στο Δυτικό Ατλαντικό. Α. Τούντα-Φεργάδη, ό. π., σσ. 151-155

του «Άλτμαρκ». Παρόμοια στάση κρατούν και οι Γάλλοι, οι οποίοι δικαιολογούν την ενέργεια του βρετανικού πλοίου εφόσον το γερμανικό ήταν οπλισμένο και με αιχμαλώτους³⁰⁷.

Το άνωθι γεγονός, όπως μεταδίδεται από το Λονδίνο, φαίνεται πως οδήγησε την αγγλική κυβέρνηση να λάβει μέτρα προκειμένου να μην γίνεται χρήση των νορβηγικών χωρικών υδάτων από τη Γερμανία. Διαμηνύουν, επίσης, ότι εάν δεν μπορεί η Νορβηγία να μείνει αυστηρώς ουδέτερη, η Βρετανία θα προασπίσει τα συμφέροντά της, χωρίς να αποκλείει και περιπολίες για την προστασία των σκαφών της³⁰⁸.

Και αυτόν το μήνα, όμως, δεν λείπουν οι ανταποκρίσεις του απεσταλμένου της *Ακρόπολις*. Τις πρώτες μέρες φιλοξενούνται άρθρα του που αφορούν συζητήσεις με Γάλλους στρατιώτες στο Δυτικό μέτωπο, αλλά και περιγραφές συμπλοκών στα χαρακώματα. Μάλιστα λαμβάνουμε εξαιρετικά χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με μυστικά όπλα των Γάλλων, όπως για παράδειγμα ένα μηχάνημα που ονομάζεται «προφήτης» και επιτρέπει τον υπολογισμό θέσης, ταχύτητας και ύψους του υπό παρατήρηση αεροπλάνου και κατ' επέκταση τη σωστή γωνία κλίσης του πυροβόλου. Οι εντυπώσεις του ανταποκριτή στο Δυτικό μέτωπο επεκτείνονται και στην αναλυτική περιγραφή της γραμμής Μαζινό. Ο Αγγελόπουλος παραθέτει περιγραφές από την ξενάγησή του στον «χαλύβδινο θάλαμο μάχης», όπως τον αποκαλεί, εκθειάζοντας την εξαιρετική οχύρωση και εν συνεχεία το απόρθητο της γραμμής³⁰⁹.

Το τελευταίο άρθρο του γι' αυτόν τον μήνα παρουσιάζει ενδιαφέρον καθώς διατυπώνει την άποψή του σχετικά με το πώς βλέπουν οι Σύμμαχοι τον πόλεμο Ρωσίας-Φινλανδίας. Κατά τη γνώμη του οι τελευταίοι συμμετέχουν γιατί αποτελεί μέρος του δικού τους πολέμου. Πίστευαν στην αρχή πως οι Φινλανδοί δεν θα άντεχαν πολύ βλέποντας και το παράδειγμα της Πολωνίας που είχε περισσότερους κατοίκους. Από την άλλη πλευρά οι Ρώσοι υποτίμησαν την τόλμη των Φινλανδών, του εδάφους τους αλλά και των καιρικών συνθηκών. Ωστόσο, οι Σύμμαχοι κινητοποιήθηκαν προς ενίσχυση σαν να πολεμούν το δικό τους εχθρό. Ουσιαστικά μ' αυτόν τον πόλεμο, συνεχίζει, στοχεύουν στην προετοιμασία τους, στην απομόνωση της Γερμανίας και τελικώς στην επίθεση εναντίον της. Αναγνωρίζει πως καθίσταται δύσκολη η αποστολή βοήθειας προς τη Φινλανδία λόγω του γερμανικού ελέγχου στη Βαλτική και της

³⁰⁷ Εφ. «Εστία», 18/2/1940

³⁰⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 21/2/1940

³⁰⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 6/2/1940, 7/2/1940

ουδετερότητας της Σουηδίας. Καταλήγει, παρατηρώντας πως οι Ρώσοι εφαρμόζουν πιο προσεκτικό σχέδιο επίθεσης με τον όγκο των δυνάμεών τους και τον ρυθμό επίθεσής τους να είναι μεγαλύτεροι, κάτι που θα δυσχεραίνει την αντοχή των Φινλανδών³¹⁰.

Καθώς περνάμε στον Μάρτιο συνεχίζουν οι ειδήσεις που αφορούν στο ρωσο-φινλανδικό πόλεμο, με τις αντοχές του φινλανδικού λαού να αρχίζουν να υποχωρούν εφόσον έχει υποστεί πολλές απώλειες.

Ένα περιστατικό μεταξύ Αγγλίας και Ιταλίας εντοπίζεται και στις τρεις εφημερίδες. Πιο συγκεκριμένα, αγγλικά πολεμικά πλοία υποχρέωσαν σε κράτηση ιταλικά φορτηγά πλοία από το Ρότερνταμ που μετέφεραν γερμανικούς γαιάνθρακες. Η απόφαση αυτή υπάγεται στη διαταγή για κατάσχεση γερμανικών εξαγωγών και όπως ήταν εύλογο προκάλεσε την αντίδραση της ιταλικής κοινής γνώμης. Στον αντίποδα βρίσκονται οι Γάλλοι, οι οποίοι στηρίζουν την απόφαση της Βρετανίας λέγοντας πως η τελευταία δεν έχει σκοπό την παρεμπόδιση γαιανθράκων στην Ιταλία, αλλά το να μην καταστεί αυτό μέσω συναλλαγής τους. Με αυτόν τον τρόπο ξεκαθαρίζεται η βρετανική θέση για τα ουδέτερα κράτη που είναι η μη ανάμειξη στην πολεμική θαλάσσια ζώνη³¹¹.

Στις 10 Μαρτίου πραγματοποιείται το ταξίδι του Ρίμπεντροπ στην Ρώμη. Ένα πέπλο μυστηρίου καλύπτει την εν λόγω επίσκεψη, ενώ οι Γάλλοι, όπως μεταφέρει η *Εστία*, πιστεύουν πως ο Γερμανός υπουργός εξωτερικών προσπαθεί να πείσει την Ιταλία να συμμετάσχει στον συνασπισμό της Γερμανίας με τη Ρωσία. Στο σενάριό τους, το Ράιχ φαίνεται να φοβάται μια ενδεχόμενη επέμβαση των Συμμάχων στη Φινλανδία και θέλει με αυτόν τον τρόπο να έχει εξασφαλισμένη την ανατολική πλευρά³¹².

Από τις πρώτες μέρες του μήνα δημοσιεύονται ανταποκρίσεις που μιλούν για τις διαπραγματεύσεις που ξεκίνησαν μεταξύ Ρωσίας-Φινλανδίας. Οι διαπραγματεύσεις αυτές θα καταλήξουν σε συμφωνία ανάμεσα στις δύο χώρες με την υπογραφή ειρηνευτικής συνθήκης ύστερα από τετράμηνη αντίσταση. Στην απάντηση των Γάλλων σε αυτήν την εξέλιξη αναγνωρίζεται η αγωνιστικότητα και το σθένος του φινλανδικού λαού, ενώ διευκρινίζεται πως ήταν αδύνατη η παροχή μεγαλύτερης βοήθειας λόγω της μη άμεσης έκκλησης της φινλανδικής κυβέρνησης και της άρνησης γειτονικών κρατών

³¹⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 16/2/1940

³¹¹ Εφ. «Ακρόπολις», 7/3/1940

³¹² Εφ. «Εστία», 10/3/1940

να επιτρέψουν την έλευση στρατευμάτων. Η αντίδραση της Βρετανίας λειτουργεί συμπληρωματικά, κάνοντας λόγο για όρους που θίγουν την ανεξαρτησία της χώρας, κάτι για το οποίο έχει μερίδιο ευθύνης και η Γερμανία, μιας και εκφόβιζε τα σκανδιναβικά κράτη για να μην προχωρήσουν σε παροχή βοήθειας.³¹³

Στις 19 Μαρτίου οι εφημερίδες εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στη συνάντηση των Χίτλερ-Μουσολίνι στο Μπρένερ. Παρόλο που δεν γνωρίζουμε τι ειπώθηκε μεταξύ των δύο ανδρών, οι αγγλικές εφημερίδες διαβλέπουν μια νέα διπλωματική επίθεση από τη Γερμανία με πρόταση στον Μουσολίνι για συμμετοχή στον πόλεμο³¹⁴.

Λίγες μέρες αργότερα οι Άγγλοι προχωρούν στο βομβαρδισμό της κυριότερης γερμανικής αεροναυτικής βάσης (Σηλτ) ως απάντηση στην επίθεση του Σκάπα Φλόου. Η κίνηση αυτή, όπως σημειώνει η *Ακρόπολις*, επιβεβαιώνει την ετοιμότητα, αλλά και την υπεροχή των βρετανικών αεροπορικών δυνάμεων³¹⁵.

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, στα μέσα Μαρτίου παρουσιάζεται μια σειρά άρθρων από τον συνεργάτη της *Πρωίας* Γεώργιο Ι. Πεσμαζόγλου με αναφορά στην πιθανή εξέλιξη του πολέμου. Σε σχέση με τη Βρετανία ισχυρίζεται πως οι Άγγλοι εμφανίζονται αισιόδοξοι για την έκβαση ενός μακροχρόνιου πολέμου και αυτό γιατί θεωρούν πως «*δύνανται να ανταπεξέλθουν αποτελεσματικώς εναντίον οιασδήποτε εναερίου επιθέσεως της Γερμανίας ή και του υποβρυχιακού της πολέμου και ν' αντιμετωπίσουν μετά των Γάλλων οθενδήποτε εκδηλουμένην κατά ξηράν απόπειραν*». Επίσης, ένας άλλος λόγος που εμφανίζονται αισιόδοξοι είναι γιατί θεωρούν τη σύμπραξη της Γερμανίας με τη Ρωσία «*ως στερουμένην πραγματικού περιεχομένου και αμφιβάλλουν ότι είνε δυνατόν να μεταβληθή εις πραγματικήν συμμαχίαν*». Ως προς τους Γάλλους ο συγγραφέας δεν κάνει κάποια ξεχωριστή αναφορά, γιατί «*λόγω των υφιστάμενων στενών δεσμών*» μεταξύ Αγγλίας και Γαλλίας, θεωρεί πως για τους Γάλλους ισχύει ό,τι και για τους Βρετανούς. Το μόνο που σημειώνει είναι ότι «*επιδιώκουν τους αντικειμενικούς των σκοπούς με συνεσφιγμένους τους οδόντας και είνε φειδωλοί εις τας εκδηλώσεις των*». Κλείνοντας το άρθρο του ο Πεσμαζόγλου αναφέρει με τη σειρά του πως θεωρεί ότι ο πόλεμος πιθανότατα θα είναι

³¹³ Εφ. «Ακρόπολις», 14/3/1940

³¹⁴ Εφ. «Εστία», 17/3/1940

³¹⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 21/3/1940

μακροχρόνιος, όμως οι συνέπειες και η εξέλιξή του είναι αδύνατον να προβλεφθούν από τον οποιονδήποτε³¹⁶.

Το τελευταίο δεκαήμερο κυριαρχούν οι ειδήσεις που αφορούν στη γαλλική πολιτική κρίση με παραίτηση της κυβέρνησης Νταλαντιέ και δημιουργίας νέας από τον Ρενώ. Ο νέος πρωθυπουργός σε λόγο του, όπως μεταφέρεται από το Παρίσι, επισημαίνει πως στόχος του εχθρού είναι να πετύχει την εσωτερική αποσύνθεση και κυβερνητική αστάθεια, ενώ αναγγέλλει τη συγκρότηση ενός Πολεμικού Συμβουλίου που θα παίρνει αποφάσεις σε κρίσιμα ζητήματα. Ο στόχος, βέβαια, παραμένει ίδιος και δεν είναι άλλος από τη νίκη του εχθρού, ο οποίος προσβλέπει στην υποταγή των κρατών της της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Διαμηνύει πως η Γαλλία δεν είναι ακάλυπτη αυτή τη φορά, ούτε αιφνιδιάστηκε από τον εχθρό. Τονίζει, ακόμη, πως πρέπει να εντατικοποιηθεί η πολεμική παρασκευή της χώρας³¹⁷. Ο γαλλικός Τύπος επικροτεί τη γρήγορη λύση της κυβερνητικής κρίσης και βλέπει πως η αλλαγή σηματοδοτεί την ένταση των πολεμικών προσπαθειών³¹⁸. Αντίστοιχα, θετικές αντιδράσεις μεταφέρει και ο εκπρόσωπος του Reuter από την αγγλική πλευρά, με επαίνους για τον Ρενώ και αναφορά στη συνέχιση της συνεργασίας τους³¹⁹.

Οι απόψεις του Ρενώ επιβεβαιώνονται και από τις συσκέψεις του Διασυμμαχικού Συμβουλίου που συγκροτήθηκε στο Λονδίνο. Μεταξύ άλλων αναφέρεται πως: *«Η Κυβέρνησις της γαλλικής Δημοκρατίας και η Κυβέρνησις της Α.Μ. αναλαμβάνουν αμοιβαίως την υποχρέωσιν όπως εφόσον διαρκεί ο παρών πόλεμος, μη προέλθουν εις οιασδήποτε διαπραγματεύσεις και μη συνάψουν ανακωχήν ή συνθήκην ειρήνης, άνευ προηγουμένης κοινής μεταξύ των συμφωνίας. Αι δύο κυβερνήσεις αναλαμβάνουν την υποχρέωσιν [...] να μην αρχίσουν συζήτησιν επί των όρων ειρήνης προτού επέλθει μεταξύ των πλήρης συμφωνία, ως προς τας προϋποθέσεις αι οποίαι απαραίτητως δέον να υπάρχουν δια να εξασφαλισθή εις εκάστην εκ των δύο χωρών αποτελεσματική και διαρκής εγγύησις περί της ασφαλείας των»*. Οι δύο κυβερνήσεις αναλαμβάνουν, επίσης, να συνεχιστεί η συνεργασία τους και μετά τον πόλεμο, ενώ γίνονται δεκτές και άλλες χώρες προκειμένου να τεθούν τα θεμέλια για τη συγκρότηση ειρήνης³²⁰.

³¹⁶ Εφ. «Πρωία», 18/3/1940

³¹⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 27/3/1940

³¹⁸ Εφ. «Πρωία», 22/3/1940

³¹⁹ Εφ. «Εστία», 20/3/1940

³²⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 29/3/1940

Η απήχηση των αποφάσεων ήταν, όπως ήταν αναμενόμενο, θετικές στην Αγγλία. Θεωρήθηκε η πιο σημαντική συνεδρίαση του Διασυμμαχικού Συμβουλίου, με τη Βρετανία να δρα πλέον από κοινού με τη Γαλλία. Ακόμη, από το Λονδίνο υποστηρίζουν ότι το Συμβούλιο αποφάσισε μέτρα αποκλεισμού της Γερμανίας και προετοιμασία συστήματος χερσαίου και θαλάσσιου ελέγχου³²¹.

Η σύμπραξη των δύο δυνάμεων σκιαγραφεί και την πολεμική τους ετοιμότητα, ενώ οι εφημερίδες κάνουν συνεχώς αναφορά στον πόλεμο της άνοιξης, δείχνοντας ότι περιμένουν χτύπημα από τη Γερμανία. Θέλοντας λοιπόν οι Σύμμαχοι να αποδυναμώσουν την τελευταία, αποφασίζουν τη διακοπή αποστολής προς αυτήν σιδηρομεταλλευμάτων από τη Νορβηγία. Όπως διατυπώνει και στρατιωτικός κριτικός του Διεθνούς Πρακτορείου, ο σουηδικός σίδηρος είναι απαραίτητος για τη Γερμανία πόσω μάλλον αυτήν την περίοδο. Μία τέτοια κίνηση απ' την πλευρά των Βρετανών αυξάνει τον κίνδυνο για έλευση του πολέμου στη Σκανδιναβία³²².

Το Σκανδιναβικό ζήτημα συνεχίζει να απασχολεί τις εφημερίδες και τον Απρίλιο. Ο αγγλικός Τύπος ξεκαθαρίζει πως οι Σύμμαχοι είναι έτοιμοι να δράσουν στην περιοχή και να συνεχίσουν τον αγώνα με βάση τις αποφάσεις του Διασυμμαχικού Συμβουλίου. Επιπλέον, τονίζουν πως οι Σύμμαχοι θα επιδιώξουν προάσπιση όχι μόνο των δικών τους συμφερόντων, αλλά και άλλων κρατών (π.χ. Νορβηγία). Η Γαλλία και η Αγγλία διαμορφώνουν τη στάση τους ως προς τον αποκλεισμό της Γερμανίας βλέποντας πως δεν μπορεί να συνεχιστεί από την τελευταία η χρησιμοποίηση ουδέτερων κρατών για τον εφοδιασμό της με πρώτες ύλες. Διαμηνύουν πως η ουδετερότητα αυτών των κρατών πρέπει να γίνει σεβαστή³²³.

Ο λόγος του Τσάμπερλεν στη Βουλή επιβεβαιώνει τη βρετανική στάση. Ο Βρετανός πρωθυπουργός κάνει μεταξύ άλλων αναφορά στις απειλές των Γερμανών προς ουδέτερα κράτη που δεν συμμορφώνονται με τις απαιτήσεις τους και υπενθυμίζει πως η βοήθεια των ουδέτερων χωρών προς τη Γερμανία θα φέρει αποτελέσματα όπως της Πολωνίας. Δηλώνει πως οι Σύμμαχοι είναι αποφασισμένοι για οικονομικό πόλεμο με το Ράιχ, γι' αυτό και θα συνάψουν συμφωνίες με ουδέτερα κράτη που θα περιορίζουν το ποσοστό των εξαγωγών προς Γερμανία³²⁴. Το ζήτημα του γερμανικού

³²¹ Ο. π.

³²² Εφ. «Ακρόπολις», 31/3/1940

³²³ Εφ. «Ακρόπολις», 2/4/1940, Εφ. «Εστία», 1/4/1940

³²⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 3/4/1940

αποκλεισμού φαίνεται πως απασχολεί την *Ακρόπολη* και την *Εστία* με πολλαπλές αναφορές κυρίως το πρώτο δεκαήμερο του μήνα. Σε ένα άρθρο της τελευταίας αναλύεται ο τρόπος διεξαγωγής του οικονομικού πολέμου. Συγκεκριμένα, ο πόλεμος στηρίζεται σε τρεις άξονες. Ο πρώτος αναφέρεται στην παρεμπόδιση εισαγωγής στη Γερμανία του υλικού που χρειάζεται, κάτι που επιτυγχάνεται με τον έλεγχο του Συμμαχικού στόλου στη Βόρεια Θάλασσα. Ο δεύτερος αφορά τη θέσπιση μέτρων εναντίον της Γερμανίας ως αντίποινα για την παράβαση του Διεθνούς Δικαίου (όπως για παράδειγμα η στέρηση συναλλάγματος) και ο τρίτος την κάλυψη των κενών στο ζήτημα του αποκλεισμού καθώς μπορεί να γίνονται μεταφορές που διαφεύγουν την προσοχή των Συμμάχων³²⁵.

Στις αρχές Απριλίου μεταφέρεται η είδηση του ανασχηματισμού της αγγλικής κυβέρνησης και ανάληψη καθηκόντων του Τσώρτσιλ ως επικεφαλής ενδοκυβερνητικής επιτροπής συντονισμού για ζητήματα εθνικής άμυνας, γεγονός που «τονίζεται μετ' ενθουσιασμού και σχολιάζεται δια μακρών» από τις αγγλικές εφημερίδες³²⁶.

Αυτόν τον μήνα συνεχίζονται και οι αερομαχίες μεταξύ αγγλικών-γαλλικών και γερμανικών δυνάμεων στο Δυτικό μέτωπο. Ο αγώνας, όμως, εξελίσσεται και στη Βόρεια Θάλασσα με επιθέσεις αγγλικών υποβρυχίων κατά γερμανικών. Γίνεται σαφές πως η πολεμική προπαρασκευή των Συμμαχικών δυνάμεων βρίσκεται στο αποκορύφωμά της με δημοσιεύματα σε *Ακρόπολη* και *Εστία* να κάνουν λόγο για αύξηση στο ρυθμό ναυπήγησης πολεμικών σκαφών και αεροπλάνων.

Μία σημαντική κίνηση έρχεται αυτό το χρονικό διάστημα από την πλευρά των Συμμάχων. Από το πρακτορείο Havas μεταφέρεται αγγλο-γαλλική διακοίνωση σε πρεσβευτές της Νορβηγίας και Σουηδίας σύμφωνα με την οποία οι Σύμμαχοι θέλουν να αναλάβουν δράση στα χωρικά τους ύδατα για να αποκλείσουν τον εφοδιασμό της Γερμανίας. Για να το πετύχουν αυτό τοποθέτησαν νάρκες πέριξ των νορβηγικών χωρικών υδάτων. Εντούτοις, δηλώνουν πως δεν θα παρεμποδίσουν τους Νορβηγούς οι οποίοι έχουν ειδοποιηθεί για τις ζώνες τοποθέτησής τους, ενώ ξεκαθαρίζουν πως δεν προορίζονται για τις ουδέτερες χώρες. Η απόφαση αυτή έρχεται ως απάντηση στο θέμα του λαθρεμπορίου και βρίσκει σύμφωνη τη βρετανική κοινή γνώμη. Κάτι τέτοιο βέβαια δεν ισχύει και με τη Νορβηγία, η οποία, όπως μεταφέρει ο ανταποκριτής του Reuter

³²⁵ Εφ. «Εστία», 4/4/1940

³²⁶ Εφ. «Πρωία», 4/4/1940

στο Όσλο, απαιτεί να απομακρυνθούν άμεσα οι νάρκες και τα πολεμικά σκάφη από τα χωρικά τους ύδατα, θεωρώντας το παράβαση ανεξαρτησίας³²⁷.

Από τις 8 Απριλίου και εξής, η προσοχή του Τύπου στρέφεται στην κατάληψη της Δανίας από τη Γερμανία και την αποβίβαση γερμανικών στρατευμάτων στη Νορβηγία. Η Δανία, όπως μεταφέρεται από τα ξένα πρακτορεία, παραδόθηκε αμαχητί, ενώ η Νορβηγία πρόβαλλε αντίσταση. Η αντίδραση των Βρετανών έρχεται δια στόματος Τσάμπερλεν, ο οποίος υπενθυμίζει την προσπάθεια επιβολής της Γερμανίας και την παραβίαση της ουδετερότητας την οποία υπερασπιζόταν. Ακόμη, αναφέρει πως οι Σύμμαχοι θα λάβουν τα μέτρα τους και θα σταθούν στο πλευρό τους³²⁸.

Τον Βρετανό πρωθυπουργό επιβεβαιώνει και ο Τσώρτσιλ, ο λόγος του οποίου είναι πρωτοσέλιδος και στις τρεις εφημερίδες. Ο ίδιος υποστηρίζει πως είχαν λάβει μηνύματα για μια τέτοια επίθεση, κυρίως μέσω της κινητικότητας των γερμανικών δυνάμεων και της συγκέντρωσης πλοίων τους στη Βαλτική. Αναγνωρίζει τη δύσκολη θέση της Δανίας λόγω της εγγύτητάς της με τη Γερμανία και χαρακτηρίζει τη θέση της Νορβηγίας επισφαλής καθώς από κει περνούσαν όλα τα γερμανικά εμπορικά και πολεμικά πλοία. Τέλος, παρατηρεί πως αν η Νορβηγία ήταν πιο ελαστική με τους Συμμάχους και πιο αυστηρή με τη Γερμανία, θα ήταν εφικτή μια πιο έγκαιρη βοήθεια. Παρόλα αυτά, θα συμπράξουν με το νορβηγικό λαό προς αποκατάσταση της ειρήνης και του δικαίου³²⁹.

Τις επόμενες μέρες μεταφέρονται οι πολεμικές εξελίξεις στο μέτωπο της Νορβηγίας. Βρετανικά торπιλικά πλήττουν γερμανικές δυνάμεις στα λιμάνια του Νάρβικ, του Μπέργκεν και του Τροντχάιμ. Η άλλη αποστολή των Βρετανών έχει στόχο την παρεμπόδιση του εφοδιασμού των Γερμανών στη Νορβηγία μέσω του θαλάσσιου χώρου, με τη βοήθεια αγγλικών υποβρυχίων. Οι Άγγλοι τοποθετούν νάρκες που λειτουργούν ανασταλτικά στην επικοινωνία του εχθρού με τη Νορβηγία, αναγκάζοντάς τον να περιοριστεί σε από αέρος επιχειρήσεις³³⁰.

Στα μέσα του μήνα οι Σύμμαχοι πραγματοποιούν τις υποσχέσεις τους στο νορβηγικό λαό καθώς «*Το αγγλικό ναυτικό απεβίβασε στρατόν εις το Νάρβικ*»³³¹. Οι πληροφορίες που φτάνουν από το Havas κάνουν λόγο για αποστολή Άγγλων, Καναδών

³²⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 9/4/1940

³²⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 10/4/1940

³²⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 12/4/1940

³³⁰ Εφ. «Εστία», 12/4/1940

³³¹ Εφ. «Πρωία», 16/4/1940

και Γάλλων, εξασκημένων στον πόλεμο στρατιωτών. Ο αριθμός τους, βέβαια, δεν είναι ακριβής για να μην προετοιμαστεί ο εχθρός μέσω της κατασκοπείας. Στην επίσημη ανακοίνωσή τους, οι Βρετανοί επισημαίνουν πως οι Γερμανοί πρέπει να επιστρατεύσουν ενισχύσεις διότι έχουν να αντιμετωπίσουν την αντίσταση του νορβηγικού λαού σε συνεργασία με αγγλικές δυνάμεις, όπως επίσης και τον αποκλεισμό του θαλάσσιου δρόμου. Μεταδίδοντας την κατάσταση στη Νορβηγία, το γαλλικό πρακτορείο αναφέρει πως οι Γερμανοί πιέζουν προς όλα τα σημεία, ενώ εκκένωσαν το Νάρβικ και προελαύνουν ανατολικά, προς τα σουηδικά σύνορα³³².

Οι αποβάσεις συμμαχικών στρατευμάτων συνεχίζονται σε νευραλγικά σημεία όπως το Νάρβικ και το Τροντχάιμ, ενώ διακόπτονται οι σχέσεις Γερμανίας-Νορβηγίας. Όπως φαίνεται, λοιπόν, υπό τις παρούσες συνθήκες οι Γερμανοί έχουν ποντάρει στην αεροπορία μετά τον αποκλεισμό των θαλάσσιων δρόμων. Γι' αυτό οι Άγγλοι επιθυμούν αεροπορικές βάσεις στη Νορβηγία, ώστε να μη χρειαστεί να κάνουν μεγάλη απόσταση για να «χτυπήσουν» τις γερμανικές³³³. Το Συμμαχικό Πολεμικό Συμβούλιο που συνήλθε στο Παρίσι αποφάσισε τη συνέχιση του αγώνα μιας και δεν φαίνεται να υπάρχει περίπτωση ειρηνικής διευθέτησης. Άλλωστε ο ίδιος ο υπουργός Κτήσεων, Ήντεν, ξεκαθάρισε πως δεν υπάρχει σύγκλιση μεταξύ των δύο πλευρών αφού ο Χίτλερ πιστεύει πως υπάρχει ένα είδος ειρήνης, «αυτή που εγγυάται η σπάθη του λαού», ενώ οι Άγγλοι δίνουν βάση στην ελεύθερη έκφραση ιδεών και πολιτισμού, με το δόγμα ισότητας που πρεσβεύουν να έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το γερμανικό δόγμα υποταγής³³⁴.

Οι τρεις εφημερίδες παρουσιάζουν τα πολεμικά γεγονότα και ανακοινωθέντα και από τις δύο πλευρές. Η *Ακρόπολις* εμφανίζει πηχυαίους τίτλους στο πρωτοσέλιδό της, πάντα σε συνδυασμό με εικόνες, ενώ η *Εστία* αφιερώνει συνήθως μία στήλη στο πρωτοσέλιδο που αφορά κάποια στρατιωτική κριτική για μια από τις δύο εμπλεκόμενες πλευρές, την τακτική ή την ετοιμότητά της. Η *Πρωία* δεν παίρνει εμφανή θέση. Εντούτοις τα πρωτοσέλιδά της, όπως προκύπτει από την ανάγνωσή τους, αφορούν ενέργειες των Συμμάχων (ίσως, με τον τρόπο αυτό, η *Πρωία* φανερώσει τη συμπάθειά της προς αυτούς), παράλληλα με τις εξελίξεις στο σκανδιναβικό μέτωπο, που καταλαμβάνουν σταθερά το κεντρικό θέμα.

³³² Εφ. «Ακρόπολις», 16/4/1940

³³³ Εφ. «Εστία», 17/4/1940

³³⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 18/4/1940

Πηγαίνοντας στον Μάιο, παρατηρούμε πως κυριαρχούν οι ειδήσεις που αφορούν στο νορβηγικό μέτωπο. Όπως ανακοινώνει το Υπουργείο Στρατιωτικών της Βρετανίας, η συνεχής ενίσχυση του εχθρού προκάλεσε την απόσυρση των Συμμαχικών δυνάμεων από τη Νορβηγία. Σε ομιλία του στη Βουλή, ο Τσάμπερλεν παραθέτει τους λόγους που οδήγησαν σε αυτήν την εξέλιξη. Ο Βρετανός πρωθυπουργός σημειώνει πως οι Σύμμαχοι έβλεπαν τις προετοιμασίες της Γερμανίας στη Βαλτική, αλλά δεν ήταν σε θέση να γνωρίζουν που θα επιτεθούν πρώτα, ενώ δεν τους δόθηκε και άδεια για μεταφορά στρατιωτών από τη Νορβηγία και τη Σουηδία. Η Αγγλία, συνεχίζει, μη δεχόμενη την παραβίαση των νορβηγικών χωρικών υδάτων από τον εχθρό, αποφάσισε να επέμβει με ενεργό συμμετοχή στον πόλεμο του Βορρά. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν είναι η κατάκτηση των αεροδρομίων από τους Γερμανούς, κάτι που καθιστά ανέφικτη τη χρήση τους. Καταλήγει πως παρά τις απώλειες που αντιμετωπίζουν, ο αεροπορικός αγώνας συνεχίζεται³³⁵.

Στις 4 Μαΐου ο πρωτοσέλιδος τίτλος της *Ακρόπολης* αναφέρεται στα βρετανικά στρατεύματα που εγκατέλειψαν το Νάμσος. Το «αιφνίδιο πλήγμα», όπως ονομάστηκε από τον ηγέτη του Εργατικού Κόμματος Άτλυ, δεν μπορούσε να αποφευχθεί καθώς ήταν αδύνατο να κρατηθεί η θέση των Συμμάχων στο Τροντχάιμ. Απόρροια των δυσμενών αυτών πολεμικών εξελίξεων ήταν να προκληθεί πολιτική κρίση και ανακατατάξεις στη Βρετανία, ένα θέμα που παρακολουθεί σταθερά η *Πρωία*. Έτσι, από τις 8 έως τις 10 Μαΐου προβάλλεται η κυβερνητική κρίση στη Βρετανία και η απομάκρυνση του Τσάμπερλεν από την πρωθυπουργία. Στις 10 Μαΐου το κεντρικό θέμα της εφημερίδας είναι: «*Θεωρείται σχεδόν αναπόφευκτος η παραίτησις του κ. Τσάμπερλεν. Πιθανοί πρωθυπουργοί φέρονται οι Λόρδος Χάλιφαξ, και οι κκ. Τσώρτσιλ και Λόντ Τζώρτζ*»³³⁶.

Μέχρι το πρώτο δεκαήμερο του μήνα συνεχίζονται οι προσπάθειες των Συμμάχων στο Νάρβικ σε συνεργασία με το νορβηγικό λαό. Από ανταπόκριση εκπροσώπου του Αμερικανικού Τύπου στη Στοκχόλμη, ο αναγνώστης πληροφορείται τις αιτίες της οπισθοχώρησης και κατ' επέκταση ήττας των βρετανικών στρατευμάτων. Όπως διατυπώνει, λοιπόν, ο δημοσιογράφος, η αεροπορία ήταν αυτή που έκρινε το αποτέλεσμα και η Γερμανία διέθετε την αεροπορική υπεροχή λόγω των αεροδρομίων που κατείχε. Ωστόσο, δεν παραλείπει να επαινέσει την αεροπορία των Συμμάχων ως

³³⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 3/5/1940

³³⁶ Εφ. «Πρωία», 10/5/1940

προς την πείρα τους, η οποία, όπως φάνηκε, δεν ήταν αρκετή μιας και δαπανούσαν χρόνο και καύσιμα μέχρι να φτάσουν στη Νορβηγία³³⁷.

Η γερμανική επίθεση που ξεσπά στη γραμμή των συνόρων Λουξεμβούργου-Βελγίου-Ολλανδίας συνιστά γεγονός υψίστης σημασίας για αυτόν τον μήνα. Οι Σύμμαχοι δεν διστάζουν να παρέχουν τη βοήθειά τους απέναντι στις χώρες που δοκιμάζονται από τους συνεχείς βομβαρδισμούς των Γερμανών. Στις μέρες που ακολουθούν περιγράφονται οι πρωτοφανείς γερμανικές επιθέσεις επί γαλλικού εδάφους και οι σημαντικές απώλειες της βρετανικής αεροπορίας. Όπως προκύπτει από κριτική που προέρχεται από τη Γενεύη, το σχέδιο των Γερμανών οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στον οικονομικό αποκλεισμό που δέχτηκε η χώρα, με τις συνθήκες επίθεσης να μην είναι ίδιες με αυτές της Νορβηγίας, καθώς τώρα οι Σύμμαχοι έχουν μικρότερη ακτίνα δράσης³³⁸.

Τα βελγικά και ολλανδικά στρατεύματα μάχονται έχοντας στο πλευρό τους Συμμαχικές δυνάμεις, με τις επιθέσεις να κορυφώνονται στα μέσα του μήνα. Οι πρωτοσέλιδοι τίτλοι αποτυπώνουν το μέγεθος του αγώνα: *«Πεισματώδης αγών κατά μήκος του Μόζα από της Λιέγης μέχρι του Σεντάν»*³³⁹, *«Πρωτοφανούς σφοδρότητας αγών καθ' όλο το μήκος του μετώπου από Αμβέρσης μέχρι Σεντάν»*³⁴⁰, *«Ο αγών παρά τον Μόζαν προσλαμβάνει πρωτοφανή ένταση. Γιγαντιαία προσπάθειαι εις τον τομέα του Σεντάν όπου οι Γερμανοί εισέδυσαν εις Γαλλικάς οχυρώσεις»*³⁴¹. Όπως αντιλαμβάνεται ο αναγνώστης, ο εχθρός πιέζει σε όλο το μήκος το γαλλικών συνόρων με αποτέλεσμα να καταλάβει το Ρότερνταμ και την Ουτρέχτη και εν συνεχεία να καθυποτάξει την Ολλανδία. Μέσα στις επόμενες μέρες και ύστερα από λυσσώδεις μάχες ο γερμανικός στρατός πραγματοποίησε επιθέσεις σε Βρυξέλλες, Αμβέρσα και Ναμύρ με στόχο τη βελγική πρωτεύουσα, ενώ «έσπασε» και την προέκταση της γραμμής Μαζινό. Ο αγγλικός Τύπος αναγνωρίζει τις επιτυχίες του εχθρού, αναφέροντας ότι έριξε από την αρχή στη μάχη το καλύτερό του χαρτί, τις μηχανοκίνητες μονάδες³⁴². Εντούτοις, η άποψη που κυριαρχεί στο στρατόπεδο των

³³⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 6/5/1940

³³⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 13/5/1940

³³⁹ Εφ. «Πρωία», 15/4/1940

³⁴⁰ Εφ. «Πρωία», 16/5/1940

³⁴¹ Εφ. «Ακρόπολις», 16/5/1940

³⁴² Όπως διατυπώνει και ένας Αμερικανός στρατιωτικός ανταποκριτής που συνεργάζεται με την *Ακρόπολη*, η Γαλλία στήριξε την άμυνά της στο στρατό και στις οχυρωματικές γραμμές, η Αγγλία στο

Συμμάχων είναι ότι ο στόχος των Γερμανών ήταν να κυκλώσουν τα στρατεύματά τους στο Βέλγιο και να πλησιάσουν στη Μάγχι³⁴³.

Στις 28 Μαΐου συνθηκολογεί το Βέλγιο, μία ακόμη κίνηση που αποτελεί ένδειξη γερμανικής υπεροχής. Η *Πρωία* σχολιάζει την κρίσιμη θέση του αγγλικού εκστρατευτικού σώματος μετά την τελευταία αυτή εξέλιξη, που προήλθε από την «λιποψυχία», όπως αναφέρουν βρετανικοί κύκλοι του βασιλιά του Βελγίου Λεοπόλδου, ο οποίος υπέγραψε τη συνθηκολόγηση³⁴⁴. Στον απόηχο αυτής της εξέλιξης, ο Τσώρτσιλ ξεκαθαρίζει πως οι Συμμαχικές κυβερνήσεις έδωσαν διαταγή να συνεχιστούν οι επιχειρήσεις. Συνεχίζει, λέγοντας πως οι Γερμανοί δέχτηκαν την πρόταση του Βέλγου βασιλιά και οι Βέλγοι έπαυσαν την αντίσταση. Ο Γάλλος πρωθυπουργός δεν παραλείπει να σχολιάσει, επίσης, την συνθηκολόγηση καυτηριάζοντας τη στάση του βασιλιά Λεοπόλδου. Ισχυρίζεται πως ενώ ο τελευταίος ζήτησε βοήθεια, τώρα καταθέτει τα όπλα και προκαλεί έκπληξη στη Γαλλία³⁴⁵.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει αυτόν τον μήνα η θέση του Μεταξά με αφορμή τα πολεμικά γεγονότα που διαδραματίζονται στην Ευρώπη. Έτσι, στα πλαίσια εγκαινίων έργων στον Πειραιά, ο Έλληνας πρωθυπουργός σημειώνει πως «*με προσοχήν αδιάσπαστον κάθε ημέρας και κάθε νυκτός, κάθε ώρας και κάθε στιγμής, παρακολουθείται η εξέλιξις των μεγάλων διεθνών γεγονότων και λαμβάνεται διαρκώς κάθε απαιτούμενη [...] φροντίς όπως κάθε απευκταίον ενδεχόμενον μας εύρη έτοιμους*». Συνεχίζει, τονίζοντας πως δεν πρέπει οι Έλληνες να καταλαμβάνονται με πανικό σε κάθε είδηση που έρχεται, αλλά να διατηρούν την ψυχραιμία τους διότι «*...η Ελλάς είνε αποφασισμένη να αντιμετωπίση θαρραλέως και ηνωμένη ως εις άνθρωπος κάθε απειλήν κατά της ανεξαρτησίας και της ακεραιότητός της. [...] Η Ελλάς δύναται επομένως, αλλά και κάτι περισσότερο, οφείλει να συνεχίση εν τω μεταξύ την ειρηνικήν ανορθωτικήν και προοδευτικήν της προσπάθεια*»³⁴⁶.

Η έλευση του Ιουνίου βρίσκει τους Συμμάχους να αγωνίζονται στη Δουνκέρκη, υπερασπιζόμενοι το λιμάνι της. Οι προσπάθειές τους δεν θα στεφθούν με επιτυχία,

παραδοσιακό της Ναυτικό, ενώ η Γερμανία πρωτοτύπησε με χρήση αεροπλάνων και τανκ. Αυτό που κατάφεραν οι διμοιρίες των Panzer ήταν να δημιουργήσουν διάδρομο μέχρι την Μάγχι, προκαλώντας ρήγμα στο αγγλο-βελγικό μέτωπο. Βλ. Εφ. «Ακρόπολις», 27/5/1940

³⁴³ Εφ. «Ακρόπολις», 22/5/1940

³⁴⁴ Εφ. «Πρωία», 29/5/1940

³⁴⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 29/5/1940

³⁴⁶ Εφ. «Εστία», 15/5/1940

καθώς θα αναγκαστούν ύστερα από σκληρή προσπάθεια και αντίσταση να εγκαταλείψουν τη Φλάνδρα. Ωστόσο, ο αγώνας συνεχίζεται και ο αγγλικός Τύπος προτρέπει σε βοήθεια προς τους Γάλλους, γιατί, όπως μεταφέρει σε πολλά πρωτοσέλιδά της η *Εστία*, ο κίνδυνος μπορεί να επεκταθεί και σε αυτούς³⁴⁷.

Μετά την αποχώρηση από τη Φλάνδρα, η ένταση μεταφέρεται στο Παρίσι. Η γαλλική πρωτεύουσα βομβαρδίστηκε από περίπου 300 γερμανικά αεροπλάνα και οι Σύμμαχοι βομβάρδισαν ως αντίποινα στρατιωτικές εγκαταστάσεις σε Μόναχο, Φρανκφούρτη, Ρουρ και Μάνχαϊμ. Στόχος της «μάχης της Γαλλίας», όπως την ονομάζουν οι Γάλλοι, δεν είναι το Παρίσι αλλά ο ίδιος ο πόλεμος που θα κρίνει την τύχη της Ευρώπης³⁴⁸. Παρά τη σφοδρότητα του αγώνα και την πίεση των Γερμανών σε όλα τα μέτωπα, οι Σύμμαχοι συνεχίζουν να αγωνίζονται, ενώ ο Τσώρτσιλ με δηλώσεις του διευκρινίζει ότι η Βρετανία δεν θα εγκαταλείψει ποτέ τη Γαλλία.

Ο πόλεμος λαμβάνει ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις όταν στις 10 Ιουνίου συμμετέχει πλέον η Ιταλία εναντίον της Αγγλίας και της Γαλλίας. Το ζήτημα της εισόδου της Ιταλίας στον πόλεμο φάνηκε πως απασχολούσε ιδιαίτερα τις εφημερίδες τους τελευταίους δύο μήνες, όταν άρχισαν να εντείνονται οι επιχειρήσεις στο Δυτικό μέτωπο. Η κίνηση αυτή προκάλεσε τις αντιδράσεις των Συμμάχων με τη βρετανική πλευρά να δηλώνει μέσω των «Times» ότι η Ιταλία περίμενε τη στιγμή που η Γαλλία θα σήκωνε ένα τέτοιο βάρος για να της επιτεθεί και τον Ρενώ να ξεκαθαρίζει πως η χώρα του μπαίνει στον πόλεμο με καθαρή συνείδηση και έχοντας προσπαθήσει να λύσει ειρηνικά τις διαφορές της με την Ιταλία³⁴⁹.

Τις επόμενες μέρες η μάχη του Παρισιού βρίσκεται σε εξέλιξη σε όλο το βορειοανατολικό και βορειοδυτικό τμήμα. Σε ανταποκρίσεις από τη γαλλική πρωτεύουσα, πληροφορούμαστε ότι το Παρίσι εκκενώνεται από τον άμαχο πληθυσμό, ενώ οι Γερμανοί κατέλαβαν τις διαβάσεις του Σηκουάνα και Μάρνη, τη Ρουέν και τη Ρέιμς. Ως αντίποινα, η Αγγλία βομβαρδίζει, όπως μεταφέρει το Reuter, το Τορίνο, τη Γένοβα, τη Δ. Γερμανία και ιταλικές βάσεις στη Λιβύη. Τα νέα του πολεμικού μετώπου είναι τα κυρίως άρθρα των εφημερίδων. Έτσι στις 14 Ιουνίου διαβάζουμε πως *«Συνεχίζεται με λύσσαν η μάχη των Παρισίων εις τον Μάρνην και τον Σηκουάνα. Οι Παρίσιοι εκηρύχθησαν ανοχύρωτος πόλις. Δεν θα προβληθή άμυνα εντός της*

³⁴⁷ Εφ. «Εστία», 4/6/1940

³⁴⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 7/6/1940

³⁴⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 11/6/1940, Εφ. «Εστία», 10/6/1940

πρωτευούσης...». Παράλληλα, όμως, με τα νέα του μετώπου, στις εσωτερικές σελίδες μεταφέρονται, τις κρίσιμες αυτές μέρες, η έκκληση του Γάλλου προέδρου στον Αμερικανό ομόλογό του: «*Έκκλησις του κ. Ρενώ προς τας Ηνωμένας Πολιτείας. Η Γαλλία δια να ανθέξη έχει ανάγκην αμέσου και αποφασιστικής βοήθειας*», καθώς και η υπόσχεση της Αγγλίας, μέσω διαγγέλματος της κυβέρνησης, να παραμείνει μέχρι τέλους στο πλευρό της Γαλλίας³⁵⁰.

Πράγματι, η έκκληση του Ρενώ προς τις ΗΠΑ για αποστολή βοήθειας, αποτυπώνει τη δυσχερή κατάσταση στην οποία περιήλθε η χώρα του, μιας και πλέον είχε να αντιμετωπίσει δύο δυνάμεις. Το ενδιαφέρον των Αμερικανών για τον πόλεμο ήταν αυξημένο. Ο Ρούσβελτ, παρακολουθώντας με ανησυχία τις εξελίξεις ύστερα και από τη συμμετοχή της Ιταλίας, διαμηνύει ότι θα ενισχύσει αυτούς που μάχονται κατά της βίας και βρίσκεται στο πλευρό των Συμμάχων³⁵¹.

Η πτώση του Παρισιού αναγγέλλεται στις 15 Ιουνίου με τίτλο: «*Τα γερμανικά στρατεύματα εισήλθον χθες την πρωίαν εις Παρισίους. Αι γερμανικαί δυνάμεις άρχισαν ήδη μετωπικήν επίθεσιν κατά της γραμμής Μαζινό*». Η θέση της Γαλλίας, όπως μεταφέρεται στο κύριο θέμα της *Πρωίας* μέσω του ανακοινωθέντος του γαλλικού στρατηγείου, είναι πως το Παρίσι ουσιαστικά παραδόθηκε στους Γερμανούς γιατί οποιαδήποτε προσπάθεια άμυνας θα ήταν μάταιη και θα οδηγούσε σε καταστροφή, ενώ τονίζεται πως ο αγώνας της Γαλλίας συνεχίζεται³⁵².

Ωστόσο, τα γεγονότα υποχρεώνουν τον πρωθυπουργό Ρενώ σε παραίτηση. Η νέα κυβέρνηση σχηματίζεται από τον Πεταίν, με τον τελευταίο να δηλώνει πως θα συνάψει ειρήνη με τους Γερμανούς. Ο ίδιος, σε μια προσπάθεια να δικαιολογήσει τη στάση του, σημειώνει πως η στρατιωτική κατάσταση ήταν τέτοια που δεν μπορούσε να ανατραπεί η απόφασή του και πρέπει να τερματιστούν οι εχθροπραξίες³⁵³.

Η απάντηση της Βρετανίας έρχεται δια στόματος Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων σε έναν λόγο που γενικώς χαρακτηρίζεται «*ο σπουδαιότερος των εκφωνηθέντων κατά τη διάρκεια του πολέμου*». Στην ομιλία του ο Βρετανός πρωθυπουργός, αφού κάνει μια ανασκόπηση της μάχης της Φλάνδρας, σημειώνει όσον αφορά στις τελευταίες εξελίξεις στην Γαλλία πως «*δεν τον κατέλαβον εξ απροόπτου*»,

³⁵⁰ Εφ. «Πρωία», 14/6/1940

³⁵¹ Εφ. «Ακρόπολις», 11/6/1940

³⁵² Εφ. «Πρωία», 15/6/1940

³⁵³ Εφ. «Εστία», 16/6/1940

και δεσμεύθηκε πως ό,τι κι αν συμβεί στη Γαλλία, η Αγγλία «θα πολεμήσει επί έτη και εν ανάγκη μόνη» έναντι των Γερμανών. Εν συνεχεία τονίζει το αξιόμαχο του αγγλικού στρατεύματος, υπογραμμίζει πως θεωρεί απίθανη μια θαλάσσια εισβολή εκ μέρους της Γερμανίας και καλεί την γαλλική κυβέρνηση να συνεχίσει τον αγώνα. Τέλος, εμφανίζεται έτοιμος για την γερμανική επίθεση στην Αγγλία, που θεωρεί ότι θα ακολουθήσει τη μάχη της Γαλλίας, κλείνοντας με τα λόγια που μνημονεύονται μέχρι σήμερα: «*Ας βαδίσωμεν λοιπόν προς το καθήκον μας κι ας συμπεριφερθώμεν κατά τοιούτον τρόπον, ώστε εάν η βρετανική αυτοκρατορία διαρκέση 1000 έτη, οι άνθρωποι να λέγουν και τότε ακόμα: «Αυτή υπήρξε η ωραιότερα των στιγμή»*³⁵⁴.

Στις 20 Ιουνίου δημοσιεύεται ο λόγος του Πεταίν από την Μπορντώ, πόλη στην οποία μεταφέρθηκε η έδρα της γαλλικής κυβέρνησης. Σε αυτόν, ο Γάλλος πρόεδρος αναφέρεται στην ανεπάρκεια πολεμικού υλικού και στην καθαρή υπεροχή του αντιπάλου σε αριθμό, τεχνογνωσία και εμπειρία, ως λόγους για τους οποίους η Γαλλία αναγκάστηκε να υποχωρήσει. Προσθέτει, ακόμη, πως η χώρα του δεν μπόρεσε να ανασυνταχθεί και ο εχθρός κατέλαβε καίρια σημεία του γαλλικού ανεφοδιασμού. Συνεπώς δεν υπήρχε άλλη λύση από την αποδοχή της ήττας, η οποία εξασφάλιζε την τιμή των Γάλλων³⁵⁵.

Η συνάντηση των Χίτλερ και Μουσολίνι στο Μόναχο, προκειμένου να συζητηθούν οι όροι ανακωχής, μονοπωλεί το ενδιαφέρον των εφημερίδων, οι οποίες βρίσκονται εν αναμονή της ανακοίνωσής τους. Στις 26 του ίδιου μήνα παρατίθεται η επίσημη ανακοίνωση των όρων, οι οποίοι μεταξύ άλλων προβλέπουν την παύση των εχθροπραξιών, τον αφοπλισμό των Γάλλων και τον έλεγχο στις γαλλικές αποικίες και το εμπόριό τους. Μία μέρα νωρίτερα μεταφέρεται από την *Πρωία* η ανακοίνωση του γερμανικού επιτελείου ότι ο πόλεμος στη Γαλλία έχει λήξει, ωστόσο μεταφέρεται και μία ακόμα είδηση: «*Εν Αγγλία ο στρατηγός Ντε Γκωλ ίδρυσεν εθνικήν επιτροπήν δια την συνέχισιν του αγώνος*», ενώ στο κάτω μέρος την πρώτης σελίδας αναγράφεται: «*Η αγγλική κυβέρνησις ανεγνώρισε την «γαλλικήν εθνικήν επιτροπήν»*. Επιπλέον, παρατίθενται και οι λόγοι του Ντε Γκωλ, αλλά και του Τσώρτσιλ. Ο πρώτος σημειώνει την ανάγκη για συνέχιση του αγώνα, μη αναγνωρίζοντας την εν Γαλλία κυβέρνηση, ενώ και ο Τσώρτσιλ καλεί τους Γάλλους «*να βοηθήσουν δια του ανωτάτου ορίου της*

³⁵⁴ Εφ. «Πρωία», 19/6/1940

³⁵⁵ Εφ. «Εστία», 20/6/1940

δυνάμεώς των το έργον της απελευθερώσεως»³⁵⁶. Αξίζει να σημειωθεί ότι αναφορά στον Ντε Γκωλ έγινε στην *Πρωία* ήδη από το φύλλο της 20ης Ιουνίου, κι ενώ ο μελλοντικός Γάλλος πρόεδρος είχε τονίσει τη διαφωνία του με την πρόταση του Πεταίν για συνθηκολόγηση. Συγκεκριμένα, σε ένα άρθρο που αναδημοσιεύεται στην πρώτη σελίδα (και προέρχεται από την Ελβετία), προβάλλεται η προφητική, όπως χαρακτηρίζεται, θέση που είχε λάβει ο Ντε Γκωλ αναφορικά με την αξία των μηχανοκίνητων μέσων, με την *Πρωία* να τον χαρακτηρίζει ως τον μοναδικό Γάλλο που «*διείδε και ετόνισεν την σημασίαν των μηχανοκίνητων όπλων*».

Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζει και ένα άρθρο στην ίδια εφημερίδα με τίτλο «*Μετά την ανακωχήν: Προ της συνθηκολογήσεως. Η ενέργεια του στρατάρχου Πεταίν*». Το άρθρο δε φέρει υπογραφή (δηλώνεται ως τόπος η Γενεύη) και σε αυτό εξιστορείται το παρασκήνιο της κατάρρευσης και της συνθηκολόγησης της Γαλλίας. Ως προς το θέμα της συνθηκολόγησης, ο συγγραφέας μεταφέρει τη διάσταση απόψεων που υπήρχε στα ανώτατα κλιμάκια της γαλλικής ηγεσίας, με τον Πεταίν και τον αρχιστράτηγο Βεϋγκάν να υποστηρίζουν τη συνθηκολόγηση και τον πρωθυπουργό Ρενώ και τον Ντε Γκωλ να υποστηρίζουν τη συνέχιση της αντίστασης. Και στο σημείο αυτό ο συγγραφέας μοιάζει να επικροτεί την θέση του Πεταίν, καθώς σημειώνει πως «*ο στρατάρχης Πεταίν επωμίσθη το βάρος της διακυβερνήσεως της Γαλλίας εις τας τραγικωτέρας ημέρας της ιστορίας της, με την αντίληψιν ότι όφειλε να μη επαυξήση ασκόπως τας θυσίας, τας οποίας η χώρα του υπέστη και ότι ήτο προτιμότερον να μη βαρύνη περισσότερο το παθητικόν του θλιβερού ισολογισμού, δια να μη διακυβευθή η εθνική ανασυγκρότησις, η οποία απαιτεί τεραστίαν προσπάθειαν, ηθικήν, διανοητικήν και υλικήν*»³⁵⁷.

Μέχρι το τέλος του μήνα οι εφημερίδες παρουσιάζουν εκτενώς και τις αντιδράσεις των Άγγλων σε σχέση με τη γαλλική ήττα και τους όρους ανακωχής. Ο Βρετανός πρωθυπουργός σε δηλώσεις του για τη γαλλική συνθηκολόγηση σημειώνει πως λυπάται για όσα συνέβησαν στη Γαλλία, αλλά η Βρετανία δεν θα μπορούσε να δώσει τη συγκατάθεσή της στη συνθηκολόγηση³⁵⁸. Επιπρόσθετα, σε λόγο του ο Ήντεν δηλώνει πως δεν θα διαψευστούν οι ελπίδες των Άγγλων για συνέχιση του πολέμου και

³⁵⁶ Εφ. «Πρωία», 25/6/1940

³⁵⁷ Ο. π.

³⁵⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 26/6/1940

πως πρέπει να διδαχτούν απ' την τραγική κατάληξη της Γαλλίας³⁵⁹. Στο ίδιο κλίμα κινείται και ο βρετανικός Τύπος, ο οποίος επικρίνει τον Πεταίν αναφορικά με τους όρους ανακωχής, δηλώνοντας παράλληλα ότι υπάρχει μεγάλη μερίδα των Γάλλων που αντιδρούν και θ' αγωνιστούν. Όλες οι απόψεις στη Βρετανία συγκλίνουν στο ότι η διαπραγμάτευση του Γάλλου προέδρου θεωρείται υποταγή και πως ο πόλεμος θα συνεχιστεί με όλα τα μέσα³⁶⁰.

Παράλληλα με τη γαλλική συνθηκολόγηση, οι εφημερίδες στρέφουν το ενδιαφέρον τους και στις αεροπορικές επιθέσεις μεταξύ Αγγλίας και Γερμανίας. Οι εντεινόμενες αεροπορικές επιδρομές οδηγούν τους δημοσιογράφους στην Αγγλία στο συμπέρασμα ότι επίκειται αεροπορική επίθεση μεταξύ των δύο δυνάμεων. Επίσης, δε λείπουν και πολλές ανταποκρίσεις από Γενεύη (χωρίς να αναφέρεται κάποιο συγκεκριμένο πρακτορείο), κυρίως στην *Εστία*, οι οποίες παραθέτουν επιπρόσθετες πληροφορίες για το πώς ελήφθησαν οι γαλλικές αποφάσεις, όπως επίσης και διευκρινίσεις σχετικά με την ανακωχή.

Αυτόν τον μήνα εντοπίζεται και μια αναφορά σε σχέση με την Ελλάδα και τη θέση της στον πόλεμο. Η *Ακρόπολις* παρουσιάζει ένα άρθρο με τίτλο «*Η θέσις της Ελλάδος έναντι της συρράξεως*». Στο άρθρο αυτό δεν αναφέρεται ο συντάκτης, όμως αντιλαμβανόμαστε ότι προέρχεται από την ίδια την εφημερίδα. Στα πλαίσια της ομιλίας του σε μέλη της ΕΟΝ, ο Μεταξάς δηλώνει μεταξύ άλλων τα εξής: «*Ηρεμος και βαθύτατα ελληνική, η Ελλάς ουδεμίαν έναντι ουδενός έχει βλέψιν. Εν ειρήνη και προόδω επιθυμεί να ζήση δημιουργούσα αντί να καταστρέφεται, προοδούσα αντί να οπισθοδρομή. [...] Με όση όμως εμμονήν ίσταται προσηλωμένη εις την ομαλήν της διαβίωσιν, με άλλη τόση σφοδρότητα θα αντιμετώπιζε οιανδήποτε προσβολήν κατά της ανεξαρτησίας και της τιμής της*»³⁶¹.

Στις αρχές του επόμενου μήνα, ο Τύπος παρουσιάζει τη συνεχιζόμενη επίθεση των Γερμανών κατά βρετανικών νησιών στη Μάγχι, αλλά και παράκτιων περιοχών στη Ν. Αγγλία. Παράλληλα, καλύπτεται και η δράση της αγγλικής αεροπορίας, η οποία απαντά με επιθέσεις σε πόλεις της Γερμανίας που αποτελούν σημαντικά στρατιωτικά σημεία. Οι σφοδρές αερομαχίες δεν αφήνουν ανεπηρέαστες τις εφημερίδες, οι οποίες αντιμετωπίζουν με ανησυχία τις εξελίξεις, ενώ αφιερώνουν και ειδικά άρθρα που

³⁵⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 27/6/1940

³⁶⁰ Εφ. «Εστία», 25/6/1940

³⁶¹ Εφ. «Ακρόπολις», 5/6/1940

ασχολούνται με την πολεμική προετοιμασία της Αγγλίας ενόψει της επικείμενης γερμανικής επίθεσης.

Παρόλα αυτά, το θέμα που δεσπόζει στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων είναι η ναυμαχία μεταξύ αγγλικών και γαλλικών πολεμικών πλοίων έξω από το Οράν της Αλγερίας. Πιο συγκεκριμένα, οι Άγγλοι ισχυρίζονται πως οι Γάλλοι επέτρεψαν να περιέλθει ο στόλος τους στους εχθρούς (πιστεύοντας όσα τους είπαν για μη επίθεση κατά των Βρετανών). Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η Βρετανία να καταλάβει τα γαλλικά πολεμικά σκάφη που βρίσκονταν στην περιοχή. Επιπλέον, σε γαλλικά σκάφη της Β. Αφρικής τέθηκαν όροι για να μην περιέλθουν στους Γερμανούς και όταν οι πρώτοι αρνήθηκαν, ακολούθησαν ενέργειες κατά των σκαφών τους. Η επίσημη στάση της Αγγλίας προκύπτει από την τοποθέτηση του Τσώρτσιλ. Κάνοντας λόγο για αναγκαστικά μέτρα ώστε να μην περιέλθει ο γαλλικός στόλος σε γερμανικά χέρια, ο Βρετανός πρωθυπουργός καταφέρεται εναντίον της γαλλικής κυβέρνησης της Μπορντό. Ακόμη, ισχυρίζεται πως δεν υπήρχε άλλη επιλογή από την υπεράσπιση της ακεραιότητάς τους, ενώ καταλήγει λέγοντας πως η χώρα του προετοιμάζεται για την επίθεση που έρχεται³⁶².

Όσον αφορά στην άλλη πλευρά, το Γαλλικό Ναυαρχείο, αναφέρει ότι ουδέποτε θα παραδιδόταν ο γαλλικός στόλος στη Γερμανία και τα πλοία τους θα συνέχιζαν να παραμένουν σε γαλλικά λιμάνια με γαλλικό προσωπικό. Στο ίδιο κλίμα ο Γάλλος υπουργός εξωτερικών δε διστάζει να υπενθυμίσει την υποστήριξη της χώρας του προς τη Βρετανία, όταν η τελευταία κήρυξε προ δέκα μηνών τον πόλεμο στο Ράιχ. Ωστόσο, αφήνει αιχμές κατά των Βρετανών, τονίζοντας πως η βοήθειά τους προς τους Γάλλους δεν ήταν πάντα αυτή που θα έπρεπε. Γι' αυτούς τους λόγους, η Γαλλία επέδωσε διαμαρτυρία στην αγγλική κυβέρνηση, ζητώντας παράλληλα διακοπή των διπλωματικών τους σχέσεων³⁶³.

Όμως οι επιθετικές ενέργειες μεταξύ των πρώην Συμμάχων συνεχίζονται και τις επόμενες ημέρες στη θάλασσα. Σύμφωνα με τις εφημερίδες, αγγλικά αεροπλάνα βομβάρδισαν το γαλλικό θωρηκτό «Δουνκέρκη», ενέργεια που χαρακτηρίζεται από τους Γάλλους ως δολοφονική και άνανδρη επίθεση. Επιπρόσθετα, βομβαρδίζουν το θωρηκτό «Ρισελιέ» στο λιμάνι του Ντακάρ, θέτοντας τους ίδιους όρους με αυτούς στο Οράν. Τέλος, μια άλλη είδηση που αφορά στις δύο χώρες (χωρίς όμως να

³⁶² Εφ. «Πρωία», «Ακρόπολις», 5/7/1940

³⁶³ Εφ. «Εστία», 6/7/1940

παρουσιάζεται εκτενώς) είναι και ο βομβαρδισμός του Γιβραλτάρ από γαλλικά αεροπλάνα, που πιθανότατα σημειώνεται ως αντίποινα για την προαναφερθείσα ναυμαχία στο Οράν. Οι κινήσεις αυτές επισφραγίζουν και το «τέλος της εγκάρδιου Συνεννοήσεως»³⁶⁴.

Αυτές τις μέρες λαμβάνουν χώρα σημαντικές εξελίξεις στη γαλλική πολιτική σκηνή. Όπως μεταδίδει το *Havas*, ύστερα και από πρωτοβουλία του αντιπροέδρου της κυβέρνησης, Λαβάλ, για κατάργηση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και εγκατάσταση ενός μόνο κόμματος, η Γαλλία αποκτά ολοκληρωτικό καθεστώς με το να δοθεί ψήφος εμπιστοσύνης στον Πεταίν. Η γαλλική μεταβολή περιγράφεται (από τη Γενεύη) ως ανάγκη εθνικής ανασυγκρότησης μετά την ανακωχή. Η σημερινή Βουλή, για τους Γάλλους, δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες. Η ανταπόκριση συνεχίζει λέγοντας πως η Κυβέρνηση Πεταίν πιστεύει πως το νέο αυτό σύστημα θα απαλλάξει τη Γαλλία από τη διαφθορά, ενώ στόχος είναι να βρεθούν όσοι οδήγησαν τη χώρα σ' αυτήν την περιπέτεια και να αντιμετωπιστούν οι εξωτερικές προσπάθειες για διχασμό της χώρας³⁶⁵. Το νέο σύνταγμα φαίνεται πως απασχολεί την Αγγλία, με τον αγγλικό Τύπο να διαμηνύει πως δεν μπορεί ο Πεταίν να μιλάει εξ' ονόματος της Γαλλίας. Οι γαλλικές εφημερίδες αντιδρούν στις κατηγορίες που εξαπολύει ο βρετανικός Τύπος διευκρινίζοντας πως η μεταβολή γίνεται ύστερα από πίεση της Γερμανίας, ενώ αναφέρουν πως ήταν επιτακτική η ανάγκη της χώρας καθώς κινδύνευε από την καταστροφή³⁶⁶.

Η Γαλλία συνεχίζει να απασχολεί την επικαιρότητα, σε μικρότερο, όμως, βαθμό. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα άρθρο που φιλοξενείται στην *Ακρόπολη* από τον ανταποκριτή της Τ. Γιαννόπουλο και αφορά στην εικόνα του Βελγίου και της Γαλλίας. Ο απεσταλμένος της εφημερίδας σημειώνει πως το Παρίσι πέρασε αναίμακτα την επίθεσή του, χωρίς αυτό να μειώνει τη σημασία του. Ακολουθεί η περιγραφή ορισμένων βελγικών πόλεων που παρουσιάζουν εικόνα ερήμωσης, ενώ εντύπωση προκαλεί το γεγονός πως ιστορικοί ναοί και άλλα μνημεία δεν υπέστησαν ζημιές. Παρόλα αυτά, επισημαίνει πως η κίνηση στο Παρίσι είναι μειωμένη σε σύγκριση με παλαιότερες εποχές³⁶⁷.

³⁶⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 10/7/1940

³⁶⁵ Εφ. «Εστία», 10/7/1940

³⁶⁶ Εφ. «Εστία», 12/7/1940

³⁶⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 15/7/1940

Με την πάροδο των ημερών ο αναγνώστης εντοπίζει σε κάθε πρωτοσέλιδο αναφορές που σχετίζονται με την αυξανόμενη αεροπορική δράση Γερμανών και Βρετανών. Οι ανταποκρίσεις που δημοσιεύονται στις εφημερίδες αποτυπώνουν την ένταση του αγώνα, την πολεμική προπαρασκευή των Άγγλων και την επιφυλακή τους ως προς την αναμενόμενη γερμανική επίθεση. Δεν είναι όμως μόνο η θαλάσσια περιοχή της Μάγχης και τα παράλια της Βρετανίας που πλήττονται από επιθέσεις. Από αυτόν τον μήνα γίνονται συχνές και οι αναφορές σχετικά με αεροπορικές επιθέσεις και ναυμαχίες μεταξύ βρετανικών και ιταλικών δυνάμεων στη Μεσόγειο και τη Βόρειο Αφρική. Μολαταύτα, παρά τη δυσχερή τους θέση, οι Άγγλοι δηλώνουν έτοιμοι να συνεχίσουν τον αγώνα τους.

Στις 20 Ιουλίου η προσοχή των εφημερίδων στρέφεται στο λόγο του Χίτλερ, ο οποίος κάνει μια ανασκόπηση των γεγονότων, ασκώντας παράλληλα κριτική στις αποφάσεις των Συμμάχων και στην αδιαλλαξία τους για συνέχιση του αγώνα. Όπως είναι φυσικό η ομιλία του βρίσκει διεθνή απήχηση και δεν αφήνει ανεπηρέαστη τη Βρετανία. Ο ανταποκριτής του Reuter μεταφέρει το λόγο του λόρδου Χάλιφαξ, ο οποίος έρχεται ως απάντηση σε αυτόν του Φύρερ: *«... ο Χίτλερ λέγει ότι δεν έχει επιθυμία να καταστρέψει την βρετανική αυτοκρατορία, εις τον λόγον του όμως δεν υπήρχε καμμία δήλωσις ότι η ειρήνη πρέπει να βασισθή επί της δικαιοσύνης. Ούτε λέξις αναγνωρίζουσα ότι και τα άλλα έθνη της Ευρώπης έχουν το δικαίωμα της αυτοδιαθέσεως, δικαίωμα το οποίον ο ίδιος τοςάκις επεκαλέσθη δια τους Γερμανούς [...]. Η εικόν την οποίαν δίδει περί της Ευρώπης είναι μια εικόν της Γερμανίας κυριαρχούσης επί των λαών εκείνων τους οποίους διαδοχικώς εστέρησε της ελευθερίας των»³⁶⁸.*

Αυτόν τον μήνα οι ΗΠΑ συνεχίζουν μέσα από δηλώσεις τους στις εφημερίδες να παίρνουν θέση για τα γεγονότα που διαδραματίζονται στην Ευρώπη. Έτσι, ενέκριναν την ενέργεια των Άγγλων στο Οράν κάνοντας λόγο για καταφανή αποφασιστικότητα. Ξεκαθαρίζουν ότι δεν σκοπεύουν να παρέμβουν εδαφικά στην Ευρώπη, όμως δεν δύνανται να παραμείνουν αμέτοχοι, καθώς όπως δηλώνει ο πρόεδρος Ρούσβελτ τίθεται θέμα συνέχισης του πολιτισμού και περιφρούρησης των θεσμών και αξιών που πρεσβεύει η επικράτηση της ειρήνης³⁶⁹. Ακόμη, εκφράζουν την άποψή τους και για άλλες εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στην ευρωπαϊκή ήπειρο, όπως

³⁶⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 23/7/1940

³⁶⁹ Εφ. «Εστία», 19/7/1940

η προσάρτηση των χωρών της Βαλτικής στην ΕΣΣΔ, διευκρινίζοντας πως δεν αναγνωρίζουν αυτήν την ενσωμάτωση³⁷⁰.

Τέλος, μέσα στο μήνα εμφανίζεται για πρώτη φορά και η στάση της Τουρκίας απέναντι στον πόλεμο που βρίσκεται σε εξέλιξη. Ο Τούρκος πρωθυπουργός Σείντάμ διαμηνύει πως η χώρα του παρακολουθεί τα γεγονότα, ενώ σκοπεύει να διατηρήσει φιλικές σχέσεις με τους γείτονές της. Καταλήγει προειδοποιώντας πως θα πάρουν τα όπλα εναντίον όσων απειλήσουν την ακεραιότητά τους³⁷¹.

Καθώς περνάμε στον Αύγουστο, αντιλαμβανόμαστε πως πρόκειται για έναν κρίσιμο μήνα στην εξέλιξη του πολέμου. Οι εφημερίδες παρουσιάζουν ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο με ανακοινθέντα που αφορούν τις εκατέρωθεν αερομαχίες Γερμανίας και Αγγλίας, αλλά και τις αερομαχίες που βρίσκονται σε εξέλιξη στη Μεσόγειο.

Ένα από τα θέματα που απασχολούν κυρίως την *Ακρόπολη* και την *Εστία* είναι το στρατοδικείο που συνήλθε στη Γαλλία ώστε να δικάσει τους υπεύθυνους της γαλλικής συμφοράς. Το *Havas* μεταδίδει ότι καταδικάστηκε σε θάνατο ο Ντε Γκωλ, ενώ «*θεωρείται ένοχος προδοσίας τιμωρούμενος δια της ποινής του θανάτου πας Γάλλος πολίτης, όστις άνευ αδείας της γαλλικής κυβερνήσεως αναλαμβάνει οιοδήποτε είδους υπηρεσίαν εις ξένον στρατόν ή ενεργεί στρατολογία δια ξένην Δύναμιν και εάν έτι η Δύναμις αύτη δεν ευρίσκεται εις εμπόλεμον κατάστασιν μετά της Γαλλίας*»³⁷².

Το πρώτο δεκαήμερο του μήνα ο Τύπος υποδέχεται με διθυραμβικά σχόλια την επέτειο από την ίδρυση του καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου. Κατά συνέπεια, παρουσιάζονται εκτενή αφιερώματα που αφορούν εορταστικές εκδηλώσεις ανά την Ελλάδα, όπως επίσης και το διάγγελμα του πρωθυπουργού, στο οποίο γίνεται λόγος για τη στάση της χώρας απέναντι στην εμπόλεμη Ευρώπη: «... η Ελλάς [...] έχει πλήρη την συνείδησιν ότι η καλλιτέρα υπηρεσία την οποίαν δύναται να προσφέρη εις την καταξεσχισζομένην Ευρώπην είναι να συντείνη όπως διατηρηθή η ειρήνη τουλάχιστον εις το τμήμα αυτό της νοτιοανατολικής Ευρώπης, όπου την έταξεν η Θεία Μοίρα. Δια τούτο και η ουδετερότης αυτής υπήρξε προς πάντας ειλικρινής, και ασχέτως με την απόφασιν της Ελλάδος όπως ουδεμίαν οιαδήποτε παραβίασιν της ουδετερότητος αυτής ανέχθη, η Ελλάς είναι πεπεισμένη ότι τα έτερα Κράτη, αναγνωρίζοντα την καλήν αυτής πίστιν, θα

³⁷⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 24/7/1940

³⁷¹ Εφ. «Εστία», 13/7/1940

³⁷² Εφ. «Ακρόπολις», 3/8/1940

σεβασθῶσιν ἀπολύτως τὴν ουδετέραν αὐτῆς θέσιν. Τοιαύτη υπῆρξεν ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς τῆς πολεμικῆς κρίσεως»³⁷³. Εγκωμιαστικές αναφορές προκύπτουν ἀπὸ πολλές χώρες, μεταξύ αὐτῶν καὶ ἡ Βρετανία. Οἱ «Times» εκθειάζουν τὸ καθεστῶς διατυπώνοντας πὼς ὁ Μεταξᾶς κυβέρνησε ἐπιτυχῶς καὶ ἀσκήσε πολιτικὴ ουδετερότητας χωρὶς νὰ πλήξει τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς χώρας. Ὁ λαός, συνεχίζουν, εἶναι εὐγνώμων καθὼς ἀπολαμβάνει δημόσια ἔργα, βελτιώνεται τὸ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο, ἐνῶ ἐξασθενεῖ ὁ κομμουνισμὸς³⁷⁴.

Ἡ βρετανικὴ πλευρὰ επιχειρεῖ μέσω τοῦ Τύπου τῆς νὰ παρουσιάσει τὴ θέση τῆς στὸν πόλεμο. Συγκεκριμένα, ξεκαθαρίζει πὼς δὲν υφίστανται τὰ ὅσα διαδίδονται σχετικά με διαπραγματεύσεις με τοὺς Γερμανούς, πὼς μᾶλλον με τὴν ἰσχύουσα ἡγεσία. Ὁ «Guardian» ἀναφέρει πὼς δὲν ἐπαναπαύονται καὶ παροτρύνει τὸ βρετανικὸ λαὸ νὰ εἶναι σε ἐπαγρύπνηση, καθὼς ἡ Γερμανία καθυστερεῖ σκόπιμα προκειμένου νὰ ἀνασυγκροτηθεῖ³⁷⁵.

Ἡ ἀναμονὴ τῆς επικείμενης ἐπίθεσης ὀδηγεῖ τὶς εφημερίδες σὲ υποθέσεις καὶ ἐρωτήματα πὼς ὀρισμένες φορές επιχειροῦν νὰ ἀπαντηθοῦν. Δὲν εἶναι λίγες οἱ φορές πὼς φιλοξενούνται ἀρθρα σχετικά με τὴν πολεμικὴ ετοιμότητα τῆς χώρας καὶ τὴν οικονομικὴ τῆς οργάνωση. Κάτι ἀντίστοιχο ἐντοπίζουμε καὶ στὴν *Ἀκρόπολη* διαβάζοντας τὸ ἀρθρο τοῦ Βρετανοῦ ὑπουργοῦ Γκρηγγουντ. Ὁ ἴδιος ἀναφέρει πὼς ἡ Γερμανία θὰ δυσκολευτεῖ νὰ ἀναπληρώσει τὶς ἀπώλειές τῆς λόγω τῆς καταστροφῆς τῶν ἐργοστασίων τῆς πὼς θὰ ἐπιφέρει ἡ Βρετανία. Συνεχίζει, λέγοντας πὼς ἡ Ἀμερικὴ καὶ ὁ Καναδὰς ἀποτελοῦν τοὺς σημαντικότερους προμηθευτὲς πολέμου τῆς χώρας τοῦ καὶ καταλήγει σημειώνοντας πὼς θὰ παρθοῦν μέτρα γιὰ ἐξοικονόμηση τροφίμων μίας καὶ ὁ ἐχθρὸς πλήττει σημαντικὰ σημεία ἀνεφοδιασμοῦ τοῦς³⁷⁶.

Ἡ ἴδια εφημερίδα παρουσιάζει καὶ μία σειρά ἀρθρων πὼς ἀναφέρονται στὶς ἄλλοτε Συμμαχικὲς δυνάμεις, γραμμένα ἀπὸ τὸν Ἀμερικανὸ συνταγματάρχη Σμιθ. Δύο ἀπὸ αὐτὰ παρουσιάζουν ἰδιαιτέρου ἐνδιαφέρον με τὸ πρῶτο νὰ πραγματοποιεῖται τὴν ἀντιδικία Ἀγγλῶν καὶ Γάλλων σὲ σχέση με τὴ Γερμανία. Πιο συγκεκριμένα, διατυπώνει πὼς ἡ ἀντιδικία τοῦς ξεκινᾶ μετὰ τὸ 1918, ὅταν οἱ Γάλλοι ἤθελαν νὰ κρατήσουν τὴ Γερμανία σὲ δυσχερὴ θέση ὥστε νὰ διασπαστεῖ ἡ αυτοκρατορία τοῦ Βίσμαρκ, ἐνῶ οἱ

³⁷³ Εφ. «Ἀκρόπολις», 4/8/1940

³⁷⁴ Εφ. «Ἀκρόπολις», 6/8/1940

³⁷⁵ Εφ. «Ἐστία», 4/8/1940

³⁷⁶ Εφ. «Ἀκρόπολις», 7/8/1940

Άγγλοι επιθυμούσαν μια εύρωστη Γερμανία για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης. Τελικά επικράτησε η βρετανική άποψη, με τους Άγγλους να ισχυρίζονται ότι δεν πρέπει να συνεχιστεί η πολιτική μίσους έναντι της Γερμανίας³⁷⁷. Στο δεύτερο άρθρο προβάλλονται οι ευθύνες των Συμμάχων για την ήττα, με τους Γάλλους να διατείνονται πως παρά τις εκκλήσεις του Βεϋγκάν, οι Σύμμαχοί τους δεν έστειλαν επαρκή στρατό και τους άφησαν αβοήθητους. Από τη δική τους πλευρά, οι Άγγλοι θεωρούν πως ήταν απροετοίμαστοι για τον πόλεμο, αλλά μπήκαν συνειδητά, ενώ δεν διστάζουν να κατηγορήσουν τους Γάλλους για εγκατάλειψη του αγώνα³⁷⁸.

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου είναι ο τορπιλισμός του αντιτορπιλικού «Ελλη» στις 15 Αυγούστου στο λιμάνι της Τήνου. Οι εφημερίδες περιγράφουν αναλυτικά τα γεγονότα και καταφέρονται ανοιχτά εναντίον αυτών που διέπραξαν ένα τέτοιο έγκλημα. Η *Πρωία* φιλοξενεί άρθρο με τίτλο «*Μάταιον Ανοσιούργημα*», όπου ο συντάκτης χαρακτηρίζει την ενέργεια του τορπιλισμού «*ανοσιούργημα, του οποίου η αποκρουστικότητα ισούται μόνον προς την απύθμενον ανανδρίαν του*»³⁷⁹. Η *Εστία* κάνει λόγο για «*απροσδόκητον και εξωφρενικόν πλήγμα*»³⁸⁰ και η *Ακρόπολις* παρουσιάζει άρθρο με τίτλο «*Το στιλέτο*». Στο τελευταίο, ο συντάκτης παρομοιάζει την Ελλάδα με έναν ανήμπορο και ήσυχο άνθρωπο που δεν έχει εχθρούς, ωστόσο δέχεται ξαφνικά χτύπημα από ένα στιλέτο. Καταδικάζει το γεγονός που συνέβη κατά τη διάρκεια μιας τόσο σημαντικής γιορτής και καταλήγει τονίζοντας πως κάτι τέτοιο λειτούργησε συσπειρωτικά για το λαό³⁸¹. Σύσσωμος ο Τύπος στηλιτεύει αυτήν την εγκληματική ενέργεια, η οποία προκαλεί αισθήματα συμπάθειας και συμπαραστάσης από πολλές χώρες. Αξιοσημείωτη, όμως, είναι η απροθυμία των αρθρογράφων να αναφερθούν στο όνομα του δράστη, κάνοντας μόνο λόγο για αγνώστους που κρύβονται στη θάλασσα³⁸². Πιθανότατα λειτούργησαν με αυτόν τον

³⁷⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 11/8/1940

³⁷⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 12/8/1940

³⁷⁹ Εφ. «Πρωία», 17/8/1940

³⁸⁰ Εφ. «Εστία», 16/8/1940

³⁸¹ Εφ. «Ακρόπολις», 17/8/1940

³⁸² Παρά τη μη αποκάλυψη της ταυτότητας του δράστη τις ημέρες που έλαβε χώρα το συμβάν, τόσο ο Μεταξάς όσο και οι συντάκτες των εφημερίδων γνώριζαν σχεδόν με βεβαιότητα από πού προήλθαν οι τορπίλες. Ο ίδιος ο πρωθυπουργός αναφέρει σε λόγο του προς τους ιδιοκτήτες και αρχισυντάκτες του Αθηναϊκού Τύπου στις 30 Οκτωβρίου 1940: «*Εις τας 15 Αυγούστου έγινε ο τορπιλισμός της 'Ελλης'. Γνωρίζετε ότι από την πρώτην στιγμήν διεπιστώθη ότι το έγκλημα ήτο ιταλικόν. Εν τούτοις δεν*

τρόπο, και ύστερα από υπόδειξη του πρωθυπουργού, ώστε να μην προκαλέσουν τους δράστες (Ιταλούς) και οι τελευταίοι βρουν ευκαιρία για μια ενδεχομένως σοβαρότερη επιθετική ενέργεια.

Ενώ ο πόλεμος μαίνεται στην Ευρώπη, πληροφορούμαστε πως βρίσκεται σε εξέλιξη ιταλική επίθεση στην (αγγλική) Σομαλία που φτάνει μέχρι και τα σύνορα της Αιγύπτου. Οι Άγγλοι δηλώνουν πως είναι άνευ σημασίας οι ενέργειες αυτές εφόσον ο εχθρός δεν κατέλαβε τη διώρυγα του Σουέζ και δεν απομάκρυνε το βρετανικό στόλο απ' την Ερυθρά Θάλασσα. Ύστερα από σκληρές μάχες οι ιταλικές δυνάμεις καταφέρνουν να επικρατήσουν στην περιοχή και οι Βρετανοί αποφασίζουν να εκκενώσουν τη Σομαλία. Σε επίσημή του ανακοίνωση το βρετανικό Υπουργείο Στρατιωτικών δηλώνει πως κάτι τέτοιο δεν μειώνει το γόητρό τους και πως από τη στιγμή που ουδετεροποιήθηκαν τα γαλλικά στρατεύματα στην περιοχή, δεν θα πρέπει να σπαταλούν εφεδρείες που είναι πολύτιμες σε άλλα μέτωπα³⁸³.

Ένα ζήτημα που ανακύπτει ήδη από τα τέλη του προηγούμενου μήνα είναι η ένταση που δημιουργείται στην Άπω Ανατολή με πρωταγωνίστρια την Ιαπωνία, εξαιτίας της επιθυμίας της να κυριαρχήσει στην περιοχή, στρεφόμενη εναντίον των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Έτσι, εντοπίζουμε ανταποκρίσεις που κάνουν λόγο για επιδείνωση των αγγλο-ιαπωνικών σχέσεων, με αφορμή την σύλληψη Ιαπώνων στην Βρετανία και Άγγλων στην Ιαπωνία³⁸⁴. Στις 10 Αυγούστου, η Βρετανία αποφασίζει να κινητοποιηθεί στο μέτωπο της Άπω Ανατολής και αποσύρει τα στρατεύματά της από την Κίνα, ισχυριζόμενη ότι επιθυμεί να τα χρησιμοποιήσει αλλού. Η κίνηση αυτή βρίσκει ικανοποιημένους τους Ιάπωνες, όχι όμως και τις ΗΠΑ που το ερμηνεύουν ως οπισθοχώρηση και ευκαιρία για την Ιαπωνία να ασκήσει πίεση³⁸⁵.

Με την πάροδο των ημερών, την προσοχή των εφημερίδων απασχολούν σχεδόν αποκλειστικά οι εντεινόμενες αερομαχίες Βρετανών και Γερμανών. *«Συνεχίζοντο μέχρι των πρωινών ωρών σήμερα αι γερμανικαί επιδρομαί. Οι Άγγλοι εις απάντησιν*

επετρέψαμεν να γνωσθή ότι είχομεν και τας υλικάς πλέον αποδείξεις περί της εθνικότητος του εγκληματίου. Συγχρόνως όμως διέταξα τα αντιτορπιλλικά, τα οποία συνόδευαν τα πλοία που μετέφερον τους προσκυνητάς από την Τήγον μετά το έγκλημα, αν προσβληθούν από αεροπλάνα ή οπωσδήποτε άλλως, να κάμουν αμέσως χρήσιν των όπλων των». Ιωάννης Μεταξάς, *Λόγοι και Σκέψεις (1939-1941)*, τόμος Α', εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1969, σ. 357

³⁸³ Εφ. «Ακρόπολις», 20/8/1940

³⁸⁴ Εφ. «Πρωία», 7/8/1940

³⁸⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 10/8/1940

εβομβάρδισαν στρατιωτικούς στόχους εν Γερμανία- Τα αποτελέσματα του βομβαρδισμού του Πόρτσμουθ», «Λυσσώδεις αερομαχίαι διεξήγοντο και χθες υπέρ την Μάγχην. Εβομβαρδίσθησαν το Πόρτσμουθ, το Σαουθάμπτον και άλλοι λιμένες»³⁸⁶, είναι μερικοί μόνο από τους χαρακτηριστικούς τίτλους που προΐδεάζουν τον αναγνώστη για τις σφοδρές επιθέσεις που διεξάγονται. Όπως φαίνεται, η τακτική των Βρετανών είναι να πλήξουν κατά κύριο λόγο στρατιωτικούς στόχους στη Γερμανία, ενώ η άλλη πλευρά τοποθετεί, ως αντίποινα μαγνητικές νάρκες για να αποκλείσει τα βρετανικά λιμάνια και ταυτόχρονα βάζει εναντίον τους. Επιπρόσθετα, οι Γερμανοί αποφασίζουν να κηρύξουν ολοκληρωτικό αποκλεισμό της Βρετανίας ως απάντηση στην αγγλική κατάσχεση σκαφών της Νορβηγίας, της Δανίας, του Βελγίου και της Ολλανδίας.

Στα φύλλα της 21^{ης} Αυγούστου κυριαρχεί ο λόγος του Τσώρτσιλ στη Βουλή των Κοινοτήτων. Σε αυτόν ο Βρετανός πρωθυπουργός πραγματοποίησε ουσιαστικά μια ανασκόπηση των έως τότε γεγονότων, συνέκρινε τον πόλεμο με τον αντίστοιχο του 1914, προετοίμασε τον βρετανικό λαό για τη συνέχισή του για δύο με τρία ακόμα χρόνια και για την ένταση του αποκλεισμού, ενώ αναφέρθηκε και στην ανησυχία που προκαλούν στις ΗΠΑ οι αεροπορικές επιδρομές της Γερμανίας, καθώς και στη στενή σχέση της χώρας του με αυτές. Δεν παρέλειψε μάλιστα να αναφερθεί στη Γαλλία κάνοντας λόγο για κυβέρνηση ανδρείκελων και για χρησιμοποίησή της από τον εχθρό ώστε να πληγεί η χώρα του³⁸⁷.

Αναφορικά με τη Αμερική ενδιαφέρον παρουσιάζει σχετικό άρθρο της Πρωίας, όπου σημειώνεται πως υπάρχει συμφωνία ΗΠΑ-Καναδά «*δια την λήψιν κοινών μέτρων αμύνης του βορείου τμήματος του δυτικού ημισφαιρίου*» και πως αυτή σηματοδοτεί μια αλλαγή στάσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, που δείχνουν διάθεση να εμπλακούν στον πόλεμο, ο οποίος λαμβάνει παγκόσμιο χαρακτήρα. Η εξέλιξη φέρνει πιο κοντά ΗΠΑ και Βρετανία, αναφέρουν οι «Times» (σε κομμάτι τους που εμπεριέχεται στο άρθρο), καθώς «*ταυτότης σκοπών συνδέει την Μ. Βρεταννίαν [...] με όλους εκείνους, οι οποίοι συμμερίζονται τας παραδόσεις του δυτικού πολιτισμού*». Στο πλαίσιο αυτό εντάσσει ο συγγραφέας του άρθρου και τις αναφορές Τσώρτσιλ για στενές σχέσεις ΗΠΑ-Βρετανίας³⁸⁸. Ένα αντίστοιχο άρθρο, που όμως μας δίνει περισσότερες πληροφορίες, εντοπίζουμε και στην *Εστία*, με την προσθήκη ότι η

³⁸⁶ Εφ. «Πρωία», 13/8/1940, 14/8/1940

³⁸⁷ Εφ. «Πρωία», 21/8/1940

³⁸⁸ Ο. π.

βρετανική κυβέρνηση θα άφηνε τις ΗΠΑ να δημιουργήσουν αμυντικές βάσεις σε βρετανικά εδάφη και να παρέχει ευκολίες για 99 έτη. Ως ανταπόδοση, καταλήγει, η Αμερική εξετάζει την αποστολή 50 αντιτορπιλικών³⁸⁹.

Μετά από κάποιες μέρες ύφεσης ο πόλεμος εντείνεται και απασχολεί εκ νέου τα πρωτοσέλιδα. Οι εφημερίδες μεταφέρουν το εκρηκτικό κλίμα γνωστοποιώντας μας ότι διεξάγεται «*Σφοδρός αγών πυροβολικού δια τηλεβόλων μεγάλου βεληνεκούς τοποθετημένων εκατέρωθεν της Μάγχης. Βομβαρδισμοί από Βουλώνης μέχρι Καλαί*». Αντιλαμβανόμαστε, λοιπόν, ότι ο πόλεμος μπαίνει σε νέα φάση με βομβαρδισμούς πλέον πάνω από το Λονδίνο και το Βερολίνο³⁹⁰. Η βρετανική πρωτεύουσα υφίσταται αλλεπάλληλες νυχτερινές επιδρομές, οι οποίες επιφέρουν ζημιές σε εργοστάσια, λιμάνια και αεροδρόμια. Μεγάλα αστικά κέντρα όπως το Σαουθάμπτον, το Κάρντιφ και το Νιουκαστλ γίνονται στόχοι των Γερμανών, ενώ οι Άγγλοι απαντούν με επιθέσεις εναντίον του Βερολίνου, του Ρουρ και της Καγκελαρίας. Η θέση, ωστόσο, της Βρετανίας αποτυπώνεται μέσα από το διάγγελμα του υπουργού Γκρηνγουντ. Ο Βρετανός πολιτικός, εκφράζοντας παράλληλα σύσσωμο τον αγγλικό λαό, εγκωμιάζει τη βρετανική αεροπορία, η οποία κατέρριψε το αήττητο της Luftwaffe και συνεχίζει το καθήκον της. Επιπλέον, εκφράζει τη βεβαιότητα πως η Βρετανία δεν θα νικηθεί, και αυτό γιατί το βρετανικό έθνος είναι έτοιμο να προκαλέσει σοβαρότερα πλήγματα στον εχθρό³⁹¹.

Αξίζει να αναφερθεί πως στις σελίδες της *Ακρόπολης* φιλοξενούνται και ανταποκρίσεις που μας μεταφέρουν την εικόνα της βρετανικής πρωτεύουσας. Η πρώτη προέρχεται από Αμερικανό δημοσιογράφο και περιγράφει έναν λαό που δεν δείχνει πανικό, αλλά συνεχίζει ψύχραιμα τις εργασίες του. Μιλώντας για την καθημερινότητα, σημειώνει πως υπάρχουν καταφύγια για τον λαό και η κίνηση στον υπόγειο σιδηρόδρομο είναι συνεχής. Οι κάτοικοι, ολοκληρώνει, είναι εξοικειωμένοι με τις συνθήκες και εμφανίζονται διατεθειμένοι να συνεχίσουν τον αγώνα τους³⁹². Η άλλη ανταπόκριση ανήκει στο συνεργάτη της εφημερίδας, Αρ. Αγγελόπουλο. Διαφέρει από την πρώτη καθώς ο συντάκτης επιλέγει να εξάρει την αίγλη αυτής της μητρόπολης, της «*Μέκκας του παγκόσμιου εμπορίου και βιομηχανίας*», όπως την αποκαλεί. Μας δίνει

³⁸⁹ Εφ. «Εστία», 22/8/1940

³⁹⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 27/8/1940

³⁹¹ Εφ. «Ακρόπολις», 31/8/1940

³⁹² Εφ. «Ακρόπολις», 29/8/1940

μια περιγραφή για το πώς ήταν η ζωή όταν την είδε αυτός ως επισκέπτης, δίνοντας έμφαση σε σημεία όπως η διασκέδαση και τα αξιοθέατά της³⁹³.

Τέλος, στις δύο τελευταίες μέρες του μήνα παρουσιάζεται και το ζήτημα των αποικιών της Γαλλίας. Συγκεκριμένα, ορισμένες εξ αυτών (Καμερούν και Γαλλικό Κονγκό) συντάσσονται με τον Ντε Γκωλ, γεγονός που προβληματίζει την κυβέρνηση Πεταίν. Έτσι, στις 29 Αυγούστου σε άρθρο της *Πρωίας* με τίτλο «*Η στάσις των γαλλικών αποικιών. Ανησυχία της κυβερνήσεως Πεταίν μετά την αποστασίαν της αποικίας του Τσαντ*», εκ του Βερολίνου τονίζεται πως ο Πεταίν ζήτησε μεγαλύτερη αυτονομία από Γερμανία και Ιταλία, προκειμένου «*αι διοικήσεις των αποικιών πεισθούν ότι η Γαλλία δεν ενεργεί καθ' υπαγόρευσιν των κρατών του Άξονος και ότι οι όροι της μελλοντικής ειρήνης δεν θα είνε εξουθενωτικοί*». Αντιθέτως, από το Λονδίνο μεταφέρεται ότι η κίνηση αυτή «*εγένετο δεκτή μετ' ενθουσιασμού υφ' όλων των ελευθέρων Γάλλων, οι οποίοι εξακολουθούν να μάχονται κατά του εθνικοσοσιαλισμού*»³⁹⁴.

Περνώντας στον Σεπτέμβριο εντοπίζουμε πληθώρα ανταποκρίσεων που περιγράφουν την άνευ προηγουμένου ένταση των αεροπορικών επιθέσεων μεταξύ Βρετανίας και Γερμανίας. Κύριοι στόχοι είναι οι πρωτεύουσές τους, όμως, παράλληλα πλήττονται και μεγάλα αστικά και βιομηχανικά τους κέντρα. Κυρίως από την πλευρά της *Ακρόπολης* και της *Εστίας* φιλοξενούνται άρθρα από ειδικούς που μιλούν για την εξέλιξη του πολέμου, κάνοντας υποθέσεις για τις επόμενες κινήσεις του αντιπάλου. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Γάλλος στρατηγός Ντυβάλ, ο οποίος αναγνωρίζει την ισχύ του αντιπάλου, επισημαίνει, ωστόσο, πως το εγχείρημα μιας ενδεχόμενης απόβασης θα ήταν δύσκολο καθώς ο αμυνόμενος κυριαρχεί στον αέρα. Οι δύο, λοιπόν, τακτικές του πολέμου για να κερδίσει μια χώρα είναι αφενός η στενή πολιορκία που δεν αφήνει τον αμυνόμενο να εφοδιαστεί και αφετέρου η διάνοιξη ρήγματος με το οποίο θα επιβληθούν στερήσεις στον αμυνόμενο. Και τις δύο επιλογές φαίνεται πως εφαρμόζουν σε αυτόν τον πόλεμο οι Γερμανοί³⁹⁵.

Παρόλα αυτά οι Άγγλοι εμφανίζονται εν αναμονή της επίθεσης, την οποία διατείνονται ότι θα αντιμετωπίσουν. Προχωρούν μάλιστα σε βομβαρδισμούς στρατιωτικών στόχων σε Γερμανία, Βέλγιο, Ολλανδία και Βόρεια Γαλλία. Ο ίδιος ο

³⁹³ Εφ. «Ακρόπολις», 30/8/1940

³⁹⁴ Εφ. «Πρωία», 29/8/1940

³⁹⁵ Εφ. «Ακρόπολις», 3/9/1940, 4/9/1940

Βρετανός πρωθυπουργός σε ραδιοφωνική του ομιλία έκανε εκτενή μνεία στη μάχη της Αγγλίας σκιαγραφώντας το πολεμικό σκηνικό. Επισημαίνει πως «[...] μεγάλης κλίμακος εισβολή εις τας νήσους μας παρασκευάζεται με όλην την γερμανικήν μεθοδικότητα και δύναται να γίνη ανά πάσαν στιγμήν». Ωστόσο τονίζει την ετοιμότητα της χώρας του να αντιμετωπίσει την εισβολή και αναφερόμενος στους βομβαρδισμούς του Λονδίνου, σημειώνει ότι στόχος των Γερμανών είναι να τρομοκρατήσουν τους πολίτες κλονίζοντας το ηθικό τους, αγνοώντας όμως πως αυτοί «εκτιμούν την ελευθερίαν πολύ περισσότερον της ζωής των»³⁹⁶. Στο ίδιο κλίμα κινείται και άρθρο του Αμερικανού συνταγματάρχη Σμιθ, ο οποίος αναρωτώμενος ποιος είναι ο σκοπός των εντεινόμενων αεροπορικών επιθέσεων, συμπεραίνει τελικά πως η απάντηση βρίσκεται στην «βαθμιαίαν εξασθένηση του εχθρικού εθνικού οργανισμού ως βιομηχανικής και οικονομικής δυνάμεως, ως τεχνικού εξοπλισμού, συγκοινωνιακού συστήματος και νευρικής αντοχής»³⁹⁷.

Από τις 14 του μήνα και για δύο εβδομάδες, οι αεροπορικές επιθέσεις περνάνε σε άλλη φάση. Όπως σημειώνει η *Πρωία* «...το δε Λονδίνον είχε τον μακρότερον συναγεμόν εν ημέρα από της ενάρξεως του πολέμου», ενώ η Μάγχη θύμιζε ένα απέραντο αεροδρόμιο³⁹⁸. Οι γερμανικοί βομβαρδισμοί πλήττουν στρατηγικά σημεία της Βρετανίας, ακόμη και τα ανάκτορα του Μπάκινγκχαμ. Οι Άγγλοι, εν τούτοις, έκαναν χρήση της αντιαεροπορικής άμυνας και έπληξαν αντίστοιχα γερμανικά μνημεία όπως η Πύλη του Βρανδεμβούργου, ενώ ενήργησαν και κατά του Καλαί μέχρι την Αμβέρσα³⁹⁹. Παρόλα αυτά, πληροφορίες από το Λονδίνο επισημαίνουν την αισιοδοξία των πολιτών, ενώ βρετανικοί κύκλοι δηλώνουν πως ο λαός έχει εξοικειωθεί με τους βομβαρδισμούς και θα συνεχίσει να αντιμετωπίζει με αυτοκυριαρχία και ψυχραιμία τα τεκταινόμενα. Ταυτόχρονα σημειώνεται πως η καθημερινότητα δεν έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό, ενώ έμφαση δίνεται στην άμεση αποκατάσταση των ζημιών⁴⁰⁰.

Στις 4 Σεπτεμβρίου οι εφημερίδες υποδέχονται με ενθουσιασμό την «συμφωνίαν συναφθείσαν μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Μεγάλης Βρετανίας δυνάμει της οποίας αι Ηνωμένοι Πολιτείαί μισθώνουν [...] ναυτικές και αεροπορικές βάσεις κειμένας εις τας αγγλικάς κτήσεις του Βορείου και του Νοτίου Ατλαντικού και

³⁹⁶ Εφ. «Πρωία», 12/9/1940

³⁹⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 13/9/1940

³⁹⁸ Εφ. «Πρωία», 14/9/1940

³⁹⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 17/9/1940

⁴⁰⁰ Εφ. «Πρωία», 22/9/1940

μεταβιβάζουν εις την Μεγάλην Βρετανίαν, πενήντα παλαιού τύπου αντιτορπιλικά»⁴⁰¹. Σε σχετική του ομιλία ο πρόεδρος των ΗΠΑ τονίζει πως η συμφωνία είναι «μεγίστης σημασίας πράξις εν τη προπαρασκευή της ηπειρωτικής ημών αμύνης έναντι σοβαρού κινδύνου» και πως στοχεύει στην «ασφάλεια κατά πάσης υπερποντίου επιθέσεως». Η συμφωνία αυτή είναι καθοριστικής σημασίας και για το Λονδίνο, το οποίο υπογραμμίζει ότι τα αντιτορπιλικά αποτελούν «σπουδαιότατην ενίσχυσιν του αγγλικού στόλου» και πως η συμφωνία είναι ένδειξη της στενής συνεργασίας (όχι όμως συμμαχίας) των δύο χωρών⁴⁰². Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και ένα άρθρο που φιλοξενείται στην *Πρωία* και αναφέρεται στις αγγλοαμερικανικές σχέσεις. Σε αυτό επισημαίνεται ότι προϊόντος του χρόνου, και με τον κίνδυνο για την πατρίδα τους να μεγαλώνει, οι Άγγλοι υπέστησαν ένα είδος «ψυχικής αφυπνίσεως», πολεμώντας με θάρρος και αποφασιστικότητα. Έχοντας απομείνει η μόνη δυτική δημοκρατία που πολεμάει τον εχθρό, πλέον η παροχή βοήθειας προς τη Βρετανία από τις ΗΠΑ δεν αντιμετωπίζεται ως «επικερδής επιχείρησης [...] αλλά ως μια ηθική υποχρέωσις της μεγάλης βορειοαμερικανικής δημοκρατίας προς τας ιδίας της αρχάς και τα ίδια της ιδεολογικά συμφέροντα». Το άρθρο κλείνει με την αναφορά πως «κατά τας ώρας αυτάς των μεγάλων αεροπορικών επιθέσεων κατά του Λονδίνου έχει μεγάλην σημασίαν δια τον αγγλικόν λαόν, να γνωρίζη ότι εις τον αγώνα του αυτόν δεν είνε πλέον εντελώς μόνος και ότι η Αμερική είνε έτοιμη να σπεύση εις βοήθειαν του αγγλικού έθνους, εάν δυνηθή τούτο να ανθέξη επ' ολίγον ακόμη καιρόν»⁴⁰³.

Την ίδια περίοδο βρίσκεται σε εξέλιξη και ο αγώνας στο μέτωπο της Μεσογείου και Β. Αφρικής. Ο Τύπος φιλοξενεί καθημερινά ανακοινωθέντα τόσο από το βρετανικό όσο και από το ιταλικό πρακτορείο, περιγράφοντας με λεπτομέρειες τις εκατέρωθεν επιθέσεις στο θαλάσσιο χώρο. Όμως η δράση των Ιταλών γίνεται πιο έντονη με βομβαρδισμούς κατά του Τελ Αβίβ και εισβολή στην Αίγυπτο. Ωστόσο, διευκρινίζουν πως δεν στρέφονται κατά των Αιγυπτίων, αλλά θέλουν να πλήξουν τη βρετανική παρουσία στην περιοχή. Ύστερα και από σφοδρές μάχες μεταξύ τους, οι Βρετανοί δείχνουν να αμύνονται, ενώ εφοδιάζουν τον αιγυπτιακό στρατό και τα δικά τους στρατεύματα στην περιοχή με στρατιώτες και υλικό⁴⁰⁴. Αναμφίβολα, λοιπόν, η ιταλική

⁴⁰¹ Εφ. «Ακρόπολις», 4/9/1940

⁴⁰² Εφ. «Πρωία», 5/9/1940

⁴⁰³ Εφ. «Πρωία», 18/9/1940

⁴⁰⁴ Εφ. «Εστία», 9/9/1940

πλευρά ενισχύει την παρουσία της στη Μέση Ανατολή, προκαλώντας ανησυχία και ερωτηματικά για τις επόμενες κινήσεις της.

Παράλληλα με την περιοχή της Μεσογείου, βρίσκεται σε εξέλιξη και το μέτωπο της Άπω Ανατολής. Αναφερόμενες στην Ινδοκίνα, οι εφημερίδες παρουσιάζουν την κατάρρευση των συζητήσεων μεταξύ των γαλλικών αρχών και των Ιαπώνων, αλλά και τη συγκέντρωση στρατού από την κινεζική πλευρά. Το Reuter μεταδίδει πως οι Γάλλοι απέρριψαν τις ιαπωνικές αξιώσεις για τη γαλλική Ινδοκίνα που αφορούσαν παροχή στρατιωτικών δικαιωμάτων στη χώρα του Ανατέλλοντος ηλίου. Μετά την εκπνοή του τελεσιγράφου που επέδωσαν οι Ιάπωνες στις γαλλικές αρχές, ακολούθησαν αιματηρές συγκρούσεις. Τελικά υπογράφηκε μεταξύ τους συμφωνία στην οποία παραχωρούνται στους Ιάπωνες αεροπορικές βάσεις στην περιοχή και το δικαίωμα διάβασης στη Ν. Κίνα⁴⁰⁵.

Όπως είναι εύλογο, η αντίδραση των ΗΠΑ ήταν άμεση. Οι Αμερικάνοι είχαν τονίσει εξαρχής στους Γάλλους ότι δεν πρέπει να υποχωρήσουν στις ιαπωνικές αξιώσεις μιας και θα μεταβληθούν οι ισορροπίες στην περιοχή. Μετά και την επίτευξη της συμφωνίας ισχυρίζονται ότι οι Ιάπωνες θέλουν ορμητήρια στην Ινδοκίνα για να διεξάγουν ένα νέο πόλεμο, ενώ ξεκαθαρίζουν πως δεν θα δεχτούν καμία μεταβολή γιατί αυτό θα σημαίνει αμερικανο-ιαπωνική σύγκρουση. Ανεπισήμως, πάντως, μεταφέρονται οι τρόποι αντίδρασης της Ουάσιγκτον που περιλαμβάνουν την απαγόρευση εξαγωγής πετρελαίου, σιδήρου και άλλων υλικών, καθώς και την ανάκληση του πρεσβευτή της χώρας από το Τόκιο⁴⁰⁶.

Αυτόν τον μήνα οι αναφορές στη Γαλλία σχετίζονται με δύο ζητήματα. Αρχικά, παρουσιάζονται οι συλλήψεις των Ρενώ, Νταλαντιέ και Γκαμελέν, οι οποίοι κατηγορούνται βάσει του νόμου για εσχάτη προδοσία. Η αντίδραση έρχεται από τον στρατηγό Ντε Γκωλ που επισημαίνει πως στη δικαιολογημένη οργή των Γάλλων για την ήττα στον πόλεμο δεν πρέπει να βρίσκονται αποδιοπομπαίοι τράγοι, και πως η ευθύνη βαραίνει τους στρατιωτικούς⁴⁰⁷. Το άλλο ζήτημα που προκύπτει σχετίζεται με την κυβερνητική κρίση που σοβεί στην κυβέρνηση Πεταίν και οδηγεί στο γαλλικό ανασχηματισμό της κυβέρνησης του Βισύ. Σε άρθρο της γαλλικής επιθεώρησης «Κάντιντ» διατυπώνεται η άποψη ότι ο γαλλικός λαός πιστεύει τις υποσχέσεις του

⁴⁰⁵ Εφ. «Εστία», 23/9/1940

⁴⁰⁶ Εφ. «Πρωία», 25/9/1940

⁴⁰⁷ Εφ. «Πρωία», 10/9/1940

στρατάρχη Πεταίν για τιμωρία και μεταρρυθμίσεις, όπως επίσης και εφαρμογή των νόμων μόνο από ανθρώπους φιλικά διακείμενους σε αυτούς. Γι' αυτούς τους λόγους οφείλει να εφαρμοστεί μια μεταβολή στα πρόσωπα και να διοριστεί ο Βεϋγκάν υπεύθυνος του τομέα της Αφρικής⁴⁰⁸. Τα σημεία αυτά περιλαμβάνονται σε άρθρο της *Ακρόπολης* στο οποίο ο ίδιος ο στρατάρχης εξυμνεί τα κατορθώματα της τωρινής κυβέρνησης, ισχυριζόμενος ότι πέτυχε περισσότερα απ' όσα η Γ' Γαλλική Δημοκρατία. Τέλος, επισημαίνει ότι το νέο κράτος δεν θα είναι ούτε φιλελεύθερο, ούτε σοσιαλιστικό, ούτε καπιταλιστικό⁴⁰⁹.

Ένα γεγονός στο οποίο στρέφουν το ενδιαφέρον τους οι εφημερίδες είναι η επίθεση κατά του Ντακάρ, ένα στρατηγικό σημείο της γαλλικής αποικίας της Σενεγάλης. Σύμφωνα με την είδηση, ο Ντε Γκωλ μετέβη με μοίρα του βρετανικού στόλου στην περιοχή καθώς είχε πληροφορίες για διείσδυση Γερμανών και Ιταλών στην πόλη. Στη συνέχεια, πληροφορούμαστε πως απαίτησε με τελεσίγραφο την παράδοση της πόλης και όταν το αίτημά του δεν έγινε αποδεκτό, ξεκίνησε ο βομβαρδισμός της. Ακολούθησε σφοδρός αγώνας με τη συμμετοχή αγγλικών δυνάμεων, ενώ γαλλικά αεροπλάνα βομβάρδισαν ως αντίποινα το Γιβραλτάρ. Κατάληξη αυτού του γεγονότος ήταν οι αγγλικές αρχές να ανακοινώσουν πως αποσύρονται από τον περιοχή, καθώς σκοπός τους δεν ήταν να χυθεί γαλλικό αίμα. Αντίθετα, στόχος ήταν η κατά το δυνατόν αναίμακτη αλλαγή καθεστώτος, εφόσον οι (Γάλλοι) κάτοικοι της περιοχής εκδήλωναν την υποστήριξή τους στο κίνημα του Ντε Γκωλ – γεγονός που δεν έγινε. Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, και ο υπουργός Αποικιών της κυβέρνησης του Βισύ ευχαρίστησε τους Γάλλους της περιοχής για την στάση τους κατά τη διάρκεια των τελευταίων ημερών, αναφέροντας πως *«η τίμια και αποφασιστική στάσις σας εματαίωσε τας πρώτας απόπειρας του τυχοδιώκτου [Ντε Γκολ]»*⁴¹⁰.

Αναφορικά με τις αντιδράσεις, ο υπουργός εξωτερικών της κυβέρνησης Πεταίν, χαρακτηρίζει το εγχείρημα αυτό εγκληματικό και εξηγώντας παράλληλα πως η Αγγλία δεν θα έπρεπε να νιώθει απειλή από Ντακάρ⁴¹¹. Σε ό,τι αφορά την αντίδραση της Ουάσιγκτον οι εφημερίδες προσπαθούν να συγκαλύψουν την αγγλική αποτυχία, διότι κάτι τέτοιο θα έθιγε το γόητρο των Βρετανών στις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, η αμερικανική

⁴⁰⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 16/9/1940

⁴⁰⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 20/9/1940

⁴¹⁰ Εφ. «Πρωία», 26/9/1940

⁴¹¹ Εφ. «Εστία», 24/9/1940

πλευρά προειδοποιεί τη Γαλλία ξεκαθαρίζοντας πως αν χρησιμοποιηθεί το Ντακάρ από τον Άξονα, θα καταλάβουν τη Γουαδελούπη και τη Μαρτινίκα⁴¹².

Στις 28 Σεπτεμβρίου ο Τύπος εστιάζει σ' ένα γεγονός υψίστης σημασίας για την έκβαση του πολέμου, την υπογραφή του Τριμερούς Συμφώνου μεταξύ Γερμανίας, Ιταλίας και Ιαπωνίας. Η εξέλιξη αυτή δεν προκάλεσε αίσθηση στο Λονδίνο, με βρετανικούς κύκλους να κάνουν λόγο για μια συμφωνία καθαρά προπαγανδιστικού χαρακτήρα. Οι αντιδράσεις που προέρχονται από την Αμερική είναι σαφώς εντονότερες. Οι ΗΠΑ διαμηνύουν ότι η Συμφωνία δεν θα μεταβάλλει τη στάση τους, ούτε πρόκειται να σταματήσει τον πόλεμο· αντιθέτως θα τον επεκτείνει. Ακόμη, τονίζουν πως η απάντηση θα πρέπει να είναι η παροχή μεγαλύτερης βοήθειας προς την Αγγλία και την Κίνα, όπως επίσης και η βελτίωση των σχέσεων με τη Ρωσία απέναντι σε μια συμφωνία⁴¹³, η είδηση της οποίας «*εμαστίγωσε την εθνική συνείδησιν των Αμερικανών και αφύπνισεν εν αυτή την ανησυχίαν δι' ενδεχόμενους κινδύνους εις το προσεχές μέλλον, προς αντιμετώπισιν των οποίων ο τύπος σήμερον ζητεί επίσπευσιν και επίτασιν των αμυντικών μέτρων*»⁴¹⁴.

Ο τελευταίος μήνας ξεκινάει με αναφορές που σχετίζονται με τον απόηχο της Τριμερούς Συμφωνίας κυρίως στις ΗΠΑ. Η Αμερική εμφανίζεται πιο κοντά από ποτέ στον πόλεμο, πάντα στο πλευρό της Αγγλίας. Στο γεγονός αυτό συνέτεινε τόσο η υπογραφή του συμφώνου του Βερολίνου, όσο και η εξέλιξη της μάχης της Αγγλίας, η οποία επηρέασε και την κοινή γνώμη των ΗΠΑ. Ειδικότερα, όσον αφορά στη μάχη της Αγγλίας τονίζεται ότι επιτροπή της χώρας επισκέφθηκε το Λονδίνο και επιστρέφοντας, στην έκθεσή της προς τον Ρούζβελτ υπογράμμισε ότι ο πόλεμος θα είναι μακρύς, ότι η αγγλική αεροπορία αντέχει, και ότι η πολεμική παραγωγή της χώρας δεν έχει πληγεί⁴¹⁵.

Το Τριμερές Σύμφωνο επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την κατάσταση στην Άπω Ανατολή και επιδείνωσε σημαντικά τις σχέσεις Ιαπωνίας-Αμερικής. Οι εφημερίδες αντιμετωπίζουν με έντονη ανησυχία την πιθανότητα έκρηξης πολέμου μεταξύ των δύο δυνάμεων, φιλοξενώντας αναλύσεις των βλέψεων και των τακτικών τους. Επισημαίνεται πως η επεκτατική πολιτική της Ιαπωνίας θα τη φέρει σε σύγκρουση με τις ΗΠΑ, ενώ τονίζεται και ο καίριος ρόλος του δρόμου της Βιρμανίας, τον οποίο εάν

⁴¹² Εφ. «Εστία», 26/9/1940

⁴¹³ Εφ. «Εστία», 28/9/1940

⁴¹⁴ Εφ. «Πρωία», 28/9/1940

⁴¹⁵ Εφ. «Πρωία», 3/10/1940

ανοίξουν οι Βρετανοί, ο πόλεμος Ιαπωνίας-Κίνας θα παραταθεί, με τεράστιο οικονομικό κόστος για το Τόκιο. Το ζήτημα της Βιρμανίας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον, καθώς αγγλικές πηγές σημειώνουν πως από την εποχή της σύναψης της συμφωνίας Αγγλίας-Ιαπωνίας σχετικά με το κλείσιμο της οδού, τα δεδομένα έχουν μεταβληθεί, διότι όχι μόνο γενική αγγλο-ιαπωνική συμφωνία δεν επετεύχθη, αλλά αντιθέτως το Τόκιο συμμάχησε με τις δυνάμεις του Άξονα. Έτσι, και με δεδομένη την επιθυμία των ΗΠΑ, ουσιαστικά προεξοφλείται ότι η οδός της Βιρμανίας θα ξανανοίξει. Επιπλέον, συναντούμε αναφορές και από το στρατόπεδο της Κίνας, καθώς σε ανταπόκριση από το Reuter υπογραμμίζεται πως στην χώρα θεωρούν ότι η σύγκρουση με την Ιαπωνία αντιμετωπίζεται πλέον όχι ως μια τοπική διαμάχη, αλλά «ως μέρος ενός παγκοσμίου πολέμου» στα πλαίσια του οποίου μάλιστα οι ΗΠΑ, η Αγγλία, αλλά και η Ρωσία θα εναντιωθούν στην Ιαπωνία⁴¹⁶. Οι Αμερικανοί εμφανίζονται πεπεισμένοι για τη βοήθεια που οφείλουν να παρέχουν στην Κίνα, κίνηση που όπως είναι φυσικό θα πυροδοτήσει το ήδη τεταμένο κλίμα στην περιοχή.

Στις 19 Οκτωβρίου μεταδίδεται η πληροφορία ότι άνοιξε η οδός της Βιρμανίας, προσφέροντας έξοδο στους Κινέζους στη θάλασσα και δυνατότητα εισαγωγής και εξαγωγής προϊόντων. Ως απάντηση, οι Ιάπωνες βομβαρδίζουν την περιοχή και ακολουθούν σφοδρές μάχες μεταξύ κινεζικών και ιαπωνικών στρατευμάτων. Παρόλα αυτά η Βρετανία και οι ΗΠΑ εμφανίζονται αισιόδοξες για αποκλιμάκωση της έντασης στην περιοχή⁴¹⁷. Ωστόσο, η Ουάσιγκτον δεν παραμένει αμέτοχη. Μέσω του πρακτορείου Τρανσόσεαν πληροφορούμαστε ότι η Αμερική ζητά εκκένωση των υπηκόων της στην περιοχή, με υπερωκεάνεια να στέλνονται για το σκοπό αυτό. Παράλληλα, η χώρα συγκεντρώνει πολεμικό υλικό στη Σιγκαπούρη και τη Μανίλα, ενώ επισπεύδει την παραγωγή αεροπλάνων για την ίδια και την Αγγλία⁴¹⁸.

Αυτόν τον μήνα δεν λείπουν και οι συναντήσεις σημαντικών προσώπων που αντανakλούν την κρισιμότητα του πολέμου στην Ευρώπη. Έτσι, στις αρχές του μήνα, η συνάντηση του Ισπανού υπουργού εξωτερικών Σούνιερ με τους Τσιάνο και Μουσολίνι πυροδοτεί σενάρια στον Τύπο για συμμετοχή της Ισπανίας στον πόλεμο, στον πλευρό του Άξονα. Οι τίτλοι των ανακοινωθέντων αποτυπώνουν την αγωνία των χωρών της Ευρώπης, καθώς ένα τέτοιο σενάριο θα άλλαζε την ισορροπία δυνάμεων

⁴¹⁶ Εφ. «Πρωία», 8/10/1940

⁴¹⁷ Εφ. «Ακρόπολις», 19/10/1940

⁴¹⁸ Εφ. «Ακρόπολις», 13/10/1940, 21/10/1940

και θα αύξανε σημαντικά την πιθανότητα επικράτησης του Ράιχ στην Ευρώπη. Στις 4 Οκτωβρίου κεντρικό θέμα στις εφημερίδες αποτελεί η συνάντηση των Χίτλερ και Μουσολίνι στο Μπρένερ. Η επαφή των δύο δικτατόρων κρίνεται πολύ σημαντική για τον αγώνα που βρίσκεται σε εξέλιξη, χωρίς ωστόσο να δημοσιεύονται περαιτέρω πληροφορίες. Όσον αφορά πάντως στον αντίκτυπο που είχε στη Βρετανία, ο διπλωματικός συνεργάτης του Reuter σημειώνει πως ο Χίτλερ, δυσαρεστημένος με την αποτυχία της Ιταλίας να κυριαρχήσει στη Μεσόγειο και αποτυγχάνοντας να καθυποτάξει τη Βρετανία, επιστρατεύει τη Ρωσία και την Ισπανία για συμμαχία⁴¹⁹.

Στις 4 του μήνα πρώτο θέμα είναι η μεταβολή στη σύνθεση της βρετανικής κυβέρνησης, με σημαντικότερη αλλαγή την παραίτηση του πρώην πρωθυπουργού Τσάμπερλεν για λόγους υγείας, όπως σημειώνεται. Στην επιστολή του ο Τσάμπερλεν τονίζει την εμπιστοσύνη του στο πρόσωπο του διαδόχου του (Τσώρτσιλ), ενώ ο Τύπος σχολιάζει ότι ο ανασχηματισμός θα δημιουργήσει μια πιο ισχυρή κυβέρνηση⁴²⁰.

Η Αγγλία αυτόν τον μήνα αντιμετωπίζει προκλήσεις τόσο σε διπλωματικό όσο και σε πολεμικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, οι σχέσεις της με τη Ρουμανία βρίσκονται σε κρίσιμο σημείο για δύο λόγους. Ο πρώτος σχετίζεται με τη σύλληψη Άγγλων υπαλλήλων σε ρουμανικές εταιρείες πετρελαίου με την κατηγορία του σαμποτάζ και ο δεύτερος και πιο σημαντικός με την παρουσία γερμανικών στρατευμάτων στη χώρα. Οι Γερμανοί, στην προσπάθειά τους να δικαιολογήσουν την κίνηση αυτή, μιλούν για συμβολή στην αναδιοργάνωση του στρατού και φύλαξη των ρουμανικών πετρελαιοπηγών. Από την πλευρά τους οι Άγγλοι δεν έχουν αμφιβολίες για τις προθέσεις των Γερμανών και κάνουν λόγο για μια Ρουμανία που βρίσκεται υπό γερμανικό έλεγχο. Επιπλέον, ζητούν την αποχώρηση του αγγλικού πληθυσμού από την περιοχή, ενώ θεωρείται αναπόφευκτη η διακοπή των διπλωματικών τους σχέσεων⁴²¹. Το άλλο ζήτημα που προκύπτει είναι οι πολεμικές συγκρούσεις με την Ιταλία. Στα μέσα Οκτωβρίου οι εφημερίδες αναφέρουν αγγλο-ιταλική ναυμαχία ανοιχτά της Σικελίας και λίγες μέρες αργότερα πληροφορούμαστε για «*Σφοδρά αγγλοϊταλική ναυμαχία στην Ερυθράν Θάλασσαν*». Οι ειδήσεις αυτές είναι ενδεικτικές για την κλιμάκωση της

⁴¹⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 5/10/1940

⁴²⁰ Εφ. «Πρωία», 4/10/1940

⁴²¹ Εφ. «Εστία», 14/10/1940

έντασης στη Μεσόγειο, επιβεβαιώνοντας παράλληλα την επιμονή και την ετοιμότητα των δύο εμπλεκόμενων δυνάμεων⁴²².

Ωστόσο, δεν λείπουν και οι αναφορές και για την πρώην σύμμαχο της Βρετανίας. Όπως καταγράφεται στον Τύπο, στη Γαλλία σημειώθηκε εξέγερση κατά της πολιτικής της κυβέρνησης του Βισύ, με τη γαλλική συνείδηση να αφυπνίζεται, μη αποδεχόμενη τη συνεργασία με το Ράιχ. Η απάντηση, όμως, έρχεται μέσα από κυβερνητικά μέτρα για την καταστολή των αντιδράσεων, τα οποία περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων στρατοδικεία και παύση καθηκόντων⁴²³. Επιπρόσθετα, δύο μέρες αργότερα μεταδίδεται από το Βισύ μέσω του Havas ο λόγος του Πεταίν στον οποίο αφού γίνει μια ανασκόπηση του έργου του, σκιαγραφούνται τα κυρίαρχα στοιχεία του νέου καθεστώτος: *«εθνική εξωτερική πολιτική, ιεραρχία εις την εσωτερικήν πολιτικήν, συντονισμός του ελέγχου της εθνικής οικονομίας και επί πλέον όλων ουσιώδες γνώρισμα του νέου καθεστώτος θα είναι το κοινωνικόν πνεύμα, το οποίον θα διαπνέει τούτο»*. Τέλος, αφού υπόσχεται πως δεν θα γίνουν τα ίδια λάθη με το παρελθόν και οι γαλλο-γερμανικές σχέσεις θα λυθούν στο μέλλον, ζητά από όλους τους Γάλλους να είναι ενωμένοι για να βγουν όσο το δυνατόν πιο αλώβητοι από τον πόλεμο⁴²⁴.

Παρά τη μετατόπιση ενδιαφέροντος και σε άλλα θέατρα πολέμου, το ενδιαφέρον των εφημερίδων δεν παύουν να απασχολούν και οι αερομαχίες μεταξύ Γερμανίας και Βρετανίας. Καθημερινά προβάλλονται εκατέρωθεν ανακοινωθέντα που περιγράφουν τις επιθετικές διαθέσεις των δύο χωρών. Ειδικότερα, οι Βρετανοί βομβαρδίζουν μεγάλες γερμανικές πόλεις όπως το Αμβούργο, το Ανόβερο και η Λειψία, ενώ εξαπολύουν χτυπήματα και σε πόλεις και λιμάνια που έχουν περιέλθει σε γερμανική κατοχή όπως το Άμστερνταμ, το Καλαί και η Οστάνδη. Οι Γερμανοί απαντούν στις επιθέσεις με την *Πρωία* να σημειώνει στις 17 Οκτωβρίου πως *«Αι γερμανικαί επιδρομαί της προχθεσινής νυκτός ήσαν αι σφοδρότεραι όλων»*. Από το Λονδίνο οι πληροφορίες κάνουν λόγο για 250 εχθρικά αεροπλάνα που *«έρριψαν εναντίον του Λονδίνου 200 τόνους βομβών»*. Από το Βερολίνο το ημιεπίσημο γερμανικό πρακτορείο αναφέρει πως πάνω από 1.000 τόνοι βομβών ερρίφθησαν στο Λονδίνο, οι κάτοικοι του οποίου *«διήλθον νύκτα απεριγράπτου φρίκης και τρόμου»*⁴²⁵. Στις 22 του

⁴²² Εφ. «Ακρόπολις», 23/10/1940

⁴²³ Εφ. «Ακρόπολις», 8/10/1940

⁴²⁴ Εφ. «Ακρόπολις», 10/10/1940

⁴²⁵ Εφ. «Πρωία», 17/10/1940

μήνα η γερμανική πρωτεύουσα δέχεται το σοβαρότερο χτύπημα. Από το Λονδίνο μάλιστα επισημαίνουν πως *«οι εν Βερολίνω ξένοι ανταποκριταί χαρακτηρίζουν την επιδρομήν ως την σφοδρότεράν εξ όσων υπέστη η γερμανική πρωτεύουσα μέχρι τούδε»*, ενώ καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι Γερμανοί έχουν πλέον αντιληφθεί πως η περίπτωση της Αγγλίας είναι διαφορετική από των άλλων χωρών, καθώς όχι μόνο δεν μπόρεσαν να εισβάλουν σε αυτήν, αλλά και υπέστησαν φθορές από αυτήν, με δεδομένο πως οι Βρετανοί έχουν μεταφέρει τον πόλεμο σε γερμανικό έδαφος⁴²⁶.

Από τις 23 του μήνα η διπλωματία επανέρχεται στο προσκήνιο. Αρχικά, οι εφημερίδες στρέφουν την προσοχή τους στη συνάντηση του Χίτλερ με τον αντιπρόεδρο της γαλλικής κυβέρνησης, Λαβάλ, σε μια προσπάθεια για σύναψη οριστικής ειρήνης με τη Γερμανία. Στην ανακοίνωση αυτή δεν δίνονται λεπτομέρειες. Μία τέτοια συνάντηση θα ήταν αδύνατο να μην έχει διεθνή αντίκτυπο. Από τη γαλλική πλευρά προβάλλεται η άποψη του υπουργού εξωτερικών της κυβέρνησης Πεταίν, Μποντουέν, ο οποίος τονίζει την ανάγκη σύναψης ειρήνης με τη Γερμανία, μιας και η χώρα του υπέφερε από τον πόλεμο και μ' αυτόν τον τρόπο θα αναδιοργανωθεί⁴²⁷. Σε τηλεφωνική του ανταπόκριση, ο απεσταλμένος της *Πρωίας* στο Βερολίνο σημειώνει ότι *«δια των συνομιλιών θα τεθεί τέρμα εις το καθεστώς της ανακωχής και θα παρασχεθούν εις την Γαλλία η δυνατότης και τα μέσα να συνεργασθή εις την νέαν Ευρώπην»*. Έτσι, συνέπεια της συνάντησης θεωρείται η μετατροπή όρων της ανακωχής προς όφελος της Γαλλίας και η συνεργασία της με την Ισπανία στην περιοχή της Αφρικής. Αντίθετα, κατά τον συντάκτη του άρθρου, τα σενάρια προσχώρησης της Γαλλίας στην τριμερή συμμαχία *«θεωρούνται ως πρόωρα αν μη απίθανα»*. Αντίθετα, από το Λονδίνο ο διπλωματικός συνεργάτης του Reuter χαρακτηρίζει γελοία τα σενάρια που θέλουν τη Γαλλία να κηρύσσει τον πόλεμο στην Αγγλία έπειτα από τη συνάντηση. Το πιθανότερο είναι πως κατά τη διάρκειά της, συνεχίζει ο συντάκτης του άρθρου, *«συνεζητήθησαν ωρισμένοι γαλλικαί παραχωρήσεις, εις αντάλλαγμα της βελτιώσεως των συγκοινωνιών της χώρας και του ανεφοδιασμού της ως και της μειώσεως της ασητηρότητος του ασκουμένου ελέγχου»*. Τέλος, από την Ουάσιγκτον θεωρούν πως η συνάντηση ουσιαστικά επιβεβαιώνει τον Τσόρτσιλ, ο οποίος ανέφερε ότι στόχος του Χίτλερ είναι η καταστροφή της Γαλλίας⁴²⁸.

⁴²⁶ Εφ. «Πρωία», 22/10/1940

⁴²⁷ Εφ. «Εστία», 23/10/1940

⁴²⁸ Εφ. «Πρωία», 24/10/1940

Η συνάντηση του Χίτλερ με τον Φράνκο στα γαλλο-ισπανικά σύνορα την επόμενη μέρα αντιμετωπίζεται ως ένα γεγονός καθοριστικής σημασίας από τις εφημερίδες. Ο Τύπος αναρωτιέται τώρα με μεγαλύτερη αγωνία αν θα συμμετέχει η Ισπανία στον πόλεμο. Από το Λονδίνο τονίζεται ότι στόχος της συνάντησης ήταν η συμμετοχή της Ισπανίας στον πόλεμο στο πλευρό του Άξονα, με τον ανταποκριτή του Reuter πάντως να επισημαίνει ότι είναι προς το συμφέρον της Ισπανίας να συνεχίσει την πολιτική της ουδετερότητας. Πολιτική η οποία, αναφέρουν βρετανικοί κύκλοι, δεν μπορεί να συνδυαστεί με το ενδεχόμενο παραχώρησης βάσεων στη Γερμανία⁴²⁹.

Μετά τις συνομιλίες με τον Φράνκο και τον Λαβάλ, ο Χίτλερ συναντά τον Πεταίν. Η Ακρόπολις μεταδίδει ότι «ο Πεταίν εδέχθη κατ' αρχήν να συνεργασθή με τας δυνάμεις του Άξονος», δίνοντας έτσι την συγκατάθεσή του για συμμετοχή στη νέα τάξη πραγμάτων⁴³⁰. Πληροφορίες από το Βισύ, κάνουν λόγο για συνεργασία που «θα εκταθή επί του πολιτικού και του διπλωματικού επιπέδου, επ' ουδενί δε λόγω επί του στρατιωτικού». Πάντως υπογραμμίζεται πως «η ληφθείσα απόφασις της συνεργασίας με τον Άξονα είνε εντελώς προκαταρκτικού χαρακτήρος»⁴³¹. Στον αντίποδα βρίσκεται η ανακοίνωση του στρατηγείου του Ντε Γκωλ, σύμφωνα με την οποία «ο Χίτλερ επιθυμεί να επιβάλη εις την Κυβέρνησιν του Βισύ συνθήκην ειρήνης προβλέπουσαν την τελικήν εγκατάλειψιν ωρισμένων τμημάτων της Γαλλίας και της Γαλλικής Αυτοκρατορίας και την παραχώρησιν αεροπορικών και ναυτικών βάσεων»⁴³². Στο ίδιο μήκος κύματος κινείται και η αντίδραση της Βρετανίας. Έτσι, στο Λονδίνο η συμφωνία Πεταίν-Χίτλερ «προεκάλεσε κατάπληξιν και θλίψιν [...] διότι επιστεύετο ότι η κυβέρνησις του Βισύ δε θα έφθανε ποτέ μέχρι συνεργασίας με το Ράιχ». Παρ' όλα αυτά, όμως, οι βρετανικοί κύκλοι δεν αποδίδουν μεγάλη στρατηγική σημασία στη συμφωνία αυτή, γιατί θεωρούν ότι «οι συνάψαντες την συμφωνίαν δεν εκφράζουν την γνώμην του γαλλικού λαού». Τέλος, η αντίδραση των ΗΠΑ συνοψίζεται στη διακοίνωση του Ρούσβελτ προς τη Γαλλία, σύμφωνα με την οποία «ειδοποιεί [...] την γαλλικήν κυβέρνησιν ότι αι εις το δυτικόν ημισφαίριον γαλλικαί αποικίαι θα τεθούν υπό αμερικανικήν προστασίαν, εάν επέλθη οιαδήποτε μεταβολή εις το σημερινόν των καθεστώς»⁴³³.

⁴²⁹ Εφ. «Ακρόπολις», 25/10/1940

⁴³⁰ Εφ. «Ακρόπολις», 27/10/1940

⁴³¹ Εφ. «Πρωία», 27/10/1940

⁴³² Εφ. «Ακρόπολις», 27/10/1940

⁴³³ Εφ. «Πρωία», 27/10/1940. Για τις προσπάθειες του Χίτλερ για διεύρυνση συμμαχιών βλ. Τούντα-Φεργάδη, ό. π., σσ. 70-78

Λίγο πριν εκπνεύσει ο μήνας, οι εφημερίδες δημοσιεύουν άρθρα με αφορμή τα ψευδή δημοσιεύματα του πρακτορείου Stefani για δήθεν ελληνικές επιθετικές ενέργειες στα ελληνο-αλβανικά σύνορα. Ο ελληνικός Τύπος διαμενύει κατηγορηματικά τους ιταλικούς ισχυρισμούς κάνοντας λόγο για μυθοπλασίες. Έτσι, διευκρινίζεται ότι η Ελλάδα επιθυμεί να διατηρήσει καλές σχέσεις με τους γείτονές της χαράζοντας «πολιτικήν ειλικρινούς φιλίας [...] και συγχρόνως αξιοπρεπούς και σταθεράς υπερασπίσεως των δικαιωμάτων της και της εδαφικής της ακεραιότητος»⁴³⁴.

Το σημαντικότερο γεγονός που αφορά στην Ελλάδα αλλά και στα Βαλκάνια, την περίοδο που εξετάζουμε είναι αναντίρρητα η ιταλική εισβολή που πραγματοποιήθηκε τα ξημερώματα της 28^{ης} Οκτωβρίου. Όπως είναι φυσικό, οι εφημερίδες καλύπτουν αναλυτικά τις καταγιστικές εξελίξεις με άρθρα στα οποία μεταδίδεται το παρασκήνιο της κήρυξης του πολέμου, με τα δημοσιεύματα του Stefani, την επίσκεψη του Ιταλού πρέσβη στην οικία του Μεταξά, την συνάντηση του τελευταίου αρχικά με τον Άγγλο πρέσβη και έπειτα με τον βασιλιά, όπου τους πληροφόρησε για τις εξελίξεις, και το διάγγελμα Μεταξά. Παράλληλα, μεταφέρονται οι αντιδράσεις του ελληνικού λαού, από την οργή για την στάση της Ιταλίας έως τις εκδηλώσεις ενθουσιασμού ενόψει του πολέμου. Οι τίτλοι είναι χαρακτηριστικοί: «Ο Ιταλός πρεσβευτής επέδωσε την 3^{ην} πρωινήν τελεσίγραφον προς την ελληνικήν κυβέρνησιν. Τα ιταλικά στρατεύματα επρόκειτο να κινηθούν εναντίον της Ελλάδος την 6^{ην} πρωινήν ώραν. Η Α.Μ. ο Βασιλεύς υπέγραψεν σήμερον την πρωίαν διάταγμα περί γενικής επιστρατεύσεως της χώρας»⁴³⁵.

Ο Μεταξάς απευθυνόμενος στον ελληνικό λαό και παραπέμποντας στο ένδοξο πολεμικό παρελθόν, κάνει έκκληση για συστράτευση στον κοινό αγώνα: «Η στιγμή επέστη που θα αγωνισθώμεν δια την ανεξαρτησίαν της Ελλάδος, την ακεραιότητα και την τιμήν της. Μολονότι ετηρήσαμεν την πλέον αυστηρά ουδετερότητα και ίσην προς όλους, η Ιταλία μη αναγνωρίζουσα προς ημάς το δικαίωμα να ζώμεν ως ελεύθεροι Έλληνες, μου εξήτησε σήμερον την 3^{ην} πρωινήν την παράδοσιν τμημάτων του εθνικού εδάφους, κατά την ιδίαν αυτής βούλησιν και ότι, προς κατάληψιν αυτών η κίνησις των στρατευμάτων της θα ήρχιζε την 5^{ην} πρωινήν. Απήντησα εις τον Ιταλόν πρέσβυν ότι θεωρώ ότι το αίτημα

⁴³⁴ Εφ. «Εστία», 27/10/1940

⁴³⁵ Εφ. «Πρωία», 28/10/1940

αυτό καθ' εαυτό και τον τρόπον με τον οποίον γίνεται τούτο, ως κήρυξιν πολέμου της Ιταλίας κατά της Ελλάδος»⁴³⁶.

Το άρθρο της Ακρόπολης με τίτλο «*Η Ελλάς αγωνίζεται από χθες εναντίον του έθνους των δολοφόνων. Οι στρατιώται μας μάχονται ηρωικώς εις την Ήπειρον, κρατούντες τας θέσεις των*» αναφέρει τα εξής: «*Η Ελλάς υπέστη χθες την στυγερωτέραν των επιθέσεων. Λαός ουδένα επιβουλεύομενος και ουδένα διανοούμενος να απειλήση, ηναγκάσθη από χθες να δράξη τα όπλα. Διατί; Διότι του ηρνήθησαν το στειωδέστερον των δικαιωμάτων: να ζη και να αναπνή ελεύθερος. Διατί; Τι επράξαμεν; Ποίον εθίζαμεν; Εναντίον ποίου εκινήσαμεν τον μικρόν μας δάκτυλον; Τίποτε. Ήμεθα έως χθες σκυμμένοι εις τας ειρηνικάς εργασίας μας. Επροσπαθούσαμεν να ζήσωμεν ήσυχoi. [...]*». Στη συνέχεια γίνεται λόγος για τους δράστες: «*Ποίοι δε; Οι εκ δυσμών γείτονες. Εκείνοι που προ δέκα εβδομάδων εξαπέλυσαν την δολοφονικήν τορπίλλην κατά της «Έλλης», εν μέσω της ειρηνικώτερας των τελετών. Οι γνώριμοι άνθρωποι του σκότους και του σιλέτου. Εκείνοι, τους οποίους εδακτυλοδείκτησε προ του κόσμου ο Ρούσβελτ, όταν εκαραδόκησαν να πέση η Γαλλία αιμόφυρτος δια να λάβουν το θάρρος να την κτυπήσουν εκ των νότων. [...] Τους τιλοφορούμεν σήμερα με το επίθετον του ατιμοτέρου Κράτους»⁴³⁷.*

Η Εστία, σε άρθρο της με τίτλο «*Με την βοήθειαν του Θεού*», επικροτεί την Ελλάδα και τη σταθερή πορεία που έδειξε στην εξωτερική της πολιτική από το πρώτο έτος του πολέμου και κατηγορώντας και αυτή τους δράστες, έκανε λόγο για «*προκλήσεις πρόστυχαι, βάνανσαι και άγριαι, αι οποίαι επηκολούθουν η μία την άλλην*». Αναφερόμενη στις προκλήσεις της γειτονικής χώρας, η Πρωία, σε άρθρο της με τίτλο «*Δια την τιμήν και την ελευθερίαν*», διατυπώνει για πρώτη φορά ότι αυτή ευθυνόταν για τον τορπιλισμό της «Έλλης»: «*Προσεπαθήσαμεν να καταπνίζωμεν την ζέουσαν πανελλήνιον αγανάκτησιν και αηδίαν δια την αφαντάστου πνευματικής και ψυχικής ταπεινότητος ιεροσουλίαν του τορπιλλισμού της «Έλλης» δια τον δράστην της οποίας ουδεμία υπήρξεν ούδ' επί στιγμήν αμφιβολία, αφού τα πειστήρια της ταυτότητός του ήσαν καλώς χαραγμένα επί του μετάλλου των θραυσμάτων της περισυλλεγείσης μια εκ των εκσφενδονισθεισών τορπιλλών* ». Αν και η χώρα (και ο Τύπος) σιώπησε για χάρη της ειρήνης, ωστόσο, η στάση αυτή δεν κατάφερε «*ν' αποπλίση την μηχανορραφούσαν*

⁴³⁶ Εφ. «Ακρόπολις», 29/10/1940

⁴³⁷ Ο. π.

εναντίον μας επιβουλήν»⁴³⁸. Σε άλλο άρθρο της με τίτλο «Ο άνανδρος τορπιλλισμός του ευδρόμου «Έλλη» την 15 Αυγούστου οφείλεται εις ιταλικόν υποβρύχιον. Αι πολεμικαί επιχειρήσεις εις την μεθόριον εξελίσσονται κατά τρόπον ευνοϊκόν δια τα ελληνικά όπλα-τώρα που ελύθησαν τα χείλη δυνάμεθα να κραυγάσωμεν: Το εύδρομον «Έλλη» εβυθίσθη την 15^{ην} Αυγούστου εις τον λιμένα την Τήνου υπό ιταλικού υποβρυχίου», η Πρωία περιγράφει αναλυτικά τα γεγονότα. Μάλιστα επισημαίνεται ότι η κυβέρνηση (και ακολούθως και ο Τύπος) έκανε λόγο για αγνώστου εθνικότητας υποβρύχιο που προκάλεσε την επίθεση για καθαρά πολιτικούς λόγους, καθώς δεν ήθελε να παρεκκλίνει από την πολιτική της ουδετερότητας και να δώσει αφορμή στους Ιταλούς για τη δημιουργία επεισοδίου. Παρ' όλα αυτά «όλοι εις την Ελλάδα, αλλά και εις το εξωτερικόν, είχαν την απόλυτον βεβαιότητα ότι ο βομβαρδισμός του σκάφους μας ήτο έργον των Ιταλών, τοσούτω μάλλον, καθόσον είχε γνωσθή, ότι ενεργηθείσα από ειδικούς πραγματογνωμοσύνη επί ανευρεθέντων τεμαχίων των ριφθειςών δύο τορπιλλών, απεκάλυπεν ότι αυταί ήσαν ιταλικαί». Μάλιστα η Πρωία χαρακτηρίζει «φασιστική αναίδεια» τόσο τη στάση της ιταλικής πρεσβείας (που υπέβαλε τα συλλυπητήριά της στην ελληνική κυβέρνηση), όσο και του ιταλικού Τύπου που επιχειρούσε να αποδώσει την ευθύνη στην Αγγλία – τη στιγμή που όλος ο διεθνής Τύπος κατονόμαζε την Ρώμη ως υπαίτιο του βομβαρδισμού⁴³⁹.

Οι εφημερίδες, πέρα από την καταγραφή των γεγονότων, υπογραμμίζουν και τον αντίκτυπο που είχε η επονείδιστη αυτή πράξη διεθνώς. Ο αγγλικός Τύπος κάνει λόγο για κατακλυσμό συμπάθειας, ενώ παράλληλα επικροτείται η απαρέγκλιτη τήρηση ουδετερότητας της χώρας και εξαίρεται η ικανότητα και μαχητικότητα του ελληνικού στρατού. Επιπρόσθετα, «εκφράζει την αμέριστον και απεριόριστον συμπάθειάν του προς την Ελλάδα, χαρακτηρίζων την ενέργειαν την Ιταλίας ως ατιμίαν, δολιότητα και νέαν σκοτεινήν δολοφονικήν επίθεσιν» και αναφέρει πως ο αγώνας των Ελλήνων είναι και αγώνας των Άγγλων⁴⁴⁰. Η επίσημη βρετανική ανακοίνωση έχει ως εξής: «Η Βρετανική Κυβέρνησις παρέχει ήδη εις την Ελλάδα, αμυνομένην εναντίον της αδικαιολογήτου επιθέσεως και επιδρομής, κάθε δυνατήν βοήθειαν. [...] Δύναται να βεβαιωθή ότι η

⁴³⁸ Εφ. «Πρωία», 29/10/1940

⁴³⁹ Εφ. «Πρωία», 30/10/1940

⁴⁴⁰ Εφ. «Πρωία», 30/10/1940

βοήθεια παρέχεται με όλας τας εις την διάθεσιν της Μεγάλης Βρεταννίας ευρισκομένας στρατιωτικάς, ναυτικάς και αεροπορικάς δυνάμεις»⁴⁴¹.

Αναφορικά με την αντίδραση των ΗΠΑ, ο Ρούσβελτ εκφράζει τη θλίψη του για την πράξη της Ιταλίας και δηλώνει πως η κυβέρνηση της χώρας του είναι σε ετοιμότητα για να μην επεκταθεί ο πόλεμος στα Βαλκάνια. Επίσης, η Αμερική τονίζει τον ενθουσιασμό της για τον αγώνα που δίνει η Ελλάδα, λέγοντας πως «εν μικρόν έθνος καταδικασθέν να εκτελεσθή από γειτονικόν απάχην, αγωνίζεται με αποφασιστικότητα και θάρρος»⁴⁴².

Παράλληλα, σε άλλο άρθρο σημειώνεται πως ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκάλεσε η ιταλική επίθεση και στις βαλκανικές χώρες, ενώ χαρακτηριστική είναι η αναφορά για την Γαλλία: «Πτωχὴν και ελεεινὴν εξαίρεσιν εις την παγκόσμιον συμπάθειαν προς την Ελλάδα απετέλεσε το Βισύ», καθώς η αντίδραση της κυβέρνησης συνοψίζεται στη φράση «το ενδιαφέρον της Γαλλίας είνε ακαδημαϊκόν, αφού δεν θίγονται γαλλικά συμφέροντα»⁴⁴³.

Τέλος, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη στάση της Τουρκίας απέναντι στα γεγονότα. Αναλυτικότερα, τονίζεται πως ο τουρκικός Τύπος υπερθεματίζει την απόφαση της χώρας να αντιταχθεί στο ιταλικό τηλεσίγραφο, και αναφέρεται πως «η ανδροπρεπής απάντησις, την οποία έδωκε προς τον Ιταλόν πρεσβευτήν ο πρωθυπουργός κ. Μεταξάς, προεκάλεσεν ενθουσιώδη θαυμασμόν [του τουρκικού λαού] προς την Ελλάδα»⁴⁴⁴.

⁴⁴¹ Εφ. «Εστία», 29/10/1940

⁴⁴² Εφ. «Ακρόπολις», 30/10/1940

⁴⁴³ Εφ. «Πρωία», 29/10/1940

⁴⁴⁴ Εφ. «Πρωία», 31/10/1940

Συμπεράσματα

Ο Τύπος αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο έρευνας για τον ιστορικό, καθώς αποτυπώνει τον παλμό της εποχής και εκφράζει την κοινή γνώμη. Επιπλέον, θεωρείται ακόμα και σήμερα ένα από τα βασικότερα μέσα πληροφόρησης.

Το μέσο αυτό χρησιμοποιήθηκε και στην παρούσα εργασία προκειμένου να διερευνηθεί η αποτύπωση των πολεμικών γεγονότων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αρχής γενομένης από την 1^η Σεπτεμβρίου 1939. Η εξέταση των εφημερίδων έφερε στην επιφάνεια πολύτιμες πληροφορίες κυρίως για τα γεγονότα που εξετάζουμε, αλλά και για τον τρόπο λειτουργίας των εντύπων την εν λόγω εποχή.

Ο αναγνώστης θα πρέπει να λάβει υπόψη του το πολιτικό πλαίσιο της εποχής ώστε να γίνει κατανοητός ο ρόλος των εφημερίδων. Πιο συγκεκριμένα, το καθεστώς Μεταξά επηρέασε βαθύτατα τη λειτουργία του Τύπου στην Ελλάδα. Ο Μεταξάς κατανόησε εξ αρχής τη δύναμή του ως μέσο χειραγώγησης του λαού και φρόντισε να τον θέσει υπό έλεγχο. Μέσω του νεοσύστατου Υφυπουργείου Τύπου και Τουρισμού επιχειρήθηκε ο καθολικός έλεγχος όλων των ΜΜΕ, συμπεριλαμβανομένου και του Τύπου. Όπως αναφέρθηκε και στο τέταρτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους, απαγορευόταν ρητά να δημοσιευτεί οτιδήποτε αφορούσε στην Κυβέρνηση ή και σε κάποια άλλη χώρα, εάν δεν λάμβανε την έγκριση του καθεστώτος. Κάτι τέτοιο ήταν εμφανές κατά τη μελέτη των εφημερίδων, οι οποίες ακολουθούσαν τις κατευθυντήριες γραμμές του υπουργείου στο οποίο υπάγονταν.

Μελετώντας το περιεχόμενο των εφημερίδων αντιλαμβανόμαστε ότι η πληροφόρηση προκύπτει κατά κύριο λόγο από ανταποκρίσεις ξένων ειδησεογραφικών πρακτορείων. Το Havas, το Reuter, το ημιεπίσημο γερμανικό, το Τρανσόσεαν, το Stefani και το Tass είναι αυτά που εντοπίζουμε ως επί το πλείστον. Η λειτουργία των πρακτορείων αυτών αποδεικνύεται εξαιρετικά χρήσιμη καθώς μεταδίδουν ταχύτατα τις εξελίξεις του πολέμου, έχοντας παράλληλα πολυάριθμους απεσταλμένους στο εξωτερικό. Συγκεκριμένα, τα πρακτορεία των χωρών οι οποίες εμπλέκονται στον πόλεμο διαθέτουν πιο οργανωμένο δίκτυο ανταποκριτών. Πέρα από τους εκφωνηθέντες λόγους σημαινόντων προσώπων, παρουσιάζονται μέσα από τις ανταποκρίσεις (στις οποίες πάντα αναγράφεται η πόλη από την οποία προέρχονται) και άρθρα ξένων εφημερίδων, όπως επίσης και κριτικές από ειδικούς.

Οι ειδήσεις που φτάνουν από το εξωτερικό αναμεταδίδονται στις ελληνικές εφημερίδες από το Αθηναϊκό Πρακτορείο. Οι εγχώριες εφημερίδες, ωστόσο, δεν διαθέτουν το αντίστοιχα οργανωμένο δίκτυο ανταποκριτών των μεγάλων ειδησεογραφικών πρακτορείων και αυτό λόγω του αυξημένου κόστους. Παρόλα αυτά, μελετώντας τις τρεις αυτές εφημερίδες διαπιστώνουμε πως η *Ακρόπολις* αποστέλλει ήδη από το Νοέμβριο του 1939 τον πρώτο της ανταποκριτή στο Δυτικό μέτωπο, τον Αρ. Αγγελόπουλο, κίνηση που όπως αναφέρει και η ίδια αποτελεί εξαιρετικό γεγονός για την ενημέρωση του ελληνικού κοινού. Πράγματι, η πένα του αποτυπώνει γεγονότα της καθημερινότητας στο πολεμικό μέτωπο, τα οποία μας δίνουν μια πληρέστερη εικόνα για τις εξελίξεις στην Ευρώπη. Έτσι, σε σχεδόν σε καθημερινή βάση φιλοξενούνται ανταποκρίσεις του που φέρνουν στο φως ενδιαφέρουσες λεπτομέρειες από το Λονδίνο, το Παρίσι, αλλά και τη γραμμή Μαζινό. Απεσταλμένο εφημερίδας εντοπίζουμε και στην *Πρωία*. Οι ανταποκρίσεις του είναι κατά κύριο λόγο τηλεφωνικές και προέρχονται από το Βερολίνο, δίνοντας τις προσωπικές του εκτιμήσεις σχετικά με τους βομβαρδισμούς του Βερολίνου και τις συναντήσεις του Χίτλερ τον Οκτώβριο του 1940. Στην *Εστία* δεν συναντούμε αποστολή δημοσιογράφου στο εξωτερικό.

Παρατηρεί κανείς πως ακολουθείται ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο ανακοινωθέντων, με τις εφημερίδες να παραθέτουν ειδήσεις πολεμικού και διπλωματικού ενδιαφέροντος που αφορούν τόσο στην πλευρά των Γερμανών όσο και των Συμμάχων. Παράλληλα προβάλλονται ειδήσεις που προέρχονται και από άλλες χώρες, καθώς και οι αντιδράσεις τους σε ό,τι σημαντικό διαδραματίζεται στην Ευρώπη. Είναι γεγονός πως οι τρέχουσες εξελίξεις φιλοξενούνται πάντα στα πρωτοσέλιδα και σε πολλές περιπτώσεις συνεχίζονται και σε επόμενες σελίδες. Παρουσιάζονται αναλυτικά οι κινήσεις και των δύο πλευρών (Γερμανοί-Σύμμαχοι) με αριθμούς που δείχνουν και το μέγεθος της πολεμικής σύγκρουσης (π.χ. αριθμός αεροπλάνων και βομβών που ερρίφθησαν). Ορισμένες φορές, βέβαια, τα πρακτορεία διευκρινίζουν πως δεν δίνονται ακριβείς πληροφορίες για τον αριθμό των στόχων που επλήγησαν για να παραπλανηθεί ο εχθρός.

Αξιοσημείωτο είναι πως παρατίθενται και ενδιαφέρουσες πληροφορίες όχι μόνο σχετικά με τη στρατιωτική κατάσταση των εμπόλεμων αλλά και με οικονομικά δεδομένα των χωρών, ιστορικά τους στοιχεία και πληροφορίες για τις εμπλεκόμενες κάθε φορά προσωπικότητες. Οι στρατιωτικοί κριτικοί μέσα από την εμπειρία και τις γνώσεις τους αναλύουν την τακτική και των δύο στρατοπέδων και επιχειρούν να

προβλέψουν το επόμενο τους βήμα. Οι απόψεις τους δίνουν στους αναγνώστες μια πλήρη εικόνα για το πολεμικό σκηνικό, καθώς λειτουργούν προσθετικά στα ανακοινωθέντα των πρακτορείων.

Ο τρόπος παρουσίασης των γεγονότων είναι χαρακτηριστικός και στα τρία έντυπα. Μέσω επαναλαμβανόμενων ερωτήσεων που συνδέονται με τις εξελίξεις του πολέμου (όπως για παράδειγμα το πότε επίκειται η γερμανική επίθεση στην Αγγλία), μεταδίδουν στον αναγνώστη την αγωνία και το φόβο για την επόμενη μέρα. Στην *Ακρόπολη* κυριαρχούν πάντοτε οι πηχυαίοι τίτλοι στο πρωτοσέλιδο που ξεχωρίζουν το σημαντικότερο θέμα, ενώ συνοδεύονται και από σχετικές εικόνες. Η εφημερίδα παρουσιάζει μια ποικιλία ειδήσεων που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα ενός απαιτητικού αναγνώστη. Στην *Πρωία* οι τίτλοι είναι λιγότερο έντονοι, παρατίθενται όμως και γεγονότα που βρίσκονται σε εξέλιξη σε πολλαπλά μέτωπα. Και εδώ δεν λείπουν οι εικόνες, ενώ στην τελευταία σελίδα φιλοξενούνται οι τελευταίες ειδήσεις, όπως συμβαίνει και με την *Ακρόπολη*. Στην *Εστία*, τέλος, διαφοροποιείται ο τρόπος παρουσίασης των ειδήσεων. Ο αναγνώστης θα εντοπίσει στο πρωτοσέλιδο ένα συνήθως θέμα που αφορά στην επικαιρότητα και αυτό όχι πάντοτε. Σε περίπτωση που εντοπιστεί, ο τίτλος του δεν διαφέρει από τους υπόλοιπους που βρίσκονται στο πρωτοσέλιδο, καθώς δεν ξεχωρίζει με κάποιο τρόπο (όχι κεντρική θέση ή έντονη γραμματοσειρά στον τίτλο). Επιπρόσθετα, απουσιάζουν εντελώς οι εικόνες από το πρωτοσέλιδο που θα έκαναν πιο ελκυστικό το φύλλο στον αναγνώστη, ενώ στο τέλος παρουσιάζονται όλες οι σημαντικές ειδήσεις, χωρίς όμως να έχουν πάντα την ίδια έκταση που συναντάμε στις άλλες δύο εφημερίδες.

Σε γενικές γραμμές οι εφημερίδες δεν παίρνουν κάποια θέση, ούτε φαίνεται να καταδικάζουν κάποια από τις αντιμαχόμενες παρατάξεις, παρά μόνο μεταφέρουν τα γεγονότα και τις τοποθετήσεις των ηγετών των εμπόλεμων κρατών. Κάτι τέτοιο, όπως έχει προαναφερθεί, θα ήταν αδύνατο λόγω του περιορισμού που υφίσταντο οι εφημερίδες εκείνη την εποχή εξαιτίας της λογοκρισίας. Εντούτοις, μπορούμε να παρατηρήσουμε πως σε ορισμένες περιπτώσεις προβάλλεται μια συμπάθεια από την πλευρά της εφημερίδας, χωρίς όμως αυτό να βάζει σε σκέψεις τον αναγνώστη. Κάτι τέτοιο διακρίνεται τον Δεκέμβριο του 1939, όταν η *Πρωία* εκφράζει το θαυμασμό και τη συμπάθειά της προς τον δοκιμαζόμενο φινλανδικό λαό κατά τη διάρκεια του ρωσοφινλανδικού πολέμου. Επίσης, στην *Εστία*, κατά τη διάρκεια των εκατέρωθεν βομβαρδισμών Βρετανίας-Γερμανίας παρουσιάζονται στο πρωτοσέλιδο περισσότερες

κριτικές που αφορούν στην τακτική και την ετοιμότητα των Βρετανών. Αυτό, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι λείπουν και ανακοινωθέντα του ημιεπίσημου γερμανικού πρακτορείου που μας πληροφορούν για τις ενέργειες του Ράιχ.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως είναι λίγες οι φορές που θα συναντήσουμε άρθρα προερχόμενα από την ίδια την εφημερίδα. Αυτό θα γίνει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα όταν φιλοξενείται κάποια ομιλία του Μεταξά ή όταν εκθειάζεται κάποια ενέργειά του, με αποκορύφωμα τα διθυραμβικά σχόλια στα πλαίσια εορτασμών του καθεστώτος. Επιπλέον, ενυπόγραφα άρθρα εντοπίζουμε και στα μέσα Αυγούστου, όταν οι εφημερίδες άσκησαν δριμεία κριτική στους δράστες του τορπιλισμού της «Ελλης». Αναμφίβολα, όμως, αποκορύφωμα της ενυπόγραφης αρθρογραφίας για την περίοδο που εξετάζουμε υπήρξε η ιταλική εισβολή στην Ελλάδα. Τις τελευταίες ημέρες του μήνα, και οι τρεις εφημερίδες καταφέρονται ανοιχτά πλέον εναντίον των Ιταλών, εκθειάζοντας παράλληλα τη γενναία στάση του πρωθυπουργού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ημερήσιες Αθηναϊκές εφημερίδες

Πρωία, Σεπτέμβριος 1939-Οκτώβριος 1940

Ακρόπολις, Σεπτέμβριος 1939-Οκτώβριος 1940

Εστία, Σεπτέμβριος 1939-Οκτώβριος 1940

Β. Ελληνόγλωσσα βιβλία και άρθρα

- Alastair Parker, *Ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος*, Θύραθεν-Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Θεσσαλονίκη 2004
- Bell P. M. H., *Τα αίτια του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου στην Ευρώπη*, Πατάκη, Αθήνα 2002
- Berstein S., Milza P., *Ιστορία της Ευρώπης. Διάσπαση και Ανοικοδόμηση της Ευρώπης*, τ.3, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1997
- Bisser Petron, «Η πολιτική της Βουλγαρίας έναντι της Ελλάδας μετά τη δεκαετία του '30 και η βουλγαρική κατοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και της Δυτικής Θράκης» στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945, τ. Γ1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007, σσ. 151-173
- Borejsza Jerzy W., «Η Ελλάδα και η βαλκανική πολιτική της φασιστικής Ιταλίας, 1936-1940» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή –Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σσ. 16-32
- Higham Robin, *Το ημερολόγιο μιας καταστροφής. Η βρετανική βοήθεια στην Ελλάδα 1940-1941*, εκδ. Γκοβόστη, Αθήνα 2008
- Hoppe Hans-Joachim, «Γερμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα: οι σχέσεις των τριών χωρών και η πολιτική της Βουλγαρίας στην κατεχόμενη Μακεδονία» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή-Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σσ. 401-417
- Jeanneney Jean-Noel, *Η ιστορία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης. Από την εμφάνισή τους ως τις μέρες μας*, εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 1999

- Joll James, *Η Ευρώπη 1870-1970*, Βάνιας/Σειρά Ίστορ, Θεσσαλονίκη 2006
- Mazower Mark, *Η Αυτοκρατορία του Χίτλερ. Ναζιστική εξουσία στην κατοχική Ευρώπη*, Αλεξάνδρεια, χ. χ.
- McNair Brian, *Εισαγωγή στην πολιτική επικοινωνία*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 2011
- Meissner Renate, «Η εθνικοσοσιαλιστική Γερμανία και η Ελλάδα κατά τη διάρκεια της μεταξικής δικτατορίας» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή –Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σσ. 50-58
- Noelle-Neumann Elisabeth, «Κοινή γνώμη» στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ. (επιμ.), *Η 'κατασκευή' της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σσ. 88-104
- Pelt Mogens, «Το ελληνο-γερμανικό εμπόριο καπνού. Συνέχεια και ασυνέχεια κατά το Μεσοπόλεμο και την περίοδο μετά τον πόλεμο», στο Χάγκεν Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36-'49. Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σσ.370-399
- Richter Heinz, *Η ιταλο-γερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδος*, εκδ. Γκοβόστης, Αθήνα 1998
- Αγγελής Βαγγέλης, «Γιατί χαιρέται ο κόσμος και χαμογελάει πατέρα...», *Μαθήματα εθνικής αγωγής και νεολαιίστικη προπαγάνδα στα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας*, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2003
- Αλιβιζάτος Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-1974*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1976
- Ανδρικόπουλος Γιάννης, «Η πολιτική της συνθηκολόγησης και η κατάρρευση του μετώπου, Απρίλιος 1941» στο *Η Ελλάδα 1936-44. Δικτατορία-Κατοχή – Αντίσταση*, Πρακτικά Διεθνούς Ιστορικού Συνεδρίου, Μορφωτικό Ινστιτούτο ΑΤΕ, Αθήνα 1989, σσ. 185-201
- _____, *Οι ρίζες του ελληνικού φασισμού. Στρατός και Πολιτική*, Ιστορικά τεκμήρια Διογένης, Αθήνα 1977
- Βασίλειον της Ελλάδος. Υπουργείον Εξωτερικών, *Η Ιταλική επίθεσις κατά της Ελλάδος: διπλωματικά έγγραφα*, Τύποις "Ελληνικής Εκδοτικής Εταιρείας", Αθήναι 1940

- Βελλιάδης Αννίβας, *Μεταξάς-Χίτλερ: Ελληνογερμανικές σχέσεις στη μεταξική δικτατορία 1936-1941*, εκδ. Ενάλιος 2003
- Βερέμης Θάνος, *Ελλάδα-Ευρώπη: από τον πρώτο πόλεμο στον ψυχρό πόλεμο*, Πλέθρον, Αθήνα 1992
- Βόγλης Πολυμέρης, *Η ελληνική κοινωνία στην κατοχή 1941-1944*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2005
- Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, «Ο ελληνογερμανικός πόλεμος 6 Απριλίου-31 Μαΐου 1941» στο *Η Ελλάδα και ο πόλεμος στα Βαλκάνια (1940-1941)*, Διεθνές Συνέδριο, Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 77-89
- Δορδανάς Στράτος, «Βαλκανικά Σύμφωνα Φιλίας, 1912-1941», Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, στο συλλογικό τόμο: *Βαλκάνια, 1913-2011: Εκατό Χρόνια Θύελλες και Χίμαιρες*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2012, σσ. 119-126
- Δρούλια Λ. (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του ελληνικού Τύπου 1784-1974: εφημερίδες, περιοδικά, δημοσιογράφοι, εκδότες*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008
- Δρούλια-Μητράκου Έλλη, «Ο Τύπος ως εργαλείο έρευνας» στο Δρούλια Λουκία (επιμ.), *Ο ελληνικός Τύπος από το 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου Αθήνα 23-25 Μαΐου 2002, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2005, σσ. 477-488
- Ζαφειρόπουλος Δημήτριος, *Ο ελληνοϊταλικός και ελληνογερμανικός πόλεμος 1940-1941*, Αθήνα 1946
- Κιτσίκης Δημήτρης, *Η Ελλάς της 4^{ης} Αυγούστου κα οι Μεγάλες Δυνάμεις: τα αρχεία του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών 1936-1941*, εκδ. Ελεύθερη σκέψις, Αθήνα 1990
- Κολιόπουλος Ιωάννης, «Η στρατιωτική και πολιτική κρίση στην Ελλάδα τον Απρίλιο του 1941», *Μνήμων*, τ. 6, 1976-1977, σσ. 53-74
- _____, «Ο Μεταξάς και οι εξωτερικές σχέσεις της Ελλάδας (1936-1941)» στο *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2009, σσ. 191-213
- _____, «Το κίνημα του Μαρτίου 1935, η παλινόρθωση της μοναρχίας και η κατολίσθηση στη δικτατορία» στο *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΕ', Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2008, σσ. 390-416

- _____, *Παλινόρθωση-Δικτατορία-Πόλεμος 1935-1941. Ο βρετανικός παράγοντας στην Ελλάδα*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1985
- Κωνσταντόπουλος Σ. Δημήτριος, «Η έκρηξη του πολέμου μεταξύ Γερμανίας και Ελλάδος (1941) και η προστασία των συμφερόντων τους από τις αντίστοιχες προστατίδες δυνάμεις» στο *Η Ελλάδα και ο πόλεμος στα Βαλκάνια (1940-1941)*, Διεθνές Συνέδριο, Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 119-161
- Λάιρντ Άρτσερ, *Βαλκανικό ημερολόγιο 1934-1941*, εκδ. Εστία, Αθήνα 1993
- Λιναρδάτος Σπύρος, *Η Εξωτερική πολιτική της 4ης Αυγούστου και ο πόλεμος 1940-41*, τόμος Α', εκδ. Διάλογος, Αθήνα 1975
- _____, *Ο Ιωάννης Μεταξάς και οι Μεγάλες Δυνάμεις*, εκδ. Προσκήνιο, Αθήνα 1993
- Λυριντζής Χρήστος, «Θεωρητικές προσεγγίσεις στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας», στο Μαρία Κομνηνού-Χρήστος Λυριντζής, *Κοινωνία, εξουσία και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα 1989, σσ. 16-41
- Λύχνος Γεράσιμος, *Ο Τύπος χθες, σήμερα, αύριο*, Κέρκυρα 1972
- Μάγερ Κώστας, *Ιστορία του Ελληνικού Τύπου. Αθηναϊκά Εφημερίδες 1901-1959*, εκδ. Δημόπουλος, Αθήνα 1956
- Μεταξάς Ιωάννης, *Λόγοι και Σκέψεις (1936-1941)*, τόμος Α', εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1969
- _____, *Το προσωπικό του ημερολόγιο*, τόμος Η', εκδ. Γκοβόστης, Αθήνα 1997
- Μπάλτα Νάση, «Εθνικά στερεότυπα στον Αθηναϊκό ημερήσιο Τύπο κατά τις παραμονές και την έκρηξη του πολέμου» στο *Η Ελλάδα του '40*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1993, σσ. 73-84
- _____, *Σημειώσεις για την ιστορία του τύπου: η ελληνική και η ευρωπαϊκή διάσταση*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1993
- Μπασαντής Διαμαντής, *Ο ημερήσιος Τύπος. Από τον 18^ο στον 20^ο αιώνα*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2002
- Παπαδημητρίου Δέσποινα, *Από το λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην Ελλάδα 1922-1967*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 2006

- Παπαναστασίου Νίκος, «Η στρατηγική ‘συνεργασία’ Ελλάδας-Γερμανίας (1936-1941)» στο Θάνος Βερέμης (επιμ.), *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2009, σσ. 215-258
- _____, «Οι Ελληνογερμανικές σχέσεις κατά τη δεκαετία του 1930» στο Ευ. Χρυσός, W. Schultheiss (επιμ.), *Ορόσημα ελληνογερμανικών σχέσεων*, Πρακτικά ελληνογερμανικού συνεδρίου, Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα 2010, σσ. 199-213
- Παπαστράτης Προκόπης, «Γερμανική διείσδυση και Συμμαχική ενδοτικότητα. Η κατάσταση στα Βαλκάνια στις αρχές του πολέμου», Επιστημονικό Συμπόσιο, *Η Ελλάδα του '40*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα 1993, σσ. 53-72
- Πετράκη Μαρίνα, *Ο μύθος του Μεταξά*, εκδ. Ωκεανίδα, Αθήνα 2006
- Σαράντης Κωνσταντίνος, «Η ιδεολογία και ο πολιτικός χαρακτήρας του καθεστώτος Μεταξά» στο Θάνος Βερέμης (επιμ.), *Ο Μεταξάς και η εποχή του*, εκδ. Ευρασία, Αθήνα 2009, σσ. 45-71
- Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, «Η επέκταση του πολέμου στα Βαλκάνια και η Ελλάδα, 28 Οκτωβρίου 1940- Απριλίου 1941» στο *Η Ελλάδα και ο πόλεμος στα Βαλκάνια (1940-1941)*, Διεθνές Συνέδριο, Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 175-182
- _____, *Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900-1945*, τ. 1, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 2008
- Στάικος Κ. Σπ., Σκλαβενίτης Τ. Ε., *Πεντακόσια χρόνια έντυπης παράδοσης του Νέου Ελληνισμού (1499-1999)*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2000
- Σφήκας Δ. Θανάσης, *Η Ελλάδα και ο ισπανικός εμφύλιος πόλεμος*, εκδ. Στάχυ, Αθήνα 2000
- Τενεκετζής Σ. Κωνσταντίνος, *Πολιτικές Δυνάμεις και δικτατορία της 4^{ης} Αυγούστου (1936-1940). Η αντίδραση εναντίον του καθεστώτος*, Σχολή Νομικών, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών. Τμήμα Νομικής Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 2000
- Τούντα-Φεργάδη Αρετή, «Εικόνες» από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο: μια ιστορική προσέγγιση, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2007

- Τσώρτσιλ Ουίνστον, *Β' Παγκόσμιος Πόλεμος*, Γκοβόστης, εκδ. Καθημερινής, τόμος 2
- Υφυπουργείο Τύπου και Τουρισμού, *Τέσσερα χρόνια διακυβερνήσεων Ι. Μεταξά*, εκδ. 4^η Αυγούστου, Αθήνα μετρά το 1940
- Φλάισερ Χάγκεν, «Στρατηγικές πολιτισμικής διείσδυσης των μεγάλων δυνάμεων και ελληνικές αντιδράσεις 1930-1960» στο Χάγκεν Φλάισερ (επιμ.), *Η Ελλάδα '36- '49. Από τη Δικτατορία στον Εμφύλιο. Τομές και συνέχειες*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 2003, σσ. 87-120
- Χατζηιωσήφ Χρήστος, «Η πορεία της Ευρώπης προς τον πόλεμο», *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα. Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-1945*, τ. Γ1, εκδ. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007, σσ. 9-47
- _____, «Το 'ΟΧΙ' του Μεταξά: Βραχυπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι παράγοντες μιας απόφασης» στο *Η Ελλάδα του '40*, Επιστημονικό Συμπόσιο, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Σχολή Μωραΐτη, Αθήνα 1993, σσ. 233-248

Γ. Ξενόγλωσσα βιβλία και άρθρα

- Blau E. George-Jessup John, *Invasion Balkans! The German Campaign in the Balkan. Spring 1941*, Burd Street Press, Shippensburg 1997
- Catherwood Christopher, *The Balkans in the World War Two: Britain's Balkan dilemma*, Palgrave Macmillan, New York 2003
- Creveld van Martin, *Hitler's Strategy 1940-1941. The Balkan Clue*, Cambridge University Press, Cambridge 1973
- Cruickshank Charles, *Greece 1940-1941*, εκδ. Davis Poynter, Λονδίνο 1976
- Gilbert Martin, *Second World War*, Weidenfeld and Nicolson, London 1989
- Goeschel Christian, "Italia docet? The Relationship between Italian Fascism and Nazism Revisited", *European History Quarterly*, Vol. 42 (2012), 480-492
- Grey of Fallodon, Edward Grey Viscount, *The League of Nations*, Oxford University Press, London 1919
- Millett R. Allan, *A War to be won. Fighting the Second World War*, University Press, Cambridge, Massachusetts 2001
- Papanastasiou Nikolaos, *Die Metaxas-Diktatur und Das Nationalsozialistische Deutschland (1936-1941)*, Phil. Diss., Augsburg 2000
- Pelt Mogens, *Tobacco, Arms & Politics. Greece and Germany from World Crisis to World War 1929-1941*, Museum Tusculanum Press, University of Copenhagen 1998
- Pike David, "Franco and the Axis Stigma", *Journal of Contemporary History*, Vol. 17 (1982), pp. 369-407
- Presseisen L. Ernst, "Prelude to 'Barbarossa': Germany and the Balkans, 1940-1941", *The Journal of Modern History*, Vol. 32, No. 4 (1960), 359-370
- Rieber J. Alfred, "Stalin as foreign policy-maker: avoiding war, 1927-1953" στο Sarah Davies, James Harris (edit.) *Stalin. A new history*, Cambridge University Press, New York 2005
- Stefanidis D. Yiannis, "Greece, Bulgaria and the approaching tragedy, 1938-1941", *Balkan Studies*, Vol. 32 (1991), 293-307
- Svolopoulos Constantinos, "Greece and its neighbors on the eve of the German invasion of the Balkans, 1941", *Balkan Studies*, Vol. 28 (1987), 355-371

- Thadden von Ehrengard Schramm, *Griechenland und die Großmächte im zweiten Weltkrieg*, Wiesbaden 1955
- Young J. Robert, *In command of France. French foreign policy and military planning 1933-1940*, Harvard University Press 1978
- Zacharioudakis Emmanouil, *Die deutsch-griechischen Beziehungen 1933-1941. Interessengegensätze an der Peripherie Europas*, Matthiesen Verlag 2002

Παράρτημα

Εικόνες από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο

Designed to deter a German invasion, the Maginot Line stretched hundreds of miles along the French border. Photo Credit: Corbis

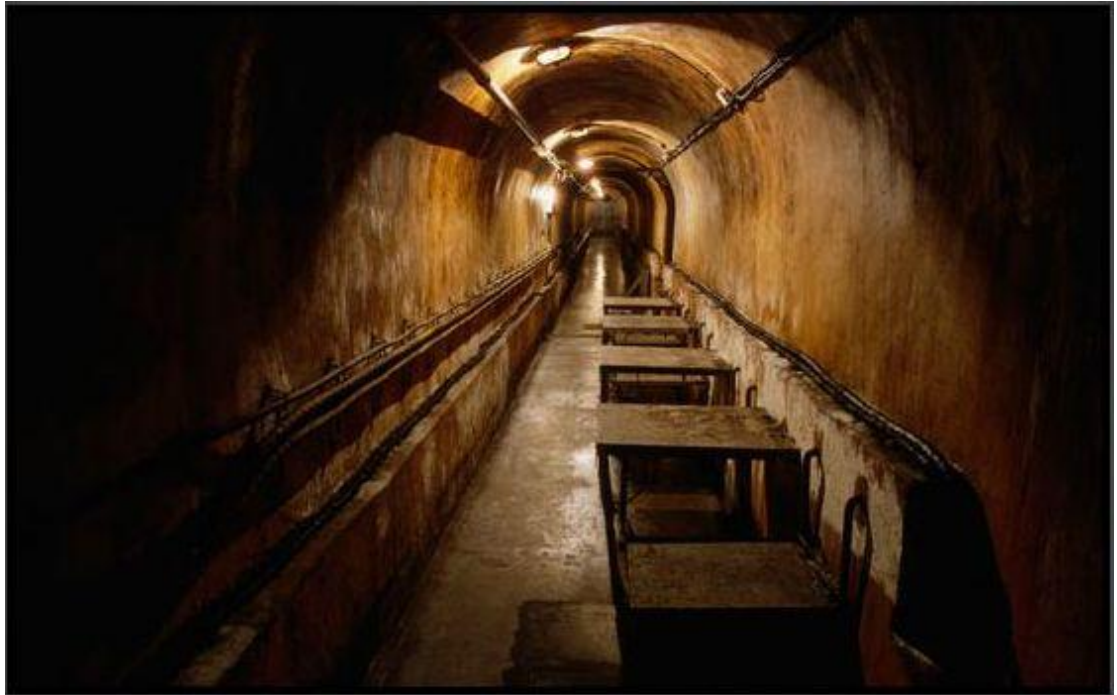
Begun in 1930, work on the Maginot Line continued for nearly 10 years. Photo Credit: Corbis

Bell shaped "cloches" made of alloy steel were designed to provide protection for French soldiers at nearly every portion of the Maginot Line. Photo Credit: Corbis

More than 100 retractable machine gun turrets ran the length of the Maginot Line. Photo Credit: Corbis

The Maginot Line defenses were connected by hundreds of miles of underground tunnels. Photo Credit: Corbis

Thousands of French soldiers and tons of supplies could be housed in bunkers along the Maginot Line. Photo Credit: Corbis

On October 1, 1938 Germany occupied the Sudetenland, along the Czechoslovakian border. Many of the area's ethnically German residents celebrated the Nazi arrival. Photo Credit: Getty Images

As the German invasion of Poland began on September 1, 1939, hundreds of thousands refugees attempted to flee the Nazi onslaught. Photo Credit: Getty Images

Much of Warsaw was destroyed during the German bombing of Poland in September 1939. Photo Credit: Getty Images

In May 1940 the Nazis launched their Blitzkrieg assault on the Low Countries of Europe. The Dutch city of Rotterdam quickly surrendered after heavy German bombings. Photo Credit: Getty Images

By May 14, 1940 Nazi troops had captured the Netherlands, including Rotterdam. Photo Credit: Getty Images

After overrunning French defenses, the Germans captured Paris in June 1940. Photo Credit: Getty Images

On July 10, 1940 the Germans launched the Battle of Britain, with the aim of forcing an English surrender. The Luftwaffe began its attack by hitting British convoys and coastal defenses along the English Channel. Photo Credit: Getty Images

In September 1940 the Germans switched tactics in the Battle of Britain and began bombing raids on major English cities, including London. Photo Credit: Getty Images

Beginning on September 7, London would be bombed for 57 consecutive nights during the start of the infamous "Blitz." Photo Credit: Getty Images

More than 1 million buildings were damaged during the Battle of Britain and the London Blitz. Photo Credit: Getty Images

Royal Air Force pilots bravely fought the German Luftwaffe. Winston Churchill would later praise their valor, saying "Never in the field of human conflict has so much been owed by so many to so few." Photo Credit: Getty Images

Approximately one in six Londoners were left homeless by the London "Blitz." Photo Credit: Getty Images

Iconic London locations including Trafalgar Square were bombed by Luftwaffe aircraft throughout World War II. Photo Credit: Corbis

More than 40,000 civilians lost their lives in the Battle of Britain. Photo Credit: Getty Images

The final major bombing raid of the London Blitz came on May 10, 1941, though Germany would continue small scale attacks throughout the war. Photo Credit: Getty Images

Πηγή: <http://www.history.com/inside-wwii-interactive>

Άριθ. 128

Ό έν Τιράνοις Γενικός Πρόξενος πρὸς τὸ Β. Ὑπουργεῖον
τῶν Ἐξωτερικῶν.

20 Αὐγούστου 1940

Ἐξηκολούθησαν καθ' ὄλην τὴν νύκτα αἱ πρὸς νότον μέσῳ Ἑλβασάν μεταφο-
ραί, ἰδίως πολεμικοῦ ὕλικοῦ. Συνεκλήθη ἡ ένταῦθα ἀλβανικὴ πολιτοφυλακὴ πρὸς
τὴν ὁποῖαν ὠμίλησαν οἱ Ἴταλοὶ εἰπόντες ὅτι, ἐπωφελοῦμενοι τῶν περιστάσεων, θὰ
τοῖς προσφέρουν τὴν Ἠπειρον καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς δέν θὰ προβάλη ἀντίστασιν, δημι-
ουργουμένης καταστάσεως ὁμοίας πρὸς τὴν έν Δανίᾳ σημειωθεῖσαν.

Ἀργυρόπουλος

Άριθ. 129

Πρωτόκολλον.

Ἐν Ναυστάθμῳ καὶ ἐπὶ τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀβέρῳφ» σήμερον, 21 Αὐγούστου 1940, οἱ :

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Ε. Καββαδίας, Ἀρχηγὸς Στόλου,

Πλοίαρχος Β.Ν. Α. Χατζόπουλος,

Πλωτάρχης Β.Ν. Κ. Δούσης,

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς Μηχ. Β.Ν. Α. Στεριόπουλος καὶ

Ἀνθυποπλοίαρχος Β.Ν. Χ. Λεβαντίνος,

ὡς μέλη τῆς δυνάμει 407 ἀπορρήτου διαταγῆς Α. Σ. ἀπὸ 16-8-40 συσταθείσης ἐπι-
τροπῆς, ἐξετάσαντες λεπτομερῶς τὰ παρουσίᾳ τῶν ἀνευρεθέντα τεμάχια τορπιλλῶν
ἐκ τῶν ἐκτραγεῖσθαι τὴν 15 Αὐγούστου 1940 παρὰ τὸν λιμενοβραχίονα τῆς πόλεως
Τήνου ἀποφαίνονται τὰ ἑξῆς :

1) Τὰ τεμάχια ἀνήκουσι σαφῶς εἰς δύο τορπίλλας, μιᾶς διαμέτρου 45 ἑκατο-
στῶν καὶ ἑτέρας τῶν 53 ἑκατοστῶν.

2) Τὰ τεμάχια τῆς τορπίλλης τῶν 45 ἑκατοστῶν εὐρέθησαν πλησίον τοῦ ρήγμα-
τος τοῦ λιμενοβραχίονος.

3) Τὰ τεμάχια τῆς τορπίλλης τῶν 53 ἑκατοστῶν εὐρέθησαν εἰς μεγαλυτέραν
ἀπόστασιν.

4) Ἡ τορπίλλη τῶν 45 ἑκατοστῶν εἶναι ἡ δευτέρα βληθεῖσα, μετὰ τὴν πρώτην
ἣτις ἐπληξε τὴν «Ἑλλην», καὶ εἶναι αὕτη ἣτις ἐπροκάλεσε τὸ ρήγμα εἰς τὸν λιμενο-
βραχίονα.

5) Ἡ τορπίλλη τῶν 53 ἑκατοστῶν ἐβλήθη τρίτη καὶ ἐξερράγη προσκρούσασα ἐπὶ
ὕψους πλησίον τοῦ λιμενοβραχίονος.

6) Διὰ τὰ τεμάχια τῆς πληξάσης τὴν «Ἑλλην» πρώτης βληθείσης τορπίλλης δέν
ἐγένετο ἔρευνα καὶ ἀλιεῖα καθ' ὅτι ταῦτα ἦ θὰ ἦσαν ἐντὸς τοῦ βυθισθέντος σκάφους

ἢ περίξ αὐτοῦ εἰς μέγα βάθος καὶ δὲν ὑπῆρχον οὔτε κατάλληλα μέσα οὔτε χρόνος.

7) Ἄπαντα τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια ἐφαίνοντο σαφῶς ὅτι προσφάτως εὐρίσκοντο εἰς τὴν θάλασσαν.

8) Ἡ λεπτομερὴς περιγραφή τῶν τεμαχίων ἔχει ὡς ἑξῆς :

(Α) Τορπίλλη τῶν 45 ἑκατοστῶν.

Ἄνευρεθέντα τεμάχια εἶναι τὰ κάτωθι :

α) Οὐρά μετὰ πηδαλίων καὶ πλαισίων πλήρης, μετὰ τοῦ συστήματος ὀδοντωτῶν τροχῶν μεταδόσεως κινήσεως εἰς τοὺς ἄξονας καὶ τῶν δύο ἐλίκων.

Ἐπ' αὐτῶν ὑπάρχουσιν αἱ κάτωθι ἐπιγραφαί :

ἐπὶ τῶν δύο ἐλίκων $\frac{IT}{109}$ 11529 R. W.

ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς οὐράς καὶ παραπλευρῶς ὠρισμένων ὀπῶν φέρει τὰς ἐπιγραφάς :

— UNIONE TIM. ORIZZ.

— $\left\{ \begin{array}{l} T. O. \\ U N I O N E \end{array} \right.$

— O L I O

— O L I O

— U N I O N E T I M. V E R T.

Πλησίον τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸν ὀπίσθιον πλωτήρα φέρει τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά : R W $\frac{IT}{109}$ καὶ 11529

β) Μέγα τεμάχιον ἀεροθαλάμου ἐκτραγέντος κατὰ τὴν γενέτειραν πάχους 9 χιλιοστῶν.

Εἰς τὸ μέρος τῆς ἐνώσεως τούτου πρὸς τὸ δοχεῖον ὕδατος (τὸ ὁποῖον ἐλλείπει) καὶ πλησίον τοῦ T (ταῦ) φέρει τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν :

PROVA OLIO 200 KG/GM³

(Β) Τορπίλλη τῶν 53 ἑκατοστῶν.

Τύπου Οὐάιτχεντ. Μηχανὴ δίκυλινδρος παλινδρομικὴ ἐκ τῶν πρώτων κατασκευασθεισῶν τοῦ συστήματος τούτου.

α) Οὐρά μετὰ τῶν πηδαλίων καὶ τῶν δύο ἐλίκων ἀποχωρισμένων.

Ἐπὶ τῆς οὐράς ὑπάρχουσιν αἱ κάτωθι ἐπιγραφαί :

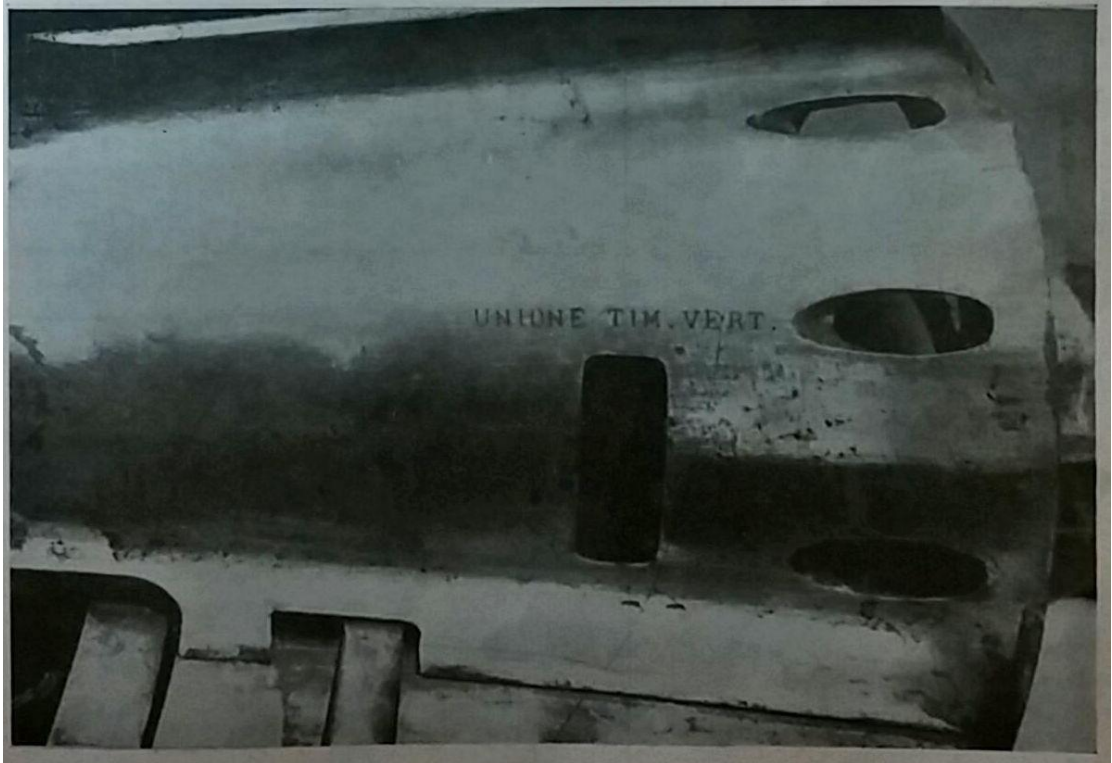
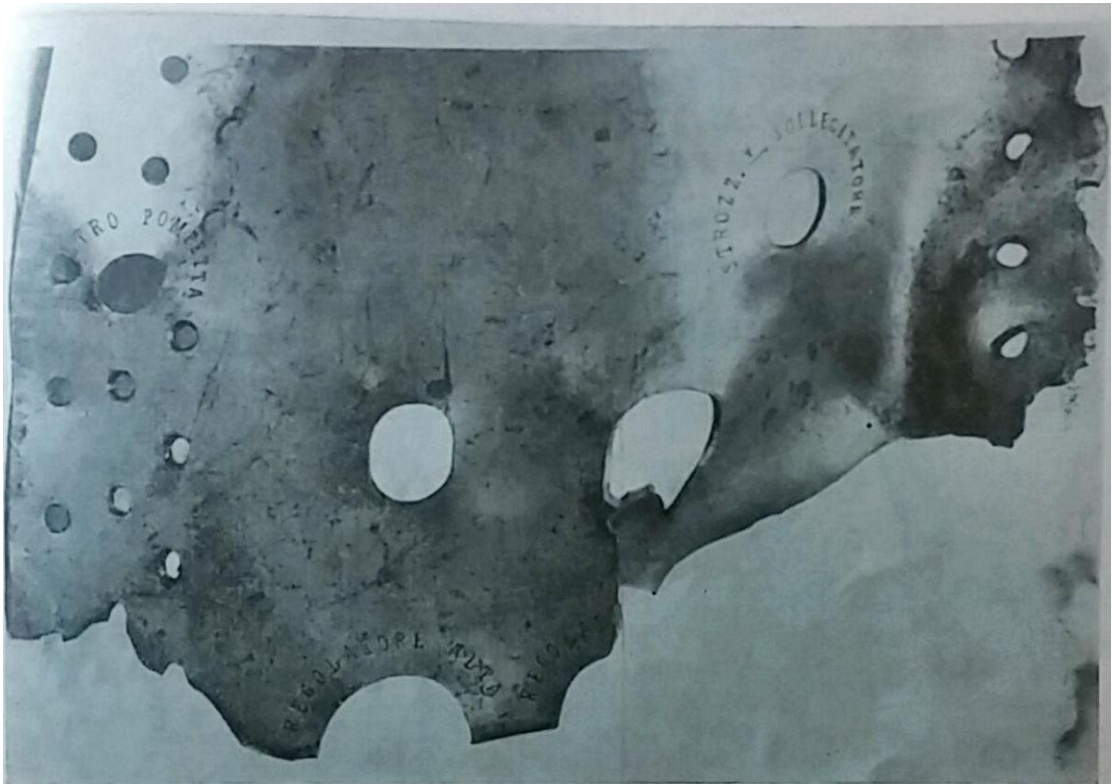
$\frac{IT}{92}$ R. W. 15630

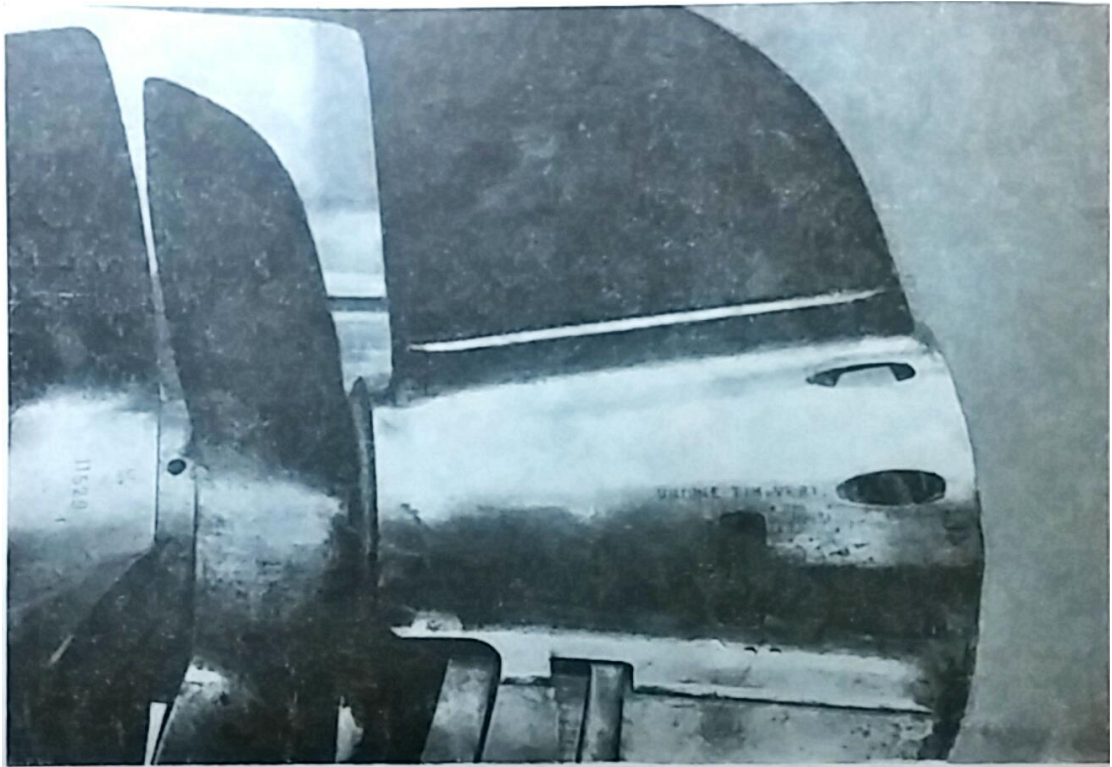
Ἐπὶ τῆς προσθίας ἑλικῆς ὑπάρχουν

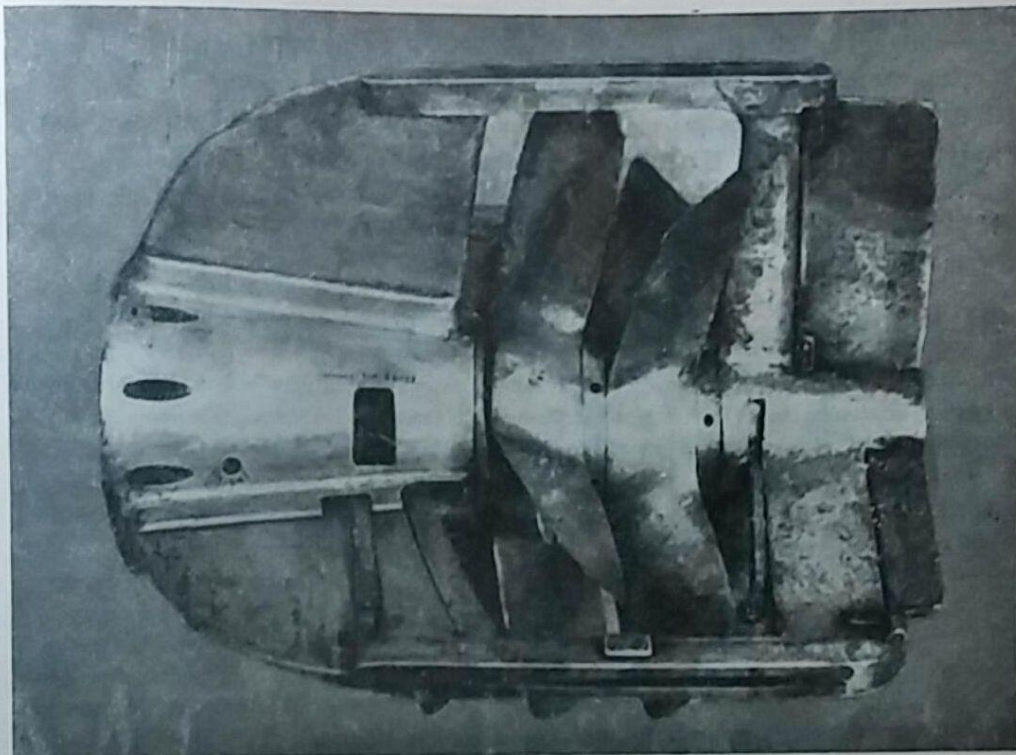
$\frac{IT}{92}$ 15630

Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἑλικῆς ὑπάρχουν

$\frac{IT}{92}$ 15630

β) Ὁπίσθιον τμήμα ἀξόνων ἑλικῶν κατεστραμμένον με τούς δύο ὀμφαλοὺς τῶν ἑλικῶν οἵτινες ἔχουσιν ἀποχωρισθῆ ἀπ' αὐτῶν.

Ἐπὶ τῆς θήκης τῶν ἑλικῶν ὑπάρχει ὁ ἀριθμὸς 15630.

γ) Στρόφαλος τῆς μηχανῆς μετὰ τῶν ἐδράνων καὶ ἑνὸς τεμαχίου τοῦ διωστήρος.

Ἐπὶ τοῦ διωστήρος ὑπάρχει τὸ σημεῖον ⌚ ὁ ἀριθμὸς 15630 καὶ R. M.

Ἐπὶ τοῦ στροφάλου ὁ ἀριθμὸς 15630 καὶ R. M. καὶ ὁ ἀριθμὸς 166 μετὰ τοῦ σημείου ⌚

Ἐπὶ τοῦ πώματος τοῦ ἐδράνου ὁ ἀριθμὸς 15630 R. M. καὶ τὸ σημεῖον ⌚

δ) Τεμάχιον ὀπίσθιου πλωτήρος, τὸ περὶ τὴν οὐρὰν τοῦ γυροσκοπίου, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιγραφῆς.

ε) Δύο τεμάχια δοχείου ὕδατος πάχους 5 χιλιοστῶν.

ς) Τεμάχιον μηχανοδόκης μετὰ τῶν ἐξῆς πλησίον ἰσαριθμῶν ὀπῶν :

— (;) LTRO POMPETTA

(Προφανῶς εἰς τὴν πρώτην λέξιν ἔλλειπει ἓν γράμμα καὶ ἐθέσαμεν ἐρωτηματικόν).

— REGOLATORE ALTA P.

— REGOLATORE BAS (ἔλλειπει τεμάχιον)

— OLIO B. P.

— OLIO A. P.

— MODERATORE καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ὀπὴν (:)ETTO QUADRUPLO
(Ἐκ τῆς πρώτης λέξεως ἔλλειπει γράμμα καὶ ἐτέθη ἐρωτηματικόν).

9) Ἄπαντα τὰ ἀνωτέρω τεμάχια ἐσφραγίσθησαν ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Β.Ν (B. \downarrow N) μετὰ τῆς ἡμερομηνίας.

10) Πάντα τὰ τεμάχια ἐτοποιηθήσαν ἐντὸς δύο κιβωτίων ἐκάστης εἰς ἰδιαίτερον καὶ ἐσφραγίσθησαν.

11) Ἐφ' ᾧ συνετάγη τὸ παρὸν καὶ ὑπογράφεται ὡς ἔπεται.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαί)

Σημ.— Τὸ ἀνωτέρω Πρωτόκολλον, κατόπιν αὐστηρῶν διαταγῶν τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ἐκρατήθη μυστικόν. Μόνον μετὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐδημοσιεύθη τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1940 τὸ κάτωθι ἀνακοινωθὲν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Β. Ναυτικοῦ:

1. Ἀναφορικῶς μὲ τὸν τορπιλλισμόν τοῦ εὐδρόμου μας «Ἑλλη» τὸν λαβόντα χώραν τὴν 08.25 ὥραν τῆς 15 Αὐγούστου 1940 ἔξωθεν τοῦ λιμένος Τήνου, τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν ἀνακοινοῖ ὅτι τὴν πράξιν ταύτην ἐξετέλεσεν ἰταλικὸν ὑποβρύχιον.

2. Αἱ λεπτομέρειαι τῆς ὄλης ἐρεῦνης, ἥτις κατέληξεν εἰς τὴν ἀναμφισβήτητον διαπίστωσιν ὅτι τὸ ὑποβρύχιον ἦτο ἰταλικόν, ἔχουσιν ὡς κάτωθι:

3. Εὐθὺς μετὰ τὸν τορπιλλισμόν τῆς «Ἑλλης», τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Β. Ναυτικοῦ, μὴ διαθέτον ἕτερον τεκμήριον ὅπως ἐξακριβώσῃ τὴν ταυτότητα τοῦ ὑποβρυχίου, ἀπεφάσισε νὰ ἀναζητήσῃ τὰ τεμάχια τῶν ἐκραγείσων τορπιλλῶν, τὰ ὁποῖα ἠλπίζετο ὅτι θὰ παρῆχον ἰκανὰ στοιχεῖα ὅπως ἐξακριβωθῇ ἡ προέλευσις τῶν τορπιλλῶν.

4. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω συνεκροτήθη ἀμέσως, διὰ διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου, ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν Ναυάρχου ἐξ ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, ἀπάντων εἰδικῶν τορπιλλητῶν καὶ τεχνικῶν ἀξιωματικῶν, εἰς ἣν ἀνετέθη ἡ ἀναζήτησις τῶν τεμαχίων τῆς ἐκραγείσης τορπίλλης καὶ ἡ σύνταξις πρακτικοῦ πιστοποιούντος ἀναμφισβητήτως τὰς ἐνεργείας τῆς ἐπιτροπῆς καὶ περιγράφοντος λεπτομερῶς τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια.

5. Πράγματι ἡ ἀνωτέρω ἐπιτροπὴ προέβη τὴν ἐπομένην εἰς λεπτομερεῖς ἐρεῦνας εἰς τὰς θέσεις ἐνθα ἔλαβον χώραν αἱ ἐκρήξεις τῶν τορπιλλῶν, χρησιμοποίησασα καὶ δύτας, ἀνέσυρε δὲ πλείστα ὄσα τεμάχια μεγάλα καὶ μικρὰ τῶν τορπιλλῶν τούτων, ἅτινα καὶ κατέγραψεν.

6. Τὰ ἀνευρεθέντα τεμάχια ἀνήκουν εἰς δύο διαφόρους τορπίλλας, τῆς μιᾶς διαμέτρου 45 ἑκατοστῶν καὶ τῆς ἐτέρας 53 ἑκατοστῶν.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐπὶ τῶν πλείστων τεμαχίων τῶν διαφόρων μερῶν τῶν τορπιλλῶν ἀναγράφονται πάντοτε παρὰ τῶν ἐργοστασίων κατασκευῆς ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ ἀριθμὸς μητρώου τῆς τορπίλλης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ χαρακτηριστικὰ σύμβολα τῆς προελεύσεώς της.

7. Οὕτω συνήχθη ὅτι ἅπασαι αἱ βληθεῖσαι τορπίλλαι ἦσαν κατασκευῆς ἰταλικῶν ἐργοστασίων καὶ ὅτι ἡ τορπίλλη τῶν 45 ἑκατοστῶν ἦτο τοῦ ἰταλικοῦ τύπου 109 μὲ ἀριθμὸν μητρώου 11529, ἡ δὲ τορπίλλη τῶν 53 ἑκατοστῶν τοῦ τύπου 92 μὲ ἀριθμὸν μητρώου 15630.

8. Ἐπὶ τῶν συναπομένων φωτογραφῶν διακρίνονται εἰς τὰ δι' ἐρυθροῦ σταυροῦ σημεῖα ἔναι τῶν ἰταλικῶν ἐπιγραφῶν τῶν ἀλιευθέντων τεμαχίων ὡς καὶ οἱ ἀνευρεθέντες ἀριθμοὶ μητρώου, ὡς π.χ. UNIONE TIM. VERT. (TIMONI VERTICALI), POMPETTA... $\frac{IT}{109}$ 11529, κλπ.

9. Αἱ ἀνωτέρω τορπίλλαι εἶναι γεγονός ὅτι δὲν ἐπωλήθησαν παρὰ τῶν ἰταλικῶν ἐργοστασίων εἰς ξένον κράτος, καθ' ὅσον θὰ ἦτο πολὺ εὐκόλος ἡ βάσει τοῦ ἀριθμοῦ μητρώου τῶν

Ἄριθ. 178

Τελεσιγραφικὴ διακοίνωσις
ἐπιδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν
Πρωθυπουργὸν καὶ Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν
3ην πρωϊνὴν τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη ἐπανειλημμένως νὰ διαπιστώσῃ ὅτι, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παρουσίας συρράξεως, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἔλαβε καὶ ἐτήρησε στάσιν ἢ ὁποῖα ἀντίκειται ὄχι μόνον πρὸς τὰς ὁμαλὰς σχέσεις εἰρήνης καὶ καλῆς γειτονίας μεταξὺ δύο χωρῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ καθωρισμένα καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς ἰδιότητος αὐτῆς ὡς οὐδετέρου κράτους.

Κατ' ἐπανάληψιν εὐρέθη ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τῆς καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον τῆς συστηματικῆς παραβιάσεως τῶν, παραβιάσεως ἢ ὁποῖα εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρά, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδέχθη ὅπως ὁ ἀγγλικὸς στόλος χρησιμοποίησῃ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολεμικῶν τοῦ ἐπιχειρήσεως τὰ χωρικά τῆς ὕδατα, τὰ παράλιά τῆς καὶ τοὺς λιμένας τῆς, ἠύνόησε τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν ἐναερίων βρετανικῶν δυνάμεων, ἐπέτρεψε τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιπέλαγος μιᾶς ὑπηρεσίας στρατιωτικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι πλήρως ἐν γνώσει τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν ἀντικείμενον, ἀπὸ μέρους τῆς Ἰταλίας, διπλωματικῶν διαβημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις—ἥτις ἐν τούτοις θὰ ὤφειλε νὰ εἶχεν ἀντίληψιν τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς στάσεώς τῆς—δὲν ἀπήνησε διὰ τῆς λήψεως οὐδενὸς μέτρου πρὸς προστασίαν τῆς οὐδετερότητός τῆς, ἀλλὰ, τὸναντίον, διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς δράσεώς τῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐνόπλων βρετανικῶν δυνάμεων καὶ τῆς συνεργασίας αὐτῆς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἰταλίας.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατέχει ἀποδείξεις ὅτι ἡ συνεργασία αὕτη εἶχε προβλεφθῆ καὶ κανονισθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀκόμη καὶ διὰ συνεννοήσεων στρατιωτικῆς, ναυτικῆς καὶ ἀεροπορικῆς φύσεως. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν βρετανικὴν ἐγγύησιν τὴν ὁποῖαν ἡ Ἑλλὰς εἶχε δεχθῆ ὡς τμήμα ἐνεργείας κατευθυνομένης ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ρητὰς καὶ καθωρισμένας ὑποχρεώσεις, τὰς ἀναληφθείσας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Δυνάμεων τῶν εὐρισκομένων εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἰταλίαν σπουδαίας στρατηγικὰς θέσεις ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, συμπεριλαμβανομένων ἀεροπορικῶν βάσεων ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ προοριζομένων δι' ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις δέον σχετικῶς νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς προκλητικὰς ἐνεργείας τὰς διεξαχθείσας ἐναντι τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους

διὰ τῆς τρομοκρατικῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν υιοθέτησεν ἔναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τσαμουριάς καὶ διὰ τῶν ἐμμόνων προσπαθειῶν πρὸς δημιουργίαν ἀνωμαλιῶν ἐκεῖθεν τῶν συνόρων τῆς. Καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός εὐρέθη ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις, πλὴν ματαίως, εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπενθυμίση εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς ἀναποφεύκτους συνεπείας ἅς παρομοία πολιτικὴ θὰ εἶχεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἱταλίαν.

Ἡ Ἱταλία δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῆ ἐφεξῆς πάντα ταῦτα. Ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος ἀπέβη ὅλον ἐν καὶ περισσότερον ἀπλῶς καὶ καθαρῶς φαινομενικῆ.

Ἡ εὐθύνη διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην ἐπιπίπτει πρωτίστως ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπὶ τῆς προθέσεώς τῆς ὅπως περιπλέκη πάντοτε ἄλλας χώρας εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἔκδηλον ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔτεινε καὶ τείνει νὰ μεταβάλῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἢ τοῦλάχιστον νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος μεταβληθῆ εἰς βᾶσιν πολεμικῆς δράσεως ἔναντι τῆς Ἱταλίας. Τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ ἢ εἰς μίαν ἔνοπλον ρῆξιν μεταξὺ τῆς Ἱταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ρῆξιν τὴν ὁποίαν ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις ἔχει πᾶσαν πρόθεσιν νὰ ἀποφύγῃ.

Ὅθεν, ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν—ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἱταλίας—τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν ἐνόπλων αὐτῆς δυνάμεων, διὰ τὴν διάρκειαν τῆς σημερινῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ρῆξεως, ὠρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως μὴ ἐναντιωθῆ εἰς τὴν κατάληψιν ταύτην καὶ ὅπως μὴ παρεμποδίσῃ τὴν ἐλευθέραν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων τῶν προοριζομένων νὰ τὴν πραγματοποιήσωσι. Τὰ στρατεύματά ταῦτα δὲν παρουσιάζονται ὡς ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις δὲν προτίθεται ποσῶς, διὰ τῆς προσωρινῆς κατοχῆς στρατηγικῶν τινῶν σημείων ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν περιστάσεων καὶ ἐχούσης καθαρῶς ἀμυντικὸν χαρακτήρα, νὰ θίξῃ ὅπωςδήποτε τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἱταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως δώσῃ αὐθωρεῖ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἵνα ἡ κατοχὴ αὕτη δυνηθῆ νὰ πραγματοποιηθῆ κατὰ εἰρηνικὸν τρόπον. Ἐάν τὰ Ἱταλικά στρατεύματα ἤθελον συναντήσῃ ἀντίστασιν, ἢ ἀντίστασις αὕτη θὰ καμφθῆ διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔφερε τὰς εὐθύνας αἱ ὁποῖαι ἤθελον προκύψῃ ἐκ τούτου.

Ἀθῆναι, τῆ 28 Ὀκτωβρίου 1940/XIX

Ἄριθ. 180

Ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν
πρὸς τὸν ἐν Ρώμῃ Πρεσβευτὴν.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Ἡ ὑπὸ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας ἐπίδοσις σήμερον τὴν πρῶταν διακοινώσεως ζητούσης τὴν ἐλευθέραν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος εἴσοδον καὶ τὴν κατάληψιν στρατηγικῶν σημείων, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς χρησιμοποίησεως βίας, ἦν ἐπηκολούθησεν ἄμεσος ἐπίθεσις τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ αἱ σήμερον γενόμενα κατ' ἐπανάληψιν ἀεροπορικαὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον πόλεων καὶ στρατιωτικῶν βάσεων ἐδημιούργησαν κατάστασιν πολέμου σκοπίμως προκληθεῖσαν παρὰ τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἠθέλησε τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ ἔπραξε τὸ πᾶν διὰ νὰ τὸν ἀποφύγῃ.

Τὰ γεγονότα ταῦτα ὑποχρεοῦσιν ἡμᾶς νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν ὅπως, μεταδίδοντες τὰ ἀνωτέρω εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ζητήσητε τὰ διαβατήριά σας.

Ἀπευθυνόμεθα εἰς τὴν Ἑλβετικὴν Κυβέρνησιν παρακαλοῦντες αὐτὴν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων.

Παρακαλοῦμεν ὅπως καθορίσητε τὴν ἀναχώρησιν ὑμῶν ὡς καὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς Προξένων ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπαντήσεως τῆς Ἑλβετικῆς Κυβερνήσεως, ἀφίνοντες, ἐν ἀνάγκῃ, τὴν φύλαξιν τῶν Ἀρχείων εἰς τὸν Ἀρχιεοφύλακα τῆς Πρεσβείας.

Μ ε τ α ξ ἱ α ς

Ἄριθ. 181

Διάγγελμα τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Ἡ στιγμή ἐπέστη πού θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴν τῆς. Μολοντί ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἴσῃν πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρῶτὴν τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν, καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι, πρὸς κατάληψιν αὐτῶν, ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἤρχιζε τὴν 6ην πρῶτὴν. Ἀπήνησα εἰς τὸν Ἰταλὸν Πρέσβυν ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἴτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν ἐάν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποῖαν μᾶς ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. Ὅλον τὸ Ἔθνος ἄς

έγερθῆ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ἱεράς μας παραδόσεις.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών.

Ἰωάννης Μεταξῆς

Ἄριθ. 182

Διάγγελμα τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σὰς ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου ὑπὸ ποίους ὄρους ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε Ἕλλην καὶ κάθε Ἑλληνίς θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον των μέχρι τέλους καὶ θὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, τὸ Ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἷς ἄνθρωπον θὰ ἀγωνισθῆ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1940.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β.

Ἄριθ. 183

Πρῶτον πολεμικὸν ἀνακοινωθὲν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Αἱ Ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις προσβάλλουν ἀπὸ τῆς 5.30 σήμερον τὰ ἡμέτερα τμήματα προκαλύψεως τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου.

Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Ἄριθ. 179

Ἐγκύκλιος τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν
πρὸς ἀπάσας τὰς Β. Πρεσβείας.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Τὴν 3ην πρωΐνὴν ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας μοι ἐπέδωκε προσωπικῶς διακοίνω-
σιν διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατηγορεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς
ὕπομείνας τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου χρησιμοποίησιν, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν
πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν χωρικῶν αὐτῆς ὑδάτων, τῶν παραλίων τῆς καὶ τῶν
λιμένων τῆς, ὡς εὐνοήσασαν τὸν ἀνεφοδιασμόν τῶν ἐναερίων βρετανικῶν δυνά-
μεων, ὡς ἐπιτρέψασαν τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἀρχιπέλαγος μιᾶς ὑπηρεσίας
στρατιωτικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις, λέγει,
ὀφείλει νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν προκλητικὴν δρᾶσιν τὴν διε-
ξαγομένην ἔναντι τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς τρομοκρατικῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν
υιοθέτησεν ἔναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τσαμουριάς καὶ διὰ τῶν ἐμμόνων προσπα-
θειῶν πρὸς δημιουργίαν ἀνωμαλιῶν ἐκεῖθεν τῶν συνόρων τῆς. Προσθέτει ὅτι ἡ Ἰτα-
λία δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῆ ἔφεξις πάντα ταῦτα. Ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος ἀπέβη
ὄλον ἐν καὶ περισσότερον ἀπλῶς καὶ καθαρῶς φαινομενικῆ. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις
κατέληξεν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν,
ὡς ἐγγύησιν τῆς οὐδετερότητος τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας τῆς
Ἰταλίας, τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν ἐνόπλων αὐτῆς δυνάμεων καὶ διὰ τὴν
διάρκειαν τῆς σημερινῆς συρράξεως μετὰ τῆς Ἀγγλίας ὠρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα
τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρ-
νησιν ὅπως μὴ ἐναντιωθῆ εἰς τὴν κατάληψιν ταύτην καὶ μὴ παρεμποδίσῃ τὴν ἐλευ-
θέραν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων τῶν προοριζομένων νὰ τὴν πραγματοποιήσωσιν.
Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως δώσῃ αὐθωρεῖ
εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἵνα ἡ κατοχὴ αὕτη δυνηθῆ
νὰ πραγματοποιηθῆ κατὰ εἰρηνικὸν τρόπον. Ἐάν τὰ Ἰταλικά στρατεύματα ἤθελον
συναντήσῃ ἀντίστασιν, ἡ ἀντίστασις αὕτη θὰ καμφοθῆ διὰ τῶν ὀπλων καὶ ἡ Ἑλλη-
νικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔφερε τὰς εὐθύνας αἱ ὁποῖαι ἤθελον προκύψῃ ἐκ τούτου.

Ἐπιδίδων τὴν διακοίνωσιν ταύτην ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας μοι προσέθηκε
προφορικῶς ὅτι αἱ κινήσεις τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων πρὸς εἴσοδον εἰς τὸ ἑλλη-
νικὸν ἔδαφος θὰ ἀρχίσωσι τὴν 6ην πρωΐνὴν.

Ἀπήντησα εἰς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Ἰταλίας ὅτι ἐθεώρουν τὸ περιεχόμενον τῆς
διακοινώσεως ταύτης καὶ τὸν τελεσιγραφικὸν αὐτῆς χαρακτήρα ὡς κήρυξιν πολέμου
τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Προσθέτω πρὸς πληροφορίαν σας ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἀμυνθῆ μὲ ὄπλους τῆς τὰς δυνά-
μεις κατὰ τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς.

Μ ε τ α ξ ἄ ς

Ἄριθ. 180

Ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν
πρὸς τὸν ἐν Ρώμῃ Πρεσβευτὴν.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Ἡ ὑπὸ τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας ἐπίδοσις σήμερον τὴν πρῶταν διακοινώσεως ζητούσης τὴν ἐλευθέραν εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος εἴσοδον καὶ τὴν κατάληψιν στρατηγικῶν σημείων, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς χρησιμοποίησεως βίας, ἦν ἐπηκολούθησεν ἄμεσος ἐπίθεσις τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ ἐναντίον τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ αἱ σήμερον γενόμενα κατ' ἐπανάληψιν ἀεροπορικαὶ ἐπιθέσεις ἐναντίον πόλεων καὶ στρατιωτικῶν βάσεων ἐδημιούργησαν κατάστασιν πολέμου σκοπίμως προκληθεῖσαν παρὰ τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἠθέλησε τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ ἔπραξε τὸ πᾶν διὰ νὰ τὸν ἀποφύγῃ.

Τὰ γεγονότα ταῦτα ὑποχρεοῦσιν ἡμᾶς νὰ σᾶς παρακαλέσωμεν ὅπως, μεταδίδοντες τὰ ἀνωτέρω εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν, ζητήσητε τὰ διαβατήριά σας.

Ἀπευθυνόμεθα εἰς τὴν Ἑλβετικὴν Κυβέρνησιν παρακαλοῦντες αὐτὴν νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων.

Παρακαλοῦμεν ὅπως καθορίσητε τὴν ἀναχώρησιν ὑμῶν ὡς καὶ τῶν ὑφ' ὑμᾶς Προξένων ἀνεξαρτήτως τῆς ἀπαντήσεως τῆς Ἑλβετικῆς Κυβερνήσεως, ἀφίνοντες, ἐν ἀνάγκῃ, τὴν φύλαξιν τῶν Ἀρχείων εἰς τὸν Ἀρχιεοφύλακα τῆς Πρεσβείας.

Μ ε τ α ξ ἱ α ς

Ἄριθ. 181

Διάγγελμα τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Ἡ στιγμή ἐπέστη πού θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμὴν τῆς. Μολοντί ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἴσῃν πρὸς ὅλους, ἡ Ἰταλία, μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς τὸ δικαίωμα νὰ ζῶμεν ὡς ἐλεύθεροι Ἕλληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρῶτὴν τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους, κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν, καὶ μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι, πρὸς κατάληψιν αὐτῶν, ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων τῆς θὰ ἤρχιζε τὴν 6ην πρῶτὴν. Ἀπήνησα εἰς τὸν Ἰταλὸν Πρέσβυν ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἴτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Τώρα θὰ ἀποδείξωμεν ἐάν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποῖαν μᾶς ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. Ὅλον τὸ Ἔθνος ἄς

έγερθῆ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά σας καὶ τὰς ἱεράς μας παραδόσεις.

Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών.

Ἰωάννης Μεταξᾶς

Ἀριθ. 182

Διάγγελμα τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σὰς ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου ὑπὸ ποίους ὄρους ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε Ἕλλην καὶ κάθε Ἑλληνίς θὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον των μέχρι τέλους καὶ θὰ φανῶσιν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας.

Μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, τὸ ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἷς ἄνθρωπον θὰ ἀγωνισθῆ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν μέχρι τελικῆς νίκης.

Ἐν τοῖς Ἀνακτόροις τῶν Ἀθηνῶν, τῇ 28 Ὀκτωβρίου 1940.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β.

Ἀριθ. 183

Πρῶτον πολεμικὸν ἀνακοινωθὲν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

28 Ὀκτωβρίου 1940

Αἱ Ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις προσβάλλουν ἀπὸ τῆς 5.30 σήμερον τὰ ἡμέτερα τμήματα προκαλύψεως τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου.

Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους.

Πηγή: Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος. Υπουργεῖον Ἐξωτερικῶν, *Ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος: διπλωματικὰ ἐγγράφα*, Τύποις "Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας", Ἀθῆναι 1940

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΟΡΡΙΨΗΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

ΗΡΧΙΣΑΝ ΧΩΕΣ ΑΙ ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΙ

ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΩΝΙΚΩΝ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ

Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΜΕΡΤΕΙΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΠΡΟΣΣΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΙΛΗΣΙΑΝ

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑΙ ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ, ΚΡΑΚΟΒΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΕΛΑΒΕ ΤΟ ΣΤΑΖΙΝ

ΒΑΡΣΟΒΙΑ, 1 Σεπτεμβρίου (Α. Η. Η.). — Ο Γερμανικός στρατός καταλαμβάνει την πόλιν της Βαρσοβίας. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων.

Ο ΠΟΛΩΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΕΧΕΙ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΤΗΣ ΒΑΡΣΟΒΙΑΣ. Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΕΛΑΒΕ ΤΟ ΣΤΑΖΙΝ. Η ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΕΜΕΡΤΕΙΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΠΡΟΣΣΙΑΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΙΛΗΣΙΑΝ.

ΤΑΥΤΟΣΗΜΟΣ ΑΓΓΛΟΓΑΛΛΙΚΗ

ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ

ΑΝ ΔΕΝ ΑΠΟΣΥΡΘΟΥΝ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΠΟΛΩΝΙΚΩΝ ΕΔΑΦΩΝ

ΘΑ ΕΚΠΛΗΡΩΣΟΥΝ ΤΑΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ

ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ, 1 Σεπτεμβρίου. — Ο Γερμανικός Στρατός, ο οποίος εστρατεύθη τον Αύγουστο, η οποία έχει καταλάβει την πόλιν της Βαρσοβίας. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων.

ΒΕΡΟΛΙΝΟΝ, 2 Σεπτεμβρίου. — Ο Γερμανικός Στρατός, ο οποίος εστρατεύθη τον Αύγουστο, η οποία έχει καταλάβει την πόλιν της Βαρσοβίας. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων. Η πόλις είναι υπό τον βομβαρδισμό των αεροπλάνων των Γερμανικών στρατευμάτων.

Η ΡΩΣΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙ

ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

ΔΕΝ ΘΑ ΜΕΤΑΣΧΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ Σ. ΜΟΛΟΤΟΦ

ΜΟΣΧΩΝ, 1 Σεπτεμβρίου. (Α. Η. Η.). — Ο Σοβιετικός κυβερνητικός αρμόδιος της Πολωνίας, κ. Μολότοφ, ανακοίνωσε ότι η Ρωσσία δεν θα μετασχή εις τον πόλεμον. Η Ρωσσία δεν θα μετασχή εις τον πόλεμον. Η Ρωσσία δεν θα μετασχή εις τον πόλεμον. Η Ρωσσία δεν θα μετασχή εις τον πόλεμον.

Η ΓΑΛΛΙΑ ΕΚΗΡΥΞΕ ΓΕΝΙΚΗΝ

ΕΡΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΕΡΧΕΤΑΙ ΕΚΤΑΚΤΟΣ Η ΒΟΥΛΗ

ΣΥΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ Σ. ΝΤΑΛΑΝΤΙΕ ΜΕ ΤΟΝ Σ. ΓΚΑΜΕΛΗΝ

ΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΕΣΙΝΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ, 1 Σεπτεμβρίου. — Η Γαλλία εκήρυξε γενικήν επιστρατεύσιν και στρατιωτικόν νόμον. Η Γαλλία εκήρυξε γενικήν επιστρατεύσιν και στρατιωτικόν νόμον. Η Γαλλία εκήρυξε γενικήν επιστρατεύσιν και στρατιωτικόν νόμον. Η Γαλλία εκήρυξε γενικήν επιστρατεύσιν και στρατιωτικόν νόμον.

Ο Σ. ΝΤΑΛΑΝΤΙΕ. Ο ΓΑΛΛΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ.

Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΙΝΕ ΕΤΟΙΜΗ ΠΡΟΣ ΔΡΑΣΙΝ

Ο ΧΩΕΣΙΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΤΟΥ Σ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΗΝ

Η ΝΣΤΑΤΗ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑΝ

ΛΟΝΔΙΝΟΝ, 1 Σεπτεμβρίου. — Η Αγγλία είναι έτοιμη προς δράσιν. Η Αγγλία είναι έτοιμη προς δράσιν. Η Αγγλία είναι έτοιμη προς δράσιν. Η Αγγλία είναι έτοιμη προς δράσιν.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΚΡΙΣΙΣ ΚΑΘ. Γ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ ΕΤΟΣ ΛΑ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' ΑΡ. 674. 2004 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΘΙΟΥ 16 ΤΗΜΗ ΦΥΛΑΧΟΥ ΑΡΧ. 2 ΛΙΤΕΡΑΡΙΚΗ ΔΙΕΥΚΡΙΣΙΣ ΚΑΘΟΣ Δ. ΜΑΥΡΙΔΗΣ

Ο ΝΥΚΤΕΡΑΝΤΙΣ ΕΔΗΡΩΣΕ ΧΘΕΣ ΟΤΙ ΕΑΝ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΕΝ ΑΠΟΣΥΡΗ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΑ ΘΑ ΕΚΔΗΡΩΣΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΤΑΣ ΕΜΑΝΤΙ ΑΥΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ

Ο ΔΕΣΜΟΣ ΚΑΘΩΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΗΜΕΥΜΑΤΟΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΗΜΕΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΩΝΙΑΣ, Ο ΝΥΚΤΕΡΑΝΤΙΣ ΕΔΗΡΩΣΕ ΧΘΕΣ ΟΤΙ ΕΑΝ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΕΝ ΑΠΟΣΥΡΗ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΑ ΘΑ ΕΚΔΗΡΩΣΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΤΑΣ ΕΜΑΝΤΙ ΑΥΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΗΜΕΥΜΑΤΟΣ.

Ο ΝΥΚΤΕΡΑΝΤΙΣ ΕΔΗΡΩΣΕ ΧΘΕΣ ΟΤΙ ΕΑΝ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΕΝ ΑΠΟΣΥΡΗ ΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ Η ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΑ ΘΑ ΕΚΔΗΡΩΣΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΤΑΣ ΕΜΑΝΤΙ ΑΥΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΕΣΜΩΝ ΚΑΘΩΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΡΗΜΕΥΜΑΤΟΣ.

Η ΒΑΡΣΟΒΙΑ ΕΚΚΕΝΟΥΤΑΙ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΜΑΧΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΝ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΥΝ ΟΤΙ ΕΦΘΑΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΣΤΟΥΛΛΑΝ ΤΑ ΝΥΚΤΕΡΑΝΤΙΑ ΠΟΛΩΝΙΚΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΟΝΤΑ ΔΙΑ ΤΑΣ ΠΟΛΕΜΙΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΟΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΙ ΒΟΜΒΑΡΙΣΜΟΙ -ΚΑΤΕΡΡΨΘΗΣΑΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΤΡΙΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΕΙ Η ΤΗΛ. ΤΗΛ. - Η ΒΑΡΣΟΒΙΑ ΕΚΚΕΝΟΥΤΑΙ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΜΑΧΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΝ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΥΝ ΟΤΙ ΕΦΘΑΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΣΤΟΥΛΛΑΝ ΤΑ ΝΥΚΤΕΡΑΝΤΙΑ ΠΟΛΩΝΙΚΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΟΝΤΑ ΔΙΑ ΤΑΣ ΠΟΛΕΜΙΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΟΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΙ ΒΟΜΒΑΡΙΣΜΟΙ -ΚΑΤΕΡΡΨΘΗΣΑΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΤΡΙΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ

Η ΒΑΡΣΟΒΙΑ ΕΚΚΕΝΟΥΤΑΙ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΜΑΧΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΝ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΥΝ ΟΤΙ ΕΦΘΑΣΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΣΤΟΥΛΛΑΝ ΤΑ ΝΥΚΤΕΡΑΝΤΙΑ ΠΟΛΩΝΙΚΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΝΟΝΤΑ ΔΙΑ ΤΑΣ ΠΟΛΕΜΙΚΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΟΙ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΙ ΒΟΜΒΑΡΙΣΜΟΙ -ΚΑΤΕΡΡΨΘΗΣΑΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑΤΡΙΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ

Ο ΠΟΛΩΝΟΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΑΝΕΧΩΡΗΣΕΝ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΕΝ ΑΠΗΝΤΗΣΕ ΑΚΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΙΚΗΝ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΝ ΑΝΑΧΩΡΟΥΝ ΟΙ Δ. ΧΕΝΤΕΡΣΟΝ ΚΑΙ ΚΟΛΟΝΤΡ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ Ο ΠΟΛΩΝΟΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΑΝΕΧΩΡΗΣΕΝ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΕΝ ΑΠΗΝΤΗΣΕ ΑΚΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΙΚΗΝ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΝ ΑΝΑΧΩΡΟΥΝ ΟΙ Δ. ΧΕΝΤΕΡΣΟΝ ΚΑΙ ΚΟΛΟΝΤΡ

Ο ΠΟΛΩΝΟΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΑΝΕΧΩΡΗΣΕΝ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ Η ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΔΕΝ ΑΠΗΝΤΗΣΕ ΑΚΟΜΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΟΓΑΛΙΚΗΝ ΔΙΑΚΟΙΝΩΣΙΝ ΑΝΑΧΩΡΟΥΝ ΟΙ Δ. ΧΕΝΤΕΡΣΟΝ ΚΑΙ ΚΟΛΟΝΤΡ

ΕΚΕΙΣΕ Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ Δ' ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΕΚΕΙΣΕ Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ Δ' ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΣΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑ

ΟΙ ΚΕΡΑΙΣΜΕΝΟΙ ΑΠΟΜΟΝΙΧΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΞΕΡΙΟΥ

ΟΙ ΚΕΡΑΙΣΜΕΝΟΙ ΑΠΟΜΟΝΙΧΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΞΕΡΙΟΥ

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΑΡΟΝΤΕΣ

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΑΡΟΝΤΕΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΞΕΡΙΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΞΕΡΙΟΥ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ Κ. ΙΝΟΝΟΥ ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΦΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ Κ. ΙΝΟΝΟΥ ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΦΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ Κ. ΙΝΟΝΟΥ ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΦΙΛΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΞΕΡΙΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΞΕΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΪΑ

Ο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΕΛΑΒΕΝ ΑΜΑΧΗΤΗ ΤΗΝ ΔΑΝΙΑΝ ΚΑΙ ΕΚΗΡΤΗΣΕΝ ΑΠΟΒΑΣΕΙΣ ΕΙΣ ΝΟΡΒΗΓΙΚΟΥΣ ΑΙΜΕΝΑΣ Η ΝΟΡΒΗΓΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΕΝΕΡΓΕΣΑ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙΝ ΕΚΗΡΤΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΑΛΕΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΝ

Το "Όλοο κατέληθη ήδη υπό των Γερμανών. Η κυβέρνηση κατέφυγεν εις Χαμάρ. Έν τῷ μεταξύ ἐσηγασίθη ἐν "Όλοο νέα φιλογερμανική γαβρηρική κυβέρνηση. Φήμισι ότι ἐξέδικειν εἰς τὸ φάρδ τοῦ "Όλοο ἐν γερμανικὸν καταδρομακὸν. Οἱ Γερμανοὶ ἐπύρναρον ἀπόδασιν εἰς τὸ Νόρδικ δι' ὑδραεροπλάνων. Οἱ Βασιλεῖς τῆς Δανίας ἀπέβυνεν ἐκ τῆς χώρας πρὸς τὸν λῶον ἀναχωρήσασα ἐἰς τὸν Γερμανικὸν στρατιωτικὸν ἀρχά, Ἀλλεπάλληλα ὑπαυργακὰ ἀμβούλια ἐν Σουηδία. Φήμισι ότι ἐκπερὶχθη γενική ἐπιστράτευσις. Ἐπισημειώθησαν ὑπὸ των Γερμανῶν νόρκα εἰς τὰ σπηραϊκὰ πορθαία;

ΕΙΣ ΤΑ ΝΟΡΒΗΓΙΚΑ ΠΛΑΤΑ ΣΥΝΑΠΤΕΤΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤῶΝ ΝΑΥΤΙΚῶΝ ΔΥΝΑΜΕῶΝ ΤῶΝ ΣΥΜΜΑΧῶΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

ΕΙΣ ΔΑΝΙΑΝ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΝ
ΝΟΡΒΗΓΙΑ, Η ΧΩΡΑ ΤῶΝ ΦΙΟΥΡΚΤ
ΔΙΑΣ ΒΑΛΑΣΤΟΡΟΝ ΚΑΙ ΑΛΙΘΙΝ

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Ἐργασιεὶ καὶ ἐπι
Ὁ Μοραός ἀνεπιβλήτος
ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Ἐπισημειώθησαν
ὑπὸ των Γερμανῶν νόρκα
εἰς τὰ σπηραϊκὰ πορθαία

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Ἡ Δανία ἀπὸ τῆς 1919 ἔφη ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἐπὶ τὴν ἀνασχέσησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί. Ἐκ τῆς ἀνασχέσης τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δανίας ἀπὸ τῆς Γερμανίας ἐπέβησαν οἱ Ἕλληνοφίλοι ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι ἐργασταί.

Χώρα τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

Καθολικὸν πρῶτογεν
Ἡμερὰ δι' ἀποκατάστασιν τῆς
ἐπισκοπῆς τῆς Σουηδίας

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1881
 ΚΡΥΠΤΗ ΒΔ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
 ΔΕΥΤΗΡΗ-ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ 1920-1926
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ
 ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ Γ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ
 41
 ΜΑΪΟΥ 1940

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΔΕΥΤΗΡΗΣ · ΘΕΩΡ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ ΕΤΟΣ ΙΘ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' ΑΡ. ΦΥΛ. 4061 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΣΙΟΥ 10 ΤΩΝ ΦΙΛΑΔΕΛΦΩΝ ΔΡΧ 2 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΙΣ · ΝΑΖΟΣ Β. ΜΟΥΤΣΙΣ

ΤΑ ΒΕΛΓΙΚΑ ΚΑΙ ΟΛΛΑΝΔΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΕΝΙΣΧΥΘΕΝΤΑ ΑΠΟ ΓΑΛΛΟΥΣ ΜΑΧΟΝΤΑΙ ΚΑΘ' ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΕΚΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΣΥΝΟΡΩΝ Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΛΕΞΙΠΤΩΤΙΣΤΩΝ

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΕΚΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΔΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Τοις μέγιστοις αριθμοίς αεροπλάνων, οι οποίοι, σύμφωνα με τα στοιχεία, να δύνανται να χρησιμοποιηθούν, οι Γερμανοί έχουν συγκεντρώσει στην περιοχή των Βελγίων, Ολλανδίας και Γαλλίας, περίπου 1.000 αεροπλάνα, ενώ οι Αγγλοαμερικανοί έχουν στην περιοχή των Ηνωμένων Πολιτειών, περίπου 500 αεροπλάνα.

Οι Γερμανοί έχουν συγκεντρώσει στην περιοχή των Βελγίων, Ολλανδίας και Γαλλίας, περίπου 1.000 αεροπλάνα, ενώ οι Αγγλοαμερικανοί έχουν στην περιοχή των Ηνωμένων Πολιτειών, περίπου 500 αεροπλάνα.

Οι Γερμανοί έχουν συγκεντρώσει στην περιοχή των Βελγίων, Ολλανδίας και Γαλλίας, περίπου 1.000 αεροπλάνα, ενώ οι Αγγλοαμερικανοί έχουν στην περιοχή των Ηνωμένων Πολιτειών, περίπου 500 αεροπλάνα.

Αεροπλάνοι, οι οποίοι, σύμφωνα με τα στοιχεία, να δύνανται να χρησιμοποιηθούν, οι Γερμανοί έχουν συγκεντρώσει στην περιοχή των Βελγίων, Ολλανδίας και Γαλλίας, περίπου 1.000 αεροπλάνα, ενώ οι Αγγλοαμερικανοί έχουν στην περιοχή των Ηνωμένων Πολιτειών, περίπου 500 αεροπλάνα.

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

Ο κ. Τσώρτσιλ πρωθυπουργός της Μ. Βρετανίας ΠΑΡΗΤΗΘΗ ΧΘΕΣ Ο κ. ΤΣΑΜΠΕΡΛΑΙΝ

ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΝ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΓΑΛΛΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ „ΕΣΥΡΕ ΤΟ ΞΙΦΟΣ“ ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ ΤΟΥ ΓΚΑΜΕΛΕΝ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΠΟΥ ΑΓΑΠΗΣΕ ΜΕ ΦΑΡΟΓΥΛΑ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΠΟΥ ΑΓΑΠΗΣΕ ΜΕ ΦΑΡΟΓΥΛΑ

Η ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ

Η ΕΝΤΥΠΩΣΙΣ ΕΚ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑΝ

ΤΑΜΕΡΛΑΝΟΣ

ΤΑΜΕΡΛΑΝΟΣ

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1881
ΑΡΧΗΤΗΣ ΒΛ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΤΗ-ΜΟΝΟΤΗΤΗΣ 0920-0920
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ
ΜΟΝΟΤΗΤΑ
ΚΑΙΡΟΛΟΓΙΟΝ Γ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

ΠΕΜΠΤΗ
16
ΜΑΪΟΥ 1940

ΚΑΙΡΟΛΟΓΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΤΗ-ΜΟΝΟΤΗΤΗΣ 0920-0920 ΑΘΗΝΑΙ ΕΤΟΣ Β' ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' ΑΡ. 974. 0056 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΔΙΟΥ 16 ΤΙΜΗ ΦΥΛΑΟΥ ΔΡΧ. 2 ΔΕΥΤΕΡΟΤΗ-ΜΟΝΟΤΗΤΗΣ - ΝΑΖΟΙ Σ. ΝΙΣΟΤΣΗΣ

Ο συμμαχικός στόλος ανήχθη εις τὸ πέλαγος ἔξ Ἀλεξανδρείας

Συσκέψεις εἰς Κάιρον

ΑΘΗΝΑΙΝΟΙ, 15. (Α. Π.) - Τελειώθη γὰρ τὸ πλοκάμηλον φρούτος ἐκ Κρήτης ὅταν ἔτι δὲ ἀπομακρυνθῆται ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἀπὸ Κρήτης ἀφῆκε τὸ ἑλληνικὸν εὐρωπαϊκὸν στόλον ἀπομακρυνθῆσαι ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ο ΑΓΩΝ ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΜΟΖΑΝ ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΕΙ ΠΡΩΤΟΦΑΝΗ ΕΝΤΑΣΙΝ ΣΦΟΔΡΟΤΑΤΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΓΙΓΑΝΤΙΑΙΑΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΣΕΝΤΑΝ ΟΠΟΥ ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΕΙΣΕΔΥΣΑΝ ΕΙΣ ΓΑΛΛΙΚΑΣ ΟΧΥΡΩΣΕΙΣ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 15. (Α. Π.) - Ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΟΜΙΛΕΙ ΑΝΑΦΑΝΘΗ ΠΕΡΙ ΠΙΘΑΝΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

ΑΘΗΝΑΙΝΟΙ, 15. (Α. Π.) - Ἐν Πανεπιστήμιον Πανεπιστήμιον ἐκ Βρυξελλῶν, ὅπου καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Διεκόπησαν αἱ συγκοινωνίαι μεταξὺ Ἑλβετίας-Γερμανίας

Συγκεντρώσεις ἐκατέρωθεν τῶν συνόρων

Οἱ Γάλλοι ἀναμένουν ἐκδηλώσει τῆς Ἰταλίας

ΑΘΗΝΑΙΝΟΙ, 15. (Α. Π.) - Ἐν Πανεπιστήμιον Πανεπιστήμιον ἐκ Βρυξελλῶν, ὅπου καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 15. (Α. Π.) - Κατὰ ἀνακοίνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ Βρυξελλῶν, ὅπου καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

ΑΘΗΝΑΙΝΟΙ, 15. (Α. Π.) - Ἐν Πανεπιστήμιον Πανεπιστήμιον ἐκ Βρυξελλῶν, ὅπου καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 15. (Α. Π.) - Κατὰ ἀνακοίνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ Βρυξελλῶν, ὅπου καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

ΠΑΡΙΣΙΟΙ, 15. (Α. Π.) - Κατὰ ἀνακοίνωσιν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ Βρυξελλῶν, ὅπου καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

Η ΧΘΕΣΙΝΗ ΚΑΗΡΩΣΙΣ ΤΟΥ Λαλείου

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

ΛΑΜΑΡΤΙΝΟΣ
ὁ ποιητὴς ποῦ ἀγάπησε
ΜΙΑ ΨΑΡΟΠΟΥΛΑ

Ἐν τῷ πεδυνῷ ἀπὸ τῆς ἀκτῆς ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ἀφῆκεται πρὸς τὸ πλοκάμηλον.

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1881
ΑΡΧΗΤΗ ΒΑ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΗΣ-ΒΟΥΤΣΙΝΗΣ (1906-1928)
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ
ΑΘΗΝΑΙΣ
ΜΑΚΡΗΝΟΜΟΝ Γ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ
7
ΙΟΥΝΙΟΥ 1940

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΛΤΙΑΤΕΛΕΓΡΑΦΙΑ ΓΕΩΡ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ ΕΤΟΣ ΙΒ' ΠΕΡΟΔΟΣ 6' ΑΡ. ΦΥΛ. 4078 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΣΙΟΥ 16 ΤΙΜΗ ΦΥΛΑΚΟΥ 6Ρ. 2 ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΑΝΔΡΟΣ Β. ΜΟΥΣΤΕΚΙ

ΠΩΣ ΑΝΕΣΧΗΜΑΤΙΣΘΗ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΘΑ ΓΙΝΗ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΑΙ ΕΙΣ ΑΓΓΛΙΑΝ

ΠΡΟΣΕΧΕΙ Η ΕΠΙΣΤΑΣΙΣ
Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΟΙ ΓΕΡΜΑΝΟΙ ΑΓΓΕΛΛΟΥΝ ΠΡΟΕΛΑΣΙΝ ΕΙΣ ΔΙΑΦΟΡΑ ΣΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΠΩΣ ΕΞΕΛΙΣΣΕΤΑΙ «Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ» 2.000 ΤΑΝΚΣ ΕΡΡΙΦΘΗΣΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΘΕΣΙΝ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΤΥΦΕΚΙΣΘΗ Η ΑΡΧΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΡΕΙΣΙΤΩΝ ΝΤΕΓΚΡΕΑ ΙΤΑΛΙΚΑΙ ΠΑΡΟΡΘΟΡΑΙ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

Η ΑΝΤΙΝΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΕΥΤΡΑΝ ΕΙΣ ΑΣΤΥΡΑΝ ΑΙ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

ΕΡΡΕΥΝΕΤΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΑΣΙΝ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ
ΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣ

Η ΠΡΩΪΑ

ΤΡΠΗΘ

4

ΙΟΥΝΙΟΥ 1940

ΤΑΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΑΚΟΜΗ ΜΙΑΝ ΦΟΡΑΝ

Η επίσημη διακήρυξη του Εθνικού Συμβουλίου, που δημοσιεύθηκε από το Εθνικό Κέντρο Τύπου, αναφέρει ότι οι αιτήσεις των μελών του Εθνικού Συμβουλίου για να εισηγηθούν την άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης, επεδίωξαν να τονίσουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο, ότι η κατάσταση αυτή είναι η πλέον άσπαστη που μπορεί να παρουσιαστεί, και ότι η άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης είναι η μόνη λύση που μπορεί να ληφθεί.

Ακόμη μίαν φοράν, το Εθνικό Συμβούλιον, παρ' όσον η κατάσταση είναι πλέον άσπαστη, και η άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης είναι η μόνη λύση, η οποία μπορεί να ληφθεί, για να αποφευχθή η εγκατάστασις της βαρβαρικής δικτατορίας των Γερμανών, κινήσας να ληφθή η απόφασις, να εισηγηθή την άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης, και να εισηγηθή την άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης, και να εισηγηθή την άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης.

Η επίσημη διακήρυξη του Εθνικού Συμβουλίου, που δημοσιεύθηκε από το Εθνικό Κέντρο Τύπου, αναφέρει ότι οι αιτήσεις των μελών του Εθνικού Συμβουλίου για να εισηγηθούν την άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης, επεδίωξαν να τονίσουν με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο, ότι η κατάσταση αυτή είναι η πλέον άσπαστη που μπορεί να παρουσιαστεί, και ότι η άρση της καταστάσεως έκτακτης ανάγκης είναι η μόνη λύση, η οποία μπορεί να ληφθεί.

Τεχνή και Ψυχή

Ο Χριστιανισμός και οι Γερμανοί

Μεταφράσει ο Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου

Ο Χριστιανισμός είναι η μόνη θρησκεία που έχει ως σκοπό την ευτυχία όλων των ανθρώπων. Η θρησκεία των Γερμανών, ο Χριστιανισμός, είναι η μόνη θρησκεία που έχει ως σκοπό την ευτυχία όλων των ανθρώπων.

ΜΕΓΑΛΗ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΗΣ

250-350 γερμανικά αεροπλάνα έρψαν περί τας 1.500 βόμβας Ανακαινώσεως των άπτεδντων περί τον ασιών τον βαρβαρικών. Η έπδρομη χαρακτηρίζεται ως η μεγαλύτερη της ιστορίας.

ΕΙΣ ΤΑ ΚΑΤΑ ΉΡΑΝ ΜΕΤΩΠΑ ΕΠΕΚΡΑΤΗΞΕΝ ΑΠΡΑΞΙΑ, ΕΝ ΑΝΑΜΟΝΗ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΠΑΡΙΣΙΟΥΣ, 13 Ιουνίου (Αποστολή ειδικού ανταποκριτή). - Το πρωί της Τετάρτης (13 Ιουνίου) η γαλλική αεροπορία επιτέθηκε με 250-350 γερμανικά αεροπλάνα κατά της Γαλλικής πρωτεύουσας. Η επίδρομη χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη της ιστορίας. Τα αεροπλάνα έρψαν περί τας 1.500 βόμβας Ανακαινώσεως των άπτεδντων περί τον ασιών τον βαρβαρικών. Η έπδρομη χαρακτηρίζεται ως η μεγαλύτερη της ιστορίας.

Τα αεροπλάνα έρψαν περί τας 1.500 βόμβας Ανακαινώσεως των άπτεδντων περί τον ασιών τον βαρβαρικών. Η έπδρομη χαρακτηρίζεται ως η μεγαλύτερη της ιστορίας. Η επίδρομη χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη της ιστορίας.

Η Α. Β. Υ. Η ΠΡΟΚΛΗΣΙΣ ΔΙΑΔΟΥ

ΕΤΕΚΕΝ ΑΙΣΙΩΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΑΡΡΕΝ

Η ΛΑΪΚΗ ΑΓΑΠΙΑΣ ΔΙΑ ΤΟ ΓΕΝΟΣ

Το Σάββατο (12 Ιουνίου) η Α. Β. Υ. προέβλεπε την προκήσιν διαδου. Η προκήσιν διαδου είναι η προκήσιν διαδου. Η προκήσιν διαδου είναι η προκήσιν διαδου.

Το οικογενειακό όργανο από τις προκήσεις διαδου.

Οι μαριόλες επιτροπών

Οι μαριόλες επιτροπών είναι οι μαριόλες επιτροπών. Οι μαριόλες επιτροπών είναι οι μαριόλες επιτροπών.

Η αντίστασις στον Άσιν

Η αντίστασις στον Άσιν είναι η αντίστασις στον Άσιν. Η αντίστασις στον Άσιν είναι η αντίστασις στον Άσιν.

Επί της αποτακτικόν

Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν. Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν.

Η τω γερμανική

Η τω γερμανική είναι η τω γερμανική. Η τω γερμανική είναι η τω γερμανική.

Επί της αποτακτικόν

Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν. Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν.

Επί της αποτακτικόν

Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν. Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν.

Επί της αποτακτικόν

Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν. Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν.

Επί της αποτακτικόν

Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν. Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν.

Επί της αποτακτικόν

Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν. Επί της αποτακτικόν είναι η αποτακτικόν.

Απόψεις. Ο αστυνόμος κ. Μανδύλας με τη συστολή κ. Γεωργιάδη και με τη συστολή κ. Κωνσταντίνου με τη συστολή κ. Κωνσταντίνου.

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1881
ΑΓΡΥΠΗ ΒΑ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΗΣ-ΑΔΙΚΤΗΣ (1882-1908)
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ
ΙΔΙΟΧΡΗΙ
ΚΑΛΟΠΗΓΩΝ Γ. Β. ΒΟΥΤΣΙΑ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

ΤΡΙΤΗ
4
ΙΟΥΝΙΟΥ 1940
Εκδόσις Β' αριθμ. 24. 280. 000
Προκαταβολή καὶ ἀποδοχὴ 100. 000. 000

ΟΜΟΛΟΓΟΥΣ ΑΙΤΗΣΕΙΣ / ΘΕΩΡ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙ ΕΤΟΣ Ω' ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' ΑΡ. ΦΥΛ. 4082 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΣΙΟΥ 16 ΤΗΝ ΦΥΛΑΓΟΥ ΔΡΣ. 2 ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΝΤΑΞΟΣ - ΝΑΖΙΟΙ Β. ΜΟΥΤΣΙΟ

'Οκ. Μουσολίνι ἀνήγγειλε χθές τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἐκ μέρους τῆς Ἰταλίας ἐναντίον τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας

Αἱ ἐπιχειρήσεις ἤρχισαν ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου

ΠΑΡΙΣ 15 (Α. Π.) — Ὁ Ἰταλὸς στρατὸς ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ὁ κ. Μουσολίνι.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ο ΦΟΝ ΡΙΜΠΕΝΤΡΟΠ ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ

ΠΑΡΙΣ 15 (Α. Π.) — Ὁ φον Ρίμπεντροπ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ὁ κ. Φον Ρίμπεντροπ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΟΥΣΣΕ

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ραδιοφωνικός λόγος τοῦ κ. Ρενώ

Ἡ Γαλλία ἐναντί τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ ΕΤΕΘΗ ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΔΑΜΥΝΗΣ

Ἐξεδηλώθη καὶ νέα σφοδρὰ ἐπιθεσις τοῦ Γερμανικοῦ στρατοῦ

ΠΑΡΙΣ 15 (Α. Π.) — Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ὁ στρατὸς τῆς Γαλλίας ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Εἰσβολὴ τῶν ἀιγανῶν ἀεροπλανοφόρων 'Ἐκτορίου

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Ο ΑΝΑΡΤΗΤΗΣ

Ἡ Γαλλία ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ. Ὁ στρατὸς ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Παρισιῦ ἀνέβη χθὲς ἑσπέρα ἐπὶ τὴν ἀκροπολὶν τοῦ Βουαρντέ.

Η ΠΡΩΪΑ

ΑΙ ΑΝΗΣΥΧΙΑΙ ΤΩΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ

ΕΡΩΤΑΡΧΑΝΤΑΙ ΕΣ ΑΕΡΟΣ ΑΙ ΒΑΙ ΜΗΧΗΤΑΙ:

Η ανησυχία των Αμερικανών ερωταρχών και βαί μηχανών, λόγω της απειλής που απειλείται από την Γερμανία, είναι πολύ μεγάλη. Οι Αμερικανοί ερωταρχοί και βαί μηχανοί, οι οποίοι είναι οι μεγαλύτεροι κατασκευαστές αεροπλάνων στον κόσμο, έχουν ήδη αρχίσει να εργάζονται για την κατασκευή ενός νέου τύπου αεροπλάνου, το οποίο θα είναι σε θέση να αντισταθεί στην επίθεση των γερμανικών αεροπλάνων.

Οι Αμερικανοί ερωταρχοί και βαί μηχανοί, οι οποίοι είναι οι μεγαλύτεροι κατασκευαστές αεροπλάνων στον κόσμο, έχουν ήδη αρχίσει να εργάζονται για την κατασκευή ενός νέου τύπου αεροπλάνου, το οποίο θα είναι σε θέση να αντισταθεί στην επίθεση των γερμανικών αεροπλάνων.

ΥΠΕΓΡΑΦΗ ΧΩΣ ΕΝ ΚΟΜΠΙΕΝΗ Η ΓΑΛΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΑΝΑΚΟΧΗ

Η γαλλική αντιπροσωπεία ανεχώρησε άμεσως εν' Τριανόν-Ουβέν έγκυβηθ περί των όρων της ανακοχής. Οι Γερμανοί άφηναν ότι ανέλαβαν 500.000 αλμακίτων εν' Αλσατία και Λωρραίνη.

ΑΙ ΕΧΟΡΡΟΡΑΞΙΑΙ ΒΑ ΔΙΑΚΟΠΟΥΝ ΕΣ ΟΡΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΑΛΟΪΤΑΙΚΗΣ

Τη 22η του μηνός Ιουνίου (23) υπεγράφη εν Τριανόν-Ουβέν η ανακοχή μεταξύ Γαλλίας και Γερμανίας. Η ανακοχή αυτή, η οποία είναι η πρώτη ανακοχή στην ιστορία της Γαλλίας, είναι πολύ σημαντική, γιατί είναι η πρώτη ανακοχή που γίνεται μεταξύ δύο μεγάλων χωρών.

Η ανακοχή αυτή, η οποία είναι η πρώτη ανακοχή στην ιστορία της Γαλλίας, είναι πολύ σημαντική, γιατί είναι η πρώτη ανακοχή που γίνεται μεταξύ δύο μεγάλων χωρών.

ΧΑΡΤΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΩΝ ΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΤΑΚΤΙΚΗ

ΓΕΝΕΤΙΚΑ τα Γερμανοί, οι οποίοι είναι οι καλύτεροι στρατιώτες στον κόσμο, χρησιμοποιούν μεθόδους πολέμου που είναι πολύ διαφορετικές από τις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι άλλοι λαοί.

Οι Γερμανοί, οι οποίοι είναι οι καλύτεροι στρατιώτες στον κόσμο, χρησιμοποιούν μεθόδους πολέμου που είναι πολύ διαφορετικές από τις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι άλλοι λαοί.

Τέχνη και Ψυχή

Η αισθητική του μνημείου

Η αισθητική του μνημείου είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει τους ανθρώπους από καιρό. Το μνημείο είναι ένα σύμβολο της δύναμης, της γλωσσίας και της αειμωσίας.

Η αισθητική του μνημείου είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει τους ανθρώπους από καιρό. Το μνημείο είναι ένα σύμβολο της δύναμης, της γλωσσίας και της αειμωσίας.

Καταστάσεις των μετεωρίτων

Οι μετεωρίτες είναι μικρά κομμάτια πέτρας ή μέταλλου που έρχονται από τον χώρο των πλανητών και πέφτουν στην Γη. Τα μετεωρίτες είναι πολύ ενδιαφέροντα, γιατί μας δίνουν πληροφορίες για τον χώρο που ζούμε.

Οι μετεωρίτες είναι μικρά κομμάτια πέτρας ή μέταλλου που έρχονται από τον χώρο των πλανητών και πέφτουν στην Γη. Τα μετεωρίτες είναι πολύ ενδιαφέροντα, γιατί μας δίνουν πληροφορίες για τον χώρο που ζούμε.

Συνεργασία Πελοπόννησος

Η συνεργασία της Πελοπόννησος είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει τους ανθρώπους από καιρό. Η Πελοπόννησος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς χώρους της Ελλάδας.

Η συνεργασία της Πελοπόννησος είναι ένα θέμα που έχει απασχολήσει τους ανθρώπους από καιρό. Η Πελοπόννησος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς χώρους της Ελλάδας.

Ντόρ Κοϊμπερ Ταλλεϋράνδος

Ο Ντόρ Κοϊμπερ Ταλλεϋράνδος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς ανθρώπους της Ελλάδας. Ο Ταλλεϋράνδος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς ανθρώπους της Ελλάδας.

Ο Ντόρ Κοϊμπερ Ταλλεϋράνδος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς ανθρώπους της Ελλάδας. Ο Ταλλεϋράνδος είναι ένας από τους πιο σημαντικούς ανθρώπους της Ελλάδας.

Η κατασκευή του μνημείου των πελοπόννησων.

Η ΠΡΩΪΑ

ΠΑΡΠΟΙΗΣΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

Όσοι μάλιστα έχουν την εμπειρία της ζωής, είναι πάντοτε πρόθυμοι να αναζητήσουν την αλήθεια, να μάθουν να διακρίνουν το πραγματικό από το φανταστικό, να μην αφήνουν τον εαυτό τους να παθηθεί από τις ψευδαισθήσεις, να μην επιτρέπουν να τους καθορίσουν οι άλλοι, να μην αφήνουν να τους καθορίσουν οι άλλοι, να μην αφήνουν να τους καθορίσουν οι άλλοι...

ΑΥΣΤΡΕΙΣ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑΙ ΔΙΕΞΗΓΟΝΤΟ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΥΠΕΡ ΤΗΝ ΜΑΧΙΝΗ ΕΒΟΜΒΑΡΙΖΟΝΤΑΝ ΤΟ ΠΟΡΤΣΜΟΥ, ΤΟ ΣΑΟΥΒΑΗΤΟΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑΙ ΑΙΜΕΝΕΣ

ΑΙ ΑΓΓΕΛΟΜΕΝΑΙ ΑΠΩΣΙΑΙ ΕΚΑΤΕΡΩΘΕΝ

ΣΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΩΝ ΑΥΣΤΡΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

ΑΙ ΜΕΓΑΛΑΙ ΤΟΝΟΙ

Το αεροπλάνο Δ-4

Το αεροπλάνο Δ-4... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Σοφία 'Αρνού

Το αεροπλάνο Δ-4

Το αεροπλάνο Δ-4... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Σοφία 'Αρνού

Τέχναι και Γαίη

Ο Μεδώνης Γρηγόριος

Ο Μεδώνης Γρηγόριος... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Οι θείων της καταστροφής

Δικασταί και κατηγορούμενοι εις την δίκην του Ριόν

Η σύνθεσις του δικαστηρίου

Η σύνθεσις του δικαστηρίου... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

ΑΙ ΑΣΦΟΡΑΙ ΣΠΙΡΙΤΩΝ

Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ

Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

ΑΙ ΑΣΦΟΡΑΙ ΣΠΙΡΙΤΩΝ

Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ

Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Το αεροπλάνο Δ-4

Το αεροπλάνο Δ-4... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Το αεροπλάνο Δ-4

Το αεροπλάνο Δ-4... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Το αεροπλάνο Δ-4

Το αεροπλάνο Δ-4... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

Το αεροπλάνο Δ-4

Το αεροπλάνο Δ-4... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ... Η ΑΥΣΤΡΙΑΚΗ ΑΕΡΟΜΑΧΙΑ...

ΚΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ / ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΩ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 8' ΑΡ. ΦΥΛ. 4372 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΣΙΟΥ 18 ΤΙΜΗ ΦΥΛΑΚΗΣ ΔΡΑΧ. 2 ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΝΑΣΟΣ Η. ΜΟΥΤΣΙΔΗΣ

ΔΙ ΦΟΒΕΡΩΤΕΡΑΙ ΔΕΡΟΜΑΧΙΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΗΡΧΙΣΕΝ Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΑΧΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ; ΕΝ ΤΩ ΜΕΤΑΞΥ ΑΓΓΛΙΚΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ ΕΒΟΜΒΑΡΔΙΣΑΝ ΕΠΙ 3 ΩΡΑΣ ΤΟ ΑΜΒΟΥΡΓΟΝ

ΑΘΗΝΑΙΣ 9. 10. 1940. — Το αεροπλάνο εβόμβησε επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια. Τα αεροπλάνα έβόμβησαν επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

Το αεροπλάνο εβόμβησε επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

Οι αεροπλάνα εβόμβησαν επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

2^ο Έκδοσις

ΑΓΓΛΙΚΗ ΠΕΡΙΠΟΛΟΣ ΕΙΣΕΧΩΡΗΣΕ 16 ΜΙΛΙΑ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΒΗΣΣΥΝΙΑΣ ΜΑΧΑΙ ΜΕ ΙΘΑΓΕΝΕΙΣ

ΑΘΗΝΑΙΣ 9. 10. 1940. — Το Γερμανικό πολεμικό πλοίο εισέχωρησε εντός 16 μιλίων της Αβησσυνίας, μάχαι με Ιθαγενείς. Το πλοίο εισέχωρησε εντός 16 μιλίων της Αβησσυνίας, μάχαι με Ιθαγενείς.

ΒΟΜΒΑ ΕΝΤΟΣ ΚΑΤΑΒΥΤΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΜΑΙΟΥ

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Το αεροπλάνο εβόμβησε επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Το αεροπλάνο εβόμβησε επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Το αεροπλάνο εβόμβησε επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Το αεροπλάνο εβόμβησε επί τριών ωρών το Αμβούργο, με αποτέλεσμα να σκοτωθούν 100 άνθρωποι και να καταστραφούν 200 κτίρια.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΝ ΟΙ ΡΩΣΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΚΑΡΟΛΟΝ ΩΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΝ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

ΜΕΤΑΒΑΙΝΕΙ ΕΙΣ ΑΜΕΡΙΚΗΝ ΜΕ ΤΗΝ ΛΟΥΠΙΣΚΟ ΕΦΘΑΣΕΝ ΕΙΣ ΛΟΥΓΚΑΝΟ

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο. Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο. Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο. Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο. Ο Καραγιώργης μεταβίβησε εις Αμερικήν με την Λουπίσκο, εφθάσεν εις Λουγκάνο.

ΟΙ ΕΚΠΑΤΡΙΖΟΜΕΝΟΙ ΑΓΓΛΟΠΑΙΔΕΣ

Οι εκπατρισμένοι Αγγλοπαίδες. Οι Αγγλοπαίδες που έχουν μεταβεί εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 1000 περίπου.

ΣΥΓΤΑ ΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗΝ

ΠΑΡΕΔΟΘΗΣΑΝ ΤΑ 50 ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΑΝΤΙΤΟΡΠΙΛΙΚΑ ΑΙ ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΥΝ ΝΕΟΝ ΣΤΟΛΟΝ ΕΚ 200 ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Αθηνά, 9. 10. 1940. — Τα Αμερικανικά αντιτορπιλικά που παρέδοθησαν εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 50.

Οι στρατιώτες που έχουν μεταβεί εις την Ελλάδα, με την μητέρα τους, είναι 1000 περίπου.

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΕΚΔΟΣΙΣ 6^Η ΠΡΩΙΝΗ Η ΙΤΑΛΙΑ ΕΚΗΡΥΞΕ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Ο ΙΤΑΛΟΣ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΣ ΑΝΗΓΓΕΛΕ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΜΕΤΑΞΗΝ ΟΤΙ ΤΑ ΙΤΑΛΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΘΑ ΕΠΙΤΕΥΧΟΥΝ ΤΗΝ 6^ΗΝ ΠΡΩΙΝΗΝ ΥΠΕΓΡΑΦΗ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΕΩΣ ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΖΕΙ

Ότι θα προέβη ή απεικονίσει ή "Επίσημη Γραμμή" ανακοινώνει ότι η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα που θα υποστηρίξει την Ελλάδα...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...

Κατ' αρχήν αναμένεται ή οριστική γενική αποστολή...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΝΤΕΓΚΛΕΚΤΟΥ ΒΕΛΓΙΚΟΥ ΚΟΚΚΟ Συμβούλιον διά τας γαλλικάς άποκιάς ΤΙ ΠΡΕΠΕ ΔΙΑ ΤΑΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΤΑΙΝ

Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...
Οι όροι της προκήρυξης της προκήρυξης...

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑΙ ΤΟΥ Κ. ΗΤΗΝ ΜΕ ΤΟΝ ΑΙΓΥΠΤΙΟΝ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΝ ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΝΤΕ ΓΚΟΛ ΚΑΙ Η ΓΑΛΙΑ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΙ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΤΙΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΓΓΛΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ ΑΙ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑΝ ΕΙΣΗΛΘΟΝ ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΓΔΟΗΝ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΕΝΑΣ ΕΓΓΑΜΟΣ ΙΧΘΥΟΠΩΛΗΣ ΜΕΤΑ ΟΥΖΟΠΟΣΙΑΝ ΕΦΟΝΕΥΣΕ ΤΗΝ ΦΙΛΗΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΚΑΤΟΠΙΝ ΑΠΕΠΕΡΑΘΗ Ν' ΑΥΤΟΚΤΟΝΗΣΗ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

Ο ΡΥΘΜΟΣ ΤΟΥ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΚΑΘΙΣΤΑΤΑΙ ΒΡΑΔΥΤΕΡΟΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

Ο Κ. ΚΕΜΕΝΤΥ ΕΦΩΒΙΣΤΗ ΕΙΣ ΑΜΕΡΙΚΗΝ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ
ΤΩΝ Κ. Κ. ΧΙΤΛΕΡ, ΜΟΥΣΣΟΛΙΝΙ, ΛΑΒΑΛ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΤΗΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ
ΑΙ ΓΑΛΛΟ-ΓΕΡΜΑΝΙΚΑΙ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΙΣ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΜΠΡΟΣ

ΙΔΡΥΘΗ ΤΩ 1884
1884 ΤΩ 1914
1914 ΤΩ 1940
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΣΙΑΣ
ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ
ΑΡΧΗΡΟΝΟΜΟΣ Γ. Σ. ΒΟΥΤΣΙΑΣ

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

ΤΡΟΧΗ
28
ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΚΙΝΗΣΙΣ · ΘΕΣΣ. Γ. ΒΟΥΤΣΙΑΣ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΩ ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' ΑΡ. ΦΥΛ. 4221 ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΣΙΟΥ 16 ΓΙΜΝ. ΦΥΛΑΓΩ ΔΡΩ. 2 ΔΕΛΦΙΝΙΟΥ ΣΤΡΑΤΩΝΟΣ ΚΑΠΟΔ. Π. 30107102

Η ΕΛΛΑΣ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΧΘΕΣ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΩΝ ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΜΑΣ ΜΑΧΟΝΤΑΙ ΗΡΩΪΚΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ, ΚΡΑΤΟΥΝΤΕΣ ΤΑΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΙΚΑ ΑΕΡΟΠΛΑΝ ΕΒΟΜΒΑΡΔΙΣΑΝ ΤΟΝ ΑΜΑΧΟΝ ΠΛΗΘΥΣΜΟΝ ΤΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΜΕ ΘΥΜΑΤΑ 50 ΝΕΚΡΟΥΣ ΚΑΙ 100 ΤΡΑΥΜΑΤΙΑΣ ΕΝ ΟΝΟΜΑΤΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ 30 ΔΙΩΝΩΝ

«Η Ελλάδα δύνανται νίκη την σπουδαία μάχης...»

«Οι άνδρες...»

ΤΑ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΧΘΕΙΣ ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝΤΑ

Παύ τον την...»

ΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 2 ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

«Τα πολεμικά...»

Κατ' την διαρκείαν της άμυνας Ιταλικοί δυνάμεις πολεμάς Ισχυροί αεροπλάνοι προεβόρδισαν ημετέρας δυνάμεις, άμυνας σθεναράς.

«Άγών ενετοπισθή επί μεθωρίου γραμμής...»

«Παρά της...»

ΤΑ ΘΥΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΤΡΑΣ

«Τησ και...»

«Χωρίς...»

«Οι άνδρες...»

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

του κ. προέδρου της Κυβερνήσεως

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΕΝΟΠΛΙΟΥΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

«Είς τον...»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΙΑ

ΕΝΩ Ο ΑΓΩΝ ΗΡΧΙΣΕ

ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ

24ΩΡΟΝ ΕΙΣ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

Η ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

ΟΙ ΠΡΩΙΝΟΙ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΙ

«Τησ...»

ΤΑ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΤΗΣ Α. Μ. ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

«Παύ τον...»

«Τησ...»

«Οι άνδρες...»

«Τησ...»

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΚΛΙΣΙΑ

«Τησ...»

«Οι άνδρες...»

«Τησ...»

«Οι άνδρες...»

